

Kaksikulttuurisen uusperhe-elämän intersektionaalisuus:

kulttuurit, kielet ja uusperheys risteävät äitien ja äitipuolten kertomuksissa

Sirkku Rimpiläinen

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiologian pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2016

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

SIRKKU RIMPILÄINEN: Kaksikulttuurisen uusperhe-elämän intersektionaalisuus: kulttuurit, kielet ja uusperheys risteävät äitien ja äitipuolten kertomuksissa

Pro gradu -tutkielma, 102 s. liitteet 6 kpl

Sosiologia

Huhtikuu, 2016

Tiivistelmä

Tutkimuksen aiheena oli kaksikulttuurisen uusperhe-elämän intersektionaalisuus. Kaksikulttuurisessa uusperheessä yhdistyvät kaksikulttuurisuus, kaksikielisyys ja uusperheys. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka nämä kolme elementtiä yhdistyvät ja risteävät perhe-elämässä ja millainen on niiden intersektionaalisten erojen sisäinen ja välinen suhde. Lisäksi otettiin huomioon perheen yhdessäolon aika tarkastelemalla kertomuksia vaihemallissa. Kaksikulttuuristen uusperheiden nelivaiheinen malli kehitettiin yhdistämällä kaksikulttuuristen perheiden elinkaaren malli ja uusperheiden kehityssykli.

Kaksikulttuurisia uusperheitä ei ole juuri tutkittu Suomessa eikä ulkomailla, joten teoriakirjallisuus koostuu pääosin kaksikulttuurisuudesta, kaksikielisydestä ja uusperheydestä erikseen tehdyistä tutkimuksista. Yhdysvaltalainen perheterapeutti Jean Baptiste on kuitenkin kiinnittänyt huomiota jo 80-luvulla tällaisten perheiden erityisiin haasteisiin ja kaksikulttuuristen uusperheiden teoriaosuus nojaa vahvasti hänen ajatuksiinsa.

Aineisto kerättiin kirjoituksina ja haastatteluina kaksikulttuuristen uusperheiden äideiltä ja äitipuolilta. Kirjoitukset kerättiin lähettämällä suomen-, englannin- ja venäjänkielinen kirjoituspyyntö internetin ja sähköpostin välityksellä eri kolmannen sektorin tahoille ja keskustelupalstoille sekä kirjepostina tällaisissa perheissä eläville tuttaville. Haastateltavat löytyivät näiden kontaktien kautta. Haastattelut toteutettiin kasvokkain sekä puhelimitse. Haastattelu oli puolistrukturoitu teemahaastattelu, jossa kysyttiin kaksikulttuurisuuteen, kaksikielisyyteen ja uusperheyteen liittyviä teemoja.

Aineiston analyysin ensimmäinen osa toteutettiin sisällönanalyysinä jakamalla kaksikulttuurisuuteen, kaksikielisyyteen ja uusperheyteen liittyvät asiat yhteentoista teemaan, jotka olivat kaksi kulttuuria mukana arjessa, ruoka, juhlat, uskonto, yllirajainen toiminta, kielet, sukulaiset ja lähipiiri, uusvanhempi-uuslapsisuhde, lastenkasvatus, arjen työnjako ja raha. Teemat käytiin läpi tarkastelemalla perheiden käytänteitä ja kokemuksia sekä intersektionaalisten erojen järjestymistä teemassa. Kokemuksia arvioitiin laittamalla äitien ja äitipuolten kertomat asiat ikään kuin janalle myönteisten ja kielteisten kokemusten ollessa ääripäinä. Intersektionaalisten erojen järjestymistä tarkasteltiin arvioimalla eri erojen suhteen rinnakkaisuutta, risteämistä tai yhteenkietoutumista. Analyysin toisessa osassa aineistoa tarkasteltiin elinkaaren vaihemallissa. Vaihemallin tarkastelussa eriteltiin elinkaaren vaiheiden ilmenemistä kertomuksissa perhe-elämän alkuvaiheessa, keskivaiheissa ja myöhäisvaiheessa sekä tarkasteltiin intersektionaalisten erojen järjestymistä ja mahdollista muutosta siinä.

Perheissä otettiin elementtejä molempien kulttuureista ja pääsääntöisesti kaksikulttuurisuus koettiin myönteisenä. Kaksikielisyys koettiin osin myönteisenä, joskin väärinymmärrykset ja kääntäminen tuntuivat toisinaan rasittavilta. Perheissä käytettiin etenkin alussa kolmatta kieltä, joka ei ollut kenenkään äidinkieli, ulkomaalaisen puolison äidinkieltä tai suomen kieltä. Kieliä myös vaihdeltiin tilanteen mukaan. Uusperheen arki ja ihmissuhteet toimivat joko erinomaisesti, hyvin tai huonosti. Aineiston kolmestatoista perheestä eroperheitä oli neljä ja yhdessä perheessä oli ero kesken. Kaksikulttuurisen uusperheen intersektionaalisten erojen järjestymisen oli rinnakkaista, risteävää ja yhteenkietoutuvaa. Kaksikulttuurisuus, kaksikielisyys ja uusperheys vaikuttivat toisiinsa muun muassa niin, että kaikki uusperheenjäsenet eivät osallistuneet yllirajaiseen toimintaan, huonot

uusperhesuhteet vaikuttivat puolison kielen opiskelun motivaatioon tai kielitaidon puute vaikeutti uusisän osallistumista uuslasten hoitoon.

Elinkaaren vaihemallissa alkuvaiheen usko ja innostus näkyivät optimistisena tulevaisuuspuheena ja suunnitelmina. Keskivaiheen haasteet ja muutokset ilmenivät muun muassa uusperhesuhteisiin liittyvinä ongelmina tai vieraan kielen käyttöön liittyvinä haasteina. Myöhäisvaiheen helpotus ja sitoutuminen ilmenivät toimivina perhesuhteina, molempien kulttuurien hyväksymisenä sekä puolisoiden riittävänä kielitaitona. Intersektionaalisten erojen järjestyminen elinkaaren vaihemallissa ilmeni alkuvaiheessa rinnakkaisena ja neutraalina, jolloin uudet kulttuurit, kielet ja aikuiset toivat uusia elementtejä perhe-elämään, mutta eivät vielä juurikaan vaikuttaneet toisiinsa. Keskivaiheessa intersektionaaliset erot järjestyivät niin, että kulttuurit ja kielet aiheuttivat lisärasitetta haasteellisiin uusperhetilanteisiin. Ratkaisemattomat ongelmat alkoivat vaikuttaa muihinkin asioihin perheessä ja tästä syntyi negatiivinen intersektionaalisten erojen kierre. Myöhäisvaiheen intersektionaaliset erot järjestyivät niin, että kaksikulttuurisuus, kaksikielisyys ja uusperheys toimivat ja tukivat toisiaan. Tästä syntyi positiivinen intersektionaalisten erojen kierre.

Kaksikulttuurisuus ja kaksikielisyys voivat olla perheessä rikkaus tai rasite, mutta perhe-elämän näkökulmasta ne eivät olleet tärkeimmät tekijät. Kaksikulttuurisen uusperhe-elämän onnistumisen kannalta näistä kolmesta elementistä ratkaisevin oli uusperhesuhteiden toimivuus.

Asiasanat: kaksikulttuurisuus, kaksikielisyys, uusperhe, intersektionaalisuus

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. MAAHANMUUTTO	4
2.1 Kansainvälinen muuttoliike ja Suomi.....	4
2.2 Perhemuutto ja yllirajainen toiminta	4
2.3 Kulttuurien kohtaaminen ja akkulturaatio	6
3. UUSPERHEYS JA MONIKULTTUURISUUS PERHEESSÄ	8
3.1 Suomalainen perhe monimuotoistuu	8
3.2 Kaksikulttuurinen perhe	9
3.2.1 Kaksi kulttuuria perheessä	10
3.2.2 Motiiveja ja odotuksia kahden kulttuurin liitoissa	12
3.2.3 Kahden kulttuurin perheen elinkaari	15
3.2.4 Ero kahden kulttuurin perheessä	16
3.3 Kaksi- ja monikielinen perhe	17
3.3.1 Kaksikielisten perheiden kielivalinnat	18
3.3.2 Kaksikielisyys ja identiteetti	19
3.3.3 Kieliin liittyviä viestintähaasteita	19
3.3.4 Ero kaksikielisessä perheessä.....	21
3.4 Uusperhe	21
3.4.1 Lapsen arki ja ihmissuhteet uusperheessä	22
3.4.2 Uusperheen aikuisten arki ja ihmissuhteet	24
3.4.3 Uusperheen kehitysvaiheet	27
3.4.4 Ero uusperheessä	28
3.5 Kaksikulttuurinen uusperhe	29
3.5.1 Lapset kaksikulttuurisessa uusperheessä	30
3.5.2 Kaksikulttuurisen uusperheen haasteet	31
3.5.3 Kaksikielisyys kahden kulttuurin uusperheessä.....	33
3.5.4 Kaksikulttuurisen uusperheen vaihemalli: elinkaaren vaiheet 1–4.....	34
4. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA METODOLOGINEN TAUSTA	35
4.1 Tutkimuksen tausta ja tarkoitus	35

4.2 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	35
4.3 Intersektionaalisuus	36
4.4 Sisällön analyysi	37
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	39
5.1 Aineistonkeruu ja eettiset kysymykset	39
5.1.1 Kohderyhmä	40
5.1.2 Kirjoitukset	41
5.1.3 Haastattelut	43
5.2 Aineiston analyysimenetelmät	45
5.2.1 Kaksikulttuurinen uusperhe intersektionaalisesta näkökulmasta	46
5.2.2 Aineiston sisällönanalyysi	47
5.2.2.1 Teemat.....	47
5.2.2.2 Vaihemalli.....	49
6. AINEISTON ANALYYSI	50
6.1 Kaksikulttuurisen uusperheen arki, ihmissuhteet ja intersektionaalisuus	50
6.1.1 Kulttuurit mukana arjessa: rikkaus ja rasite	51
6.1.2 Juhlat: yhdessäoloa ja ulkopuolisuutta	54
6.1.3 Ruoka: uusia makuja ja haasteita	56
6.1.4 Uskonto: parempi elämä ja pettymys	58
6.1.5 Ylirajainen toiminta: yhdessä ja erikseen	60
6.1.6 Kielet ja kielivalinnat.....	63
6.1.6.1 Aikuisten ja perheen yhteinen kieli	64
6.1.6.2 Lasten ja aikuisten välisen kommunikaation kieli	65
6.1.6.3 Kääntäminen	66
6.1.6.4 Kokemuksia: hyötyä ja haittaa	66
6.1.7 Sukulaiset ja lähipiiri: kokemuksia hyväksynnästä torjuntaan	69
6.1.8 Uusvanhemman ja uuslapsen suhde ja yhdessä toimiminen	75
6.1.9 Lastenkasvatus: jakamaton ja jaettu kasvatusvastuu.....	79
6.1.10 Arjen työnjako: yksin ja yhdessä	81
6.1.11 Raha: taloudellista turvaa ja hyväksikäyttöä.....	83
6.2 Kaksikulttuurinen uusperhe-elämä ja intersektionaalisuus elinkaaren vaiheissa.....	85
6.2.1 Innostus ja ristiriidat: elinkaaren alkuvaihe 1.....	85

6.2.2 Muutos, vaikeudet, selviytyminen ja ero: elinkaaren keskivaiheet 2 ja 3.....	87
6.2.2.1 Muutos ja vaikeudet keskivaiheessa.....	87
6.2.2.2 Ongelmien ratkaisuyrityksiä keskivaiheessa	90
6.2.2.3 Avioero keskivaiheessa	91
6.2.2.4 Intersektionaaliset erot keskivaiheissa 2 ja 3	93
6.2.3 Helpotus ja sitoutuminen: elinkaaren myöhäisvaihe 4.....	94
7. TULOSTEN YHTEENVETO JA POHDINTA	96
7.1 Deskriptiivisen analyysin ja vaihemallin tulokset	96
7.2 Intersektionaalisten erojen järjestyminen teemoissa ja vaihemallissa	97
7.3 Tutkimuksen arviointia.....	99
7.4 Jatkotutkimusmahdollisuuksia	102
LÄHTEET.....	103
LIITTEET	112
LIITE 1: suomenkielinen kirjoituspyyntö	
LIITE 2: englanninkielinen kirjoituspyyntö	
LIITE 3: venäjänkielinen kirjoituspyyntö	
LIITE 4: haastattelupyyntö suomenkieliselle ja venäjänkieliselle kohderyhmälle	
LIITE 5: haastattelusopimus	
LIITE 6: haastattelukysymykset	

1. JOHDANTO

Tutkimukseni kohteena ovat Suomessa asuvat kaksikulttuuriset uusperheet. Suomessa maahanmuuttokeskustelu on painottunut usein turvapaikanhakijoihin ja pakolaisiin liittyviin kysymyksiin, mutta Suomessa on muiden maahanmuuttajaryhmien lisäksi suuri ja kasvava joukko maahanmuuttajia, jotka ovat tulleet tänne tai jäävät tänne avioiduttuaan suomalaisen kanssa. Lukuun ottamatta vuoden 2015 Suomeen saapuneiden turvapaikanhakijoiden muuttoaaltoa on tilastokeskuksen aiemman tutkimuksen mukaan suurin osa Suomeen tulleista maahanmuuttajista muuttanut perheen tai rakkauden tähden (Sutela ja Larja, 2015). Sekä maahanmuuttajille että heidän suomalaisille puolisoilleen on usein tavallista, että avioliitto ei ole heille ensimmäinen. Molemmilla voi olla takanaan yksi tai useampia avioliittoja ja tästä johtuen nämä kaksikulttuuriset parisuhteet eivät usein ole vain kahden kauppa vaan mukana tulee myös lapsia edellisistä liitoista. Tällaista perhemuotoa kutsun kaksikulttuuriseksi uusperheeksi.

Alun perin ajattelin keskittyä kaksikulttuuristen uusperheiden uusvanhempi-uuslapsisuhteen tarkasteluun, mutta aiheeni hieman laajentui, koska minua alkoi kiinnostaa ylipäättään kaksikulttuurinen uusperhe perhetyyppinä ja perheenjäsenten kokemukset elämisestä uusperheyden, kaksikielisuuden ja kaksikulttuurisuuden yhdistelmässä. Tämä aihepiiri on minulle tuttu eri näkökulmista johtuen perhekokemuksistani ja maahanmuuttajakokemuksistani. Oma perheeni on edellä mainitun kaltainen kaksikulttuurinen uusperhe, jossa puolisoni on maahanmuuttaja ja minulla on yhteisten lastemme lisäksi lapsi aiemmasta liitosta. Uusperheys on tullut tutuksi aiemmin, sillä osan lapsuudestani asuin uusperheessä. Maahanmuuttajuudesta sekä lasten hoitamisesta ja kasvattamisesta vieraalla kielellä sain kokemusta asuessani Englannissa, jossa työskentelin lastenhoitajana sekä asuessani Venäjällä, jolloin siellä työskennellessäni lapsellani oli venäjänkielinen hoitaja.

Suomessa on tehty tutkimusta muun muassa ydinperheistä, yksinhuoltajaperheistä, sateenkaariperheistä, maahanmuuttajaperheistä, adoptioperheistä, kaksikulttuurisista perheistä, kaksikielisistä perheistä ja uusperheistä. Kaksikulttuurisia uusperheitä on todennäköisesti mukana sekä uusperhetutkimuksissa, kaksikulttuuristen perheiden että kaksikielisten perheiden tutkimuksissa, mutta omana ryhmänä en ole heistä löytänyt suomalaista tutkimusta, lukuun ottamatta yhtä Diakoniammattikorkeakoulun opinnäytetyötä (Karvonen, 2005). Kansainvälistä tutkimusta tällä yhdistelmällä ei ole juurikaan tehty. Tähän samaan ongelmaan viittaa myös Portrie & Hill, jonka mukaan uusperhetutkimuksessa ei ole otettu huomioon monikulttuurisuutta, värillisten uusperheiden tutkimus puuttuu, homo- ja lesboparien uusperhetutkimus puuttuu sekä kulttuurisesti erilaisten uusper-

heiden tutkimus puuttuu. (ks. Marks, 2011:29.) Yhdysvaltalainen perheterapeutti David Baptiste (Baptiste,1984) on kuitenkin kiinnittänyt huomiota kaksikulttuuristen uusperheiden erityisiin ongelmiin jo 1980-luvulla. Koska aiempaa tutkimusta uusperheyden, kaksikielisyyden ja kaksikulttuurisuuden yhdistelmästä ei juuri ole, tukeudun Baptisten esityksen ohella näistä eri perhetyypeistä erikseen tehtyihin tutkimuksiin. Tutkimuksellani pyrin tuomaan lisää tietoa kaksikulttuurisuudesta, maahanmuuttajuudesta ja uusperheydestä uuden kohderyhmän, kaksikulttuurisen uusperheen näkökulmasta. Tutkimuksessani yhdistyvät sekä transnationaalisuuteen eli ylirajaisuuteen liittyvät teemat maahanmuutosta, kaksikulttuurisuudesta ja kaksi- ja monikielisyydestä että perhetutkimukseen liittyvät teemat perheiden monimuotoistumisesta ja uusperheistä.

Tutkimukseni toisessa luvussa käsittelen maahanmuuttoa, perhemuuttoa ja avioliittomuuttoa. Kansainvälisen muuttoliikkeen myötä yksilöt muuttavat yli rajojen maasta toiseen ja tällöin yhdessä maassa asuneen ydinperheen perhekokonaisuus hajoaa ja näin muodostuu transnationaaleja perheitä. Perheiden kanssakäyminen lähtömaan tai muissa maissa asuvien sukulaisten ja tuttavien kanssa näkyy ylirajaisena toimintana. Muuttaessaan uuteen maahan maahanmuuttaja joutuu sopeutumaan uuteen kulttuuriin. Akkulturaatioprosessi ja -strategiat voivat olla erilaisia eri elämän alueilla.

Kolmannessa luvussa esittelen perheiden monimuotoistumista ja sen syitä. Perheiden kansainvälistyminen lisää kaksikulttuuristen ja kaksi- ja monikielisten perheiden muodostumista. Kaksikulttuurisuus ei ole ilmiönä uusi vaan sitä on ollut kautta aikojen paikoissa, joissa eri kansallisuudet ovat olleet tekemisissä toistensa kanssa. Kaksikulttuurisuuteen liittyvä kaksikielisyys on itse asiassa maailmassa yleisempää kuin yksikielisyys (Smidt, 2008:1, Hassinen, 2002:20). Uusperheitä on ollut ennenkin, mutta viime vuosisadan alun ja puolen välin jälkeen ne muodostuivat eri syistä kuin nykyisin (Castren, 2009:36).

Neljännessä luvussa käyn läpi tutkimukseni tarkoituksen ja metodologisen taustan. Esittelen tutkimusongelman ja tutkimuskysymykset. Tarkastelen tutkimuksessa kaksikulttuurisen uusperheen arkea ja ihmissuhteita intersektionaalisesta näkökulmasta. Tällaisen perheen elämässä kaksikulttuurisuus, kaksi- tai monikielisyys sekä uusperheys risteävät. Edellä mainittujen lisäksi otan tutkimuksessa huomioon perheen elinkaaren vaiheen. Viidennessä luvussa selvitän, kuinka tutkimus on toteutettu. Keräsin aineiston sekä kirjoituksina että haastatteluina. Kohderyhmäksi valikoituivat kaksikulttuuristen uusperheiden äidit ja äitipuolet. Aineiston analyysi on toteutettu sisällönanalyysin avulla.

Kuudennessa luvussa esittelen aineiston analyysin, jossa on kaksi osaa. Ensimmäisessä osassa tarkastelen äitien ja äitipuolten kertomia käytänteitä ja kokemuksia kaksikulttuurisuudesta, kielistä ja uusperheydestä perheissään sekä näiden elementtien intersektionaalisten erojen järjestymistä. Toisessa osassa tarkastelen äitien ja äitipuolten kokemuksia kaksikulttuurisuudesta, kielistä ja uusperheydestä sekä näiden elementtien intersektionaalisten erojen järjestymistä perheen elinkaaren vaihemallissa. Kaksikulttuurisen uusperheen elinkaaren vaiheet olen muodostanut kaksikulttuuristen perheiden elinkaaren vaiheista ja uusperheiden kehityssykleistä. Tarkastelen lisäksi osana analyysia vaihemallin toimivuutta kaksikulttuurisen uusperheen elämän kuvauksessa. Seitsemännessä luvussa käyn läpi tutkimukseni keskeiset tulokset ja niistä tekemäni johtopäätökset. Arvioin tutkimustani ja pohdin jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2. MAAHANMUUTTO

2.1 Kansainvälinen muuttoliike ja Suomi

Kansainvälinen muuttoliike muodostuu miljoonista ihmisistä, jotka muuttavat maasta toiseen. Kansainvälisen siirtolaisjärjestö IOM:n ”(2010) mukaan 3,1 prosenttia maailman väestöstä on maahanmuuttajia.” (Martikainen, 2013:13.) Perinteisiä maahanmuuttomaita ovat olleet Kanada, Yhdysvallat ja Australia, mutta nykyisin sama valtio voi olla yhtä aikaa maa, josta muutetaan, maa, jonne muutetaan tai maa, jonka kautta muutetaan. (Martikainen, 2013:13.)

Maailman kutistuminen ja kansainvälistyminen näkyy nykyään myös Suomessa. Aiemmin Suomeen muutto oli vähäistä ja pikemminkin Suomesta muutettiin muualle. Ennen itsenäisyyttä Suomessa oli jonkin verran ulkomaalaisia, koska muuttaminen Venäjän keisarikunnan sisällä oli yleistä. 1800-luvun lopulla talous kasvoi ja se houkutteli sijoittajia, kauppiaita ja eri alojen ammattilaisia Suomeen. Kylmän sodan aikana Suomi ei houkuttellut maahanmuuttajia maantieteellisen asemansa sekä sen vuoksi, että Suomi ei ollut yhtä kehittynyt taloudellisesti kuin muut Pohjoismaat. Oleskeluluvan saaminen oli vaikeaa ja ulkomaalaisilla ei ollut samoja oikeuksia yhteiskunnassa kuin suomalaisilla. Enimmäkseen tänä aikana Suomeen muuttaneet olivat paluumuuttajia Ruotsista ja Suomen kansalaisten kanssa avioituneita ulkomaalaisia. Kun inkeriläiset määriteltiin paluumuuttajiksi 1990-luvun alussa, Suomeen tuli lähes 30 000 venäjänsuomalaista ja heidän perheenjäseniään. Paluumuuttajien lisäksi Suomeen on tullut pakolaisia, joista ensimmäiset tulivat Suomeen Chilestä vuoden 1973 sotilasvallankaappauksen jälkeen ja 70-luvun loppupuolella Vietnamista. 1990-luvulta alkaen Suomesta on tullut aiemman maastamuuttomaan sijaan maahanmuuttomaa. Tänne muutetaan ulkomailta töihin, opiskelemaan, avioliittoon, tullaan paluumuuttajina tai täältä haetaan turvapaikkaa. Ennen vuoden 2015 turvapaikanhakijoiden suurta muuttoaaltoa, vuosina 2006-2010 Suomesta haki turvapaikkaa yli 17 000 henkilöä. EU:hun liittymisen myötä suhtautuminen työvoiman maahanmuuttoon muuttui aiempaa myönteisemmäksi. Vuosituhannen vaihteen jälkeen maahanmuuttopolitiikassa on korostettu tarvetta saada Suomeen lisää työntekijöitä ja työperäistä maahanmuuttoa on pyritty helpottamaan, esimerkiksi lainsäädännön avulla. (Saukkonen, 2013:86–89.)

2.2 Perhemuutto ja ylijääminen toiminta

Perhemuutosta on tullut tärkein tapa päästä kehitysmaista laillisesti Eurooppaan. Ranskassa, Yhdysvalloissa, Ruotsissa ja Kanadassa perhemuuton osuus kaikesta maahanmuutosta on ollut reilusti yli puolet. Perhemuutto voidaan jakaa kolmeen päämuotoon: 1. Ydinperhe muuttaa kotimaasta ul-

komaille. 2. Perheenyhdistäminen, jossa ensin muuttaneen perheenjäsenen perässä muuttavat muut perheenjäsenet. 3. Avioliittomuutto, jolloin eri maista lähtöisin olevat henkilöt solmivat avioliiton, ja jompikumpi puolisoista muuttaa jommankumman kotimaahan. (Säävälä, 2013:101–102.) Avioliittomuutossa on kaksi päämuotoa. Ensimmäisessä muodossa on kyse kansainvälisestä ja kaksikulttuurisesta avioliitosta, jossa ulkomaalainen puoliso muuttaa omasta kotimaasta erimaalaisen puolisonsa kotimaahan. Toisessa muodossa on kyse siitä, että maahanmuuttajat solmivat keskenään avioliittoja. Tässäkin muodossa puoliso muuttaa ulkomailta, mutta molemmat puoliset ovat samasta etnisestä ryhmästä. (Säävälä, 2013:107–108.) Esimerkiksi Suomessa asuvat intialaiset, jotka ovat saaneet Suomen kansalaisuuden tai ovat mahdollisesti syntyneet ja kasvaneet täällä hakevat puolisoita Intiasta. Tutkimukseni perheet kuuluvat osin avioliittomuuton kaksikulttuuriseen muotoon, mutta tutkimuksessa on myös pareja, jotka ovat tavanneet Suomessa, jolloin ulkomaalainen puoliso on voinut tulla tänne vaikkapa töihin, paluumuuttajana, pakolaisena tai aiemman suomalaisen kanssa solmitun liiton vuoksi.

Kun yksi perheenjäsen muuttaa ja muut perheenjäsenet asuvat toisessa maassa, perhekokonaisuus hajoaa ja syntyy transnationaali perhe. Perheen, suvun ja muuttajuuden suhde ei ole stabiili olotila vaan perhe- ja sukusiteitä syntyy ja katkeaa jatkuvasti. Eri kulttuureissa on erilaisia käsityksiä perheestä ja suvusta ja tästä johtuen perhe- ja sukusiteillä on vaikutusta sekä maahanmuuttajan muuttoon uuteen maahan että siihen, kuinka maahanmuuttaja toimii uudessa kotimaassa ja kuinka hän suhtautuu ja sopeutuu uuteen kotimaahansa. (Säävälä, 2013:103.)

Muuttoliike näkyy väestön kansainvälistymisenä ja toimintana yli maiden rajojen. Kun viitataan muihin kuin valtiollisen tason toimijoihin, käytetään kansainvälisyyden rinnalla termiä transnationaalisuus eli ylirajaisuus. Tällaisia muita, yli rajojen toimivia toimijoita ovat esimerkiksi yhdistykset, perheet ja yksilöt. Ylirajaisuus voidaan jakaa makro-, meso- ja mikrotasoon. Makrotasolla tarkoitetaan vaikkapa kansainvälisiä sopimuksia, jotka joko rajoittavat tai tekevät mahdolliseksi yhteisöjen ja yksilöiden välisen toiminnan. Mesotasolla tarkoitetaan esimerkiksi jonkin yhdistyksen tai seurakunnan eri maiden välillä tapahtuvaa toimintaa. Mikrotasolla tarkoitetaan yksilön ja perheen toimintaa ja suhteita, joita yksittäisillä ihmisillä ja perheillä on muissa maissa. (Martikainen, Sintonen & Pitkänen, 2006:24.) Monikulttuuristuminen ja transnationaalien perheiden määrän kasvu näkyy lisääntyneenä mikrotason ylirajaisena toimintana. Perheiden ja yksilöiden ylirajaista toimintaa ovat vaikkapa ylirajainen hoivatyö, vierailut entiseen kotimaahan sukulaisten ja tuttavien luo, rahlähetykset kotimaahan, yhteydenpito puhelimitse, kirjeitse, sähköpostitse sekä sukulaisten ja tuttavien vierailut entisestä kotimaasta. (Zechner, 2006:83; Liebkind ym. 2004:188.) Laajasti ajatellen

ylirajaiseksi toiminnaksi voi myös lukea entisen kotimaan uutisten, lehtien ja televisio-ohjelmien seuraamisen, musiikinkuuntelun, pukeutumisen, ruoanlaiton ja ylipäänsä kaikenlaisen lähtömaasta peräisin olevan kulttuurin käyttämisen ja ylläpitämisen.

Ylirajainen toiminta ja siteiden ylläpito lähtömaahan on emotionaalisesti tärkeää maahan muuttaneelle. Tutkimusten mukaan yhteydenpito kotimaahan edisti merkittävästi henkistä hyvinvointia ja ylirajaiset suhteet auttoivat lievittämään koti-ikävää ja huolta, saivat yksilön tuntemaan, että häntä arvostetaan, hänestä välitetään ja häntä ymmärretään. Ylirajaisessa yhteydenpidossa jaettiin läheisten kanssa tavallisia arkipäivän asioita, kuten työpäivän sujuminen, ensimmäinen koulupäivä tai hyvä päivällinen. Ylirajainen yhteydenpito voi myös aiheuttaa ristiriitoja, jos esimerkiksi lähtömaassa asuvat kuvittelevat maahan muuttaneen elävän uudessa maassa varakasta elämää ja pyytävät lähettämään rahaa, jota maahan muuttaneella ei välttämättä ole. Ylirajainen toiminta voi olla myös ainoa vaihtoehto järjestää entisessä kotimaassa yksin asuvan ja apua tarvitsevan omaisen hoiva. (Matyska, 2014:161,170,195–196; Zechner, 2006:89; Liebkind ym. 2004:264.)

2.3 Kulttuurien kohtaaminen ja akkulturaatio

Kulttuurin käsitettä käytetään usein, kun puhutaan tieteistä ja taiteista. Antropologisen kulttuurin käsitteen mukaan jokin tietty kulttuuri on sille ominaisten näkyvien ja näkymättömien piirteiden järjestelmä. Eri kulttuureissa vaikkapa ruokatavat, vaatetus ja erilaiset tavat kuuluvat näkyviin piirteisiin. Näkymättömiin piirteisiin kuuluvat esimerkiksi arvot ja uskonto. Kulttuuri myös ohjaa osaltaan ihmisten toimintaa ja ajattelua. Kansalla tai valtiolla tarkoitetaan yhteisöä, joka jakaa yhteisen ja yhtenäisen kulttuurin, joka erottaa tämän yhteisön muista yhteisöistä, joilla puolestaan on omanlainen yhteinen ja yhtenäinen kulttuuri. (Martikainen ym. 2006:12.)

Moni- ja kaksikulttuurisuus ei ole uusi ilmiö vaan sitä on ollut aina paikoissa, joissa eri kansallisuudet ovat kohdanneet. Monikulttuurisuus tarkoittaa perinteisesti sitä, että samassa maassa asuu useampia eri yhteisen ja yhtenäisen kulttuurin omaavia ryhmiä. (Martikainen ym. 2006:13–14.) Oman ja vieraan kulttuurin kohdatessa muuttomaassa maahanmuuttaja joutuu sopeutumaan muutoksiin. Tätä muutosprosessia nimitetään akkulturaatioprosessiksi. Muutosprosessin aikana muuttajan tunteissa, asenteissa, arvoissa, käyttäytymisessä ja samastumisessa uuteen maahan tapahtuu muutoksia. Jos akkulturaatioprosessi nähdään yksisuuntaisena, oletuksena on, että vähemmistön edustaja omaksuu uuden kotimaan kulttuurin arvot ja käyttäytymisen ja luopuu alkuperäisestä etnisestä tai kulttuurisesta identiteetistään. Monikulttuurisessa mallissa etniset vähemmistöryhmät sopeutuvat

uuteen kotimaahan, mutta säilyttävät samalla oman kulttuurinsa. Yksilöllä voi olla neljänlaisia akkulturaatiostrategioita. Integraatiostrategiassa yksilö säilyttää oman kulttuurinsa samalla, kun hän osallistuu uuden kotimaan yhteiskuntaelämään. Assimilaatio- eli sulautumisstrategiassa yksilö luopuu omasta kulttuuri-identiteetistä, ottaa vastaan uuden kotimaan kulttuurin ja osallistuu yhteiskuntaelämään. Separaatiostrategiassa yksilö säilyttää alkuperäisen kulttuurinsa eikä osallistu yhteiskuntaelämään. Marginalisaatiossa yksilö ei säilytä omaa kulttuuriaan eikä osallistu yhteiskuntaelämään. Akkulturaatio voi vaihdella samalla henkilöllä eri elämänalueilla. Esimerkiksi maahanmuuttajalla voi olla assimilaatiota työelämässä ja integraatiota kaksikielisydessä. Lisäksi hänellä voi olla separaatiota perhe-elämässä, vaikkapa kun hän valitsee aviopuolison omasta etnisestä ryhmästä. (Liebkind, 2001:13–14,20; Liebkind ym. 2004:48–55.)

3. UUSPERHEYS JA MONIKULTTUURISUUS PERHEESSÄ

3.1 Suomalainen perhe monimuotoistuu

Perhe käsitettiin viime vuosisadan puolesta välistä 70-80 -luvulle saakka miehen ja naisen sekä lapsen tai lasten muodostamaksi yksiköksi. Tämän noin kolmenkymmenen vuoden ajan perhekeskustelussa keskeinen käsite oli ”ehjä ydinperhe”, joka lepäsi vanhempien heteroseksuaalisen parisuhteen varassa ja sen uskottiin olevan lapsille paras perhemuoto. (Jallinoja, 1984:37; Nätkin, 2003:16; Oinonen, 2015:63–65.) Kuitenkin ennen ydinperhemallia etenkin maaseudulla perhe oli laajempi kokonaisuus ja varsinaisen ydinperheen lisäksi siihen kuului enemmän kuin kaksi sukupolvea sekä monesti isoissa maalaistaloissa samaan asutokuntaan saattoi kuulua muita talon työntekijöitä. Kaupungistumisen aikaansaama maaltamuutto pienensi perhemallin äidin, isän ja lasten muodostamaksi ydinperheeksi. (Aukia & Manninen, 1999:22,32–33; Paananen, 1991:14.)

Yksinhuoltajaperhe ja yksinhuoltajuus sekä uusperheys eivät ole Suomessa vain tämän ajan ilmiö, mutta niiden määrän kasvu sekä muodostumisen syyt eroavat viime vuosituhannen uusperheistä, koska silloin aviosuhteet päättyivät yleensä puolison kuolemaan. Miehiä kaatui sodissa ja vaimoja kuoli etenkin maaseudulla synnytyksiin, koska hygienia oli heikkoa. (Aukia & Manninen, 1999:18–19, 41; Castren, 2009:36–37; Jaakkola & Sääntti, 2000:16.) Ritala-Koskisen mukaan nykyisin uusperhe syntyy avio- tai avoeron johdosta eikä tätä käsitettä pitäisikään käyttää sata vuotta sitten olleista uusperheistä (ks. Castren, 2009:36–37). Avioerot liittyvät osittain familistisen, perheen ensisijaisuutta korostavan perhekäsityksen muuttumiseen individualistisempaan, yksilön oikeuksia korostavaan suuntaan. Avioliitoissa korostetaan parisuhteen ja tunnesuhteen merkitystä. Koska aviosuhde on eriytynyt perheestä, eivät lapset enää ole syy pitää perhettä koossa, jos puolisoitten suhde ei toimi. Lisäksi 60- ja 70 -luvulla asenteet avioeroja kohtaan alkoivat muuttua suvaitsevammiksi ja uusi lainsäädäntö helpotti avioeron saamista, mitkä seikat ovat myötävaikuttaneet avioerojen ja yksinhuoltajaperheiden määrän kasvuun. (Jallinoja, 1984:51–52; Jallinoja, 1985:21,58–59,116.)

Suurin osa yksinhuoltajaperheistä on äidin ja lasten muodostamia perheitä, jolloin etävanhempi on isä. Etä-äitiys on ollut ja on edelleen harvinaisempi ratkaisu ja siihen liittyy tietynlaista asenteellisuutta. (Sormunen, 1987: 84–85; Raittila & Sutinen, 2008: 43–44.) Avioerojen myötä uusperheiden määrä kasvaa, koska eronneet solmivat entistä useammin uusia avio- tai avoliittoja (Aukia & Manninen, 1999:41; Castren, 2009:36). Miesten osallistuminen lastenhoitoon on lisääntynyt viimeisen kolmen-neljänkymmenen vuoden aikana merkittävästi ja muuttuneen isyyden myötä isät pitävät tiukemmin kiinni vanhemman oikeuksistaan myös avioerossa. Isien osallisuutta lisäsi myös vuonna

1984 voimaan astunut lapsen huoltoa ja tapaamista koskeva laki, joka mahdollisti molempien huoltajuuden eron jälkeen ja siinä oletetaan, että erosta huolimatta molemmat vanhemmat jatkavat lastensa yhteishuoltajina. (Yesilova, 2009:170.) Yhä useammin päädytäänkin lasten huoltajuuden suhteen yhteishuoltajuuteen ja lapset, jotka edelleen yleensä asuvat äidin kanssa, tapaavat kuitenkin isää usein tai joissakin tapauksissa asuvat vuoroviikoin vanhempiansa luona (Kuronen, 2003:110–111).

Perheet monimuotoistuvat rakenteensa lisäksi kansainvälistymisen kautta. Pakolais- ja turvapaikanhakijaperheiden lisäksi Suomeen muutetaan myös töihin ja EU:n myötä helpottunut työskentely jäsenmaissa on kasvattanut Suomessa asuvien ulkomaalaisperheiden määrää. Muslimimaista tulevien naismuuttajien määrän kasvu johtuu avioliittomuutosta, jossa on kyse siitä, että Suomeen muuttaneet maahanmuuttajamiehet hakevat nuoria naisia aviopuolisoksi miesten entisistä kotimaista. Naismuuttajia tulee muun muassa Aasiasta ja Pohjois-Afrikasta. (Martikainen, 2007:44.) Edellä mainitut perheet ovat kuitenkin yleensä yksikulttuurisia, jolloin puolisoilla on sama kieli- ja kulttuuritausta. Suomalaisperheet ovat kansainvälistyneet myös siten, että suomalaiset pariskunnat ovat adoptoineet lapsia ulkomailta, esimerkiksi Venäjältä, Thaimaasta, Bangladeshista, Intiasta, Kiinasta, Kolumbiasta, Etiopiasta ja Itä-Euroopan maista (Parviainen, 2003:87–88). Edellä mainittujen tapausten lisäksi Suomeen muuttaa ulkomaalaisia, jotka ovat menneet suomalaisen kanssa naimisiin. Suomalaisten liikkuminen ulkomailla työn, opintojen ja matkailun vuoksi sekä ulkomaalaisten saapuminen Suomeen lisää parisuhteiden muodostumista suomalaisten ja ulkomaalaisten välillä. Tällaisia avio- tai avoliittoja kutsutaan kaksikulttuurisiksi liitoiksi. (Lainiala & Säävälä, 2012:17.) Tähän ryhmään luen myös Suomessa asuvat suomenruotsalaiset, jotka ovat naimisissa suomalaisten kanssa, vaikka heidän kohdallaan varsinaista maahanmuuttoa ei olisikaan tapahtunut.

3.2 Kaksikulttuurinen perhe

Kahden kulttuurin liittojen tutkimuksissa on tutkittu muun muassa kieliä, ruokaa, aikaa ja rahan liittyviä kysymyksiä, uskontoa, lasten kasvatusta ja naisen ja miehen välistä suhdetta (Järvinen-Tassopoulos, 2004:29). Suomalais-ulkomaalaisia avioliittoja on tutkittu useimmiten suomalaisen ja jonkun tietyn ulkomaalaisryhmän välillä ja vähemmän kaksikulttuurisina liitoina. Yleisimpiä tutkimuskohteita Suomessa ovat olleet suomalais-venäläiset avioliitot ja suomalais-thaimaalaiset avioliitot. (Lainiala & Säävälä, 2012:20.) Käsitteet, joilla tutkimuksissa viitataan eri kulttuuritaustasta tai yhteiskunnista tulevien ihmisten välisiin parisuhteisiin tai liittoihin ovat ajan myötä muuttuneet. Aiemmin puhuttiin seka-avioliitoista (mixed marriages), jolla on kuitenkin nykyään kielteinen si-

vumerkitys ja se koetaan leimaavana. Käsite kaksikulttuurinen avioliitto (bicultural, intercultural tai interethnic marriage) viittaa siihen, että puolisoilla on erilainen kulttuuritausta ja kansainvälinen avioliitto (international marriage) puolestaan tarkoittaa, että puolisoilla on eri kansalaisuus. Samasta kansalaisuudesta huolimatta puolisoilla voi olla eri kulttuuritausta, jolloin tällaisten henkilöiden avioliitto on kaksikulttuurinen. (Lainiala & Säävälä, 2012:16; Martikainen, 2013:102.) Tässä tutkimuksessa käytän käsitteitä kaksikulttuurinen avioliitto, kahden kulttuurin avioliitto, kaksikulttuurinen uusperhe tai kahden kulttuurin uusperhe.

Suomessa asuu kolminkertainen määrä kaksikulttuurisia perheitä kuin kaksikymmentä vuotta sitten. ”Uusimpien tilastojen (Tilastokeskus 2014) mukaan Suomessa asui vuoden 2013 lopussa 68 946 kaksikulttuurista paria ja perhettä. Luvussa on mukana sellaiset kaksikulttuuriset avo- ja avioparit sekä rekisteröidyt parisuhteet, joissa toinen puolisoista on syntynyt Suomessa. Lisäksi Suomessa asuu lähes 8000 perhettä, jossa molemmat puoliset ovat syntyneet ulkomailla mutta keskenään eri maissa.” (Kahden kulttuurin parit ja perheet Suomessa – Tilastokatsaus 2013.) Noin puolet kaksikulttuurisista perheistä on lapsiperheitä. Suomalaismiehet menevät naimisiin entisen Neuvostoliiton alueelta tulevien, venäläisten, virolaisten, ruotsalaisten ja thaimaalaisten naisten kanssa. Suomalaiset naiset avioituvat ruotsalaisten, britannialaisten, entisen Neuvostoliiton alueelta tulevien, venäläisten, saksalaisten, turkkilaisten ja yhdysvaltalaisien sekä yhä enemmän aasialaisten miesten kanssa. (Kahden kulttuurin parit ja perheet Suomessa - Tilastokatsaus 2013.)

3.2.1 Kaksi kulttuuria perheessä

Kaksikulttuurisissa parisuhteissa ja perheissä yhdistyvät kielet ja kulttuurit. Kahden kulttuurin perheissä on ratkaistava, kuinka toimitaan vaikkapa kulttuurien, kielten tai uskontojen suhteen ja mikä on perheen asuinmaa. Gudykunstin & Kimin sekä Tsengin mukaan kaksikulttuuriseen avioliittoon sopeutumisessa on viisi mallia. Ensimmäisessä mallissa tapahtuu yhdensuuntainen sopeutuminen, jolloin toinen puoliso omaksuu toisen puolison kulttuurielementtejä tai kulttuurielementit, esimerkiksi uskonnon. Toisessa mallissa tapahtuu vaihtoehtoinen sopeutuminen, jolloin kumpikin osapuoli pitää oman kulttuurinsa eikä niitä sekoiteta. Kolmannessa mallissa tehdään keskivälin kompromissi, jolloin kulttuurien yhdistämisessä tehdään kompromissiratkaisu, vaikkapa antamalla lapselle nimet molempien maista. Neljännessä mallissa on kyseessä sekoitettu sopeutuminen, jossa parit yhdistelevät suunnitellusti tai suunnittelematta molempien kulttuurien aineksia. Viidennessä luovan sopeutumisen mallissa ei oteta kummankaan kulttuurista aineksia vaan muodostetaan uusi oman perheen malli. (ks. Suomenaro, 2000:77–78.) Kulttuurien huomioiminen on kahden kulttuurin parisuhteen

onnistumiselle tärkeää ja tutkimuksen mukaan on haitallista, jos kanta-asukaspuoliso vaikkapa suhtautuu negatiivisesti tai ei ole kiinnostunut eikä edes halua tutustua puolisonsa entiseen kotimaahan, kulttuuriin ja kieleen (Viertola-Cavallari, 2004:9).

Kaksikulttuurisessa avioliitossa jompikumpi tai molemmat puoliset ovat maahanmuuttajia riippuen siitä, missä maassa perhe päättää asua. Pariskunta voi päättää asettua jommankumman kotimaahan tai johonkin kolmanteen maahan, joka ei ole kummankaan kotimaa. Kun päätetään asua toisen puolison kotimaassa, korostuu puolison merkitys maahan muuttaneen puolison kotoutumisessa. (Viertola-Cavallari, 2004:9.) Monille puolisoille voi tulla yllätyksenä, kuinka paljon tukea ja apua maahan muuttanut puoliso tarvitsee. Tutkimuksen mukaan suomalaiset puoliset, etenkin naiset tuntevat itsensä riittämättömiksi ja kokevat, että on raskasta käydä työssä ja sen päälle hoitaa kaikki puolison asiat (Angle, 2014:92,103,106–107).

Tutkimuksissa on tullut esille uskonnon ja perhesuhteiden merkitys kahden kulttuurin liitoissa. Yhdysvalloissa on tutkittu, että jos puoliset ovat eri uskoisia (inter-faith) tai jos puoliset ovat kristittyjä, mutta kuuluvat eri kirkkoihin (intra-faith), tulee puolelle liitoista ero. Usein jompikumpi eri uskontokuntaan tai eri kirkkoon kuuluvista vaihtaa uskontoaan. Omasta uskonnosta luopuminen voi kuitenkin aiheuttaa ongelmia, etenkin jos luopuminen on tapahtunut puolison painostuksesta tai rakastumisen huumassa. Uskonnon vaikutuspiiriin kuuluvat myös sellaiset arkiset asiat kuten vaikkapa raha, lasten kasvatusta, lastenhoito, ruoka, seksi sekä miehen ja naisen asema, jotka kaikki ovat läsnä perheen jokapäiväisessä arjessa. Käsitteet perhesuhteista sekä niihin liittyvistä velvoitteista voivat puolisoitten välillä erota suuresti ja riippuvat uskonto- ja muiden tekijöiden ohella myös siitä, millaiseen perhejärjestelmään puoliset ovat kasvaneet. (Viertola-Cavallari, 2004:10–11; Viertola-Cavallari, 2009:32–37.) Therborn jakaa perhejärjestelmät viiteen erilaiseen järjestelmään, joilla voi olla keskenään osin samoja piirteitä, mutta myös selkeästi toisistaan erottavia piirteitä. Järjestelmät ovat eurooppalainen, Etelä-Aasian, Itä-Aasian, Läntisen Aasian ja Pohjois-Afrikan sekä Saharan eteläpuolisen Afrikan perhejärjestelmä (ks. Rotkirch, 2013:8; Therborn, 2012:54–66). Perhejärjestelmät ovat uskonnon lisäksi maantieteellisiä, historiallisia ja kulttuurisia kokonaisuuksia. Perhejärjestelmiin liittyy erilaisia piirteitä, joita ovat esimerkiksi patriarkalisuus, perheen laajuus, sukulaisten merkitys lasten kasvatuksessa tai vaikkapa eurooppalaisen järjestelmän seksuaalinen sallivuus ja avoliiton hyväksyminen. (ks. Rotkirch, 2013:8; Therborn, 2012:54–66 .)

Viertola-Cavallarin mukaan ongelmien välttämiseksi kahden kulttuurin avioliittoa suunnittelevien olisi hyvä sopia ”lasten kastamisesta, lasten kansalaisuudesta, yhteyksistä molempien puolisoitten

sukuihin, uskonnollisten juhlien vietosta, molempien omista harrastuksista ja kummankin yhteydenpidosta omiin ystäviinsä” (Viertola-Cavallari, 2004:18). Tutkimuksen mukaan esimerkiksi suomalais-islamilaissä liitoissa ei kuitenkaan yksikään pariskunta ollut keskustellut uskonnosta etukäteen ennen avioitumista. Seurustelun aikana mies oli elänyt hyvinkin islamin uskosta piittaamatta ja oli antanut itsestään maallistuneen kuvan tai oli kieltänyt uskontonsa tai salannut vakaumuksensa. Islamilaisuuteen aktiivistuminen tapahtui lapsen synnyttyä, jolloin suomalaisille naisille selvisi, että muslimivanhemman pitää ehdottomasti kasvattaa lapsensakin muslimiksi. (Aarni, Armi, Isaksson, Paavo, Khan, Anna-Maija & Räisänen, Tarja, 2008:13,30,69.)

3.2.2 Motiiveja ja odotuksia kahden kulttuurin liitoissa

Kaksikulttuurisia avioliittoja toisaalta romantisoidaan, toisaalta maahanmuuttajapuolison motiiveja myös epäillään. Epäilyä liittyy esimerkiksi suomalaisnaisten ja etelämaalaisten miesten avioliittoihin sekä suomalaismiesten avioliittoihin itäeurooppalaisnaisten tai thaimaalaisnaisten kanssa. Oleskeluluvan ja paremman elintason perässä muuttamista epäillään etenkin niissä liitoissa, joissa puolisoiden ikäero on suuri ja yhteistä kieltä ei juuri ole ja puoliso muuttaa alemman elintason maasta. (Säävälä, 2011:20; Viertola-Cavallari, 2004:9; Lainiala & Säävälä, 2012:19; Reuter & Kyntäjä, 2006:108–110.) Kangasniemen mukaan lumeavioliitot eivät ole Suomessa kovin harvinaisia, ja ne liittyvät yleensä sellaisiin henkilöihin, jotka eivät muuten saa oleskelulupaa eli kyse on Pohjoismaiden, EU:n ja ETA:n ulkopuolelta tulevista henkilöistä. (Kangasniemi, 2003:8, 17.) Säävälä puolestaan toteaa, että lumeavioliitto ei ole yleinen ilmiö. Toisaalta tiukka maahanmuuttolainsäädäntö saattaa aiheuttaa sen, että avioliitto solmitaan kevein perustein ja lyhyen tutustumisen jälkeen, jos seurustelukumppani on EU:n ulkopuolelta tuleva. Kumppania olisi muuten vaikea saada Suomeen pidemmäksi aikaa ja ilman avioliittoa suhdetta ei voisi jatkaa tai se olisi hankalaa ja vaatisi jatkuvaa matkustelua. Seurustelusyystä solmitut avioliitot ja niiden erot selittävät jonkin verran kahden kulttuurin avioerojen määrää. (Säävälä, 2011:22; Sirkkilä, 2005:133.)

Tutkimuksen mukaan suomalais-venäläisten avioliittojen solmimisen motivaationa venäläisellä naisella oli rakkaus, tekoavioliitto tai kokeiluun perustuva avioliitto. Näissä avioliitoissa puolisoiden ikäero oli suuri ja suomalainen mies oli usein 15-20 vuotta vaimoa vanhempi. Yleensä kummallekaan avioliitto ei ollut ensimmäinen eikä välttämättä toinenkaan ja niinpä venäläisen naisen mukana muutti usein myös hänen lapsensa. (Männistö & Lazareva, 2004:46–47.) Suomalais-turkkilaisten avioliittojen tutkimuksessa turkkilaisen miehen motiivina oli tarve päästä omasta kotimaasta pois ja saada Suomen kansalaisuus tai oleskelupa. Näissä avioliitoissa suomalainen vaimo

oli yleensä miestänsä vanhempi. Suomalaisella naisella avioitumisen motiivina oli lapsen hankkiminen tai vakituinen parisuhde. Naiset eivät myöskään halunneet solmia suhdetta suomalaisen miehen kanssa aiempien kokemustensa vuoksi. (Suomenaro, 2000:50–51,55–56.) Kaksikulttuuristen liittojen suomalaismiehet avioituivat melko vanhoina ja kumppania oli ollut vaikea löytää esimerkiksi, jos mies asui maaseudulla. Suomalais-thaimaalaisissa liitoissa miehen motiivina thai-vaimon valintaan olivat olleet esimerkiksi kielteiset kokemukset suomalaisten naisten komentelusta ja ylivallasta, thai-naisten miellyttävä persoona, naisellisuus, kauneus sekä hyvä huolehtiminen miehestä, lapsista ja kodista (Lainiala & Säävälä, 2012:18, 40–41; Sirkkilä, 2006:130–140; Sirkkilä, 2005:90–94, 137–139).

Kaksikulttuuristen avioliittojen tutkimuksissa ulkomaalaisten ja suomalaisten puolisoitten odotukset puolison, avioliiton ja perhe-elämän suhteen eroavat suuresti. Venäläinen nainen odotti, että suomalainen mies on terve, käyttää vain vähän alkoholia ja huolehtii hänestä taloudellisesti, esimerkiksi antamalla rahaa. Odotusten vastaisesti miehellä oli mielenterveys- ja alkoholiongelmia eikä hän myöskään osannut auttaa vaimoaan maahanmuuttajuuteen liittyvissä ongelmissa. Rahat tulivat miehen omalle tilille, jolloin vaimo joutui rahaa tarvitessaan pyytämään sitä. Myös vierailuissa kotimaahan oli haasteita, koska mies ei halunnut matkustaa Venäjälle ja kielsi vaimonkin matkustamisen. (Männistö & Lazareva, 2004:48.) Filippiiniläiset vaimot puolestaan halusivat mahdollisuuden elää hyvää elämää. Todellisuudessa saattoi käydä niin, että suomalainen mies ei antanut vaimonsa opiskella tai työskennellä ja esti osin tai kokonaan vaimon kontaktit omanmaalaisiin ystäviin. Mies saattoi pitää vaimon ilman omaa rahaa siten, että hän ohjasi kaikki sosiaalietuudet omalle tililleen, jolloin vaimo oli taloudellisesti riippuvainen miehestä. Samankaltaisia kokemuksia oli thai-vaimoilla. (Lumio, 2011: 86–88; Ruutu, 1996:113.) Kollektiivisissa kulttuureissa kasvaneet turkkilaiset miehet odottivat, että suomalainen vaimo käyttäytyy, kuten turkkilaisessa kulttuurissa on tapana, esimerkkinään usein oma äitinsä. Miesten mielestä heillä oli myös velvollisuuksia vanhempiaan ja perhettään kohtaan kotimaassa ja he pitivät suomalaisia vaimoja itsekkäinä, kun nämä vaativat keskittymään omaan perheeseen Suomessa. (Suomenaro, 2000:56–57,69–70.)

Suomalaiset naiset halusivat, että turkkilainen mies käyttäytyy suomalaisen aviomiehen tavoin, esimerkiksi että mies osallistuu talouden ja lasten hoitoon. He eivät myöskään pitäneet siitä, että mies harjoitti uskontoaan ja tunsivat vihaa ja pettymystä myöhemmin ilmenneestä uskonnollisuudesta. Naiset eivät pitäneet taloudellisen avun lähettamisestä miehen kotimaahan ja pettymystä tuotti, kun mies huolehti enemmän kotimaansa perheestä ja sukulaisista ja toissijaisesti suomalaisesta perheestään. (Suomenaro, 2000:36,39–42, 56–57.) Suomalainen mies odotti, että venäläinen vaimo

menee töihin ja ansaitsee rahaa. Mies toivoi, että vaimo on kotona hänen kanssaan, rakastaa häntä ja että heillä on pitkä yhteinen elämä. Odotusten vastaisesti kävi niin, että vaimo ei mennyt töihin, joita hänelle tarjottiin ja tästä seurasi se, että jos mies elätti perheen yksin, perheessä oli toimeentulo-ongelmia. Lastenkasvatuksessa saattoi tulla ongelmia, kun mies komensi vaimon lasta ja lapsi alkoi oireilla. Vaimo ei myöskään viettänyt aikaa kotona ja jos avioitumismotiivina oli tekoavioliitto, vaimolla ei ollut aikomustakaan pysyä avioliitossa. (Männistö & Lazareva, 2004:48.) Suomalais-thaimaalaisissa avioliitoissa miehelle oli tärkeää yhteinen perhe-elämä. Mies ei pitänyt siitä, että puolison kotimaahan piti lähettää rahaa tai että thai-vaimo tuhlassi rahaa ja uhkapelasi. Toisinaan pettymystä aiheutti se, että thai-vaimo saattoi alkaa tapailta enemmän omanmaalaisiaan ja vietti vähemmän aikaa kotona. (Sirkkilä, 2005:168–170,190.)

Eri perhemuodoissa on luonnollisesti monia samoja riidan aiheita, mutta erojakin löytyy. Tutkimusten mukaan kahden kulttuurin arjessa riitaa aiheuttavat muun muassa kotitöiden jakaminen, vapaaajan käyttö, seksi, raskauden ehkäisy, läheisyyden puute, lasten lukumäärä ja kasvatusta, maahanmuuttajan tiedollinen ja sosiaalinen riippuvuus puolisoista, alkoholin käyttö ja raha. Kaksikulttuuriset liitot ovat pienempituloisia kuin kantasuomalaiset ja riitely rahasta voi johtua toisen puolison työttömyydestä ja taloudellisesta riippuvuudesta puolisoista tai se voi liittyä ylijärjestyksiin rahalähetyksiin. Erimielisyyttä voi aiheuttaa myös ruoka ja juoma, pöytätavat, ruoan valmistustapa ja jopa ruoanlaittoon käytetty aika, sillä joillekin se merkitsee puolison rakkauden määrää. Avioliittoon tuo paineita myös se, että maahan muuttanut puoliso elää kaukana vanhemmistaan ja muista sukulaisistaan. Huoli vanhoista ja sairaista vanhemmista on sekä henkinen että taloudellinen taakka. Ylijärjestyksen hoiva ei ole aina mahdollista etäisyyksien ja oman perheen tai työssäkäynnin vuoksi. Avioliiton alkuaikoina oleskeluluvan tai muiden virallisten papereiden järjestäminen on ollut stressaavaa. Riitelyä, joskin vähäisempää, aiheuttivat myös arvot, uskonto, mustasukkaisuus, työ, opiskelu, appivanhemmat tai sukulaiset. (Angle, 2014:103; Cunningham, 2011:108; Heikkilä, 2005:30–32; Lainiala & Säävälä, 2012:59–66,98–110.)

Parisuhdeväkivalta kahden kulttuurin liitoissa koskettaa sekä suomalaisia että maahan muuttaneita naisia. Pohjoismaisen tutkimuksen mukaan maahan muuttaneisiin naisiin kohdistunut väkivalta oli ollut fyysistä, psyykkistä ja seksuaalista. Joillekin naisista ei ollut annettu rahaa, tai häntä ei ollut päästetty ulos eikä hänelle annettu riittävästi ruokaa. Oli mahdollista, että maahan muuttanut nainen ei edes tiennyt, missä asui. Nimittely, nöyryyttävä kohtelu, puutteellisen kielitaidon hyväksikäyttö, aliarviointi ja syyttäminen ovat myös olleet käytettyjä henkisen väkivallan muotoja. Joskus uhrin joutuvat kärsimään väkivaltaisesta tilanteesta kauan, koska eivät tiedä omia perusoikeuksiaan, esi-

merkiksi sitä, että heillä on oikeus toimeentuloon, he osaavat kieltä heikosti eivätkä tiedä turvakoti-järjestelmästä. (Lumio, 2011:97–99; Heikkilä, 2005:32; Kyllönen-Saarnio & Nurmi, 2005:25–30.) Suomalaisen äitien mukaan ristiriidat suomalais-islamilaississa liitoissa ratkaistiin usein fyysisestä väkivaltaa käyttäen. Mies käytti fyysisestä väkivaltaa, jos ei saanut tahtoaan läpi tai vaimo ei tehnyt, kuten mies käski. Henkistä väkivaltaa oli käytetty muun muassa uhkailemalla, eristämällä, ystävien tapaamisia ja yhteydenpitoa rajoittamalla, nimittelemällä, arvostelemalla ja huorittelemalla vaimoa. Isä saattoi haukkua äitiä myös niin, että paikalla oli muita henkilöitä tai perheen lapsia kuulemassa. (Aarni ym. 2008:26–28,46.)

Oleskelulupaongelmat saattavat aiheuttaa sen, että ulkomaalaiset naiset eivät hae apua. Tämä ongelma on erityisen suuri pohjoismaalaisten miesten ja venäläisten ja aasialaisten naisten avioliitoissa. Oleskeluluvan saamiseen voi kulua vuodesta kahteen vuotta. Naiset kokivat perheväkivaltaa, mutta he eivät voineet erota miehestään, jos he eivät olleet saaneet pysyvää oleskelulupaa. Mies saattoi uhkailla naista sillä, että jos nainen ottaa eron, hän menettää oleskeluluvan ja hänet karkotetaan maasta. Jotta nainen saisi jäädä maahan oleskeluluvan hakemisen aikana, erosta huolimatta, hänen pitäisi pystyä todistamaan väkivallan käyttö riittävällä näytöllä. Paluu kotimaahan avioliiton epäonnistuttua ei ole välttämättä realistista, sillä muuttaessaan ulkomaille naiset olivat usein antaneet pois asuntonsa ja työpaikkansa eli heillä ei ollut paikkaa mihin palata. Naiset eivät myöskään uskoneet, että he kykenisivät huolehtimaan itsestään ja lapsestaan entisessä kotimaassa. (Säävälä, 2011:24; Kyllönen-Saarnio & Nurmi, 2005:27–29; Saarinen, 2009.)

3.2.3 Kahden kulttuurin perheen elinkaari

Perheen arkeen ja ihmissuhteisiin vaikuttaa oleellisesti se, kuinka kauan puoliset ovat tunteneet toisensa ja kuinka nuori perhe on. Oksi-Walterin mukaan kaksikulttuurisen perheen elämänkaaren eri vaiheet voidaan jakaa 1) ihastelun kauteen, 2) aktiivisen sopeutumisen kauteen, 3) aviosuhteen ja koko tähänastisen elämän uudelleenarvioinnin aikaan ja 4) objektiivisen sopeutumisen vaiheeseen. (Oksi-Walter, 2004:24–26; ks. Heikkilä, 2005:29.) Käytän Oksi-Walterin mallia aineiston analyysissä tarkastellessani kaksikulttuuristen uusperheiden elämää aikanäkökulmasta.

Ensimmäisessä vaiheessa ”eletään me-tunnetta ja on rakastuttu toisen erilaisuuteen.” (Oksi-Walter, 2004:25–26; ks. Heikkilä, 2005:29.) Niin puoliso kuin ympäristökin koetaan positiivisena ja ihanana. Muutto puolison kotimaahan merkitsee muuttajalle myös luopumista ja kokonaisvaltaista hyppyä toisen varaan. Elämää ja asuinmaata eletään puolison kautta. Puolisot ovat tässä vaiheessa ihastuneita ja innostuneita toistensa kult-

tuureista. ”Ihastumisen ja yhteensulautumisen kausi saattaa kestää monikulttuurisessa parisuhteessa tavallista pitempään, sillä erilaisten tunteiden ja uusien käyttäytymismallien eriyttäminen ja niihin tutustuminen vie enemmän aikaa.” (Oksi-Walter, 2004:25–26; ks. Heikkilä, 2005:29.)

Toisessa ”vaiheessa tietyt asiat, tilanteet ja ominaisuudet arkielämässä ja erityisesti puoliossa alkavat ärsyttää, petytään ja turhaudutaan. Maahan muuttanut kritisoi ja vertailee ympäröivän kulttuurin ulkoisia piirteitä ja kokee kielellistä yksinäisyyttä.” (Oksi-Walter, 2004:25–26; ks. Heikkilä, 2005:29.) Yritetään tasapainoilla, omaa taustaa ei haluta hylätä, mutta kuitenkin halutaan sopeutua sekä kielellisesti että sosiaalisesti uuteen ympäristöön. On vaikea erottaa puolison odotuksia kulttuurin odotuksista. Puolisoa saatetaan kritisoida asioista, jotka ovat kulttuurisidonnaisia. Puoliso ja ympäristö puolestaan odottavat maahan muuttaneen toimivan kulttuurin kirjoittamattomien sääntöjen mukaan. ”Parisuhteessa tähän kauteen liittyy roolikäsitysten ja -odotusten lisäksi keskinäisten valtasuhteiden esiintulo. Kasvatuskysymykset, kodinhoito, perheen ajankäyttö ja ongelmien ratkaisukeinot ja -strategiat nousevat esiin.” (ks. Heikkilä, 2005:29; Oksi-Walter, 2004:25–26.)

Kolmanteen vaiheeseen liittyy usein identiteettikriisi. Nyt arvioidaan tietoisesti omaa elämää, tehtyjä ratkaisuja ja tulevia päätöksiä. ”Vasta tässä vaiheessa kyetään näkemään puoliso tämän omaa kulttuuritaustaa vasten ja erottamaan persoonalliset ja kulttuurisidonnaiset ominaisuudet toisistaan.” (Oksi-Walter, 2004:25–26; ks. Heikkilä, 2005:29.) Parisuhdetta arvioidaan uudelleen. Parisuhteessa ”on nyt ratkaistu erilaiset roolikäsitykset ja -odotukset, keskinäiset valtasuhteet ja konfliktien ratkaisustrategiat. Keskeistä on yksilöllisen tilan jääminen molemmille puolisoille keskinäisessä kanssakäymisessä. Usein tässä on kyse noin kymmenestä avioliittovuodesta. Useimmat avioerot sattuvat toiseen ja kolmanteen avioliiton vaiheeseen.” (ks. Heikkilä, 2005:29; Oksi-Walter, 2004:25–26.)

”Objektiivisen sopeutumisen vaiheessa keskeisimpiin kysymyksiin on löydetty tyydyttävä ratkaisu. On opittu olemaan yhdessä ja erikseen.” (Oksi-Walter, 2004:25–26; ks. Heikkilä, 2005:29.) ”Puolisoilla ei ole tarvetta liiaksi korostaa eikä vähätellä syntyperäänsä” (Oksi-Walter, 2004:25–26; ks. Heikkilä, 2005:29.) vaan molempien puolisoitten etniset identiteetit muodostavat arvokkaan tuen monikulttuurisessa parisuhteessa ja sen yhteisessä kolmannessa kulttuurissa. (ks. Heikkilä, 2005:29, Oksi-Walter, 2004:25–26.)

3.2.4 Ero kahden kulttuurin perheessä

Tilastojen mukaan monikulttuuriset avioliitot päättyvät eroon useammin kuin liitot keskimäärin. Suomalaiset naiset eroavat ulkomaalaisista puolisoistaan useammin kuin suomalaiset miehet. Kaiken kaikkiaan suomalaisten ja ulkomaalaisten väliset avioliitot päättyvät kolme kertaa useammin eroon kuin kantasuomalaisten väliset avioliitot. Eniten eroavat suomalaiset naiset ja turkkilaiset miehet sekä suomalaiset miehet ja venäläiset naiset. (Säävälä, 2011:20; Heikkilä, 2005:28; Sjöblom-Immala, 2015:12.)

Erojen syiksi on arveltu muun muassa kieli- ja kulttuurieroista johtuvia ristiriitoja, sosiaalisen tuen puutetta, maahanmuuttajien kohtaamaa vihamielisyyttä, liittoihin kohdistuvia epäilyjä, ympäristön ja perheen vastustusta ja painetta liiton purkamiseen sekä maahantulotarkoituksessa solmittujen lumeliittojen purkautumista. Vaikka eroja selitetään tavallisesti kieli- ja kulttuurieroilla, voi Säävälän mukaan olla kyse myös paineista, jotka syntyvät puolisoiden tarpeesta liittyä moniin eri paikkoihin. Esimerkiksi suomalaisilla ja thai puolisoilla saattaa tulla riitaa vaimon rahalähetyksistä ja sukuvelvoitteista Thaimaassa. Tässä ei ole kuitenkaan välttämättä kyse kulttuurierosta vaan Säävälän mukaan pikemminkin monipaikallisuudesta, joka tarkoittaa ulkomaalaispuolison tarvetta osallistua ja liittyä eri paikkoihin. (Säävälä, 2013: 119–120; Reuter & Kyntäjä, 2006:108.)

Kaksikulttuurisissa eroissa ongelmia voi aiheutua esimerkiksi siitä, että uskonto vaikuttaa lasten huoltajuudesta päätettäessä tai vanhemmat eivät asu eron jälkeen enää samassa maassa, jolloin tapaamiset vaikeutuvat. Lasten kannalta paras ratkaisu olisi, että ulkomaalainen puoliso ei muuttaisi takaisin kotimaahansa vaan jäisi asumaan perheen asuinmaahan. (Viertola-Cavallari, 2009:190.) Avioerotilanteessa ulkomaalainen puoliso saattaa haluta muuttaa lapsen kanssa kotimaahansa tai voi uhkailla lapsen maasta pois viemisellä. Perheväkivaltatilanteessa, jotta voisi suojella lasta, saattaa ulkomaalainen puoliso ajatella paluuta omaan kotimaahansa tai ulkomailta takaisin Suomeen. Jos vanhemmilla on yhteishuolto ja toinen vanhempi muuttaa lapsen kanssa valtion rajojen yli, häntä voidaan kuitenkin syyttää lapsen kaappaamisesta. (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti, 2013:48.)

3.3 Kaksi- ja monikielinen perhe

Kaksikulttuurisuuteen liittyvä kaksikielisyys on maailmassa normi eikä poikkeus. Kaksikielisyyden määritelmä riippuu siitä minkä tasoista osaamista kahdella tai useammalla kielellä vaaditaan tai onko kielet opittu samanaikaisesti vai perättäin. (Smidt, 2008:1, 52,57; Hassinen, 2002:20.) Perhebarometrin 2012 mukaan Suomessa eli vuonna 2011 vieraskielisen ja kotimaankielisen avioliitossa 63 798 ja avoliitossa 23 486 henkilöä. ”Henkilöitä, joiden toinen vanhempi oli syntynyt ulkomailla, oli vuoden 2011 lopussa 113 000.” (Lainiala & Säävälä, 2012:15–16.) Tilastokeskuksen (2010) mukaan kaikista Suomessa asuvista lapsiperheistä 5 prosenttia on sellaisia, joissa ainakin toisella vanhemmalla on muu äidinkieli kuin suomi, ruotsi tai saame. Yleisin vieraskielisten perheiden kieli on venäjä: vuonna 2009 Suomessa asui 10 700 perhettä, joissa ainoa vanhempi tai molemmat vanhemmat olivat venäjänkielisiä. Lisäksi 10 000 perheessä toinen puolisoista oli venäjänkielinen. (Säävälä, 2013:104.) Suomessa arvellaan puhuttavan noin 150 kieltä ja venäjän ohella muita suuria kieliryhmiä ovat viro, somali, englanti, arabia, kurdi, kiina, albania, thai ja vietnam. Monikielisyys

on etenkin pääkaupunkiseudun ja muiden suurten kasvukeskusten piirre. (Latomaa, Pöyhönen, Suni & Tarnanen, 2013:167.)

3.3.1 Kaksikielisten perheiden kielivalinnat

Jotta kommunikaatio onnistuu, puolisoiden täytyy ymmärtää jommankumman kieltä ja kyetä keskusteluun. Tutkimuksen mukaan kielikysymys koettiin tärkeäksi yhteiselämän onnistumisen kannalta. Kaksikulttuurisissa liitoissa jommankumman tai molempien puolisoiden täytyy opetella joku yhteinen kieli, jotta he voivat kommunikoida. Lasten synnyttyä kaksi- ja monikielisissä perheissä täytyy päättää, mitä kieliä perheessä käytetään; puhuvatko vanhemmat omia äidinkieliään lapsille, puhuvatko kaikki keskenään jommankumman äidinkieltä vai valitaanko kenties kommunikaation kieleksi jokin kolmas kieli. Kaksikulttuurisissa perheissä voi olla myös käytössä enemmän kieliä, joissakin perheissä kommunikoidaan kolmella, neljällä tai useammalla kielellä. (Lähteenmäki, 2004:68; Lainiala & Säävälä, 2012:52–55.)

Suhtautumisessa kaksikielisyyteen kieli voidaan nähdä ”ongelmana, oikeutena tai resurssina” (Smidt, 2008:4–5). Kielen valinta tai valitsematta jättäminen vaikuttaa ydinperhettä laajemmin perheen ja suvun ihmissuhteisiin ja kanssakäymiseen toisen ja kolmannen polven välillä. Yhteydenpito ja side toisessa maassa asuviin sukulaisiin saattaa katketa kokonaan toisessa polvessa, jos lapsille ei opeteta molempien vanhempien äidinkieltä ja sen merkitystä ei pidetä tärkeänä. Lisäksi, jos lapsi osaa jommankumman vanhempansa äidinkieltä heikosti tai ei ollenkaan, kaksikielinen identiteetti ei välttämättä kehity ja siitä voi seurata jopa psyykkisiä tai sosiaalisia ongelmia. (Lähteenmäki, 2004:69; Smidt, 2008:136–137.) Lapsen kielenvalinta ei ole välttämättä vain perheen sisäinen asia, sillä esimerkiksi puolalais-suomalaisten perheiden tutkimuksen mukaan lasten kielenvalintaan saattoivat puuttua muun muassa appivanhemmat. (Jaakkola, 1994:137–139.) Kielenvalintaa pohdittaessa on hyvä muistaa kaksikielisyyden edut. Kaksikielisessä perheessä kasvavalla lapsella on mahdollisuus oppia hallitsemaan kahta kieltä tavalla, joka ei ole mahdollista niille, jotka oppivat kieliä vieraana kielenä. Kaksikielisyyden edistää lapsen kognitiivista ja kielellistä kehitystä. Kaksikieliset lapset voivat olla myöhemmin päteviä sekä kahdessa kielessä että kahdessa kulttuurissa ja voivat hyödyntää parhaat puolet molemmista kulttuureista. Lisäksi kaksikielisyyden hyödyllisyys on taloudellisella ja kansainvälisellä tasolla. (Arnberg, 1989:9–10; Cunningham, 2011:65,166; Smidt, 2008:136.)

3.3.2 Kaksikielisyys ja identiteetti

Useimmat maahanmuuttaja-aikuiset ja -lapset eivät Suomeen tullessaan osaa suomen kieltä. Ensimmäinen tärkeä tavoite muuton jälkeen on oppia maan kieli, jolloin oman äidinkielen säilyttäminen ja kehittäminen saattaa jäädä vähemmälle huomiolle. Kuitenkin oman identiteetin säilyttämisessä yksi tärkeimmistä tekijöistä on oma äidinkieli ja kieli on usein identiteetin symboli. Kielellinen identiteetti on vuorovaikutuksessa yksilön ja ympäristön kanssa. Erilaiset tunnetilat häpeästä ja epävarmuudesta ylpeyteen ja itsevarmuuteen voivat vaihdella vielä useita vuosia maahanmuuton jälkeen. Molempia kieliä tarvitaan, sillä pelkän valtakielen käyttö saattaa johtaa kielelliseen sulautumiseen ja juurettomuuteen kun taas valtakielen heikko osaaminen voi johtaa syrjäytymiseen koulutuksesta ja työelämästä. Usein maahanmuuttajavanhemmat kannustavat lapsiaan käyttämään enemmän suomea ja ovat jopa valmiita luopumaan omasta kielestään, jotta lapset oppisivat kielen nopeammin, pärjäisivät koulussa tai ettei lasta kiusattaisi koulussa. (Laihiala-Kankainen, 2002:149; Liebkind ym. 2004:171,178; Rynkänen, 2002:170; Shinyella, 2012:11; Smidt, 2008:30.) Kaksikieliset lapset saattavat hävetä vähemmistökieltään esimerkiksi pelätessään jäävänsä ilman kavereita tai erottuvansa joukosta, jos ympäristö suhtautuu kielteisesti tai heillä on syrjintäkokemuksia tai siksi, että lapsi on jo identifioitunut suomenkieliseksi. (Cunningham, 2011:68; Jaakkola, 1994:140–141; Rynkänen, 2002:170–171.)

Lasten lisäksi vanhempansa mukana muuttaa myös nuoria, jotka joutuvat elämään ja rakentamaan identiteettiään uudelleen kahden kielen ja kulttuurin keskellä. Uudessa maassa nuori kohtaa identiteettinsä kannalta erilaisia haasteita, kuten uuden kielen oppiminen, koulutuspaikan löytäminen ja ympäristön vihamielisyyden kestäminen. Kielen oppiminen auttaa pääsemään sisälle uuteen maahan ja sen kulttuuriin. Kielellinen ja etninen identiteetti voi rakentua sekä lähtömaan että maahanmuuttomaan kielestä ja kulttuurista. (Iskanus, 2002:204–213.)

3.3.3 Kieliin liittyviä viestintähaasteita

Tutkimuksissa on tullut esille myös kaksikielisyyteen liittyviä viestintähaasteita. Kahden kulttuurin parisuhteessa yhteisen kielen puuttuminen tekee viestinnästä hankalaa ja kielitaidottomuus voi johtaa moniin ongelmiin puolisoiden yhteisen kommunikaation vaikeuksien lisäksi. Usein ainakin aluksi käytetään kolmatta kieltä, joka ei ole kummankaan äidinkieli, ja kielitaito siinä voi olla epätasainen. Kommunikaatio voi onnistua hyvin tai se voi jäädä melko yksinkertaiselle tasolle. Väärinymmärryksiä ja vääriä tulkintoja syntyy helposti, kun käytetään vierasta kieltä. Olipa kielen va-

linta mikä tahansa, joutuu toinen tai molemmat käyttämään kommunikoinnissaan kieltä, joka ei ole hänen äidinkieltensä. Toinen osapuoli puolestaan joutuu puhumaan ja kuuntelemaan henkilöä, joka todennäköisesti ei osaa täydellisesti käytettyä kieltä. Väärinymmärryksiä voi seurata, vaikka natiivipuhuja puhuisi hyvin yksinkertaista kieltä. Vieraalla kielellä keskustelu voi olla rajoittunutta. Toisaalta yksinkertaisen kielen käyttö ei aina merkitse sitä, että ei olisi mahdollista keskustella monimutkaisista aiheista. (Angle, 2014:115; Säävälä, 2011:35; Jaakkola, 1994:138; Cunningham, 2011:3,7–8; Suomenaro, 2000:58-59.)

Kielitaidon puutteesta voi monenlaisten ongelmien ohella seurata se, että se saattaa asettaa puoliset eriarvoiseen asemaan. Esimerkiksi kieltä osaamaton puoliso ei voi ilmaista vapaasti sitä mitä haluaa vaan hänelle jää mahdolliseksi ilmaista vain sitä mitä osaa. Maahan muuttanut on kuin pieni lapsi, jonka täytyy opetella monet asiat uudelleen. Imamuran mukaan kanta-asukaspuoliso usein odottaa maahan muuttaneelta sosiaalista aikuisuutta. (ks. Suomenaro, 2000:58.) Tutkimuksen mukaan suomalaiset naiset odottivat, että ulkomaalainen mies osallistuu yhteiseen perhe-elämään ja on ansiotyössä, mutta ulkomaalaisen miehen työttömyys ja kielitaidottomuus asettivat naiset perheenpään asemaan ja naisten vastuulle etenkin alussa jäivät taloudesta vastaaminen ja käytännön arjen pyörittäminen. Naiset hoitivat oman työnsä ja sen jälkeen toimivat kielitaidottoman miehensä tulkkina, mikä koettiin raskaana ja naiset halusivat, että mies opettelisi suomen kielen. (Angle, 2014:106–107,116.) Imamuran mukaan sosiaalisen aikuisuuden odotuksista aiheutuu ongelmia ja konflikteja. Maahanmuuttajaa saatetaan myös kohdella kuin lasta, jos hän ei osaa kunnolla kieltä eikä tiedä miten missäkin tilanteessa pitäisi käyttäytyä. (ks. Suomenaro, 2000:58.) Jos maahan muuttaneella on jatkuvasti tunne siitä, että hän ei osaa eikä tiedä, miten hänen tulee toimia tai toimii väärin, hänelle tulee vihamielisyyden tunteita uutta ympäristöä kohtaan. Äidinkielellä voidaan ilmaista vihaa ja rakkautta ja tunteiden ja itsensä ilmaiseminen suhteissa, etenkin intiimeimmissä on vieraalla kielellä vaikeata. (Angle, 2014:106–107,116; Jaakkola, 1994:137–138; Suomenaro, 2000:58–59.) Tutkimuksen mukaan haasteita seuraa, jos suomalainen puoliso ei hyväksy kotikielenä ulkomaalaisen puolisonsa äidinkieltä eikä anna puhua sitä lasten kanssa sekä rajoittaa sosiaalista kanssakäymistä omanmaalaisten kanssa. Jos taas ulkomaalainen puoliso ei opi tai oppii hitaasti suomen kieltä ja jos ulkomaalainen puoliso puhuu lasten kanssa omaa äidinkieltään, jää suomalainen puoliso kotona ulkopuoliseksi. (Männistö & Lazareva, 2004:48.)

3.3.4 Ero kaksikielisessä perheessä

Kulttuurierojen lisäksi kieliero voi aiheuttaa sen, että osapuolilla ei ole yhteistä pohjaa. Vieraan kielen puhumisessa ja vastaanottamisessa ongelmana voivat olla väärinymmärrykset ja väärinkäsitykset siitä, mitä toinen sanoi sekä vähemmän kieltä osaavan ja vieraalla kielellä kommunikoiden kykenemättömyys ilmaista itseään niin, että toinen ymmärtää sekä suoran sanoman, että sen mitä ilmaistaan rivien välistä. (Cunningham, 2011:116.) Ongelmat kielissä voivat muiden ongelmien ohessa lisätä eroriskiä.

Kaksikielisten perheiden eroissa lasten molempien kielten säilyttämiseen liittyy haasteita. Jos vähemmistökieltä puhuneesta vanhemmasta tulee etävanhempi, ja hän ei enää tapaa lasta päivittäin tai jopa muuttaa maasta pois, vähenee tämän kielen syötös oleellisesti. Lasten kieliympäristö voi myös muuttua täysin, jos maahan muuttanut vanhempi päättää palata entiseen kotimaahansa lasten kanssa. Uusperheen muodostuessa, jos lasten toinen vanhempi avioituu uudelleen henkilön kanssa, joka on myös enemmistökielen ja -kulttuurin edustaja, saattaa kielen ja kulttuurin säilyttäminen olla hankalaa, koska kotona saadaan vain enemmistökielen ja -kulttuurin syötöstä. (Cunningham, 2011:117–119.)

3.4 Uusperhe

Uusperhe muodostuu, kun eronnut tai leskeksi jäänyt solmii uuden parisuhteen, johon seuraa mukana lapsia jommankumman tai molempien aiemmista liitoista. Uusperhettä on tapana kuvata perheenä, johon voivat kuulua ”sinun, minun ja meidän lapset”. (Sutinen, 2005:4; Ritala-Koskinen, 2001:17,27.) Väestöliiton tilastojen (Uusperheet Suomessa) mukaan Suomessa oli vuonna 2012 uusperheitä melkein kymmenes kaikista lapsiperheistä. Tilastokeskus ei tilastoi perhettä uusperheeksi, jos perheessä ei asu vakituisesti alle 18-vuotiasta lähilasta aiemmasta liitosta. Tilastojen mukaan lapsi voi kuulua vain yhteen kotitalouteen, riippumatta siitä kuinka paljon hän viettää ajastaan toisen vanhempansa luona, esimerkiksi lapsi voi olla vuoroasumisjärjestelyssä tasan yhtä paljon aikaa kummankin vanhemman luona. Eron jälkeinen etäperhe, joka muodostuu etävanhemmasta ja hänen muualla asuvasta lapsestaan jää kokonaan perhetilaston ulkopuolelle. Tilastojen perusteella uusperhe myös lakkaa olemasta, kun perheessä vakituisesti asuva aiemman liiton lähilapsi täyttää 18 vuotta. (Sutinen, 2005:4–5; Castren, 2009:12; Jaakkola & Sääntti, 2000:4,18; Väestöliitto, 2015 a.)

Melkein puolessa uusperheistä on vain äidin lapsia. Reilussa kolmanneksessa uusperheistä on äidin lasten lisäksi äidin ja uusisän yhteisiä lapsia. Lähes kymmenes uusperheistä on sellaisia, joissa on isän lapsia ja näistä uusperheistä vähän yli puolessa oli vain isän lapsia. Vähän alle puolessa oli isän lapsia ja yhteisiä lapsia. Hieman alle neljässä prosentissa uusperheistä oli äidin lapsia ja isän lapsia. Harvinaisin yhdistelmä on uusperhe, jossa on äidin lapsia, isän lapsia ja yhteisiä lapsia. (Jaakkola, & Sääntti, 2000:19; Hayman, 1999:24; Väestöliitto 2015 b.)

Uusperhetutkimuksissa aiheena ovat olleet muun muassa isä- ja äitipuolen suhde lapsipuoleen, uusperheen jäsenten vuorovaikutus, lasten ja nuorten sopeutuminen uusperheeseen, isä- ja äitipuolen roolit uusperheessä, perheen voimavarat, eron jälkeinen vanhemmuus ja aikuisten parisuhde uusperheessä (Sutinen, 2005:177–182). Uusperheistä on käytetty termejä toisintoperhe, uusioperhe ja uusperhe, joista uusperhe on vakiintunut käyttöön. Uusperheiden lapsista ja sisarusuhteista on käytetty käsitteitä biolapsi, biologinen lapsi, lapsipuoli, uuslapsi, etälapsi, vieraileva lapsi, lähilapsi, pysyväislapsi, sisarpuoli, velipuoli, uussisko ja uusveli. Lapsista käytetyt käsitteet viittaavat perhesuhteisiin tai asumisjärjestelyihin. Aikuisista on käytetty termejä biologinen äiti, uusäiti, uusi äiti, äitipuoli, etä-äiti, uusperheen äiti, biologinen isä, uusisä, uusi isä, isäpuoli, etäisä, uusperheen isä, tapaajavanhempi, uusvanhempi, puolivanhempi, uusperheen uusi aikuinen ja uusperheen toinen aikuinen. Myös uusperheen aikuisiin viittaavista käsitteistä tulee ilmi joko perhesuhde tai asuminen yhdessä tai erillään lapsesta. (Sutinen, 2005:5–6, Huttunen, 2001:131.)

3.4.1 Lapsen arki ja ihmissuhteet uusperheessä

Uusperheen lapset voivat olla etä- tai lähilapsia riippuen siitä, kumman vanhemman luona he pääsääntöisesti asuvat. Lähilapsi asuu vanhempansa luona ja etälapsi käy vanhempansa luona esimerkiksi viikonloppuisin ja lomilla. Uusperheen lapsi, olipa hän etä- tai lähilapsi, ei välttämättä ole koko ajan yhden perheen arjessa mukana, koska hän voi viettää osan tai jopa puolet ajastaan toisessa perheessä toisen vanhempansa luona. Hänen tulemisensa ja menemisensä vaikuttavat luonnollisesti molempien perheiden arjen suunnitteluun. Uusperheissä joudutaan päättämään muun muassa siitä, missä uuslapsi pääsääntöisesti asuu, kuinka paljon hän viettää aikaa etäperheessä, kumman vanhemman luona vietetään viikonloput, lomat ja juhlat. On myös sovittava, kuka päättää lapsen asioista ja osallistuuko uusvanhempi lapsen arjen asioihin vaikkapa harrastuksiin vientiin ja läksyissä auttamiseen.

Lasten perhekäsitykset ja perustelut sille, keitä lapset kokevat perheeseensä kuuluvan vaihtelevat suuresti. Yhdessä asuminen ei välttämättä tarkoita lapselle sitä, että lapsen mielestä uusi aikuinen kuuluu perheeseen. Osa lapsista määrittelee perheeksi samassa kodissa asuvat henkilöt, toisille perhe on yhdistelmä biologista ja uusperhettä, jolloin kyseessä on laaja perhekäsitys, osa pitää edelleen biologisia vanhempia ja sisaruksia omana perheenään, jolloin kyseessä on vanhan perheen käsitys. Perheen määrittelyssä käytetään biologista sukulaisuutta, yhdessä asumista tai lapsen omaa tunnetta siitä, kenet hän kokee kuuluvan perheeseen. (Aalto, 2004:140; Rauha, 2003:17; Ritala-Koskinen, 2003:134,139.) Ritala-Koskinen mukaan lapsen uusperhesuhteita kuvaa se, että uusvanhempisuuslapsisuhteesta neuvottelu tapahtuu arkisissa tilanteissa ja että neuvottelut tapahtuvat vaivihkaa ja epäsuorasti. Esimerkiksi lapset valitsevat hyvin tarkkaan, kuka heitä voi tai saa auttaa tai kuka antaa luvan eri asioissa. Suhde uusvanhempaan on merkityksellinen, jos se antaa lapselle jotain, lapsi saa arvostusta ja suhteeseen liittyy myönteisiä tunteita. (Ritala-Koskinen 2001:176–177.)

Uusperheen muodostuminen on lapsille ja aikuisille erilainen kokemus, sillä aikuisille se on vapaaehtoista, mutta lapsille ei ole. Lapsille uuden aikuisen tulo perheeseen merkitsee eri asiaa kuin aikuiselle, joka ajattelee, että nyt on saatu uusi tilaisuus rakentaa parempi perhe. Lapsella on ollut unelma siitä, että äiti ja isä voisivat palata yhteen ja se kariutuu, kun vanhemmalle tulee uusi avio puoliso. Tässä tilanteessa lapsi saattaa kokea voimakasta vihaa tai pahaa oloa. Lapsilta usein odotetaan sopeutumista, mutta heiltä ei voi odottaa uuden aikuisen hyväksymistä nopeasti. Lapset joutuvat kohtaamaan surun vanhan perheen menetyksestä sekä uuden perheen haasteet. Perheen hajoaminen on nähty riskinä lapsille ja ongelmatilanteiden parissa työskentelevät ammattilaiset ovat tuoneet esille myös uusperheeseen liittyviä ongelmia. (Hayman, 1999:59; Salokangas, 1990:48–49; Jallinoja, 2000:183; Ritala-Koskinen, 2003: 135.)

Uusperheessä uuslapsi-uusvanhempisuhte merkitsee myös suurta haastetta, koska tutkimusten mukaan se on uusperheen tärkein ihmissuhde, jonka toimivuus vaikuttaa koko perheen hyvinvointiin (Ritala-Koskinen, 2001:127). Lapset vastustavat usein uutta liittoa. Lapsi saattaa hyväksyä, että uusi aikuinen huolehtii ja hoivaa, mutta kurinpidon ja rajoitusten vastaanottaminen uusvanhemmalta saattaa herättää vastustusta ja tuntua nöyryytykseltä. Tutkimuksen mukaan joissakin uusperheissä ajateltiin, että yhteisillä lapsilla oli parempi asema kuin lapsipuolilla ja yhteisten lasten kasvatuksessa ja elatuksessa oli vähemmän erimielisyyttä. Ongelmia voi aiheuttaa myös se, että toisinaan biologisen vanhemman on vaikea päästää uutta puolisoa täysipainoisesti mukaan vanhemmuuteen ja toisaalta, uusvanhempi voi olla turhan kärsimätön halutessaan uuslapsi-uusvanhempisuhteen kehittä-

tyvän nopeasti. (Broberg, 2010:152, 172–173; Ritala-Koskinen, 2001:140–141; Jaakkola & Säntti, 2000:31; Murtorinne-Lahtinen, 2011:108; Sutinen, 2005:88, 97–98; Linna, 1999:43.)

Broberg arvioi, että uusperheys ei ole lapsen hyvinvoinnin kannalta riski, mutta sillä saattaa olla vaikutusta hyvinvointiin, koska perheen voimavarat muuttuvat (Broberg, 2010:212.) Brobergin mukaan uusperheen ihmissuhdeverkoston toimivuus sekä lapsen ystäväsuhteet ovat tukena lapsen hyvinvoinnille. Ihmissuhteissa voi kuitenkin tapahtua suuri muutos, sillä usein uusperheen perustamisen seurauksena tapahtuu muutto. (Broberg, 2010:212.) Lapsista epämiellyttävää uusperheen muodostumisessa on epävarmuus siitä, mitä tulee tapahtumaan, kuten vaikkapa muutto uuteen asuntoon, paikkakunnan vaihtuminen ja uusien perheenjäsenten tulo perheeseen. Lapselle monet arkielämän muutokset voivat olla isoja asioita, kuten esimerkiksi se, mikä on uudessa kodissa lapsen huone tai missä hän nukkuu. (Aalto, 2004:140.)

3.4.2 Uusperheen aikuisten arki ja ihmissuhteet

Uusperheessä myös aikuiset joutuvat uuteen tilanteeseen ja mahdollisesti uuteen rooliin, kun jommallakummalla tai molemmilla on lapsia. Puolisot ovat saattaneet olla aivan eri elämäntilanteissa: toisella on takana avioliitto ja vanhemmuuskokemus ja toinen on saattanut puolestaan elää sitoumuksista vapaata elämää liiton solmimiseen saakka. Aikuinen, jolla ei ole koskaan ollut lapsia tai joka on ydinperheessään ollut isä tai äiti, saattaa löytää itsensä nyt isäpuolen tai äitipuolen asemasta. Uudet puolisot saattavat jakaa hyvin laajaa kasvatuksellista ja sosiaalista vastuuta uuslapsista tai voi olla, että he eivät halua minkäänlaista vanhemmuutta puolisonsa lapsiin nähden. (Castren, 2009:65–66.) Identifioituminen toisen lapsen puolivanhemmaksi ei ole välttämättä helppoa etenkin kun äiti- ja isäpuoliin termeinä liittyy jonkin verran negatiivisia sävyjä. Uusvanhemmalla voi olla myös epäselvyyttä vastuualueistaan ja odotuksista, joita puoliso ja lapset häneen kohdistavat. Tutut- telta vaatii myös biologiselta vanhemmalta se, että uusperheen myötä hänen lapselleen tulee uus- vanhempi. Lähivanhemmalla sekä etävanhemmalla on usein odotuksia, mutta myös epäilyjä lapsen- sa uusvanhempaa kohtaan. (Broberg, 2010:151–152; Sutinen, 2005:102–103,113,122; Raittila & Sutinen, 2008:49–52,67.) Uusperheet elävät monimuotoisemmassa ja laajassa ihmissuhteiden ver- kostossa kuin ydinperheet. Vanha perhe on mukana uusperheen arjessa, esimerkiksi muualla asuvi- en lasten elatusvelvollisuutena, tapaamisina ja yhteishuoltona. Uusperheeseen saattavat vaikuttaa molempien tai jommankumman entiset puolisot, entisten puolisoiden nykyiset puolisot ja heidän mahdolliset lapsensa sekä entisten ja nykyisten puolisoiden vanhemmat, sisarukset sekä muut suku-

laiset. (Aukia & Manninen, 1999:170; Jaakkola & Sääntti, 2000:6,66.) Tämä voi olla uusperheelle rikkaus tai rasite.

Äitipuoli on uusperheen äiti – nainen, jonka miehellä on lapsia aiemmasta suhteestaan. Useimpien äitipuolten puolisoilla ja mahdollisesti äitipuolella itsellään on ollut avioero. Yleensä puolison lapset asuvat äitinsä luonaan. Tutkimuksen mukaan äitipuolen identiteettiä olivat satelliittiäidin rajoittama, äitipuolikeskeinen tai tiimivanhemmuuden identiteetti ja näistä ensimmäinen oli yleisin. (Murtorinne-Lahtinen, 2011:83–84,90.) Äitipuolten elämässä on lukuisia haasteita, koska he ovat monien ristiriitaistenkin odotusten kohteena. Toisaalta heiltä odotetaan hyvin perinteisen mallin mukaista perheen arjen pyörittämistä, sekä omien lasten että lapsipuolten huoltamista ruoanlaittoineen ja pyykinpesuineen, mutta toisaalta heille ei välttämättä sallita varsinaista vanhemman roolia. Äitipuoli voi kokea ulkopuolisuutta omassa kodissaan, kun lapsen biologiset vanhemmat sopivat lasten asioista keskenään ja tämä voi aiheuttaa äitipuolelle tunteen, että lasten biologinen äiti tunkeutuu heidän perheeseensä. Uusperheiden äitipuolilla oli kokemuksia, että sekä puolison ex-puoliso että lapsipuolet suhtautuivat heihin vihamielisesti. Äitipuolilla ei ole välttämättä vertaisryhmää, jossa voisi muiden äitipuolten kanssa pohtia äitipuolen elämää ja jakaa äitipuolena oloon liittyviä erilaisia tunteita. (Broberg, 2010:182; Sutinen, 2005: 68,137–140; Raittila & Sutinen, 2008:50,88; Rauha, 2003:13, 121; Murtorinne-Lahtinen, 2013:24–25, 74–75; Murtorinne-Lahtinen, 2011:80.)

Isäpuoli on uusperheen isä – mies, joka tulee yksinhuoltajaäidin perheeseen useimmiten ilman omia lapsia. Isäpuolella ei välttämättä ole lapsia tai hänen lapsensa asuvat äitinsä kanssa. Tutkimusten mukaan isäpuolen ja lapsipuolen suhteella on tärkeä merkitys koko perheelle. Mitä paremmin isäpuoli ja lapsipuoli tulevat toimeen keskenään sitä vähemmän perheessä on ongelmia. Isäpuolen isyys on yleensä sosiaalista isyyttä eli lapsen kanssa asumista, arjen jakamista, hoivaa ja huolenpitoa. (Broberg, 2010:143; Huttunen, 2001:131; Kajoniemi, 2007:15.) Uusperheen isyys on monesti myös kaksois-isyyttä, sillä isällä on kannettavanaan sekä etäisän rooli että isäpuolen rooli. Biologiset lapset ovat toisessa kodissaan ja uuden puolison lapset ovat isäpuolen kodissa. Isäpuolen on joskus vaikea olla läheisissä väleissä lapsipuoltensa kanssa, sillä hänelle voi tulla lojaalisuusristiriita siitä, että hän hoitaa ja viettää aikaa vieraiden lasten kanssa lapsia ja samaan aikaan omat lapset eivät saa isän huomiota. Ilo lasten käynneistä, mutta myös pelko käyntien vähenemisestä saattaa näkyä isän käytöksensä uusperheessä, vaikkapa niin, että hän lastensa käydessä huomioi omia lapsia enemmän tai ei vaadi heiltä samoja asioita kuin uusperheen muilta lapsilta. Tästä voi puolestaan seurata ristiriitoja isän uusperheessä. Biologisen lapsen syntymä helpottaa ja vaikuttaa isäpuolilla

myönteisesti myös suhteeseen lapsipuoleensa. (Broberg, 2010:136; Sutinen, 2005:25,83,90,142; Huttunen, 2001:135–136; Kajoniemi 2007:35–36,44.) Yhteinen lapsi myös lujittaa uusperhettä, sillä se tekee uuden ydinperheen uusperheen sisälle ja on sekä uusperheelle että perheen ulkopuolisille osoitus siitä, että perhe on vakiintunut ja molemmat aikuiset ovat sitoutuneet uusperheeseen (Sutinen, 2005:67; Rauha, 2003:48). Kajoniemen mukaan uusperheiden isäpuolten sopeutuminen rooliinsa onnistui, koska uusperheen suunnittelussa otettiin lapset huomioon heti alussa. Asioissa edettiin lasten aikataulussa ja lasten ehdoilla. Lapsipuolten kanssa tehtiin yhdessä asioita, joista he pitivät ja tekeminen oli molemmille vapaaehtoista. Yhdessä tekeminen oli esimerkiksi ulkoilua, retkiä ja satujen lukemista. Suhteen syntymiseen piti varata aikaa, jolloin lapsi hyväksyi isäpuolen. (Kajoniemi, 2007:35–36,44.)

Uuden liiton solmiminen ja uuden perheen muodostaminen ymmärretään usein uutena alkuna. Jos uuteen liittoon kuuluu lapsia, perheroolien näkökulmasta kyseessä ei ole alusta aloittaminen, koska uusperhe ei muodostu tyhjästä. Uusperhe onkin enemmän perheen palauttamista. Perheen palauttaminen näkyy selvimmin uuteen puolisoon kohdistuvista toiveista ja odotuksista. Usein toiveena on myös yhteinen lapsi, joka nähdään perheen muodostumisessa tärkeänä. (Broberg, 2010:132; Castren, 2009:64–67.) Uusperheen aikuisten parisuhde voi olla hyvä malli lapselle siitä, että parisuhde ja vanhemmuus voivat toimia. Yksinhuoltajaperheissä vanhempansa tukena ollut lapsi saa palata lapsen rooliinsa. Jos eron jälkeen on ollut haasteita, voi uusperhe vakauttaa tilannetta. Uusperhe voi antaa miehelle uuden mahdollisuuden toimia isänä perheessä. Lisäksi, jos etävanhempi puuttuu, voi uusvanhempi tarpeen vaatiessa toimia korvikkeena. (Broberg, 2010:39–40; Malinen & Larkela, 2011:78.)

Uusperheissä odotukset ja toiveet perheenjäsenten välisestä kiintymyksestä ja erityisesti uusvanhempien omaksumista rooleista aiheuttavat jännitteitä. Jos isä- tai äitipuoli ei tule toimeen uuslapsen kanssa siitä voi seurata ristiriitatilanteita, jotka puolestaan aiheuttavat jännitteitä uusperheessä. Jännitteet saattavat pahimmillaan johtaa väkivaltaan. Tutkimuksen mukaan ydinperheessä tai biologisen isän ja äitipuolen uusperheessä lapsen riski joutua toistuvasti väkivallan uhriksi on pienin, kun taas suurin riski joutua toistuvasti väkivallan uhriksi on yksinhuoltajaisän perheessä tai uusperheessä, jossa on lapsen biologinen äiti ja isäpuoli. (Salmi, 2008:144.) Väkivalta ei aina tapahdu samassa kodissa elävien aikuisten tai sisarusten toimesta, vaan se voi olla uusvanhemman tekemää väkivaltaa kodissa, jossa lapsi vieraillee eli lapsen etäperheessä (Paavilainen & Pösö, 2003:22).

Tutkimusten mukaan isä- ja äitipuolet kokevat usein ulkopuolisuuden tunnetta uusperheessä ja eri kotien erilaiset kasvatuskäytännöt aiheuttavat ongelmia. Lisäksi uusperhe ei voi olla niin suljettu yksikkö kuin ydinperhe vaan perheen toimintaan ja päätöksiin vaikuttavat myös entiset puoliset. Ongelmaksi koetaan puolison ex-puolison toiminta tai asenteet, oma ex-puoliso, mutta myös nykyinen puoliso. Haittaavaa toimintaa olivat muun muassa peruuntuneet tapaamiset ja sovittujen aikataulujen muuttaminen. Lasten välisiä ongelmia olivat puolisisarten mustasukkaisuus. Raha aiheutti ongelmia, sillä uusperheillä on hieman keskimääräistä heikompi tulotaso ja he asuvat ahtaammin kuin ydinperheet. (Broberg, 2010:5,105,128–130; Castren, 2009:87–88; Hayman, 1999:71; Jaakkola & Säntti, 2000:62; Murtorinne-Lahtinen, 2013:104; Viljakainen, 2010:35–50.)

Uusperheen aikuisilla on monenlaisia keinoja selviytyä perheensä ongelmista. Näitä ovat keskustelut, asioidentilojen hyväksyminen, yhteistoiminta puolison kanssa, lasten tasa-arvoinen kohtelu, omien suhtautumistapojen muuttaminen, ex-puolisoiden kanssa tehdyt sopimukset, itsensä hillitseminen ja asioiden ”nieleminen”, alistuminen, kompromissien teko ja ulkopuolisen avun hakeminen. Selviytymiskeino on myös se, että luovutaan rakkauden ja läheisyyden tunteiden odotuksesta, hyväksytään se, että uuslapsi tai uusi aikuinen eivät pidä toisistaan vaan hankalassa tilanteessa riittää, että he tulevat toimeen. (Viljakainen, 2010:35–50; Castren, 2009:88.)

3.4.3 Uusperheen kehitysvaiheet

Uusperheitä tutkittaessa on kehitetty erilaisia malleja kuvaamaan uusperheen elämän ja ihmissuhteiden kehitystä ja muutosta. Rauha jakaa uusperheen kehitysvaiheet viisivaiheiseen kehitysmalliin, jotka ovat fantasia, hämmennys, täysrähinä, vakaus ja sitoutuminen (Rauha, 2003:63). Kehitysvaiheet voidaan jakaa myös kolmeen, ja vielä sisäisesti seitsemään eri vaiheeseen. Vaiheet ovat alkusykli, keskivaihe ja myöhäisvaihe. (Raittila & Sutinen, 2008:39; Malinen & Larkela, 2011:48–49.) Käytän analyysiosiossa seuraavaa uusperheen kehitysmallia yhdessä kahden kulttuurin elinkaaren vaihemallin (s.15) kanssa, kun tarkastelen kahden kulttuurin uusperheiden elämän kehittymistä aikänäkökulmasta.

Alkusykliin, joka kestää noin 2-3 vuotta, sisältyy kolme vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa (fantasia) puolison lapset otetaan avosylin vastaan. Uskotaan, että kaikki tulevat onnellisiksi ja uusperheen aikuiset pyrkivät hyvittämään lapselle aiempaa rikkoutunutta perhettä. Uusvanhempi uskoo kykyynsä rakastaa puolison lapsia ja uskoo myös uuslasten kiintyvän häneen nopeasti. Lapset puolestaan yrittävät olla välittämättä isä- tai äiti-puolestaan ja toivovat vanhempiensa palaavan yhteen. Toisessa vaiheessa (hämmennys) aikuiset luovat joukkuehenkeä, mutta saatetaan jo aistia, että kaikki ei ole ihan hyvin.

Uusvanhempi yrittää saada lapsipuolten hyväksyntää, mutta tulee torjutuksi. Uusperhe ei toimi kuten toivottiin, mutta kukaan ei vielä ilmaise pettymystään avoimesti. Perheenjäsenet eivät tunne roolejaan ja ihmettelevät, mitä heiltä odotetaan. Epäonnistumisen pelko voi hiipiä mieleen. Alkusyklin kolmannessa vaiheessa ”täysrähinässä” paineet alkavat purkautua, unelmat kariutuvat ja kielteiset tunteet nousevat pintaan. Perheenjäsenet tuntevat pettymystä, syyllisyyttä ja vihaa eivätkä enää peitä niitä. Isäpuolet/äitipuolet tuntevat olonsa pettyneeksi ja voivat huonosti. Seuraa riitoja ja välienselvittelyjä. Biologinen vanhempi voi olla hankalassa asemassa lasten ja puolison välissä. (Raittila & Sutinen, 2008:40; Malinen & Larkela, 2011:48–49; Rauha, 2003:63–64.)

Keskivaihe jakaantuu kahteen osaan ja se kestää noin 1-3 vuotta. Alkusyklissä alkanut ”täysrähinä” jatkuu keskivaiheen ensimmäisessä osassa, mutta tunteita aletaan selvittää. Riitaisuus saattaa aiheuttaa sen, että biologiset osapuolet sulkeutuvat ja liittoutuvat. Tässä ”poterovaiheessa” käy usein niin, että äitipuoli/isäpuoli jää helposti tukeavalle ja voi tuntea itsensä ulkopuoliseksi ja hylätyksi, hänen on vaikea löytää omaa roolia uusperheessä ja parisuhteessa. Tässä vaiheessa tulisi viimeistään vetää rajat ex-puolison suhteen ja löytää aikaa parisuhteen vaalimiseen. Poterovaiheen aikana erotaan usein tai sitten tehdään päätös jatkaa ja selviytyä kriisistä. Keskivaiheen toisessa osassa (vakaus) toimitaan ja aletaan työstää ratkaisuja, luodaan perheelle omia perinteitä, tavoitteita ja rutiineja ja laaditaan pelisääntöjä, joita myös noudatetaan. Keskinäinen välittäminen lisääntyy ja perheenjäsenet alkavat löytää luontevia tapoja toimia yhdessä. Uusvanhempi ja uuslapsi saavat selvittää välejänsä ilman toisen aikuisen apua. (Raittila & Sutinen, 2008:40–41; Malinen & Larkela, 2011:49; Rauha, 2003:64–65.)

Uusperheen myöhäisvaiheessa on kaksi osaa. Nyt perhe alkaa vahvistua ja parisuhde on vankalla pohjalla. Uusperheen sisäiset ja ulkoiset roolit vahvistuvat ja perheessä alkaa ”meidän lauman” aika. Perheenjäsenet hyväksyvät uusperhe-elämän realiteetit ja elävät sovussa niiden kanssa. Muutos on jatkuvaa, mutta se ei tunnu enää uhkaavalta. Vaikeissa ihmissuhteissa saavutetaan välirauha eikä niitä enää vatvota jatkuvasti. Uusvanhemman ja uuslapsen välit ovat parantuneet. Viimeisessä vaiheessa helpotus koittaa, läheisyys kasvaa ja suhteet ovat avoimempia sekä identiteetit ovat vakiintuneet. Ilmapiiri on hyväksyvä ja perhe tuntuu vakaalta. Aikuiset toimivat yhteisenä rintamana ja ratkaisut tehdään yhdessä. (Raittila & Sutinen, 2008:41; Malinen & Larkela, 2011:49; Rauha, 2003:64–65.)

Muutosten myötä perhe saattaa palata aikaisempiin vaiheisiin. Esimerkiksi uusperheen olosuhteissa voi tapahtua muutos silloin, jos puolison lapsi muuttaa toisen vanhempansa luokse ja muuttuu viikonloppuisin vierailleesta etälapsesta lähilapseksi. Tällöin uusperheessä saatetaan joutua aloittamaan monet asiat alusta. Muita suuria muutoksia voivat olla perheelle läheisen ihmisen esimerkiksi isovanhemman kuolema. Kaiken kaikkiaan uusperheen vaiheiden läpikäymiseen arvellaan menevän 4–16 vuotta. (Raittila & Sutinen, 2008:41; Rauha, 2003:63,65.)

3.4.4 Ero uusperheessä

Kuten kaksikulttuuriset perheet, myös uusperheissä erotaan enemmän kuin yksikulttuurisissa ydinperheissä. Kinnusen mukaan uusperhe-erojen määrää ei tiedetä tarkkaan, mutta niiden, jotka aloittavat parisuhdetta toista tai kolmatta kertaa eroamisprosentti on 65-70. Ensimmäisten avioliittojen ja

avoliittojen eroamisprosessi on noin 50. (Kinnunen, 2007:183.) Uusperhe-erossa uusperheen aikuiset eroavat ja muuttavat erilleen. Biologiset lapset muuttavat oman vanhempansa mukana ja jos perheessä on yhteisiä lapsia, heidän osaltaan tehdään tapaamissopimus. Erona ydinperheen avioeroon, uusperhe-erossa eroavat myös lapset. Uusperhe-erossa ei tehdä tapaamissopimusta ei biologisen vanhemman kanssa, joten suhde tähän aikuiseen saattaa katketa kokonaan. Uusperhe-erossa laki ei anna uuslapselle mahdollisuutta pitää yhteyttä uusperheen kautta tulleisiin, sisaruksiin, isovanhempiin ja toiseen aikuiseen tai vastavuoroisesti äitipuolelle tai isäpuolelle uuslapsen. Yhteydenpidon jatkuminen riippuu etenkin aikuisten, mutta myös lasten tahdosta ja mahdollisuudesta. Lapsi voi surra vanhemman uuden suhteen katkeamista, jos vanhempi on ollut onnellinen ja lapsi on itse pitänyt uudesta aikuisesta. Jos lasten perhe-elämässä tulee vastaan toistuvasti avio- ja avoliittoeroja, saattaa se vaikuttaa niin, että nämä lapset ja uuslapset kokevat, että heidät on petetty ja hylätty. (Lahti, 2014:9–10; Rauha, 2003:21; Salokangas, 1999:48–49.)

Yleisin uusperheen eron syy ovat ensimmäisestä liitosta syntyneistä lapsista johtuvat ongelmat. Yleensä aikuiset eivät osaa ennakoida, mitä uusperheen arkeen kuuluu. Odotukset ovat korkealla ja ajatellaan, että puolisoista tulee ihana kumppani ja hyvä vanhempi lapsille. Rakastunut aikuinen haluaa uskoa, että lapsillekin uusi perhe on yhtä ihana asia kuin vanhemmalle itselleen. Erona tähän on kuitenkin se, että lapsi ei ole rakastunut eikä lapsi ole välttämättä toipunut perheensä hajoamisesta. Ennen lapsen toipumista, uusia aikuisia ei pitäisi tuoda perheeseen. Uuden aikuisen on myös hyväksyttävä ja ymmärrettävä, että lapset ovat osa perhettä. Uusperhe ei onnistu, jos uusi aikuinen ajattelee, että hän haluaa puolison, mutta puolison lapset eivät saa haitata hänen elämäänsä. Jos uusi aikuinen asennoituu niin, että hänen ei tarvitse osallistua uuslasten elämään eikä uuslasten tuomiin velvollisuuksiin, ei uusperheellä ole mahdollisuuksia. Uusperheessä kuten ydinperheessäkin molempien aikuisten on jaettava vastuu perheestä ja autettava perheen arjessa. (Kinnunen, 2007:183–185; Hayman, 1999:92.)

3.5 Kaksikulttuurinen uusperhe

Kaksikulttuurisia uusperheitä ei ole juuri tutkittu lukuun ottamatta yhdysvaltalaisen perheterapeutin Jean Baptisten aihetta käsittelevää kirjallisuutta ja tästä syystä tukeudun monin paikoin hänen esitykseensä. Käytän tutkimuskohteestani termiä kaksikulttuurinen uusperhe. Baptiste käyttää laajempaa termiä, ”Racially/Culturally Intermarried Stepfamily” (Baptiste, 1984:374.), jolla hän viittaa rotujen tai kulttuurien väliseen uusperheeseen. Baptiste jakaa uusperheet kolmeen kategoriaan, jotka ovat rotujen väliset uusperheet, kulttuurien väliset uusperheet ja rotujen sekä kulttuurien väliset

uusperheet. (Baptiste, 1984:374.) Omassa tutkimuksessani ei ole rotukategoriaa mukana, vaikka tutkimissani uusperheissä on perheitä, joissa jompikumpi puolisoista on vaikkapa Aasiasta tai Afrikasta. Kaksikulttuurisessa uusperheessä jommallakummalla puolisoista on eri kieli- ja tai kulttuuritausta ja jommallakummalla puolisoista tai molemmilla on takanaan yksi tai useampia aiempia liittoja, joista on lapsi/lapsia. Kahden kulttuurin uusperheessä myös lapsella voi olla maahanmuuttajatausta tai hän voi olla kaksikulttuurinen. Perheessä voi olla entisen tai entisten liittojen lasten lisäksi yhteisiä lapsia.

Suurin osa suomalaisista kaksikulttuurisista uusperheliitoista on toteutunut niin, että suomalaisella naisella on lapsia ja ulkomaalainen puoliso, jolla ei ole yleensä ennestään lapsia tai niin, että suomalaisella miehellä on ulkomaalainen puoliso, jolla on lapsia aiemmasta liitosta. Suomalaisen miehen lapset asuvat pääsääntöisesti äitinsä kanssa, joten he eivät ole päivittäin mukana kaksikulttuurisen uusperheen arjessa. Väestöliiton kaksikulttuurisia avioliittoja koskevaan tutkimukseen osallistuneista kaksikulttuurisista perheistä 23 % oli uusperheitä. (Lainiala & Säävälä, 2012: 88). Tilastokeskuksen 2011 lukujen mukaan Suomen lapsiperheistä uusperheitä on 9 %, joten uusperheitä on kaksikulttuuristen perheiden joukossa suhteessa merkittävästi enemmän. Familia club ry:n suomalais-thaimaalaisista tehdyn selvityksen mukaan kaikista suomalais-thaimaalaisista perheistä uusperheiden osuus on 39 prosenttia. (Shinyella, 2012:3.) Uusperheitä on eniten Neuvostoliitossa/Venäjällä ja Thaimaassa syntyneillä (Lainiala & Säävälä, 2012: 78).

3.5.1 Lapset kaksikulttuurisessa uusperheessä

Tutkimusten mukaan kaksikulttuuristen uusperheiden lapset eivät aina asu uudessa perheessä. Sjöblom-Immalaan mukaan ”lähes puolessa suomalaisten ja maahanmuuttajien perheistä asuu alle 18-vuotiaita lapsia. Vajaat 60 prosenttia sekä suomalaisista että maahanmuuttajapuolisoista kertoo lisäksi itsellään tai puolisolillaan olevan lapsia, jotka asuvat joko muualla Suomessa tai ulkomailla.” (Sjöblom-Immala, 2015:22.) Suomessa asuvat lapset olivat yleensä suomalaisen miehen lapsia, jotka asuivat äitinsä kanssa. Ulkomailla asuvat lapset olivat yleensä ulkomaalaisen vaimon lapsia, jotka asuivat sukulaisten luona. Eniten ulkomailla asuvia lapsia oli thaimaalaisilla ja virolaisilla ja pääasiassa nämä lapset asuivat vastaajien synnyinmaissa Thaimaassa ja Virossa. Thaimaalaiset lapset oli tarkoitus tuoda perheenyhdistämisen kautta Suomeen. (Paalanen, 1996:92; Sjöblom-Immala, 2015:22; Sirkkilä, 2005:89,160; Shinyella, 2012:12.)

Thaimaassa lapsi saattaa usein asua monia vuosia isovanhempien luona, jos äidin täytyy muuttaa työn vuoksi muualle. Kun lapsi tulee Suomeen, voi olla, että pitkän erillään olon johdosta äiti ja lapsi ovat vieraantuneet toisistaan. Äidit voivat järkyttyä, kun lasten tavat suomalaistuvat ja thaipojat puolestaan voivat alkaa kilpailla miehen asemasta äidin uuden miehen kanssa. Moninaisten haasteiden lisäksi lapsilla on myös kotoutumiseen liittyviä sopeutumisongelmia. Nuoret saattavat luovuttaa, koska kieli on liian vaikea oppia ja mieluummin he haluavat olla osa thai-yhteisöä, mikä puolestaan ei edistä kotoutumista. Joskus ongelmien kasautuessa nuori voidaan lähettää takaisin Thaimaahan. (Sirkkilä, 2005:160; Shinyella, 2012:12–13.)

Karvosen tutkimuksen mukaan vanhempien lasten on vaikeampaa sopeutua uuteen kulttuuriin ja uusperheeseen. Tottuminen uusperheeseen, uuteen maahan ja vieraaseen kulttuuriin vie aikaa ja voimia. Äideiltä vaaditaan paljon huomiota ja tukea, jotta lapsi sopeutuu. Äiti uskoo ja toivoo, että on lapsenkin hyvä, kun äiti avioituu suomalaisen miehen kanssa ja päättää muuttaa Suomeen. Lapsi saattaa kuitenkin kokea olevansa yksin, kun ei ole kavereita ja äiti viettää aikaa uuden puolison kanssa. (Karvonen, 2004:39–41.) Tutkimuksen mukaan venäläis-suomalaisissa uusperheissä elävät naiset olivat usein joutuneet kahden tulen väliin, kun uuden miehen ja oman lapsen tai omien lasten välinen suhde jäi etäiseksi. Isäpuolta saatettiin pitää vain sisar- tai velipuolien isänä ja isäpuoli jäi etäiseksi myös, koska hän oli vieraasta kulttuurista. Jotkut haastateltavista olivat kokeneet, että uudella puolisoilla oli negatiivinen vaikutus äidin ja lapsen suhteeseen, esimerkiksi isäpuoli yritti etäännyttää äitiä ja lasta toisistaan. Usein näiden perheiden lapset muuttivat aikaisin pois kotoa, mikä puolestaan ei ole Venäjällä tapana. (Siim, 2007:230.) Karvosen tutkimuksessa äitien kertomusten mukaan lapsen välit suomalaisen isäpuolen kanssa olivat vaikeat ja perheessä oli tästä johtuen painostava tunnelma (Karvonen, 2004:39). Tutkimusten mukaan maahan muuttaneen naisen edellisestä avioliitosta syntyneet lapset saattavat joutua kokemaan uusperheessä fyysistä tai psyykkistä väkivaltaa tai huonoa kohtelua. Joissakin tapauksissa väkivaltainen uusvanhempi uhkasi, että lapsi karkotetaan tai ei olisi antanut alun perinkään lapsen tulla maahan. Seksuaalisen väkivallan mahdollisuuttakaan ei voitu sulkea pois joissakin tapauksissa. (Kyllönen-Saarnio & Nurmi, 2005:26–28.)

3.5.2 Kaksikulttuurisen uusperheen haasteet

Kaksikulttuurisissa uusperheissä uusperheyteen liittyvät haasteet vaikuttavat perheiden elämään olennaisesti, asuivatpa lapset lähi- tai etäperheessä (Lainiala & Säävälä, 2012:88). Baptistien mukaan uusperhehaasteet saavat lisämerkitystä rotujen tai kulttuurien välisessä liitossa ja haasteet voi-

vat johtaa uusperheen hajoamiseen. Baptiste erottaa kolme tälle perhetyypille ominaista ongelmaa. Ensimmäisenä ovat kulttuurierot, jotka tulevat esiin, kun yritetään muodostaa uutta perhekulttuuria kahden erilaisen kulttuurin pohjalta. Toinen ongelma on lasten vaikeus hyväksyä ja tottua uusvanhempaan ja mahdollisesti uussisaruksiin, jotka ovat erilaisia joko rodultaan tai kulttuuriltaan tai molempia. Kolmas ongelma on, että kumppanin rotu- tai kulttuuriryhmä asennoituu negatiivisesti rotujen tai kulttuurien välisiin avioliittoihin. (Baptiste, 1984:374.)

Baptisten mukaan rotujen ja kulttuurien välisessä uusperheessä syntyy herkemmin konflikteja, jos puoliset eivät erota, mitkä erot johtuvat kulttuurista, mitkä persoonasta ja mitkä parisuhteesta. Rodullisesti tai kulttuurisesti yhdistyneessä uusperheessä lapsilla on enemmän vaikeuksia kuin lapsilla yksikulttuurisessa uusperheessä. Uusperheissä vanhempi tekee tietoisin valinnan uuden puolisonsa suhteen, mutta lapsella ei ole tätä valinnan mahdollisuutta ei uuden uusvanhemman eikä uusvanhemman rotu- tai kulttuuritaustan suhteen. Kaksikulttuuristen uusperheiden lapset kuten muutkin lapset, tietävät yhteisön asenteet rotujen tai kulttuurien välisiä avioliittoja kohtaan. Lapset saattavat tuntea itsensä petetyiksi, kun vanhempi ottaa sellaiseen rotuun tai kulttuuriin kuuluvan puolison, jonka kanssa avioliittoa ei yleisesti pidetä toivottavana. (Baptiste, 1984:375.)

Baptiste toteaa, että rotujen tai kulttuurien välisissä uusperheissä kulttuurieroihin liittyy laaja kirjo erilaisia perheongelmia. Näihin sisältyvät muun muassa sukulaissuhteet, lastenhoito ja -kasvatus, sukupuoliroolit, tunteiden ilmaisu, rahan käyttö, sanallinen ja sanaton viestintä ja erot ruokatottumuksissa. Joskus kulttuurieroilla voidaan peittää tai selittää muita ongelmia. (Baptiste, 1984:375–376.) Rotujen tai kulttuurien välisissä uusperheissä uuslapsen ja uusvanhemman välille ongelmia saattavat aiheuttaa myös etävanhemmat ja heistä erityisesti isät, koska he vastustavat sitä, että heidän lastaan kasvattaa joku, joka on eri rotua tai eri kulttuurista. Sekä lähi- että etävanhemmat voivat yrittää vahingoittaa lapsen suhdetta toiseen vanhempaan tai uusvanhempaan. (Baptiste, 1984:376–377.)

Lapset puolestaan saattavat hävetä uusvanhempaa, joka edustaa eri rotua tai kulttuuria ja saattavat salata ympäristöltä sen, että heillä on uusvanhempi tai että he kuuluvat rotujen tai kulttuurien väliseen uusperheeseen. Perheiden sisällä uussisarusten tai puolisisarusten välillä voi ilmetä rasismia, jos perheenjäsenet ovat eri rotua tai heillä on erivärinen iho. Yksikulttuurisissa uusperheissä yhtäisten lasten ajatellaan tekevän uusperheestä lujempi (Sutinen, 2005:67; Rauha, 2003:48), mutta kahden kulttuurin tai kahden rodun uusperheissä heihin voi kohdistua vastustusta sekä puolisisarusten että joskus jopa isovanhempien taholta. Vanhemmat lapset eivät välttämättä halua julkisesti tun-

nustaa puolisisaruksiaan, koska he kokevat, että se vaatii liikaa selittämistä, tuntuu nololta ja saa aikaan heissä tunteen, että he itse ovat jollain tavoin erilaisia. (Baptiste, 1984:376–377; Marks, 2011:78.)

Baptisten mukaan toiseen kulttuuriin tai rotuun liittyvät stereotyyppit voivat näkyä uusvanhemman suhtautumisessa. Vaikka uusvanhempi tietääkin, että uuslapsilla on eri rotu tai kulttuuritausta, saattaa perheessä tulla konflikteja juuri tästä syystä. Usein ongelmat syntyvät siitä, että uusvanhemmalta on aiemmin opittuja ennakkoluuloja tiettyä rotu- tai kulttuuriryhmää kohtaan ja hänen on vaikea päästä asenteista eroon ja vaikea hyväksyä lapset ja asua lasten kanssa, jotka ovat tuon ryhmän jäseniä. (Baptiste, 1984:378.) Suomessa vastaava tilanne voisi olla mahdollinen vaikkapa venäläis-suomalaisessa uusvanhempi-uuslapsisuhteessa.

Venäläis-suomalaisia uusperheitä tutkineen Karvosen mukaan ulkomailta muuttaneiden äitien mielestä maahanmuuttokokemusta rankempi oli uusperhekokemus ja puolisoitten väliset kulttuuri- ja kasvatuserot. Perheissä oli ollut ristiriitoja lastenkasvatukseen liittyvissä asioissa. (Karvonen, 2004:38-39.) Lisähaastetta aiheutti se, että useat haastatelluista eivät olleet seurustelleet kovinkaan kauaa ennen yhteiselämän aloittamista ja puolisoilla oli suuri ikäero niin, että miehet olivat huomattavasti vaimojaan vanhempia. Karvosen tutkimuksen haastattelemissa kuudesta perheestä neljä erosi. Haastateltavien mukaan eron syynä oli, että suomalaiset miehet ja venäläiset lapset eivät tulleet toimeen. (Karvonen, 2004:47.)

3.5.3 Kaksikielisyys kahden kulttuurin uusperheessä

Karvosen tutkimuksen uusperheistä kaikki äidit puhuivat tai olivat puhuneet suomen kieltä puolisonsa kanssa. Uusperheen lapset osasivat suomen kieltä, mutta äidin kanssa yhteinen kieli oli yleensä venäjä. Uuden kielen oppimisen ja äidinkielen säilyttämisen välillä voi olla joskus hankala tietää, kuinka tulee toimia. Äidinkieltä pitäisi tukea, ja se on myös vanhemman ja lapsen välinen tunnekieli, mutta ongelmia voi tulla, jos uusvanhempi ei osaa kieltä. Karvosen tutkimuksessa yhdessä perheessä isäpuoli oli vaatinut, että kotona puhutaan vain suomea ja kieltänyt venäjän kielen käytön ja jos äiti puhui venäjää, siitä seurasi riita. Loppujen lopuksi lapsi pysytteli omassa huoneessa, kun isäpuoli oli kotona. Kun lasten ja isäpuolen välillä ei aina löytynyt yhteisymmärrystä, se vaikeutti myös vieraan kielen oppimista. (Karvonen, 2004:32–33, 39.) Männistön ja Lazarevan tutkimuksessa mies puolestaan pettyi, kun vaimo ei oppinut suomea nopeasti ja mies jäi kotona ulkopuolelle, kun vaimo ja lapset puhuivat keskenään venäjää (Männistö & Lazareva, 2004:48).

Kieli voi olla myös resurssi. Kielitaitoinen uusisä voi auttaa uuslasta kieliongelmissa, vaikkapa tulkkamalla. Alussa asioiden hoitaminen itsenäisesti ilman kielitaitoa ei onnistu ja esimerkiksi suomalais-thaimaalaisissa liitoissa isäpuoli toimi tulkkina, jos poikapuolen piti hoitaa jokin virallinen asia. (Lumio, 2011:83.) Kaksikielisten uusperheiden sukulaisten kanssa olisi hyvä sopia siitä, mitä kieltä eri ihmiset haluavat tai voivat puhua keskenään. Esimerkiksi sukutapaamisissa tai juhli-ssa täytyy etsiä yhteinen puhekieli ja joskus sukulaisten on puhuttava molemmille tai kaikille vieras-ta kieltä, joka usein on englanti. Pääasia on, että kaikki saavat kommunikoida jollakin kielellä ja jokaisella on tunne, että on arvostettu. (Aukia & Manninen, 1999:96–97.)

3.5.4 Kaksikulttuurisen uusperheen vaihemalli: elinkaaren vaiheet 1–4

Äitien ja äitipuolten kokemuksiin kahden kulttuurin uusperhe-elämästä vaikuttaa muiden tekijöiden ohella myös perheen yhdessäolon aika. Alkuvaiheen elämäntilanne on toisenlainen kuin keskivai- heiden tai myöhäisvaiheen. Tästä syystä otan analyysissa huomioon kahden kulttuurin, kielten ja uusperheyden lisäksi perheen yhdessäoloajan. Käytän analyysissa kaksikulttuurisen uusperheen vaihemallia, jonka muodostin yhdistämällä Oksi-Walterin kaksikulttuurisen perheen elinkaaren vaiheet (s.15) sekä Rauhan ja Larkelan & Malisen uusperheen kehitysvaiheet (s.27). Näistä kahdes-ta elinkaarimallista muodostin kaksikulttuurisille uusperheille oman nelivaiheisen mallin.

Alkuvaihe 1 on kaksikulttuurisessa uusperheessä fantasian, ihastelun ja hämmennyksen kautta. On ihastuttu toisen erilaisuuteen ja uskotaan, että uusperheessä kaikki tulevat onnellisiksi. Alkuvaiheen loppupuolella saatetaan aistia, että kaikki ei ole ihan hyvin ja mielen valtaa hämmennys ja mahdollisesti pelko uudesta epäonnistumisesta.

Keskivaihe 2 on aktiivisen sopeutumisen ja täysrähinän kautta. Tässä ”vaiheessa tietyt asiat, tilanteet ja ominaisuudet arkielämässä ja erityisesti puolisossa alkavat ärsyt-tää, petytään ja turhaudutaan. Parisuhteessa tähän kauteen liittyy roolikäsitysten ja – odotusten lisäksi keskinäisten valtasuhteiden esiintulo. Kasvatuskysymykset, kodinhoi-to, perheen ajankäyttö, samoin ongelmien ratkaisukeinot ja –strategiat nousevat esiin.” (ks. uusperheen kehitysvaiheet s. 27). Täysrähinässä paineet alkavat purkautua, unelmat kariutuvat ja kielteiset tunteet nousevat pintaan. Tunteita aletaan selvittää.

Keskivaiheessa 3 on poterovaihe, aviosuhteen sekä tähänastisen elämän uudel-leenarvioinnin aika ja vakausvaihe. Riitaisuus saattaa aiheuttaa sen, että biologiset osa-puolet sulkeutuvat ja liittoutuvat. Tässä poterovaiheessa käy usein niin, että äitipuoli tai isäpuoli jää helposti tukea vaille ja voi tuntea itsensä ulkopuoliseksi. Poterovaiheen ai- kana erotaan usein tai sitten tehdään päätös jatkaa ja selviytyä kriisistä. Poterovaiheen jälkeisessä vakausvaiheessa toimitaan ja aletaan työstää ratkaisuja.

Myöhäisvaihe 4 on meidän lauman, sitoutumisen ja objektiivisen sopeutumisen aikaa. Kaksikulttuurisen uusperheen myöhäisvaiheessa on kaksi osaa (sitoutuminen), jolloin perhe alkaa vahvistua, parisuhde on vankalla pohjalla ja perheessä alkaa ”meidän lauman” aika. Viimeisessä vaiheessa läheisyys kasvaa ja suhteet ovat avoimempia sekä etniset identiteetit ovat vakiintuneet. Ilmapiiri on hyväksyvä ja perhe tuntuu vakaalta.

4. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA METODOLOGINEN TAUSTA

4.1 Tutkimuksen tausta ja tarkoitus

Tutkimuskohteeni on kaksikulttuurinen uusperhe. Tällaisessa perheessä ainakin toinen vanhemmista on muuttanut Suomeen tai hänellä on eri kieli- ja/tai kulttuuritausta ja jommallakummalla tai molemmilla vanhemmista on lapsi tai lapsia aiemmasta liitosta. Tutkimukseni kohteena on siis sellainen perhe, joka on samalla kaksikulttuurinen perhe ja uusperhe. Uusperhe perhemuotona tai ydinperheen kaksikulttuurisuus asettavat jo yksistään perheelle erilaisia vaatimuksia yksikulttuuriseen ydinperheeseen verrattuna. Uusperheen muodostuessa perhekuvio laajenee ja muuttuu väistämättä avoimemmaksi ydinperheeseen verrattuna. Uusperheeseen tulee uusi aikuinen ja mahdollisesti uusia lapsia, muualla asuva vanhempi voi myös perustaa uuden perheen, ja uudella kumppaneilla voi myös olla entinen perhe, josta on lapsia. Kaksikulttuurisessa perheessä yhden kulttuurin sijasta vaikuttaa kaksi kulttuuria ja usein myös kaksi kieltä. Kaksikulttuurisessa perheessä on yleensä enemmän ylirajaista toimintaa kuin yksikulttuurisessa perheessä. Tilastojen perusteella sekä kaksikulttuuriset että uusperheet ovat myös herkempiä hajoamaan kuin yksikulttuuriset ydinperheet. Millaista on perhe-elämä sitten näiden yhdistelmässä? Kaksikulttuurinen uusperhe on kolminkertaisen tehtävän edessä, sillä siinä kohdataan sekä uusperheen, kaksikulttuurisen perheen että kaksikielisen perheen haasteet.

Koska aiempaa tutkimusta uusperheyden, kaksikielisyyden ja kaksikulttuurisuuden yhdistelmästä ei juuri ole, antaa tutkimukseni lisätietoa sekä uusperheistä että kaksikulttuurisista perheistä uuden kohderyhmän näkökulmasta. Aiempaa kirjallisuutta ja aihettani sivuavaa tutkimusta ja kirjallisuutta löytyy maahanmuuttajatutkimuksesta, uusperhetutkimuksesta, kaksikulttuuristen perheiden tutkimuksesta ja kaksikielisyydetutkimuksesta. Tutkimukseni on osa uusperhetutkimusta ja kaksikulttuuristen perheiden tutkimusta. Tutkimus liittyy lisäksi maahanmuuttoon ja mikrotason ylirajaisuuteen eli yksilötason toimintaan yli maiden rajojen.

4.2 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella kulttuurien, kielten ja uusperheyden yhdistelmää kaksikulttuurisen uusperheen arjessa ja ihmissuhteissa. Tutkimuksessa aihetta tarkastellaan intersektionaalisuuden kautta, jolloin tutkimuskohteen risteävät elementit ja erot sekä niiden suhteet pyritään saamaan esille. Tutkimusongelma on kaksikulttuurisen uusperhe-elämän intersektionaalisuus kult-

tuurien, kielten ja uusperheyden kohdatessa. Lähestyn tutkimusongelmaa kahden tutkimuskysymyksen kautta. Tutkimuskysymykseni ovat:

Miten kaksikulttuurisuus, kaksikielisyys ja uusperheys näkyvät, yhdistyvät ja risteävät kaksikulttuuristen uusperheiden arjessa ja ihmissuhteissa? Miten kaksikulttuurisen uusperheen elämä ja intersektionaaliset erot näkyvät eri elinkaaren vaiheissa?

Tutkimuksen aineistona ovat kaksikulttuuristen uusperheiden äitien ja äitipuolten kertomat kokemukset elämästä, ihmissuhteista ja arjesta perheessä, jossa kaikilla perheenjäsenillä ei ole sama äidinkieli ja/tai kulttuuritausta ja perheessä yhden aikuisen ja lapsen/lasten välillä on uusperhesuhde. Analysoin aineiston teoriaohjaavan eli abduktiivisen sisällön analyysin avulla. Tarkastelen aineistoa jakamalla kaksikulttuurisuuden, kielet ja uusperheyden yhteentoista teemaan. Teemat valikoituivat tutkimuskirjallisuudesta sekä ensimmäisen aineistonkeruun kirjoituksista. Teemojen lisäksi jaan aineiston perheet neljässä eri elinkaaren vaiheessa olevaan kaksikulttuuriseen uusperheeseen.

4.3 Intersektionaalisuus

Intersektionaalisuuden käsitteen loi Kimberle Crenshaw moninkertaisten erojen yhdistymisen ja sekoittumisen ilmiölle puhuessaan mustien naisten työllisyydestä Yhdysvalloissa. Mustien työväenluokan naisten ajateltiin tulevan syrjityiksi moninkertaisesti ”triple oppression” sukupuolen, rodun sekä työväen luokan vuoksi. (Ludvig, 2006:246; Yuval-Davis, 2006:193). Phoenixin & Pattynaman mukaan jo aikaisemminkin oli naistutkimuksessa tuotu esille, kuinka nainen saatettiin positoida yhtäaikaisesti esimerkiksi mustaksi, työväenluokkaan kuuluvaksi ja lesboksi. Intersektionaalinen lähestymistapa tekee näkyväksi jokapäiväistä elämää ja sen keskeisiä voimasuhteita määräävän monikerroksisen suhtautumisen. Eriarvoisuudet tai erot eivät ole kuitenkaan samalla tavoin järjestyneitä ja siksi esimerkiksi rotua ja yhteiskuntaluokkaa ei voi rinnastaa keskenään. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että intersektionaalista lähestymistapaa tulisi välttää, sillä eriarvoisuudet tai erot ovat toisistaan riippuvaisia. (Yuval-Davis, 2006:195,200–201; Phoenix & Pattynama, 2006:187–188.)

Intersektionaalisessa lähestymistavassa tarkastellaan erojen hierarkkista järjestäytymistä ja erojen välisiä ja sisäisiä merkityksiä. Eron käsitettä voidaan lähestyä minimalisoimalla eroja tai korostamalla niitä. Useissa feministisissä tutkimuksissa on sukupuoliero ollut tärkeä. Sen lisäksi täytyy kuitenkin huomata naisten väliset historialliset ja kulttuuriset erot. Esimerkiksi naiset, jotka ovat eri yhteiskuntaluokasta tai eroavat etniseltä taustaltaan kokevat syrjinnän eri tavoin kuin toiset naiset.

Eroja ei voi myöskään aina eristää toisistaan eivätkä ne toimi toistensa lisänä vaan ne moninkertaistuvat esimerkiksi vierasmaalaisen korostuksen omaavan naisen tai mustan naisen kohtaamassa syrjinnässä. (Hynninen, 2004:7–8; Ludvig, 2006:246–248; Prins, 2006:278; Rojola, 1996:165–166.) Erojen loputon määrä on nähty myös ongelmana intersektionaalisessa tutkimuksessa. Ludvig kysyykin, kuka määrittää, milloin, missä, mitkä ja miksi nimenomaan jotkut erot otetaan huomioon, kun taas toisia ei. (Ludvig, 2006:247.) Hynninen toteaa, että ”eroa onkin ryhdytty teoretisoimaan myös uudella tavalla keskittyen yksilöiden välisiin ja sisäisiin eroihin, erojen törmäämisiin sekä erojen välisten tilojen problematisointiin. (Crenshaw, 1994; Lykke, 2003; Brah, & Phoenix, 2004).” (ks. Hynninen, 2004:8). Intersektionaalisessa lähestymistavassa erot muodostavat suhdeverkostoja, jotka muuttuvat ja järjestyvät uudelleen ajan sekä neuvottelun myötä. (ks. Hynninen, 2004:8.)

Suomalaisessa intersektionaalisuustutkimuksessa Nissi tarkastelee kaksikulttuuristen pariskuntien arkea. Hän ottaa tutkimuksessa huomioon sukupuolen, etnisyyden, kansalaisuuden ja sosiaalisen taustan. Nissi toteaa, että uskontoa ja kulttuuria on hankala erottaa etnisestä taustasta tai kansallisuudesta. Tutkimuksessa mietitään myös niihin liittyvää stereotypisointia. Lisäksi Nissi pohtii tarvitaanko maahanmuuttajuuden tarkasteluun useita intersektionaalisuuden tasoja. Parisuhteen konfliktitilanteissa uskonto- ja kulttuurierot vaikuttavat enemmän kuin muut erot. (Nissi, 2011:52–53.) Nikander korostaa iän ja elämäntilanteen huomioon ottamista ja pohtii niiden suhdetta muihin eroihin, kuten vaikkapa etnisyyteen. Hän pohtii myös elämäntilanteen vaikutusta erontekojen pysyvyyteen. (Nikander, 2011:53.)

Tutkimuksessani on relevanttia tarkastella erojen hierarkkista järjestäytymistä sekä erojen välisten ja sisäisten suhteiden merkityksiä. Onko esimerkiksi perheen uusperhesuhteille merkityksellisempää se, että kyseessä on uusperhe vai se, että uusvanhempi tulee eri kulttuurista tai ei osaa uuslapsen kieltä? Kuinka nämä eri tekijät kietoutuvat toisiinsa ja vaikuttavat toisiinsa? Nissin pohdinta eri erojen vaikutuksista konfliktitilanteissa sivuaa läheltä tutkimukseni kaksikulttuuristen uusperheiden ongelmatilanteita sekä avioeroja. Nikanderin esille tuoma elämäntilanteen kategoria puolestaan tulee esille tutkimukseni perheiden elinkaaren vaiheissa. Alkuvaiheen perheiden ja pitkäikäisten perheiden kokemukset kaksikulttuurisesta uusperhe-elämästä eroavat yhdessäoloajan pituudesta johtuen.

4.4 Sisällön analyysi

Laadullinen sisällönanalyysi voidaan jakaa induktiiviseen ja aineistolähtöiseen, deduktiiviseen ja teorialähtöiseen sekä abduktiiviseen ja teoriaohjaavaan. Aineistolähtöisen analyysin tarkoituksena on luoda tutkimusaineistosta käsin teoriaa ja päättely tapahtuu yksittäisestä yleiseen. Tutkimuksen

tarkoitus ja tehtävänasettelu määräävät, mitä analyysiyksikköjä aineistosta otetaan. Aikaisemmat tiedot tai teorit tutkittavasta ilmiöstä eivät vaikuta analyysin toteuttamiseen tai lopputulokseen. Teorialähtöisessä analyysissä on olemassa jokin aiempi teoria tai malli, johon analyysi pohjaa. Aikaisempi tieto ilmiöstä määrää, miten aineiston hankinta järjestetään ja miten tutkittava ilmiö käsitteenä määritellään. Deduktiivisessa päättelyssä lähdetään yleisestä yksittäiseen ja tavoitteena on usein aikaisemman tiedon testaaminen uudessa kontekstissa. Teoriaohjaavassa analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta siinä on myös teoreettisia kytkentöjä. Teoriaan voidaan tukeutua analyysissä, mutta siinä ei ole tarkoitus testata teoriaa. Teoriaohjaavan analyysin päättely on usein abduktiivista, jolloin päättelyssä tukeudutaan välillä aineistoon ja välillä valmiisiin malleihin. (Tuomi & Sarajarvi, 2009:95–98.) Tutkimukseni sisällönanalyysi on teoriaohjaavaa, ja päättelyäni ohjaa ensisijaisesti aineisto, mutta intersektionaalisuus ja elinkaaren vaihemalli antavat tutkimukselle malleja, jotka auttavat analyysissä.

Teemahaastatteluaineistoa voi analysoida teemoittelemalla ja tyypittelemällä. Tyypittelyssä aineistosta konstruoidaan erilaisia tyypikuvauksia. Teemoittelussa aineisto jäsennetään teemojen mukaisesti ja sitten pelkistetään se. Kun aineisto on litteroitu, kootaan jokaisen teeman alle siihen teemaan kuuluvat vastaukset. Näin jokaisesta teemasta saadaan muodostettua kokonaiskuva. (Eskola & Vastamäki, 2010:42–43.) Analysoin tutkimukseni aineiston teemoittelemalla. Tarkastelen kaksikulttuurista uusperhe-elämää kaksikulttuurisuuden, kaksikielisuuden ja uusperheyden sekä niihin liittyvien yhdentoista teeman kautta.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Aineistonkeruu ja eettiset kysymykset

Aineiston saaminen oli ongelmallista alkuvaiheessa, koska tutkimuksen kohderyhmää oli hankala tavoittaa. Keräsin aineiston sekä kirjoituksina että haastatteluina. Alun perin tarkoitukseni oli kerätä aineisto pelkästään kirjoituksina, mutta siirryin haastatteluihin, koska kirjoitusten määrä ei ollut riittävä ja niiden kerääminen oli hyvin hidasta. Keräsin kirjoitusaineistoa suomenkielisen, englanninkielisen ja venäjänkielisen kirjoituspyyntöilmoituksen avulla. Kirjoituspyynnöt olivat useita kertoja vuoden 2011 keväästä vuoden 2012 syksyyn eri nettisivuilla, kuten supli.fi (Suomen Uusperheellisten Liitto ry), doska.fi (venäjänkielinen ilmoituspalsta), familiaclub.fi (Monikulttuurisyhdistys Familia Club ry), perhe.fi (Meidän perhe -lehti), uusionni.net (uusperheellisten keskustelupalsta), finlandforum.org (englanninkielinen infosivu), iesaf.fi (International English Speakers' Association of Finland), awcfinland.com (American Women's Club) ja vauva.fi. Joulukuussa 2011 FamiliaClub ry:n nettisivuille perustettiin keskusteluryhmä, joka oli tarkoitettu monikulttuuristen parien vaimoille. Pääsin ryhmään mukaan oman perhetaustani vuoksi ja sain laittaa myös sinne kirjoituspyyntöni ja myöhemmin haastattelupyyntöni. Kirjoituspyyntöjä oli myös muutamien Tampereen kirjastojen ilmoitustauluilla. Lisäksi otin sähköpostitse yhteyttä Kirkkopalveluihin, Väestöliittoon sekä Rakkauden tähden -seminaarin (Tampereella toukokuussa 2010 järjestetty kaksikulttuurisia liittoja käsittelevä seminaari) puhujiin ja vastauksissaan nämä tahot lupasivat välittää kirjoituspyyntöäni eteenpäin. Tampereen Venäläinen Klubi ry:n kautta lähetettiin venäjänkielinen kirjoituspyyntö heidän jäsenilleen. Lähetin kirjoituspyyntöä myös kirjeitse tuttavilleni, joiden perheet ovat tai ovat olleet kaksikulttuurisia uusperheitä. Haastattelupyynnön lähetin haastattelusopimuksen kera sellaisille uusperheellisten ja kaksikulttuuristen perheiden sivustoille, joista jo tiesin löytyvän tutkielman kohderyhmään kuuluvia henkilöitä. Haastattelut tein kesäkuun 2013 ja marraskuun 2013 välisenä aikana. Haastateltavat löytyivät internetin, tuttavien ja haastatteluihin osallistuneiden kautta.

Keräsin aineiston suomeksi, venäjäksi ja englanniksi. Kirjoitusten keruun lähtökohtana oli, että kirjoittajat kirjoittavat anonymisti tai nimimerkillä ja jos henkilö halusi, hän sai laittaa kirjoituksensa loppuun yhteystiedot mahdollista haastattelua varten. Sähköpostitse tulleista kirjoituksista poistin tunnistetiedot ja muutin kirjoituksissa esiintyneiden henkilöiden nimet. Yksi aineisto lähetettiin tavallisena kirjepostina ja siitä myös poistin tunnistetiedot ja muutin nimet. Tallensin haastattelut puhelimen muistikortille ja poistin ne litteroinnin jälkeen. Litteroinnissa käytin koodeja haastattelu A, haastattelu B jne. ja huolehdin, että tekstiosioissa ei ollut kenenkään henkilön oikeita nimiä, vaan muutin kaikki nimet. Kirjoituspyynnön (liitteet 1–3) ja haastattelusopimuksen (liite 5) mukaisesti

huolehdin tutkimuksen aineisto-otteissa siitä, että yksittäisen kirjoittajan tai haastateltavan henkilöllisyyttä ei voi tunnistaa vastauksista. Ulkomaalaisten puolisoiden kansallisuutta, lähtömaata tai kieltä ei kerrota.

Tutkielmassa esiintyvät aineisto-otteet ovat pääosin yleispuhekielistä, puhekielistä tai murteellista suomea. Otteista ei näy, mitkä niistä on käännetty jostain toisesta kielestä tai jos ne on puhuttu murteellisella suomen kielellä, sitä mistä maasta puhuja on lähtöisin. Tällä halusin taata tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetin. Lähetin haastateltaville haastattelusopimuksen sähköpostitse ennen puhelin- tai sähköpostihaastattelua ja kasvokkaisessa haastattelussa kävin sopimuksen ensimmäiseksi yhdessä läpi, jotta varmistuin, että haastateltava tietää oikeutensa haastattelun aikana ja sen jälkeen. Sähköpostitse lähetettyjä sopimuksia en pyytänyt lähettämään takaisin, mutta pyysin kuittaamaan, että haastateltava on saanut sopimuksen ja hyväksyy sen. Sähköpostitse kuittauksia ei tullut, mutta puhelinhaastatteluissa varmistin heti alussa, että henkilö oli saanut sopimuksen ja hyväksyy sen. (Ruusuvoori & Tiittula, 2005:17–18) Yksikään haastateltavista ei perunut haastattelua tai kieltänyt aineiston käyttöä jälkikäteen.

5.1.1 Kohderyhmä

Keräsin aineiston kaksikulttuuristen uusperheiden äideiltä tai äitipuolilta. Loppujen lopuksi kohderyhmäksi valikoituivat joko äitipuolena tai äitinä tai molempina toimivat/toimineet naiset. Ensimmäisen aineiston keruun kirjoituspyyntöön vastasi kahdeksan äitiä tai äitipuolta ja kun aineiston keruu jatkui vielä äitien ja äitipuolten haastatteluilla, en enää edes yrittänyt etsiä perheiden isiä mukaan. Toisaalta aineisto jakautui jo nyt kahteen taustaltaan erilaiseen ryhmään, suomalaisiin naisiin, joilla on ulkomaalainen mies sekä ulkomaalaisiin naisiin, joilla on suomalainen mies. Lisäksi yhdessä perheessä sekä äiti että uusisä olivat muuttaneet ulkomailta Suomeen. Naisia yhdistävä tekijä, kahta perhettä lukuun ottamatta, oli se, että he olivat kaikki äitejä, joilla oli lapsia aiemmasta liitosta, ja lapset asuivat heidän kanssaan. Perheiden miehistä kolmella oli lapsia aiemmista liitoistaan, mutta vain yhdellä heistä lapset asuivat isän kanssa. Osalla informanteista tai heidän puolisoistaan oli ollut nykyisen perheen lisäksi myös aiempia kaksikulttuurisia parisuhde- tai perhekokemuksia. Informanttien tutkimukseen osallistumisen motiiveina oli muun muassa halu auttaa tutkimuksen teossa, halu olla mukana tutkimuksessa sekä tarve kertoa ongelmista.

Käytän tässä tutkimuksessa Suomeen muuttaneesta termiä maahanmuuttaja, ulkomaalainen, erimaa-lainen tai erikielinen. Maahanmuuttotutkimuksissa käytettyjä termejä, joilla viitataan ulkomailta

muuttaneisiin ovat esim. vierasmaalainen, maahanmuuttaja, siirtolainen tai ei-suomalainen. Maahanmuuttaja korvaa aiemmin käytettyä käsitettä siirtolainen. Siirtolainen viittaa ensisijassa työperäiseen maahanmuuttoon. Maahanmuuttaja on laajempi merkitykseltään ja pitää sisällään kaikki erisyistä muuttaneet (mm. paluumuuttaja, pakolainen, turvapaikanhakija). Ulkomaalainen tarkoittaa henkilöä, jolla ei ole Suomen kansalaisuutta. (Martikainen ym. 2006:25–26.) Tutkimukseni ja kirjoituspyynnön sekä haastattelupyynnön kannalta ajattelin, että ulkomaalainen tai erimaalainen (tarkoituksessa muu kuin suomalainen) ovat termeinä selkeitä eikä niihin välttämättä liitetä assosiaatioita turvapaikanhakijoihin tai pakolaisiin. Termillä ulkomaalainen, erimaalainen ja erikielinen viitataan kaikkiin ulkomailta muuttaneisiin ja eri kieli- ja kulttuuritaustaisiin henkilöihin olipa heillä suomen kansalaisuus tai ei. Tutkimukseni kannalta ei ole myöskään merkitystä, millä statuksella ulkomailta on tultu Suomeen. Tutkimukseni perheissä Suomeen muuton motiivi oli voinut olla esimerkiksi työ, avioliitto suomalaisen kanssa tai paluumuuttajuus.

5.1.2 Kirjoitukset

Aiempaan perhetutkimukseen tutustuessani on aineistonkeruumenetelminä käytetty usein haastattelua tai kyselylomaketta ja haastattelua. Aineistonkeruu kirjoituksina on perhetutkimuksessa harvinaisempaa, mutta tällaisiakin tutkimuksia löytyy, esimerkiksi Mikko Innasen väitöstutkimus *Isyys ja äitiys nuorten kertomana – lukiolaisten tyttöjen ja poikien kirjoituksia*. Tutkimuksessa lukiolaiset kirjoittivat aiheista ”Herkät hetket isän kanssa” ja ”Parhaat hetket äitini kanssa”. Apon mukaan teemakyselyn avulla voi lähestyä arkoja ja intiimejä aiheita, jolloin kirjoittaminen sopii usein paremmin kuin haastattelu (ks. Innanen, 2002:38.) Perheissä koetaan joskus aika vaikeitakin ongelmia ja tilanteita ja voi olla, että omaan tutkimukseeni liittyvä yhden tai useamman perheenjäsenen erimaalaisuus lisäävät niitä. Hankalista asioista voi olla helpompi kirjoittaa, jos niistä nyt ylipäättään suostuu kertomaan. Suomeen muuttaneen henkilön voi olla myös vaikea tunnustaa, että ongelmia on. Toiseen maahan muutto on valtava elämänmuutos ja odotukset ovat voineet olla hyvin korkealla. Kun todellisuus ei ole toiveita vastannutkaan, ei sen myöntäminen ole välttämättä helppoa. Tällaisessa tilanteessa, jos kuitenkin on tarve kertoa, voi joillekin olla helpompaa kirjoittaa kuin osallistua haastatteluun.

Kirjoituksina kerätty aineistoni koostuu kahdeksasta tarinasta, joista yksi jäi kesken. Kirjoitusaineistoa kertyi kaikkiaan 16 sivua. Kuusi tarinaa sain sähköpostitse, yhden kirjeenä postitse ja yhden kirjoitin ylös puhelinkeskustelun perusteella. Puhelinkeskustelun perusteella kirjoittamani tarinan lähetin muutamaan otteeseen kommentoitavaksi ja korjattavaksi, joten se on muokattu tarinaksi

yhteistyössä kertojan kanssa. Kirjoittajat ovat kommentoineet kirjoittamista ja kirjoituksiaan jonkin verran tarinoidensa lopussa. Lopetuksissa on mainittu kirjoittamisen vaikeudesta, anteeksipyytelyä tarinan sekavuudesta tai koettu epävarmuutta oman tarinan sopivuudesta tutkimukseen. Yksi vastaaja mainitsi, että hänelle tuli paha olo kertomisesta eikä hän halunnut enää palata asiaan. Jotkut kirjoituksista tulivat osissa muutaman päivän tai viikon aikana, koska osa vastaajista oli pienten lasten äitejä, eikä heillä ollut aikaa kirjoittaa kaikkea kerralla.

Kirjoituksissa kaksikulttuurisuutta ja uusperheyttä lähestyttiin kolmen eri osa-alueen kautta. Ne olivat haasteet ja niistä selviäminen, elämää rikastuttavat asiat ja kielen vaikutus perheen elämään. Tarinoiden keräämisen lähtökohtana oli henkilöiden omakohtainen kokemus tutkittavasta ilmiöstä ja ajatus siitä, että kertojat ovat oman elämänsä parhaita asiantuntijoita. Tästä syystä tarinoiden keräämiseen käytetyssä kirjoituspyynnössä ei annettu tarkkoja teemoja vaan haluttiin, että henkilö voi kirjoittaa niistä asioista, jotka on kokenut itselleen merkityksellisiksi. Ainoana erillisenä teemana mainittiin kieli.

Kirjoituspyynnössä (liite 1) pyydettiin kertomaan perheen tarina ja annettiin kolme tarkentavaa kysymystä. Ajatuksena oli, että kirjoittaja itse valitsee joko kaikki tai yhden aihealueen, josta haluaa kertoa. Aineistoa tuli kirjoituspyynnön perusteella luettelomaisesta kerronnasta pieniin tarinoihin, ja siltä väliltä. Kirjoituspyynnön ensimmäinen kohta toimi jollekin seuraavien tarkentavien kysymysten otsikkona tai saattoi toimia omana kohtanaan, niin että kirjoittaja kertoi perheensä tarinan, esimerkiksi kuinka oltiin tultu kaksikulttuuriseksi uusperheeksi. Kirjoituspyyntöni ohjasi hyvin vähän sitä, millaisia asioita kirjoittajien toivottiin käsittelevän. Kysymykset pyrittiin jättämään niin avoimiksi kuin mahdollista eikä niihin annettu esimerkiksi haasteisiin tai elämää rikastuttaviin asioihin mitään teemoja kuten ”liittyen uskontoon tai lastenkasvatukseen tai uusvanhempiuuslapsisuhteeseen”. Näin menetellen tarkoituksena oli saada selville kirjoittajille itselleen merkitykselliset asiat eikä niin, että he olisivat alkaneet pohtia kohta kohdalta annettuja teemoja, jolloin kyse olisi ollut strukturoidusta kyselystä. Tällä tavoin toivoin saavani myös mahdollisimman monipuolisen kuvan kirjoittajien kaksikulttuurisesta uusperhe-elämästä. Kirjoituspyynnössä annoin mahdollisuuden kirjoittaa suomen lisäksi englanniksi tai venäjäksi, jotta saisin tutkimukseen kirjoituksia myös ulkomailta muuttaneilta. Suomeen muuttaneen voi olla vaikea ilmaista ajatuksiaan suomen kielellä ja kynnys kirjoittaa suomeksi saattaa olla korkea.

5.1.3 Haastattelut

Laadullisen aineiston keruumenetelmänä suositaan usein haastattelua. Haastattelu on eräänlainen keskustelu, johon aloitteen tekee tutkija. Tutkijan tarkoituksena on saada keskustelun ja kysymysten avulla selville tutkimukselle olennaiset asiat. Haastateltavan motiivina suostua haastatteluun voi olla esimerkiksi mahdollisuus tuoda esiin oman mielipide jostain, halu kertoa omista kokemuksistaan tai vain halu osallistua tieteelliseen tutkimukseen. (Eskola & Vastamäki, 2010:27–28.)

Erilaisia haastattelutyyppjä ovat esimerkiksi strukturoitu haastattelu, puolistrukturoitu haastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. Osallistujien määrän ja haastateltavan mukaan voidaan vielä erotella vaikkapa ryhmähaastattelu ja puhelinhaastattelu. Strukturoidussa haastattelussa tai lomakehaastattelussa kysymysten muotoilu ja järjestys on kaikille sama ja vastausvaihtoehdot ovat valmiit. Puolistrukturoidussa haastattelussa on myös samat kysymykset, mutta siinä ei ole valmiita vastauksia vaan haastateltava vastaa omin sanoin. Teemahaastattelussa haastattelijalla on valmiita teemoja, jotka ovat eräänlaisia keskustelun otsikoita, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa tai järjestystä. Tarkoituksena on käydä vapaamuotoista keskustelua, mutta kuitenkin niin, että teemat ohjaavat keskustelua. Teema-alueet voivat vaihdella järjestykseltään ja laajuudeltaan eri haastatteluissa, mutta kaikki teemat käydään läpi jokaisen haastateltavan kanssa. Avoin haastattelu on lähimpänä keskustelua. Tutkija keskustelee haastateltavien kanssa valitusta aiheesta, mutta kaikkien haastateltavien kanssa ei käydä välttämättä läpi kaikkia teemoja. (Ruusu vuori & Tiittula, 2005:11–12; Eskola, 2007:33; Eskola & Vastamäki, 2010:28–29.)

Haastattelupaikkana voi olla vaikkapa haastateltavan koti, työpaikka, kahvila, joku muu julkinen tila tai haastattelijan työhuone. Tilan valinnassa oleellista on se, että haastattelutilanne on mahdollisimman rauhallinen eikä tarjolla ole paljon muita virikkeitä, mutta tilan ei tule olla myöskään liian virallinen, jotta haastateltava ei koe oloaan epävarmaksi. Yleensä haastattelu nauhoitetaan ja lopputuloksen onnistumisen kannalta siihen kannattaa valmistautua hyvin miettimällä esimerkiksi mikrofonin paikka etukäteen. (Ruusu vuori & Tiittula, 2005: 15; Eskola & Vastamäki, 2010:29.) Nauhoituksen jälkeen haastattelut muutetaan kirjoitettuun muotoon eli litteroidaan. Litteroinnin tarkkuus riippuu tutkimuskysymyksistä, käytetystä tutkimusmetodista ja tutkimuskohteesta, esimerkiksi jos tutkimuskohteena ovat emootiot, sanojen lisäksi merkitään muun muassa äänenvoimakkuutta ja intonaatiota. (Ruusu vuori & Tiittula, 2005:16.)

Tutkimukseni haastatteluaineisto koostuu viidestä haastattelusta. Keräsin haastattelut kesäkuun 2013 ja marraskuun 2013 välisenä aikana. Haastateltavat löytyivät internetin, tuttavien ja haastatteluun osallistuneiden kautta. Tein haastattelut puhelimitse ja kasvokkain. Tarjosin haastateltavalle kolmea haastattelutapaa; sähköpostihaastattelu, puhelinhaastattelu tai kasvokkain haastattelu ja he itse valitsivat, kuinka halusivat tulla haastatelluiksi. Tein haastattelut kirjastosta varatussa työtilassa, kahvilassa sekä puhelimitse. Työtilassa istuimme haastateltavien kanssa puoliksi vastatusten ja puoliksi vierekkäin. Tällä halusin luoda tasaveroisemman ja miellyttävämmän tilanteen, jotta haastateltava ei kokisi olevansa tentattavana. Nauhoitin haastattelut puhelimella, jonka sijoitin työtilan pöydälle papereiden viereen, jotta se ei häiritsisi haastattelua, mutta että äänitys kuitenkin onnistuisi. Kahvilassa istuimme vastakkain, koska se tuntui luontevimmalta järjestykseltä kahvitteilytilanteessa. Puhelinhaastattelut tein kotoa käsin ja haastattelujen aikaan myös haastateltavat olivat kotonaan. He olivat sopineet puhelinhaastattelun sellaiseen ajankohtaan, että olivat kotonaan yksin.

Haastattelut olivat hyvin keskustelunomaisia, vaikka valmiita kysymyksiä oli 25. Haastattelut vaihtelivat kestoltaan 40 minuutista lähes kolmeen tuntiin ja kaiken kaikkiaan haastattelutapaamisiin meni aikaa puolestatoista tunnista viiteen tuntiin. Haastattelun aikana puhuttiin välillä ihan muustakin kuin tutkimuksen varsinaisesta aiheesta, minulta kysyttiin muun muassa lasten kouluasioihin liittyviä asioita, kun kerroin, että opetan työkseni vieraskielisiä lapsia. Tarkoitukseni olikin luoda mukava ja leppoisa ilmapiiri ja tilanne, joka tuntuisi pikemminkin keskustelulta kuin kysymyksiin vastaamiselta. Vastavuoroisuuteen pyrin puhumalla myös itsestäni ja omista kokemuksistani kaksikulttuurisen uusperheen arjesta ja näin menetellen tietoisesti jätin haastattelijan neutraalisuuden vähemmälle huomiolle. (Ruusuvoori & Tiittula, 2005:41–42,51) Joka tapauksessa keskustelut olivat onnistuneita, nauroimme paljon ja ilmapiiri oli välitön.

Tutkimukseni haastattelutyyppejä on lähimpänä puolistrukturoitua teemahaastattelua (Ruusuvoori & Tiittula, 2005:11). Haastattelukysymykset (liite 6) olivat huomattavasti täsmällisempiä verrattuna kirjoituspyynnön neljään kohtaan. Kirjoituspyynnön avulla saatu aineisto osittain auttoi haastattelukysymysten laadinnassa. Esitin kaikille haastateltaville samat kysymykset teemoihin liittyen. Vastausvaihtoehtoja ei annettu vaan haastateltavat vastasivat omin sanoin. Kysymysten järjestys saattoi vaihdella haastateltavien mukaan, mutta kuitenkin niin, että kaikki teemat käytiin läpi. Taustatietojen ja perheen tarinan jälkeiset tutkimuskysymykset jakaantuivat kolmeen eri osa-alueeseen: kaksikulttuurisuuteen, kaksikielisyyteen ja uusperheyteen. Kysymykset vaihtelivat rakenteeltaan hyvin paljon. Osa kysymyksistä oli suljettuja, joihin olisi voinut vastata pelkästään muutamalla sanalla tai sanomalla kyllä tai ei, mutta kaikki haastateltavat täsmensivät vastauksiaan monisanaisemmin.

Suljetuilla kysymyksillä oli tarkoitus saada tietoa jonkin elementin, kuten kielen tai uskonnon osuudesta perheen elämässä, jolloin kysyttiin, mitä kieliä perheessä käytettiin tai mikä oli perheen uskonto tai oliko joku vaihtanut uskontoa.

Puoliavoimet ja avoimet kysymykset antoivat mahdollisuuden laajempaan kerrontaan. Esimerkiksi kysymykset, jotka liittyivät yllätyksiin tai odotuksiin kaksikulttuurisuuden, kielten tai uusperheyden suhteen olivat hyvin avoimia ja vastaukset toivat tutkimukseen mukaan uutta ja erilaista tietoa. Puoliavoimet kysymykset kuten, miten puoliso suhtautuu lapseesi tai miten vanhempasi ovat ottaneet puoliso vastaan, rajaavat aihetta, mutta mahdollistavat myös laajemman kerronnan tai esimerkiksi, kuten tilannekuvauksen käytön.

Toiset haastatteluista tein kokonaan suomen kielellä, mutta toisissa haastatteluissa käytin myös venäjää tai englantia. Vastaajan anonymiteetistä huolehtimisen vuoksi aineisto-otteista ei käy ilmi, mitkä otteista ovat tulleet kirjoituksina, nauhoitettu, käännetty tai kerrottu kahdella kielellä. Vastaajien ja vastaajien perheenjäsenten nimet on muutettu. Käytetyt aineistoesimerkit on kirjoitettu pääosin puhekielellä, mutta niitä on tarvittaessa muutettu, jotta vastaajaa ei voi tunnistaa. Aineistoesimerkissä vastaajan puheen lyhentämisen olen merkinnyt kolmella pisteellä (...) ja omat kommentitni ovat hakasulkeissa []. Litteroin haastatteluista ainoastaan ne osiot, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin ja jätin litteroimatta ne osiot, jotka koskivat tutkimuksen ulkopuolisia aiheita. Litteroitua tekstiä kertyi yhteensä 85 sivua rivivälillä 1,5.

5.2 Aineiston analyysimenetelmät

Tutkimukseni analyysissa on deskriptiivinen, kuvaileva taso ja intersektionaalinen, syvemmälle menevä teoreettisempi taso. Koska kaksikulttuurisesta uusperheestä ei ole juuri tehty tutkimusta, kuvailevan tason analyysin tarkoituksena on antaa tietoa, millainen kaksikulttuurinen uusperhe ylipäätään on ja millaisten asioiden kanssa näissä perheissä saadaan tai joudutaan elämään. Tätä puolta valottavat perheiden käytänteet eri teemojen suhteen sekä vastaajien kokemukset niistä. Kaksikulttuurisen uusperheen elämässä risteävät niin uusperheys, kaksikielisyys kuin kaksikulttuurisuuskin. Syvempi teoreettinen taso, jota tutkin intersektionaalisuuden käsitteen avulla, puolestaan kuvaa näiden eri elementtien eroja ja erojen suhteiden sisäistä, rinnakkaista ja välistä vaikutusta toisiinsa perheiden arjessa ja ihmissuhteissa.

5.2.1 Kaksikulttuurinen uusperhe intersektionaalisesta näkökulmasta

Kaksikulttuurinen uusperhe perhemuotona on jo itsessään intersektionaalinen ilmiö. Kun lähdetään tarkastelemaan tällaisen perheen arkea ja ihmissuhteita, törmätään väistämättä eri elementtien erojen verkostoon. Kaksikulttuurinen vs. yksikulttuurinen, monikielinen vs. yksikielinen ja uusperhe vs. ydinperhe ovat ensimmäisiä erottavia tekijöitä. Intersektionaaliset erot eivät välttämättä ole toisistaan irrallisia tai erotettavissa vaan ne voivat olla rinnakkaisia, päällekkäisiä, sisäkkäisiä, rinnasteisia tai alisteisia ja ne voivat vaikuttaa toimintaan yhtä aikaa ja eri suhteessa (Hynninen, 2004:8,10,18). Esimerkiksi toisinaan perheen arkeen ja ihmissuhteisiin voi eri tilanteissa vaikuttaa enemmän kaksikulttuurisuuteen liittyvä tekijä, toisessa tilanteessa painavat enemmän uusperheyteen liittyvät asiat ja kieli voi olla osatekijänä mukana kaikissa tilanteissa.

Analyysissa tarkastelen aineistoa intersektionaalisissa lausumissa. Intersektionaalisissa lausumissa kulttuurit, kieli tai kielet ja uusperhe-elämä risteävät ja kietoutuvat yhteen. Yksikulttuurinen uusperhe voi tulkita ongelmiaan tai onnistumisiaan ilman vieraan kulttuurin ja kielen tekijöitä. Kaksikulttuurisen ja kaksikielisen ydinperheen arkea ei hämmennä uusperhesuhteiden problematiikka. Yksikulttuurisessa ja yksikielisessä ydinperheessä ei tarvitse pohtia minkään näistä, ei kahden kulttuurin, kaksikielisyyden eikä uusperhesuhteiden merkitystä perheen ihmissuhteiden ja arjen toiminnassa. Kaksikulttuurinen uusperhe saa muodostuessaan kahden kulttuurin, kaksikielisyyden ja uusperheyden elementit ja tietysti kaikki muut erot, mitä eri perheissä on.

Tällaisia muita eroja ovat esimerkiksi lasten määrä, lasten sukupuoli, perheen toimeentulo, vanhempien koulutus- ja tulotaso, työttömyys, vanhempien ja lasten iät, perheenjäsenten persoonalliset ominaisuudet, ulkomailta muuttaneen lähtömaan kulttuuri ja sen perhejärjestelmä, maahanmuuttajan akkulturaatioprosessin vaihe tai -strategia. Tutkijana olen tietoinen siitä, että tutkimieni perheiden ihmissuhteisiin ja arkeen vaikuttavat muutkin asiat, mutta tässä tutkimuksessa ei oteta huomioon näitä muita eri tekijöitä, vaan tarkastellaan kaksikulttuurisuuden, kielten ja uusperheyden sekä niihin liittyvien teemojen näkymistä perheen elämässä ottaen huomioon lisäksi perheen elinkaaren vaihe. Perheen elinkaaren vaihe on olennainen osa analyysia, sillä perhe-elämää tarkasteltaessa on huomioitava ajallinen aspekti. Intersektionaaliset erot järjestyvät jatkuvasti uudelleen ajan myötä (Hynninen, 2004:8). Kaksikulttuurisessa uusperheessä kaksikulttuurisuus, kaksikielisyys ja uusperheys sekä niiden sisäiset ja väliset erot voivat näyttäytyä erilaisina eri elinkaaren vaiheissa.

5.2.2 Aineiston sisällönanalyysi

Analysoin äitien ja äitipuolten kertomukset jakamalla kaksikulttuurisuuteen, kaksikielisyyteen ja uusperhe-elämään liittyvät aiheet yhteentoista teemaan. Lisäksi tarkastelen äitien ja äitipuolten kokemuksia kaksikulttuurisesta uusperhe-elämästä sijoittamalla kertomukset neljään kaksikulttuurisen uusperheen elinkaaren eri vaiheeseen. Samalla testaan elinkaaren vaihemallin toimivuutta. Aineiston sisällön analyysi on abduktiivista ja teoriaohjaavaa, sillä tutkimus on aineistolähtöinen, mutta aikaisempi tieto uusperheydestä, kaksikulttuurisuudesta, kaksikielisyydestä ja intersektionaalisuudesta tukee analyysissä esimerkiksi, kun tutkin kaksikulttuurista uusperhe-elämää vaihemallisissa intersektionaalisesta näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena on luoda uutta tietoa aineistosta lähtöisin. Aineistoista esille tulevat teemat voivat löytyä jo uusperheiden tutkimuksesta, kaksikielisyydestä tai kaksikulttuuristen perheiden tutkimuksesta. Analyysiyksikkönä toimii parhaiten intersektionaalinen lausuma, sillä vaikkapa miten kieli vaikuttaa ihmissuhteiden toimivuuteen, ei voi vastata yhdellä sanalla tai lauseen osalla eikä välttämättä yhdellä lauseella.

5.2.2.1 Teemat

Teemat valikoituivat tutkimuskirjallisuudesta ja ensimmäisen aineistonkeruun kirjoituksista. Kirjoituspyynnössä ei ollut kieltä lukuun ottamatta annettu valmiita aiheita vaan vastaaja sai kirjoittaa vapaasti haluamistaan asioista. Kirjoituksissa tuli esille yksitoista teemaa, joista tuli myöhemmin kerättyjen haastattelujen runko sekä aineiston analyysin runko. Teemat ovat kaksi kulttuuria mukana arjessa, juhlat, ruoka, uskonto, ylipäänsä toiminta, kielet, sukulaiset ja lähipiiri, uusvanhemman ja uuslapsen suhde ja yhdessä toimiminen, lastenkasvatus, arjen työnjako ja raha. Valituista teemoista osa, esimerkiksi raha tai lastenkasvatus herättää keskustelua kaikenlaisissa perheissä eikä ole mitenkään erityisesti ainoastaan kaksikulttuurisia uusperheitä koskettava.

Kaksi kulttuuria mukana arjessa -teema tarkoittaa hyvin monenlaista kahden kulttuurin näkymistä arjessa, kuten vaikkapa perheenjäsenten nimet, vaatetuksen, sisustuksen, musiikin kuuntelun ja tv-ohjelmien seuraamisen. Juhlat ja ruoat liittyvät kaksikulttuurisuuteen sekä toisiinsa olennaisesti, mutta tässä olen erottanut ne omiksi teemoikseen. Juhlat ja juhlien vietto voivat poiketa hyvinkin paljon eri kulttuureissa ja eri maissa. Itsenäisyyspäivien ja muiden historiallisten tapahtumien juhlinta saatikka joulujen ja syntymäpäivien vietto saavat kahden kulttuurin perheissä uusia ulottuvuuksia. Ruokakulttuureissa puolestaan on eroja niin mauissa, käytetyissä ja sallituissa ruoka-aineissa kuin juomissa. Uskontokysymys voi tulla esiin jo pariskunnan mennessä naimisiin, jos pa-

riskunnalla ei ole sama uskonto tai kirkko, mutta usein viimeistään lasten synnyttyä on otettava kantaa uskontokuntaan kuulumiseen tai kuulumattomuuteen. Intersektionaalisten erojen suhde tulee selvästi esille jo eri teemojen välillä, sillä esimerkiksi uskonto voi näkyä arjessa niin ruoissa, juomissa, juhlissa, pukeutumisessa kuin lastenkasvatuksessa.

Transnationaaleilla perheillä on yleensä jommallakummalla puolisoilla perhe- ja sukusiteitä ulkomailla. Tämän johdosta perheillä on myös ylirajaista toimintaa, joka voi näkyä vaikkapa yhteydenpitona, rahalähetyksinä tai matkustamisena entiseen kotimaahan. Kieli puolestaan on keskeinen kommunikaation väline, mutta kahden kulttuurin perheissä ei kaikilla ole välttämättä sama äidinkieli eikä samantasoinen osaaminen käytetyissä kielissä. Perheenjäsenten välisen sekä sukulais- ja tuttavasuhteiden ylläpidon kannalta ei ole yhdentekevää millä kielillä perheissä operoidaan ja mitä kieliä lapsille opetetaan. Sukulaiset ja lähipiiri –teemassa tarkastelen suvun ja lähipiirin asenteita.

Uusperheissä uusvanhemman ja uuslapsen suhde on keskeisessä asemassa koko perheen toimivuuden kannalta ja se vaikuttaa perheen aikuisten parisuhteeseen. Lastenkasvatus liittyy uusvanhempi-suhteeseen ja uusperheessä täytyykin miettiä missä määrin ja millaista vanhemmuutta uusvanhemmalta odotetaan ja millaiseen vanhemmuuteen uusvanhempi itse on valmis. Arjen työnjako -teema sisältää kodinhoitoon ja lastenhoitoon liittyvien vastuiden jakamista. Tutkimusten mukaan naiset tekevät edelleen suuremman osan kotitöistä, vaikka työelämä tai perhe muuttuvat ja isät osallistuvat kotitöihin. Naisten kokemus työnjaon epätasapainosta ja tyytymättömyydestä siihen liittyy yleensä pikkulapsivaiheeseen, jolloin eniten aikaa vieviä kotitöitä ovat aterioiden valmistaminen, tiski, siivous, pyykki ja ostokset sekä lastenhoito. Naiset kokevat arvostuksen puutetta, kun kotitöiden viemä aika ja vastuu eivät näy muille. (Miettinen, 2008: 53, 132–134.)

Revon mukaan raha voi olla resurssi, jolla perheenjäsenet voivat toteuttaa tarpeitaan tai se voi olla kontrollin väline riippuen siitä kuka tuo rahan perheeseen. Tällä on vaikutusta rahanjakoon, rahan käytön kontrollointiin ja kulutukseen. Vallan resurssiteorian mukaan enemmän taloudellisia resursseja tuovalla on enemmän valtaa perheessä. Samassa perheessä asuvilla voi olla myös täysin erilainen elintaso. (Repo, 2003: 67–70.) Entä kuinka rahat ja elatusvastuut jaetaan uusperheissä, joissa kaikki lapset eivät ole yhteisiä ja joissa toinen aikuinen on muuttanut ulkomailta eikä välttämättä heti työllisty, eikä pysty osallistumaan perheen elättämiseen?

Luin ensin aineistot läpi ja samalla alleviivasin eri väreillä kustakin kirjoituksesta tai haastattelusta eri teemojen vastaukset. Kirjoitin kaikki vastaukset uudelleen oman teemansa alle ja luin näin saa-

maani teemakokonaisuutta läpi ensiksi niin, että tarkastelin perheiden käytänteitä eri teemoihin liittyen, esimerkiksi kuinka eri perheissä oli toimittu vaikkapa kasvatusvastuun tai ylläpidon toiminnan suhteen. Toiseksi tarkastelin vastaajien kokemuksia dilemموjen avulla vastaajien myönteisten ja kielteisten kokemusten ollessa ääripäitä. Ääripäiden väliin mahtui neutraali kokemus tai ei mainintaa kyseessä olevasta teemasta. Seuraavaksi tutkin intersektionaalisten erojen risteämistä kaksikulttuurisuuden, kielten ja uusperheyden näkökulmasta jokaisessa teemassa. Mietin, mitkä edellä mainituista näkökulmista tai mahdollisesti muista teemoista vaikuttavat tarkasteltavassa teemassa ja kuinka paljon. Ovatko ne rinnakkaisia, jolloin ne ovat olemassa, mutta eivät vaikuta toisiinsa, ovatko ne risteäviä, jolloin vaikutusta on jonkin verran vai ovatko ne yhteen kietoutuneita, jolloin ne vaikuttavat toisiinsa paljon.

5.2.2.2 Vaihemalli

Toisessa analyysin osassa tarkastelen aineistoa vaihemallissa. Ensiksi tutkin äitien ja äitipuolten kertomia kokemuksia uusperhe-elämästä perheen elinkaaren vaiheissa ja testaan samalla kehittämäni vaihemallin toimivuutta. Tarkastelen, miten perheissä näkyy alkuvaihe-, keskivaihe- ja myöhäisvaihepuheessa, teoissa tai tapahtumissa. Oletuksena on, että perheen elinkaaren vaihe vaikuttaa siihen, miten ja mitä vastaajat kertovat kahden kulttuurin uusperhe-elämästään. Alkuvaiheen innostuksen perhekokemus on toisenlainen kuin keskivaiheen muutoksissa kamppailevan tai myöhäisvaiheen helpotukseen edenneen kokemus.

Toiseksi tarkastelen intersektionaalisten erojen järjestymistä elinkaaren vaiheissa, esimerkiksi vaikuttaako aika intersektionaalisten erojen suhteiden laatuun. Aineiston perheet on jaoteltu neljässä eri vaiheessa olevaan perheeseen. Kaksikulttuurisen uusperheen elinkaaren vaiheet ovat alkuvaihe 1, keskivaihe 2, keskivaihe 3 ja myöhäisvaihe 4. (ks. 34.)

6. AINEISTON ANALYYSI

Tutkimuksen kolmetoista perhettä erosivat toisistaan kokoonpanoltaan, lapsiluvultaan, lasten iän suhteen sekä perheen toisen aikuisen kansallisuuden mukaan. Kirjoittajat ja haastatteluun osallistuneet olivat naisia ja heistä kymmenen oli uusperheessä äitinä, yksi äitinä sekä etä-äitipuolena, yksi äitipuolena ja yksi etä-äitipuolena. Tutkimukseen osallistuneissa perheissä yhtä perhettä lukuun ottamatta lapset asuivat äidin tai äitipuolen kanssa samassa perheessä. Yhdessä perheessä isällä oli muualla asuva etälapsi ja yhdessä perheessä uusisällä oli muualla asuvia etälapsia, jotka asuivat oman äitinsä kanssa ja vierailivat uusperheessä. Lasten määrä vaihteli yhdestä lapsesta neljään lapseen. Kahdessa perheessä oli äidin lasten lisäksi yhteisiä lapsia nykyisen puolison kanssa. Lasten iät vaihtelivat yksivuotiaasta yhdeksäntoistavuotiaaseen.

Ulkomailta muuttaneet puoliset olivat Aasian, Euroopan ja Afrikan maista. Suomeen muuton syinä olivat olleet muun muassa työ, paluumuuttajuus tai avioliitto suomalaisen kanssa. Tutkimuksen aikaan perheet asuivat Suomessa, mutta yksi perhe oli asunut avioliiton alkuvaiheessa ulkomaille ja yksi perhe oli muuttamassa ulkomaille. Perheiden yhdessäolon aika vaihteli muutamasta kuukaudesta kuuteentoista vuoteen. Tutkimuksen perheistä neljä oli eroperheitä ja näiden lisäksi yhdessä perheessä eroprosessi oli kesken. Perheet on jaoteltu neljään eri vaiheeseen perheen elinkaaren mukaan: alkuvaihe 1, keskivaihe 2, keskivaihe 3 ja myöhäisvaihe 4. Elinkaaren vaihe näkyy vastaajan nimen perässä olevasta numerosta 1–4. Sijoitin perheet eri vaiheisiin perheiden yhdessäoloajan pituuden perusteella sekä tarkastelemalla äitien ja äitipuolten kuvausta perheensä elämästä, esimerkiksi haasteiden tai muutosten ilmaantumisesta. Ulkomailta muuttaneiden maat, kielet ja kansallisuudet merkitään aineisto-otteissa merkillä xxx. Vastaajan puheen lyhentämisen merkinä on kolme pistettä ... ja omat kommenttini ovat hakasulkeissa [].

6.1 Kaksikulttuurisen uusperheen arki, ihmissuhteet ja intersektionaalisuus

Ensimmäisessä analyysin osassa tarkastelen kaksikulttuurisen ja kaksikielisen uusperheen arkea ja ihmissuhteita sekä intersektionaalisten erojen järjestymistä teemojen avulla ja esittelen niitä asioita, joiden kanssa perheet joutuvat tai saavat elää. Osa asioista on tuttuja kaksikulttuurisille ja kaksikielisille ydinperheille ja osa taas yksikulttuurisille uusperheille. Äitien ja äitipuolten kokemuksia mainituista teemoista olen tarkastellut perheen käytäntöjen sekä dilemموjen avulla asettamalla kokemukset ikään kuin janalle, jossa janan ääripäinä ovat kielteiset ja myönteiset kokemukset. Jokaisen teeman lopussa tarkastelen intersektionaalisten erojen järjestymistä teemassa eli kahden kulttuurin,

kielen ja uusperheyden suhdetta sisäisesti tai toistensa välisesti sekä niiden mahdollista vaikutusta toisiinsa.

6.1.1 Kulttuurit mukana arjessa: rikkaus ja rasite

Yksikulttuurisissa perheissä puolisoilla ja perheenjäsenillä on yleensä sama kulttuuritausta. Muut kulttuurit voivat kuitenkin näkyä arjessa vaikkapa sisustustyyliin tai musiikin kuuntelussa. Muu kulttuuri valikoituu kiinnostuksen kohteeksi oman valinnan mukaan. Kaksikulttuurisissa perheissä ulkomaalainen puoliso tuo mukanaan lähtömaansa kulttuurin elementtejä. Kaksikulttuurisissa perheissä molempien puolisojen kulttuurit yleensä näkyvät jollain tavalla arjessa, vaikkapa musiikin ja tv-ohjelmien muodossa, lasten ja aikuisten nimissä sekä vaatetuksessa ja kodin sisustuksessa. Myös kaksikulttuurisissa uusperheissä ulkomaalaisen puolison myötä tuli vaikutteita hänen kulttuuristaan.

Pirkko 1: ...katsotaan tv-ohjelmia ja kuunnellaan miehen kulttuurin musiikkia ja suomalaista ja ruotsalaista musiikkia...

Hilma 4: ...sisustuksessa vähän näkyy.

Kaksikulttuurisissa liitoissa suomalainen nainen voi ottaa ulkomaalaisen miehensä sukunimen ja joissakin tapauksissa myös miehensä kulttuurin mukaisen etunimen. Pariskunnan yhteisillä lapsilla voi olla ulkomaalainen nimi, suomalainen nimi tai ulkomaalaisen ja suomalaisen nimen yhdistelmä. Ulkomailta muuttaneet naiset ottavat usein puolisonsa suomalaisen sukunimen. Vastaavia nimiyhdistelmiä oli myös kaksikulttuurisissa uusperheissä. Kahden kulttuurin yhdistäminen niin kaksikulttuurisissa perheissä kuin kaksikulttuurisissa uusperheissä saattaa olla hyvinkin mutkatonta eikä sitä tarvitse edes erikseen ajatella, mutta aina ei välttyä haasteiltakaan. Äitien ja äitipuolten kokemukset kahdesta kulttuurista vaihtelivat hyvistä kokemuksista ongelmaksi koettuihin.

Sanna 1: Parhaimpina asioina pidän xxxmiehen vaimona sitä, että eivät ole koko ajan notkumassa baareissa ja käytä kovasti alkoholia.

Suhtautuminen toiseen sukupuoleen vaihtelee eri kulttuureissa. Suomessa suhtautuminen naisiin ja miehiin on melko tasa-arvoista kun taas joissakin kulttuureissa naisen asema on toisenlainen.

Sanna 1: Naisen arvostus on korkeampi ja häntä halutaan suojella, nainen on miehen aarre.

Kaksikulttuurisuus tuo mukanaan uusien asioiden oppimista, tutustumista eri kulttuureihin ja kieliin sekä eri kulttuureista tuleviin ihmisiin ja heidän erilaisiin tapoihinsa. Maailma avartuu ja rikastuu ja mahdolliset ennakkoluulot voivat vähentyä.

Kaarina 2: ...kokemus on mielestäni vahvistanut minua ja vähentänyt ennakkoluulojani...

Seija 3: ...kummatkin olemme oppineet toisiltamme kulttuuri/lähihistoriaa... olen oppinut tuntemaan paljon uusia ihmisiä...yleistieto on lisääntynyt. Mies tietää enemmän Suomen asioista, koska tapaamme katsoa Suomen uutiset...

Ulkomailta lasten kanssa muuttaneelle voi puolestaan olla tärkeää suomalaiseen kulttuuriin tutustuminen ja suomalaisuus voidaan kokea tavoiteltavana, jolloin hakeudutaan aktiivisesti valtakulttuurin pariin. Tällaisessa uusperheessä ulkomaalaisten uuslasten elämä muuttuu paljon, sillä lasten perhemuoto, kieli, kulttuuri sekä asuinmaa vaihtuvat. Suomalainen uusisä on tärkeässä roolissa kotoutumisen edistäjänä.

Helene 3: mää ajattelin, että se on ihan ok, jos lapset suomalaistuu, että kun niillä on xxxsuomalaiset juuret...semmonen sopeutuminen suomen kulttuuriin että mää...tota halusin myöskin suomalaistua...että me kaikki suomalaistutaan...me kävimme teatterissa...lapset kaikissa tapahtumissa...semmoset urheilutapahtumat ja semmoset perhetapahtumat...aika aktiivisesti...Jaakko on todella paljon osallistunut, todella aktiivisesti tehnyt työtä ja näytti meille suomea, kun hän tiesi, että minä haluan, että lapsetkin suomalaistuu...

Kaksikulttuurisuuteen voi liittyä myös puolisoiden kotimaiden erilainen arvostus, joka näkyy vaikkapa siinä, että länsimaisessa kulttuurissa saatetaan pitää muiden kulttuurien maita huonompina tai vähemmän kehittyneinä. Jos puolison lähtömaan kulttuuri on hyvin erilainen tai maassa on alhaisempi elintaso, voi maahan liittyä väheksyvää asennetta.

Pirkko 1: Mä niinkun pelkään sitä ettei tuu tavallaan sellanen kiva maa huono maa systeemi ja että tuolla tehdään sitä ja täällä tehdään tätä ja ne ihmiset kuuluu vaan sinne ja nämä tänne enkä halua semmosta jaottelua vaan että molemmat kulttuurit vois toimia niinkun molemmissa maissa...toki siinä varmasti tulee sellasta jaottelua jonkin verran jossain vaiheessa.

Suomalaisessa kulttuurissa voi olla piirteitä, joita ei pidetä toivottavina, vaikkapa vapaampi lastenkasvatus. Kulttuurien erilaiset tapakasvatuskäytänteet näkyvät myös kahden kulttuurin uusperheen lasten kasvatuksessa.

Hilma 4: Miten niin kun vanhoihin ihmisiin siellä suhtaudutaan ja miten Suomessa suhtaudutaan, ero on aika huima...minun muksut on pienestä asti oppinu sen että miten niitä että ensikohdataminen on, että ei vaan sanota moi vaan niinku että mennään käsipäivää ja sitten pussataan niinku käteen ja se laps niinku viiää omalle ottalleen se käy meidän muksuilta niinku luonnostaan että kaikki kattoo aina ihan haavi auki että ihan oikeesti ku ei normaalisti kaksikulttuurisessa opeteta lapsille niin kun sitä, että miten kohdataan vanhat ihmiset, mutta mää sanon, että se on pakko, koska se kuuluu siihen kulttuuriin...Nykyajan muksut ne ei tee niin...se on jäänyt jonkin lapsen kenkiin Suomessa se, että huudellaan mää ja mää ja sää ettei puhuta enää silleen niin kun...Kyllä kun menet xxx:aan näin ni kyllä niinku huomaa sen että ne kattoo niin kun ihan ihmeissään, että kun on kaksikulttuurinen perhe, että noi muksut osaakin sitten niin kun tervehtiä ja tietää että paljon kuulema semmosia, jotka on niin kun muksut suomalaisia tai se, että ne oppinu tähän Suomen kulttuuriin, että ne puit välittää siitä, että mitä, miten kuuluu niin kun toimia.

Kaksikulttuurisissa perheissä toisen kulttuurin vaikutus voi näkyä myös pukeutumisessa. Joissakin kulttuureissa suositaan peittävämpää pukeutumista ja on mahdollista, että länsimainen nainen muuttaa pukeutumistaan. Joskus tämä voi kuitenkin aiheuttaa ongelmia.

Sanna 1: Haastavimpia asioita, kun en ole vielä matkustanut xxx:aan, niin en ole nähnyt elämää siellä ja Suomessa tulee välillä ristiriitaisia tilanteita vaikkapa pukeutumisessa. Aluksi kokeilin tämän xxxmieheni kanssa olla hunnutettuna, mutta siihen liittyi niin monta hankalaa tilannetta, että se tekee elämästä haastavampaa, mutta hänen kotimaassaan monet näistä asioista taas helpottavat naisten elämää.

Stereotypiat istuvat usein tiukassa ja esimerkiksi suomalaisten maine hitaina ja rauhallisina ihmisinä voi vaikuttaa siihen, millaisena ulkomailta muuttanut kokee suomalaisen puolisonsa toimintatavat. Toisaalta kysehän voi olla vaikkapa puolison iästä tai persoonallisuuden piirteestä.

Susie 2: Toinen on ongelma oli...minä teen kaiken pitää tehdä kaikki nopeasti, mutta mieheni on tosi hidas ja rauhallinen, sitten hänen täytyy ajatella paljon ja sitten tehdä...miksi täytyy ajatella paljon, älä ajattele paljon, mene ja tee, mene tekemään, no sitten se on se kulttuurin osa, suomalainen mies...

Kovin erilaisesta kulttuurista tai elinympäristöstä tuleville saattaa myös aika aiheuttaa ongelmia. On kulttuureja, joissa asiat eivät ole niin minuutin tai edes päivän päälle tai aiempi elinympäristö on voinut olla hyvin toisenlainen, vaikkapa miljoonakaupunki tai pieni maalaiskylä.

Susie 2:...Kolmas ongelma oli aika. Minä en tiennyt, että Suomessa on tosi tarkka aika, kun meidän täytyy olla lääkärissä ja bussissakin ja se on tarkka aika, xxx:ssa se ei ole, me voimme myöhästyä tai tulla aikaisemmin viisi minuuttia, ei ole ongelma...Sitten kun hän sanoi, että esimerkiksi että yhdeltä me lähdemme ja viisi minuuttia ennen viittä vaille yksi meidän täytyy olla auton lähellä, jos minä en ole lähellä autoa, hän meni yksin ilman minua...hän sanoi, minä sanoin, että yhdeltä meidän täytyy lähteä, jos sinä et ole valmis, jää.

Pariskunnan keskinäisiä ristiriitoja voidaan selittää kulttuurieroilla, vaikka kyse voi olla muusta, esimerkiksi persoonallisuuteen liittyvistä eroista, ulkomailta muuttaneen sopeutumisongelmista, keskinäisen rakkauden puutteesta tai ongelmat voivat olla monen asian summa.

Maria 3: ...että hän aina niin kun väittää, että minä niin kun en ymmärrä ja...sen takia me riitemme, että meillä on jotain kulttuuriero...ymmärsin, että oli vaikeaa alussa hänellekin toisen kulttuurin [suomalaisen] hyväksyminen ja minä hyväksyn sen ja yritin rauhoittaa tilannetta ja en halunnut syyttää häntä vaikka olikin huonoja päiviä...

Reetta 2: Oliko tällaiseen käytökseen syynä miehen kulttuuritausta, johon liittyy naista alistava kohtelu ja naisen mitätöinti vai oliko syynä miehen luova työ, joka osaltaan ruokki miehen itsestä ja narsistista käyttäytymistä. Vai oliko tässä kyse molempien yhdistelmästä...

Kahden kulttuurin perheissä sopeutumisprosessin lisäksi maahan muuttaneen puolison oleskelulupa-asiat saattavat tarvita selvittelyä. Maahanmuuttoa tapahtuu hyvin monista eri syistä ja avioliittomuutto on yksi tavallisimpia syitä. Avioliittomuuttoon voi liittyä toisinaan viranomaisten taholta epäilyksiä maahan muuttaneen puolison motiiveista. Oleskeluluvan saaminen ei ole aina helppoa, mikä puolestaan saattaa aiheuttaa lisähaastetta perheelle.

Kaarina 2: ...Haasteita tuo elämäämme juuri nämä paperisotkut eli oleskelulupa-asiat ym.

Intersektionaalisten erojen suhde kahden kulttuurin arjessa vs. yhden kulttuurin arjessa tulee esille vaikkapa pukeutumisessa tai kodin sisustuksessa. Kahden kulttuurin arjen ja uusperheyden välinen

suhde näyttäytyi lähinnä rinnakkaisena musiikkiin, tv-ohjelmiin ja sisustukseen liittyvissä asioissa, mutta erojen välinen risteävä tai yhteenkietoutuva suhde oli myös mahdollinen. Yhteisen sukunimen ottaminen tai nimen vaihtaminen uuden kulttuurin mukaiseksi voi liittyä uuteen kulttuuriin sopeutumisen lisäksi myös pyrkimykseen lisätä uusperheen ja kaksikulttuurisen parisuhteen yhtenäisyyttä.

Kulttuurin ja uusperheyden välinen risteävä suhde syntyi tilanteessa, jossa ulkomaalaisten uuslasten suomalaistumisen edistäminen lähensi uusvanhemman ja uuslapsen suhdetta, koska he viettivät paljon aikaa yhdessä. Lastenkasvatuksessa kulttuurin ja uusperheyden yhteenkietoutuva suhde ilmeni vaikkapa niin, että suomalaiset uuslapset kasvatettiin ymmärtämään ulkomaalaisen uuisän kulttuuria ja opetettiin toimimaan vieraan kulttuurin odotusten mukaisesti oikein. Uusperheen parisuhteessa kulttuurin ja uusperheyden yhteenkietoutuva suhde ilmenee esimerkiksi niin, että parisuhteen konfliktitilannetta tai puolison erilaista toimintatapaa selitettiin kulttuurierolla tai kulttuuriin kuuluvana asiana, esimerkiksi hitaus on yhtä kuin suomalainen mies.

6.1.2 Juhlat: yhdessäoloa ja ulkopuolisuutta

Yksikulttuurisessa perheessä juhlat ovat yleensä samoja, saman yhteisen kulttuurin juhlia, mutta juhlimistavoissa on eroja yksikulttuurisissa perheissä ja eri suvuissa. Uusperheissä näitä kahden eri perheen juhlimistapoja yhdistellään ja sovitellaan omaksi uudeksi juhlimisperinteeksi. Kaksi kulttuuria perheessä tuo puolestaan mukana uusia juhlia tai juhlimisen tapoja ulkomailta. Eri maissa ja eri kulttuureissa juhlitaan vaikkapa oman maan historiaan liittyviä tapahtumia, uskonnollisia juhlia tai muita kyseiselle kulttuurille yhteisiä juhlia. Eri kulttuurien juhlat voivat olla myös samoja, mutta niitä voidaan juhlia eri tavalla. Joissakin kulttuureissa juhlintaan liittyy riehakasta karnevaalitunnelmaa ja ihmispaljoutta kun taas toisissa kulttuureissa juhlinta voi olla hillitympää ja vain perheen kesken tapahtuvaa. Juhlat ovat osa ihmisten elämää, ja kahden kulttuurin yhdistyessä perheiden täytyy jollakin tavoin ratkaista, mitä juhlia perheissä juhlitaan, mitä juhlaruokia laitetaan, missä ja kenen kanssa juhlat vietetään. Kaksikulttuurisissa perheissä juhlia ei välttämättä vietetä Suomessa tai juhlien suomat vapaat ovat ainoa mahdollinen aika matkustaa entiseen kotimaahan. Kahden kulttuurin uusperheissä on mielenkiintoista tarkastella, miten eri kulttuurien juhlat sovitellaan yhteen, mitä juhlia ylipäättään juhlitaan ja juhlivatko kaikki perheenjäsenet vai tulevatko tässä tilanteessa näkyviin uusperheen jäsenten asemat.

Kaksikulttuurisissa uusperheissä juhlittiin sekä ulkomaalaisten että suomalaisten juhlia. Jouluja saattoi olla kaksin kappalein, ensin suomalainen joulu ja uuden vuoden aattona toinen joulu. Juhliminen oli yleensä yhdessä oloa perheen, sukulaisten ja tuttavien kanssa, hyvien ruokien syömistä ja lahjojen antamista. Suomalaisista juhlista juhlittiin joulua, uutta vuotta ja pääsiäistä. Juhlita voitiin yhdistellä niin juhlienviettotapojen, koristelujen kuin ruokienkin suhteen.

Hilma 4: Meillä vietetään niin kun suomalainen joulu, paitsi siihen niin kun otetaan, kun meilähän ei syödä sianlihaa, niin kalkkunat ja nämä ja jaetaan lahjat ja sitten uutena vuonna juhlitaan, kun heillä on taas uusi vuosi tärkeämpi kuin joulu niin sitten juhlitaan niin kun kaksi kertaa peräkkäin, kokoonnutaan kaikki yhteen ja syödään hyvin ja vietetään sitten yhdessä sitä, kun siinä on niin kun kaksi juhlaa peräkkäin, että ne on sekoitettu silleen, että kun Suomessa on joulu, että kun meillä on joulukuusi ja kynttilöitä joka paikka täynnä ja sitten todellakin minä teen xxx:sta ruokaa ja suomalaista ruokaa pöytään ja sekaisin, että ei jommankumman vaan molempien...

Maahanmuuttanut voi myös omaksua uuden puolisonsa juhlaperinteet ja unohtaa oman entisen kotimaansa juhlaperinteet.

Maria 3: ...välillä kanssa juhlitaan xxx:sia [miehen maan] juhlia, mutta tota xxx:sia [oman lähtömaan] minä en oikein paljon tiedä enää...festivaali, joka on festival of lights...marraskuussa tai lokakuun lopussa...me menttiin juhlimaan sitä niin kun...temppeleihin...sinne tietenkin vietään paljon lapsia ja on suomalaisia ja...nepalilaisia...vietnamilaisiakin ja niin kun se on tavaltaan kaikkien juhla. Mukavaa oli.

Jos perheessä on eri uskontoja, juhlakysymys voidaan ratkaista niin, että toisen uskonnon juhlat juhlitaan myös, mutta ilman niiden sisältämää uskonnollista merkitystä.

Pirkko 1: ...jouluna mennään minun vanhempieni luo. On toki sovittu silleen kuitenkin, että kun lapsi on muslimi, niin lapsi viettää joulua tavallaan enemmän perhejuhlaana kuin uskonnollisena, mutta että oppii myös tämän kulttuurin juhlia...pääsiäinen on ylimääräinen vapaa ja juhannus keskikesän juhla...ramadanin loppumisen id-juhlaa viettävät myös pienet lapset ja saavat lahjoja ja uusia vaatteita. Se on semmoinen hauska vapaa. Syödään hyvää.

Kahden kulttuurin uusperheessä saatettiin tehdä niin, että perheenjäsenet viettivät juhlaa erillään tai osa perheestä juhli ja osa ei, esimerkiksi matkustamisen tai töiden takia.

Susie 2: ...jouluna me olimme xxx:ssa poikani kanssa, mutta me lähetettiin tekstiviestit kaikille suomalaisille...hauskaa joulua...

Hilma 4: Pääsiäinen meillä on sitä vietetään suomalaisittain, kun mies on aina töissä pääsiäisen aikaan...pääsiäinen minä vietän niin kun muksujen kanssa...

Juhlista voi koitua myös mielipahaa, jos juhliminen poikkeaa kovin paljon siitä, mihin omassa kulttuurissa on totuttu.

Susie 2:...ehkä suomalaiset eivät juhli värikkäästi, äänekkäästi, leveästi ja rikkaasti, juhla on vaatimatonta ei niin rikas kuin xxx:ssa, kun minä ensimmäisen kerran [näin] sen juhlan, minä itkin.

Uusperheessä äitipuolet kokevat itsensä usein ulkopuolisiksi monissa arjen tilanteissa sekä myös juhlissa. Äitipuolen asema voi olla ristiriitainen. Yhtäältä äitipuolilta vaaditaan ikään kuin itsestään selvyytensä, että hän ottaa vastuun perheen ja lasten huoltamisesta pyykinpesuineen ja ruoan laittoineen. Toisaalta hänellä ei välttämättä ole selkeää asemaa muissa tilanteissa perheen toisena aikuisena, jolloin ulkopuolisuuden kokemus voi vahvistua. Yksikieliseen uusperheeseen verrattuna kaksikielisessä uusperheessä tilanteisiin vaikuttavat lisäksi kielet, joilla perheenjäsenet keskenään kommunikoivat.

Seija 3: Juhlapäivät, joulut, pääsiäiset olivat myös haasteellisia. Minä tein monta tuntia ruokaa ja siivosin. Sitten kun tuli ruoka-aika – kaikki puhuivat xxx:aa keskenään. Minulle ei kenelläkään ollut asiaa. He olivat kuin minua ei olisi olemassa. Mies meni siihen itsekkin mukaan eikä hänkään puhunut minulle mitään koko ruokailun aikana. Minulla oli todella ulkopuolinen olo.

Intersektionaalisten erojen sisäinen suhde näkyy vieraan kulttuurin tuomina uusina juhlina, joita yksikulttuurisessa perheessä ei ole aiemmin ollut. Juhlien ja uusperheyden välisessä suhteessa oli sekä rinnakkaisuutta, risteämistä että yhteen kietoutumista. Rinnakkaisesta suhteesta voi puhua silloin, kun juhlat ja uusperheys ovat molemmat läsnä, mutta eivät juuri vaikuta toisiinsa. Risteävästä suhteesta voi ajatella esimerkkinä sen, että molempien kulttuurien juhlia vietetään, mutta uusperheen jäsenet viettävät juhlia erikseen. Uusperheen kaikkien jäsenten ei oletetakaan osallistuvan johonkin juhlaan tai joku jäsenistä ei voi tai ei halua osallistua. Uusperhe on suhteiltaan löysempi ja voi olla, että tietyn kulttuurin tai maan juhlat ajatellaan kuuluvan vain siitä kulttuurista tai maasta tulevalle. Ydinperheessä päinvastoin on odotusten vastaista tai ajatellaan olevan poikkeuksellista, että perheenjäsenet juhlisivat erillään vaikkapa joulua, ainakin silloin kun lapset ovat pieniä. Kaksikielisyyden, uusperheyden ja juhlan yhteen kietoutuneesta suhteesta on esimerkkinä viimeksi mainittu äitipuolen tilanne. Äitipuolen kokemuksessa voidaan nähdä hyvin monitasoinen intersektionaalisten erojen kimppu; ulkopuolelle jäävä äitipuoli, joka on huolehtinut juhlan järjestelyt, kuten perheen naisten oletetaan yleensä tekevän, uuslasten biologinen isä, joka seurustelee juhlapöydässä vain lastensa kanssa, jolloin uusperheenjäsenet ovat eri puolilla poteroasemissa sekä isän ja lasten yhteisen kielen käyttö, jota äitipuoli ei osaa. Juhlatilanteessa äitipuoli jää moninkertaisesti ulkopuolelle sekä uusperhesuhteiden vuoksi [aiemmin on tullut esille, että äitipuolen kokemuksen mukaan uuslasten suhtautuminen äitipuoleen on vihamielistä], lisäksi puoliso jättää hänet ulkopuolelle että kielimuurin vuoksi.

6.1.3 Ruoka: uusia makuja ja haasteita

Kaksikulttuurisissa tai uusperheissä ruoasta ja ruoanlaitosta voi tulla yksi ongelmien aiheuttaja. Myös yksikulttuurisissa perheissä on erilaisia ruokatottumuksia ja ruokailuun liittyviä sääntöjä,

etenkin lapsilla. Uusperheissä joudutaankin usein laatimaan omat uudet säännöt, mikäli aiempien perheiden käytänteet ovat olleet hyvin erilaisia. Esimerkiksi joissakin perheissä on tapana syödä yhdessä, kun taas toisissa perheissä syödään erikseen sen mukaan milloin kukakin on kotona ja milloin sattuu olemaan nälkä. Toisissa perheissä ruokaillaan vain pöydän ääressä kun taas toisissa on sallittua ruokailla olohuoneessa TV:n ääressä. Kahden kulttuurin perheissä voivat ruokailutottumukset ja ruoat poiketa vielä enemmän. Kaksikulttuurisissa perheissä ulkomaalaiset puoliset voivat tuoda kotimaastaan uusia tapoja, ruokia ja makuja perheeseen. Ruoka ja juoma saattavat aiheuttaa ongelmia kahden kulttuurin perheissä, esimerkiksi eteläisessä Euroopassa voi olla täysin normaalia antaa lapselle vedellä laimennettua viiniä, kun taas Pohjoismaissa sama olisi laitonta tai iltaruoka syödään myöhään illalla, jolloin taas toisessa kulttuurissa lasten kuuluu olla jo nukkumassa. Usein lapset tottuvat molempien vanhempiensa ruokakulttuureihin, sillä on tavallista, että maahan muuttanut kaipaa ruokia, joihin on tottunut ja valmistaa niitä myös uudessa kotimaassaan. (Cunningham, 2011:107–108.) Uudet ruoat ja maut voivat laajentaa ja monipuolistaa perheen ruokarepertuaaria tai sitten niiden myötä voi jäädä muita ruokia pois. Ulkomaalaisen puolison uskonto voi vaikuttaa ruokien ja juomien valintaan. Myös kahden kulttuurin uusperheissä edellä mainitut seikat näkyivät perheiden ruoissa ja juomissa. Pääsääntöisesti äitien ja äitipuolten kokemukset olivat myönteisiä.

Maija 1: Ruoka on monipuolisempaa, maistelemme aiempaa enemmän uusia makuja.

Hilma 4: ...minä valmistan hänen kulttuurissa olevia ruokia, kun ne ovat paljon paremman makuisia kuin suomalaiset ruoat ja muksut ovat tottuneet niihin...lapset tykkää hirveesti, ne ei ennen ole ikinä syöneet pähkinöitä, niin meillä menee kaikenlaisia pähkinöitä ihan hirveesti ja helmiä...meillähän ei syödä sianlihaa...

Perheessä voidaan valmistaa useampia ruokia eri perheenjäsenille, jos samat ruoat eivät maistu kaikille.

Maria 3: xxx:sta mä laitan [miehen kulttuurin]...ruoka on kanssa niin kun vähän eri, koska me tykätään mausteisesta ruoasta ja mun poika vähän miedompi, mutta välillä se kanssa syö samaa ruokaa.

Ulkomaalaisen puolison uskonto voi vaikuttaa ruokiin tai alkoholin käyttöön.

Pirkko 1:...meillä ei esimerkiksi käytetä alkoholia.

Ruoka voi tuntua haasteelta, jos uudet ruoat poikkeavat kovasti aiemmista tottumuksista.

Susie 2: Joo, oli iso ongelma, koska me pidämme poikani kanssa keitosta ja salaattista, mutta mieheni perhe ei, pitää perunoista ja lihasta ja puurosta ja sämpylöistä, se on tosi raskasta ruokaa minulle.

Intersektionaalisten erojen suhde kahden kulttuurin vs. yhden kulttuurin välillä on rinnakkainen ja näkyy lähinnä uusina ruokina tai ruoka-aineina. Uskonnon ja ruoan suhde on yhteenkietoutuva silloin, kun ruoka-aineita jää pois tai alkoholia ei käytetä. Ruoan ja uusperheyden välinen suhde vai-

kuttaa rinnakkaiselta ja ruoalla ei näytä olevan varsinaisesti uusperheyteen vaikutusta eikä uusperheydellä ruokiin.

6.1.4 Uskonto: parempi elämä ja pettymys

Valtaosa suomalaisista kuuluu edelleenkin evankelisluterilaiseen kirkkoon ja tästä syystä useimmiten avioituu samaan kirkkoon kuuluvan kanssa. Suomessa solmitaan jonkin verran myös luterilaisten ja ortodoksien kesken liittoja ja lisäksi on mahdollista, että toinen puoliso kuuluu kirkkoon ja toinen ei. Kahden kulttuurin perheissä uskontojen kirjo voi olla jonkin verran laajempi. Kaksikulttuurisissa liitoissa voi olla eri kirkkoon tai uskontoon kuuluvia tai kirkkoa ja uskontoa voidaan vaihtaa niin, että puolisoilla on sama uskontokunta.

Kun kaksikulttuurisen uusperheen ulkomaalainen perheenjäsen kuuluu eri uskontoon tai kirkkoon, puoliset joutuvat ratkaisemaan, pidetäänkö omat uskonnot ja kirkot ennallaan vai vaihtaako joku uskontoa tai kirkkoa ja miten menetellään, jos syntyy yhteisiä lapsia. Uskontokysymys ei ole välttämättä merkittävä perhe-elämän alkuvaiheessa, mutta ajan myötä se saattaa saada enemmän painoarvoa. Käänteentekeviä hetkiä ovat vaikkapa omien biologisten lasten syntymät, ero, vakava sairastuminen tai vuosien päästä iskevä koti-ikävä. Kaksikulttuurisissa uusperheissä oli erilaisia uskonto-yhdistelmiä ja uskontoa tai kirkkoa oli vaihdettu hyvin erilaisista syistä. Vanhemman, yleensä äidin, ohella myös lapsen uskonto tai kirkko vaihtui.

Kaarina 2: Kiinnostukseni miehen uskontoa kohtaan kasvoi ja hän osti minulle suomenkielisen koraanin käännöksen. Lueksin sitä silloin tällöin ja tutkin internetissä ja tutustuin naiseen, jotka olivat (kääntyneet) palanneet islamiin, kyselin heiltä kaikenlaista ja alkoi tuntua muutaman kuukauden jälkeen, että en usko kristinuskoon...sitten joulukuussa lausuin shahadan [muslimien uskontunnustus] miehelleni kerroin tekstarilla ja ei aluksi ymmärtänyt kunnes sitten laittoi onnittelet minulle...uskonto on lähentänyt meitä vielä enemmän nytten.

Kirkon vaihtamisen syynä saattoi olla myös kulttuuriin liittyvä tekijä. Lasten uskontokunta määräytyy useimmiten äidin mukaan.

Helene 3: me kuulutaan evankelisluterilaiseen kirkkoon...siis mua ristitty ortodoksikirkossa pienenä...mä olen käynyt rippikoulussa...ja mä halusin tuota muuttaa sen...mulle ortodoksikirkko muistutti xxx:sta...lapset ei ollu ristitty siellä ne on ristitty sitten täällä [evankelisluterilaiseen kirkkoon]

Uskonto ja alkoholi voivat vaikuttaa yllättävästi toisiinsa. Aiemmat ikävät kokemukset alkoholista ja alkoholisteista voivat vaikuttaa valitsemaan sellaisen uskonnon, joka kieltää alkoholin nauttimisen.

Mervi 3: ...Mieheni [suomalainen ex-mies] joi paljon, myös isäni oli alkoholisti. En pidä alkoholista...Isoin asia oli Islam. Xxx:nen oli muslimi. Muslimi ei saa juoda alkoholia.

Kirkon vaihtamiseen voidaan päätyä omasta halusta, mutta myös puolison pyynnöstä tai vaatimuksesta. Eri kirkkoja ja uskontoja on mahdollista yhdistellä ja ne voivat toimia perheessä sulassa sovussa eikä eroja nähdä kovinkaan merkitsevinä.

Maria 3: ...mun mies se on niinkun perinteisesti hindu, mutta sit se on niin kun vaihtanut, niin kun tullut kristityksi xxx:ssa jo...on opiskellut teologiaa...silloin ennen niinkun se [viittaa tässä suomalaiseseen ex-aviomieheen] vaatinut että mennään kirkossa häi[hin] niin että niinkun piti liittyä seurakuntaan [ev.lut], silloin mä liityin, kävin tavallaan rippikoulun yksinään ja tota liityin seurakuntaan ja olen edelleenkin siellä, sillä tavalla se ei haitannut ortodoksi vai ei, koska se sanoi silloin, kun minä olen ortodoksi, se on niinkun sama periaatteessa, kun ne hyväksyvät sen...mun poika kanssa ortodoksi sekä seurakunnassa [ev.lut], että hänelläkään ei oo hirveätä väliä...kävimme Italiassa kurudvarassa ihan vapaasti ja sitten niin kun muissakin tavallaan holi-paikoissa että ei tota pelkäästään semmoista yhtä vaikka se [nykyinen mies] on niin kun kristitty ja se tykkää kirkosta ja me kävimme seurakunnan [ev.lut] kirkossa sekä englantilaisessa kirkossa että se niin kun siinä ei ollut niin kun väliä...

Uskontoon liittyvät kokemukset vaihtelivat hyvistä neutraaleihin ja huonoihin kokemuksiin. Uskonto voi näkyä perheen arjessa tai sitä ei välttämättä huomioda mitenkään. Uskonto saattaa vaikuttaa pukeutumiseen ja juhlien viettoon sekä ruokailuun vaikkapa paaston noudattamisella tai niin, että perheessä ei syödä sianlihaa eikä käytetä alkoholia.

Pirkko 1: Minä kunnioitan tosi suuresti ja olen ihan tyytyväinen, että minun lapsi on muslimi. ...On toki sovittu silleen kuitenkin, että kun lapsi on muslimi, niin lapsi viettää joulua tavallaan enemmän perhejuhlena kuin uskonnollisena...entinen mies ja nykyinen mies paastoaivat...ramadanin aikaan on ykkösjuttu sitä sitten mietitään, että mitä sitä illalla syödään...

Käsitys erilaisesta uskonnosta voi muuttua puolison myötä ja myös sillä on vaikutusta, kuinka puoliso tuo uskontoaan esille.

Pirkko 1: ...uskonnon kanssa on tullu yllätyksiä. Tietenki minullakin on ollut semmonen hyvin ahdasmielinen käsitys islamista ja muslimien tavoista ja muista koska se media kuitenkin värittää sitä aika paljon...on ollut suuntaan tai toiseen, että ai jaa, teettekö te näin, ai no miksi, mutta sitten on ollut positiivisiakin ja iloisia yllätyksiä, ai että ettekö te tuomitsekaan meitä tästä ja tästä. Varsinkin minun nykyisen miehen kanssa on ollut hauskeempaa ja vapautuneempaa. On tullut iloisia yllätyksiä uskonnon parista...entinen mies käytti niinku uskontoa tekosyynä mo-niin juttuihin ja yritti niinku painostaa ja hallita mua uskonnon kautta.

Uskonnon vaihtaminen muun suuren muutoksen kanssa voi olla perhe-elämälle myös haaste, vaikka ajatuksena on ollut, että se lujittaa tai eheyttää perhettä.

Mervi 3: Olin niin rakastunut. Kuvittelin silloin, että mieheni on yhtä kuin Islam. Mutta todellisuudessa siis rakastuin Islamiin, en mieheeni; sen olen nykypäivänä karvaasti ja kantapäähän kautta saanut oppia...toukokuussa lausuin Shahadan, käännyin muslimiksi. Kesäkuussa olin raskaana. Tästä ajasta alkoi meidän alamäki... sanoin miehelle, että jos nyt olen raskaana niin eikö se ole ihana asia. Olen muslimi, meidän perhe on muslimiperhe, lapsi ei synny mihinkään sekasotku uskontoon.

Uskontokysymys voi olla myös asia, jota ei tarvitse suuremmin pohtia eikä sillä ole perheen elämän kannalta erityisempää merkitystä.

Hilma 4: Siis meillä ei ole vaihdettu uskontoa eikä me olla kumpikaan millään lailla uskossa, että me ollaan tässä ihan samalla viivalla, että meillä ei kumpikaan näytä sitä minä olen evlut ja

hän on muslimi, niin ei se näy missään meillä. Me ollaan yhtä uskovaisia, me uskotaan toisiimme.

Uskonnon ja uusperheyden välinen intersektionaalisten erojen suhde voi olla sekä rinnakkainen että risteävä ja yhteen kietoutuva. Rinnakkaisessa suhteessa molemmat toimivat rinnakkain eivätkä välttämättä vaikuta toisiinsa esimerkiksi perheessä voi olla eri uskontoja ja kirkkoja. Uskonto ja uusperheys voivat myös risteytyä ja kietoutua yhteen monin tavoin. Yhteisen uskonnon saatetaan ajatella vahvistavan parisuhdetta ja liittävän uusperheen jäsenet tiukemmin yhteen, tällöin myös uuslasten uskonto vaihdetaan. Kulttuurin ja uskonnon yhteen kietoutuva suhde voi syntyä, kun ulkomailta muuttaneelle uuteen kirkkoon liittyminen on keino pyyhkiä pois vanhaa kulttuurirasitetta ja uusi kirkko voidaan nähdä myös osaksi suomalaistumisprosessia. Mielenkiintoinen pohdinnan aihe on se, että liittykö runsas alkoholinkulutus aina suomalaiseen kulttuuriin ja vähäinen johonkin muuhun kulttuuriin ja voidaanko nähdä uskonnon ja kulttuurin välille risteävä suhde tilanteessa, jossa huonot kokemukset alkoholista saavat valitsemaan uskonnon, joka kieltää alkoholin käytön. Uskonto ja kulttuuri voivat kietoutua yhteen myös niin, että esimerkiksi suomalaisen äidin muslimilapsella joulunviettoperinteestä jätetään siihen sisältyvä uskonnollinen merkitys pois. Paastossa ruokailutapojen ja uskonnon välillä on risteävä suhde, jos joku perheenjäsenistä noudattaa paastoa.

6.1.5 Ylirajainen toiminta: yhdessä ja erikseen

Yksikulttuurisissa perheissä on tavallista, että matkustetaan yhdessä jonnekin lomakohteeseen, joka yleensä on kaikille yhtä vieras ja kohdetta tavallisesti lähestytään turistin ja ulkopuolisen silmin. Uusperheissä matkustetaan myös, mutta kokoonpanot voivat olla vähemmän kiinteitä kuin ydinperheissä, esimerkiksi voi olla niin, että biologinen vanhempi matkustaa lapsensa kanssa kahdestaan ja uusperheen muut lapset jäävät kotiin oman biologisen vanhempansa kanssa. Kaksikulttuurisissa perheissä on tavallista, että ulkomaalaisen puolison sukulaisia asuu muualla kuin Suomessa. Perheissä pidetään yhteyttä ulkomailla asuviin sukulaisiin ja tuttaviiin, vierailaan sekä ulkomailta että ulkomaille. Tätä toimintaa kutsutaan ylirajaiseksi toiminnaksi.

Kaksikulttuurisissa uusperheissä oli ylirajaista toimintaa sekä niin, että sukulaiset tulivat vierailuille Suomeen että käytiin sukulaisten luona ulkomailla ja pidettiin yhteyttä puolin ja toisin. Matkustelumahdollisuuden vaikuttavat myös perheen ulkopuoliset tekijät, kuten työ ja vähäiset vapaat. Monissa perheissä matkustetaan koko perheen voimin, mutta saattaa olla myös perheitä, joissa suomalainen puoliso ei matkusta ulkomailta muuttaneen entiseen kotimaahan.

Susie 2: ...kun me lähdemme poikani kanssa xxx:aan, totta kai aina minä kutsuin mieheni kylään, mennään yhdessä...mutta aina hän kieltäytyy...aina hän sanoo, että täytyy säästää rahaa, täytyy säästää rahaa, no minä sanoin, että se ei ole hyvä tapa, kun sinä et tapaa nyt minun äitini kanssa ja siskoni kanssa...ei koskaan [tavanneet]...äitini ei voi tulla tänne, koska hänellä on tosi vanha isä...hänen täytyy olla hänen kanssaan aina.

Vanhempi ja uusvanhempi voivat matkustaa ilman lasta, jos uuslapsi ei halua matkustaa uusvanhempansa kotimaahan tai uuslasten kasvettua he eivät enää matkusta mukana.

Maria 3: Mää kerran tai minä...siis kävin monta kertaa ennen häntä [puolison kotimaassa], mutta sitten hänen, näkemään hänen sukulaiset, mää kävin kerran niin kun hänen kanssa, joo että totta mun poika taas ei oo koskaan käynyt eikä niin kun käy varmasti tulevaisuudessaan...[naurua]

Hilma 4: Joka vuosi, joka kesä ollaan kuukausi ja sitten hänen sisko ja veli asuu xxx:ssa, niin siellä on sitten, että jos ei mennä...joulun aikaan tai uusi vuosi tai juhannus, niin miten heille sopii tai meille, niin mennään sitten xxx:aan ja vaikka ei ehdi ollakaan kun pari päivää tai päivän, mutta että näkee ja ne käy sitten täällä...ei enää tuu meiän matkaan xxx:aan nuo isommat ku ne haluaa mennä omalla porukalla ja niijen kavereittesa kanssa...

Sukulaisten yllirajaisia vierailuja ulkomailta saattavat rajoittaa viranomaisten taholta viisumin saanti.

Maria 3: ...sisko asuu täällä...nytkin veli asuu...mutta hänen äitinsä on siellä ja jostain syystä mä en ymmärrä miksi häntä ei päästetä Suomeen vaikka hän hakee monta monta kertaa...viisumia ja jostain syystä...hän ei pääse vaikka haluaisi.

Uskonto voi rajoittaa sukulaisvierailuja tiettyinä vuodenaikoina. Ramadanin aikaan saa syödä vain auringonlaskun ja auringonnousun välisenä aikana ja tästä syystä Suomen valoisat yöt kesällä voivat olla muslimisukulaisille haasteellisia.

Pirkko 1: ...nyt ei kannata tulla, kun on ramadan ja yöt on niin lyhyitä...he ei ole nyt tulleet...mutta syksyllä...hänen siskonsa ja sisko on kutsunut vanhempansa xxx:aan ja sitten he kävisivät samalla täällä, kun ei aina helppo saada viisumia, niin nyt samalla kiertäisivät kaikki...

Kaksikulttuurisissa uusperheissä lapsilla oli omaa yllirajaista toimintaa. Tutkimuksen aineistossa oli perheitä, joissa vastaajien aiempi ydinperhe tai aiempi uusperhe/aiemmat uusperheet olivat myös olleet kaksikulttuurisia. Näistä liitoista oli lapsia, joiden toinen vanhempi ei asunut enää Suomessa, ja lapset saattoivat matkustaa tapaamaan toista vanhempaansa ulkomaille tai lapsi asui ulkomailta ja matkusti Suomeen vanhempaansa tapaamaan. Lapset matkustivat yksin ja saattoivat viipyä pitkänkin aikaa pois lomien ja juhlapyhien aikaan.

Maria 3: ...[jouluna] poika lähtee aina xxx:aan [isän kotimaa] yleensä.

Myös kaksikulttuurisia isovanhempisuhteita vaalittiin eron jälkeen.

Pirkko 1: ...mä sitoudun kerran vuodessa olemaan [ex]miehen kotimaassa kuukauden, että isovanhemmat saa tavata. Teen sen ihan ilomielellä.

Matkustelun lisäksi ylirajaista yhteydenpitoa ulkomaalaisten sukulaisten kanssa tapahtui puhelimitse, kirjeitse, skypen ja facebookin kautta.

Pirkko 1: Mä oon puhunu heidän kanssaan videon ja skaipin ja puhelimen välityksellä...

Hilma 4: ...Joo pidetään yhteyttä ja vaikka sanotaan feisbuukista ihan mitä vaan niin se on niin hyvä, kun siihen pystyt kirjoittelemaan...sen välityksellä pidetään hirveesti yhteyttä...

Kaukaa matkustavat sukulaiset saattavat viipyä pitkään ja silloin luonnollisesti isäntäperheelle koi-
tuu vieraista jonkin verran vaivaa, täytyyhän vieraille esimerkiksi laittaa ruokaa ja pitää koti siisti-
nä. Se kuinka rasittavaksi sukulaisvierailut koetaan, riippuu myös vieraista. Toisissa kulttuureissa
vieraat osallistuvat talon töihin automaattisesti kun taas toisissa kulttuureissa eivät.

Hilma 4: ...vietetään sellasia, miten minä sanoisin sukulaisiltoja, että sukulaiset tulee jostain
kaukaa...että kokoonnutaan niin kun kaikki yhteen sitten syödään yhdessä ja tuota puhutaan ja
keskustellaan ja sitten minä osallistun tietenkin niiden naisten kanssa keittiöihin, autan niitä ja
tiskaan...me tehdään niin kun yhdessä naiset tekee niin kun yhdessä ja miehet sitten...menee
grillin kimppuun sitten ulos...tehdään niin kun kaikki porukalla ...Suomalaisessa kulttuurissa-
han se nainen, jos tulee vieraita, niin se perheen pää äiti tekee siellä keittiössä kaikki ja kaikki
muut istuu. Me niin kun autetaan toinen toisiamme...

Yhdessä tekemiseen tai sen puutteeseen sekä vieraanvaraisuuteen voi kulttuurieron lisäksi vaikuttaa
se, ovatko välit hyvät tai huonot sukulaisten kanssa.

Reetta 2: ...koin myös hyvin epäreiluna kohteluna sen, että Janosin veli perheineen tuli pitkille
vierailuille, jolloin minun odotettiin passaavan työni ohella oma ja Janosin veljen perhe eikä
veljen vaimo osallistunut esimerkiksi ruoanlaittoon tai siivoamiseen millään lailla. Kun taas
vastavuoroisesti menimme perheen kanssa Janosin veljen luo, siellä ei tarjottu meille yhtään mi-
tään. Tämä korosti myös Janosin perheen mitätöivää asennetta minua kohtaan. Tästä ja muista
Janosin tuttavien ja sukulaisten pitkistä vierailuista minulle on jäänyt sellainen kokemus etten
enää halua majoittaa ketään Janosin kotimaasta tulevia vieraita, en edes esimerkiksi omia työn
kautta tulevia tuttaviani.

Intersektionaalinen ero ylirajaisessa toiminnassa kaksikulttuurisen ja yksikulttuurisen perheen välil-
lä on yksikulttuurisen perheen ja suvun asuminen yleensä samassa maassa, jolloin yksikulttuurisen
perheen matkustelu ulkomaille on yleensä oleilua ympäristössä, joka on kaikille perheenjäsenille
vieras. Kulttuurien ja uusperhesuhteiden välinen suhde ylirajaisessa toiminnassa voi olla risteävä tai
yhteen kietoutunut. Risteävässä suhteessa esimerkiksi kaikkien uusperheenjäsenten ei oleteta mat-
kustavan ulkomaalaisten sukulaisten luo tai he eivät halua matkustaa ja jäävät kotiin, mutta tällä ei
ole sinällään muuten vaikutusta ylirajaiseen toimintaan, jota toteutetaan joka tapauksessa kokoon-
panosta huolimatta. Yhteen kietoutuneessa suhteessa ylirajaiseen toimintaan voivat vaikuttaa uus-
perheen sukulaissuhteiden toimivuus tai toimimattomuus sekä kulttuurille ominaiset tavat toimia,
esimerkiksi sukulaisten väliset hyvät suhteet ja keittiötöiden tekeminen yhdessä tai päinvastoin
huonot sukulaissuhteet ja tämän myötä kulttuurille normaalisti ominaisen vieraanvaraisuuden epä-
äminen.

6.1.6 Kielet ja kielivalinnat

Yksikielisessä ydinperheessä tai uusperheessä kaikilla perheenjäsenillä on sama äidinkieli eikä perheessä ole käytössä muita kieliä. Kaksikielisessä perheessä puolisoilla on eri äidinkielet ja he joutuvat tekemään päätöksen siitä, millä kielellä he kommunikoivat keskenään ja millä kielellä tai kielillä lasten kanssa. Kaksikielisten ydinperheiden kielivalintoja voidaan jaotella muun muassa sen mukaan, millaisissa tilanteissa lapsi oppii perheessä kahta kieltä. Tilanteet voidaan jakaa kuuteen ryhmään kielten omaksumismenetelmän mukaan. (Romaine, 1995:183–185; Hassinen, 2002:37–39; Rimpiläinen, 2007:8.) Kursivoidut ovat omia esimerkkejäni.

1) ”Vanhemmilla on eri äidinkielet ja äiti puhuu lapselle omaa kieltään ja isä omaa kieltään. Ympäristön kieli on myös toisen vanhemman äidinkieli ja vanhempien välinen kommunikaatiokieli on usein ympäristön kieli, mutta voi olla myös ei-hallitseva kieli.” (Rimpiläinen, 2007:8) *Esim. perhe asuu Suomessa ja isä on suomenkielinen ja äiti saksankielinen. Isä puhuu lapselle suomea ja äiti saksaa. Vanhemmat puhuvat keskenään suomea tai saksaa.*

2) ”Vanhemmilla on eri äidinkielet ja ympäristön kieli on toisen vanhemman äidinkieli. Molemmat puhuvat lapselle toisen vanhemman ei-hallitsevaa kieltä. Hallitseva ympäristön kieli opitaan kodin ulkopuolella.” (Rimpiläinen, 2007:8) *Esim. perhe asuu Suomessa ja isä on suomenkielinen ja äiti saksankielinen. Molemmat vanhemmat puhuvat lapselle saksaa.*

3) ”Vanhemmilla on sama äidinkieli, joka ei ole ympäristön kieli. Molemmat vanhemmat puhuvat lapselle ei-hallitsevaa kieltä ja lapsi oppii hallitsevan kielen kodin ulkopuolella.” (Rimpiläinen, 2007:8) *Esim. Suomessa asuva iranilaisperhe, jonka kotikieli on persia. Molemmat vanhemmat puhuvat lapselle persiaa.*

4) ”Vanhemmilla on eri äidinkielet, joista kumpikaan ei ole ympäristön kieli. Molemmat vanhemmat puhuvat lapselle omaa äidinkieltään ja lapsi oppii hallitsevan kielen kodin ulkopuolella.” (Rimpiläinen, 2007:8) *Esim. Suomessa asuva venäläisvirolainen perhe, jossa venäjänkielinen isä puhuu lapselle venäjää ja vironkielinen äiti viroa.*

5) ”Vanhemmilla on sama äidinkieli, joka on myös ympäristön kieli. Toinen vanhemmista puhuu lapselle jotain vierasta kieltä.” (Rimpiläinen, 2007:8) *Esim. Suomessa asuva suomenkielinen perhe, jossa isä puhuu lapselle ranskaa.*

6) ”Vanhemmat ja joskus ympäristö ovat kaksikielisiä ja vanhemmat vaihtelevat kieliä lapselle puhuessaan.” (Rimpiläinen, 2007:8) *Esim. Suomessa rannikkokaupungeissa asuvat suomenruotsalaiset.*

Kaksikulttuurisessa uusperheessä on otettava huomioon se, että kaikilla perheenjäsenillä ei ole sama äidinkieli. Kun tällainen uusperhe muodostuu, täytyy miettiä, millä kielellä perheenjäsenet ja erityisesti uusvanhempi ja lapsipuoli kommunikoivat, kumpi opettelee toisen kielen vai opettelevatko molemmat toistensa kielet. Onko kommunikaation kieli kenties joku kolmas kieli, jota kumpikin jo osaa vai tulkaako kenties perheen toinen vanhempi keskusteluja ainakin uusperheen alkuvaiheessa.

Lisäksi uusperheen kielen valintaan vaikuttaa se, onko perheessä muita lapsia, toisen puolison tai pariskunnan yhteisiä ja mitkä ovat heidän kohdallaan kielivalinnat.

6.1.6.1 Aikuisten ja perheen yhteinen kieli

Kaksikulttuurisissa uusperheissä kommunikaation kieli saattoi olla jokin kolmas kieli, joka oli siis vieras kieli kaikille.

Helene 3: ...aluksi me puhuimme xxx:n kielellä, että meidän kommunikaatio aluksi ollut xxx:n kielellä, että se ei ollut minun äidinkieli eikä hänen eikä lasten äidinkieli, mutta me puolitoista vuotta me olemme käyttäneet xxx:n kieli kun me asuimme xxx:ssa...

Suomalainen puoliso saattoi osata tai oppia ulkomaalaisen puolisonsa äidinkieltä, jolloin puolisoitten välisessä kommunikaatiossa käytettiin muuttajan lähtömaan kieltä. Osa pareista oli tavannut Suomessa, jolloin puoliso osasi jo jonkin verran suomea ja kommunikaation kieli oli näissä tapauksissa alusta asti suomi.

Seija 3: Minä olen oppinut ymmärtämään xxx:aa, mutta kynnyks puhua on minulla edelleen suuri. Mies on oppinut hyvän suomen.

Kun maahan muuttanut puoliso alkoi osata suomea, puolisoitten kommunikaation kieleksi saattoi vaihtua suomi, jolloin englanti tai maahan muuttaneen äidinkieli jäi pois.

Susie 2: Se oli mielenkiintoista...hän kirjoitti minulle englannin kielellä ja minä luulin, että hän...englantia hyvin, no kun minä puhun englantia sujuvasti, totta kai minä kirjoitin pitkän pitkän kirjeen, mutta hän vastaa tosi lyhyesti, en ymmärtänyt miksi. Mutta kun me tapasimme...sitten minä ymmärsin sen, että hän puhuu englantia vähän ja hän käytti googletranslatoria. Ja se oli iso ongelma, halusimme puhua...paljon, mutta emme voineet...no hän sanoi, että okei, kun meillä oli keskustelu...haluaisin mennä kursseille, englannin kielen kursseille ja oppia ja sitten voimme kommunikoida paremmin. Minä ajattelen, minulla on 56-vuotias [mies]...kun siinä opit paremmin, minä olen isoäiti, voi olla, että minä tulen ja opin suomen kielen...hän sanoi silloin, no se on aika hyvä idea. Sitten päätimme mennä naimisiin ja minä aloin oppia suomen kieltä.

Puoliso saattoi osata maahan muuttaneen äidinkieltä, mutta kieltäytyi käyttämästä sitä.

Helene 3: ...hän osaa xxx:aa [Helenen äidinkieli] erittäin hyvin, meillä ei koskaan kommunikoinut xxx:ksi, mutta hän kaikki ymmärsi, mitä mä äidin kanssa puhuin ja tota sukulaisten kanssa...siis hän tosi hyvin osaa xxx:aa, mutta hän ei koskaan halunnut käyttää sitä ihan periaatteesta.

Perheissä voi olla käytössä myös useampia kieliä, joita käytellään tilanteen mukaan.

Pirkko 1: Mies ei osaa vielä suomea...me puhutaan englanti/xxx/suomi sekoitusta, jossa englanti on kaikkein vahvin...

Maria 3: ...meidän yhteinen kieli on englanti...semmonen meillä kolme ootas nelikielinen periaatteessa, koska se mun kanssa se voi puhua vähän xxx:aa [miehen äidinkieli]...sitten hän vä-

hän tietää xxx:aa [Marian äidinkieli] niin kun sillä tavalla muutamia lauseita ja sanoja, että ei niin kun sujuva, mutta kuitenkin se jotain ymmärtää... vähän suomea...

6.1.6.2 Lasten ja aikuisten välisen kommunikaation kieli

Uusvanhemman ja uuslapsen suhde kaksikielisessä uusperheessä on mielenkiintoinen. Yhden kulttuurin uusperheissä voi olla ongelmia uusvanhemman ja uuslapsen suhteessa. Lapsi tai aikuinen ei välttämättä tulekaan toimeen ja etenkin lapselle tilanne voi olla vaikea, kun perheeseen tulee uusi aikuinen. Kaksikulttuurisessa uusperheessä tähän päälle tulevat sekä kulttuurierot että kielierot, jolloin tilanteen haastavuus voi olla moninkertainen ainakin alkuvaiheessa. Uusvanhemman ja uuslapsen kommunikoinnissa oli erilaisia kielivaihtoehtoja. Kielen valintaan vaikuttavat hallittujen kielten lisäksi kommunikoinnin määrän tarve. Jos uusvanhempi hoitaa lasta tai on lapsen kanssa muuten tekemisissä paljon, vaikuttaa tämä luonnollisesti jommankumman osapuolen kielen oppimiseen, etenkin siinä tapauksessa, että yhteistä kieltä ei alussa ole tai sitä osataan heikosti. Jos taas lapsen vanhempi hoitaa pääsääntöisesti lasta ja lapsen asiat, ei kommunikointiakaan lapsen ja uusvanhemman välillä niin paljon tarvita. Uuslapsen ja ulkomaalaisen uusvanhemman kommunikaation välineenä oli joku kolmas kieli, oma äidinkieli tai suomen kieli.

Maria 3: ...hän puhuu englantia, koska lapsi ymmärtää englantia, mutta kyllä hän nykyaikana käyttää myös suomalaisia sanoja, kun on oppinut vähän suomea...

Maija 1: ...hän puhuu heille suoraan [uusisän äidinkieltä], vaikka lapset eivät ymmärtäisikään mitä Nikolai sanoo.

Uusperheissä, jossa puolisoilla oli yhteisiä biologisia lapsia ulkomaalainen isä puhui kaikille lapsille suomea tai käytti omaa äidinkieltään.

Reetta 2: ...Janos puhui lasten kanssa suomea...on suuri harmi ettei Janos opettanut lapselleen omaa äidinkieltään.

Kaksikielisissä ydinperheissä kielten vaihtelemista ei pidetä suotavana ainakaan lapsen kielen oppimisen alkuvaiheessa. Kaksikielisissä uusperheissä kieliä saatetaan vaihdella tilanteiden mukaan. Äiti ja lapsi voivat käyttää kahden kesken ollessaan omaa äidinkieltään, mutta uusisän läsnä ollessa käyttävät joko suomea tai englantia myös puhuessaan toisilleen.

Susie 2: ...kun me olemme yhdessä totta kai me puhumme suomea, kun olemme lapseni kanssa esimerkiksi huoneessa tai kadulla ilman miestä, tottakai me puhumme xxx:aa...koska se ei ole kohteliasta, kun me puhumme xxx:aa ja hän ei ymmärrä mitään, se ei ole kohteliasta...alussa kun lapsi ja minä emme vielä osanneet suomea, puhuimme kaikki keskenämme vähän englantia ja puhuin myös pojalle englantia.

Maria 3: ...minä puhun omaa kieltä lapsen kanssa ja meidän yhteinen kieli on englanti ja puhutaan, jos kun kaikki tai siis no englantia...

Maahan muuttaneiden äidin ja lasten äidinkieli voi vaihtua suomen kieleen lähes kokonaan.

Helene 3: Sit ne puhuu mulle suomea...ne on ihan täysin suomalaistuneet...puhun mä suomea, mutta...kun me muutimme erilleen mä rupesin käyttää enemmän xxx:aa.

6.1.6.3 Kääntäminen

Kaksikielisen ydinperheen elämässä ei välttämättä tarvita lasten ja vanhempien välillä käänösapua. Yhdessä eletyn ajan jälkeen useimmat arkitilanteet ovat niin tuttuja, että vanhemmat ymmärtävät pääpiirteissään toisen vanhemman ja lapsen keskustelujen aiheet, vaikka eivät puolisonsa äidinkieltä osaisikaan. Kaksikielisessä uusperheessä tilanne on toinen. Etenkin uusperheen alkuvaiheessa saatetaan tarvita sanakirjaa ja kääntämistä sekä puolisoiden keskinäisessä kommunikoinnissa että uuslasten ja uusvanhemman välisessä kommunikoinnissa.

Hilma 4: Oli oli alussa, mutta minä sitten käänsin siinä välissä. Sitten minä katsoin sanakirjasta ja hän katsoi sanakirjasta. Sitten niin kun tulkattiin tulkkasin sitten ...ainut oli, että joutui hirveästi käyttämään sitä sanakirjaa. Ja sitten kun miehen veli on ollut niin kauan Suomessa ja se osasi suomen niin se sitten tulkkasi aina jos minä en osannut niin kun kirjankaan avulla.

Perheen sisällä kääntämisen lisäksi, kääntämistä saattavat vaatia myös sukulaisten ja tuttavien tapaamiset vaikkapa juhlissa tai vierailuilla.

Pirkko 1: ...mutta sitte just joku juhannus, missä ollaan ja sitten siellä on minun enoja ja serkkuja ja muita niin siellä minä kyllä käännän paljon.

Kosintatilanteessakin saatettiin tarvita käänösapua.

Kaarina 2: Mieheni kosi minua xxx:n kielellä (suomensin minulle googlen kääntäjällä).

6.1.6.4 Kokemuksia: hyötyä ja haittaa

Kaksikulttuurisen perheen kaksikielisyyttä pidetään yleensä hyvänä asiana ja kielitaitoa hyödyllisenä pääomana vaikkapa työnsaantia ajatellen. Kuitenkin jatkuva vieraan kielen käyttö tai kääntäminen perheessä saattaa ajan oloon tuntua haastavalta. Se puolisoista, joka käyttää toisen puolison äidinkieltä, saattaa kokea olevansa altavastaajan asemassa, kun toinen voi ilmaista itseään vapaasti ja oma ilmaisu on rajoittuneempaa. Äitien ja äitipuolten kokemukset kaksikielisyydestä perheessä vaihtelivat rikkauden kokemuksista ulkopuolelle sulkemisen kokemukseen. Koska vieras kieli, ainakaan alkuvaiheessa, ei ole henkilölle tunnekieli, sen käyttö voi vaikuttaa tunteiden ilmaisuun.

Maija 1: ...kielellinen rajoittuneisuus on tavallaan ollut hyvä. Ongelmia ratkottaessa puhe tulee hitaammin, ajatus ehtii juosta... minua viehättää vieraan kielen kohtelias kielenkäyttö. Pyynnöt ilmaistaan kohteliaina pyyntöinä. Ystäväni...kertovat ongelmista, joita meillä ei ole...pikkukinat suomalaisen tapaan, joita meillä siis jarruttaa vieras kieli. En voisi mitenkään tiuskaa xxx:ksi tai englanniksi.

Vieraan kielen oppiminen voi tuoda mukanaan rikkautta ja konkreettista hyötyä puolison sukulaisten kanssa kommunikointiin tai työelämään.

Hilma 4: Että olisihan se varmaan ollut helpompaa, kun ei olisi tarvinnut [koko ajan kääntää], mutta tämä on ollut kyllä rikkaus silleen, että oppinut kielen ja kulttuurin... [miehen] siskokin sanoi ihan ensimmäisen kerran...kun mentiin...se sanoi suoraan minulle...että mitä me tehtäis, jos Hilma olisi ihan semmonen pökelö...että se ei puhuisi mitään...minä pölsin siellä ja puhun niille...monta kertaa sanonut se siskokin, että tosi hyvä, että minä osaan kieliä...

Seija 3: Mies on oppinut hyvän suomen kielen ja saanut tätä kautta lisää asiakkaita.

Ulkopuoliset saattavat nähdä yhteisen kielen puutteen uusperhesuhteiden rajoitteeksi.

Maija 1: Monet tutut, työkaverit lähinnä, ovat ihmetelleet, miten voin saada kunnollisen parisuhteen aikaiseksi, kun ei ole sama äidinkieli. Eräskin kysyi, miten voimme keskustella ja miten ratkotaan riidat. Ja kuinka vaikeaa lapsilla on kehittää suhde aikuiseen, jonka kanssa ei voi omalla äidinkielellään puhua.

Puolison kulttuurista ja kielitaidon puute voi aiheuttaa haastetta muuhun elämään. Suomeen muuttanut ulkomaalainen puoliso saattaa alkuihastuksen jälkeen kokea vihan tunteita Suomea ja suomalaisia kohtaan kielimuurin, ystävien vähyyden ja työllistymisvaikeuksien takia. (Angle, 2014:104–105.)

Mervi 3: ...ajattelin kuitenkin, että kaikki johtuu kulttuurista ja tiesin, kaikki on vähän haastavampaa, kun yhteisenä kielenä on suomi, jota toinen ei osaa kovin hyvin.

Maria 3: ...ymmärsin, että oli vaikeaa alussa hänellekin toisen kulttuurin [suomalaisen] hyväksyminen ja minä hyväksyn sen ja yritin rauhoittaa tilannetta ja en halunnut syyttää häntä vaikka olikin huonoja päiviä...

Lasten ja biologisen vanhemman yhteisen kielen käyttö voi tuntua ulossulkemisen keinolta henkilöistä, joka ei kykene kommunikoimaan tällä kielellä ja uusperheongelmat saattavat vaikuttaa kielen oppimiseen ja tätä kautta ylijärjaisiin suhteisiin.

Seija 3: Se, että talossa on kaksi kieltä voi olla rikastuttavaa tai sillä voi tehdä kieltä osaamattoman ulkopuoliseksi...Olen ajatellut, että jos olisin saanut toisenlaisen kohtelun, olisin ehkä paremmin oppinut xxx:aa ja minulla olisi mielenkiintoa siihen...joskus tulee tilanteita juhlia...siellä saan istua yksin ja muut puhuvat xxx:aa. Vaikka joku osaisikin suomea, he eivät puhu. Jos juhlat ovat täällä suurin osa puhuu xxx:aa, mutta yritän olla mieliksi sillä ei ole heidän vika että en osaa puhua xxx:aa. Eli minulle yleensä jää se ”piian” homma enkä seurustele vieraiden kanssa niinkö kuuluisi ”talon emännän” tehdä.

Kielitaidon puute voi aiheuttaa sen, että uusvanhemman ja lapsen välit eivät ole niin läheiset kuin ne voisivat olla jollain muulla kielellä.

Maria 3: ...se olis ehkä parempi...jos [uusisä] olis englantilainen tai xxx:nen [Marian kotimaasta], että se tuntuisi lähempää sille...tai jopa suomalainen, kun...poika hän ymmärtää paljon enemmän suomea kuin tämä mieheni englantia.

Yhteisen kielen puute voi näkyä arjen tilanteissa ongelmallisena, jos kaikki perheen jäsenet eivät ole yhtäläisesti tilanteen tasalla tai uusvanhemman on hankala osallistua lastenhoitoon.

Maija 1: Ongelmia kielen kanssa on varmaankin silloin kun lapset eivät aina ymmärrä, jos minulla on tärkeä asia keskusteltavana Nikolain kanssa ja he keskeyttävät puheen omilla jutuillaan, kun eivät ymmärrä, että juttu on pahasti kesken...Lapset eivät halua jäädä Nikolain kanssa kovin pitkäksi aikaa kolmistaan, kun eivät osaa kieltä. Nikolain piti yhtenä vapaapäivänään saattaa lapsi kouluun, mutta siitä tuli itku. Lapsi pelkäsi, että Nikolai tulee kouluun sisälle asti tai ei osaa kouluun tms.

Puoliso ei välttämättä jaksa tai osaa asettua vierasta kieltä puhuvan puolisonsa asemaan ja odotukset voivat olla epärealistisia kielen oppimisen suhteen. Ymmärtämisvaikeuksia voi lisätä murteen käyttö, jolloin vieraskielisen puolison on vaikea ymmärtää puhetta.

Susie 2: ...no joskus kyllä, koska en ymmärrä kaikkea, hän puhuu ja totta kai esimerkiksi jos, voisitko toistaa, voisitko toistaa, joskus häntä ärsyttää jos hänen täytyy toistaa toistaa toistaa ja selittää...hän odotti...että vuoden päästä minä voin puhua sujuvasti, se ei ole niin vaikeaa, no joo...murretta aina puhuu ja sitten se on vaikea minulle, koska me kurssilla emme opettele murretta...hänen sisko puhuu murretta...en ymmärrä yhtään mitään, mitä hän puhuu.

Kääntäminen saattaa alkaa tuntua ajan saatossa rasittavalta ja kielten osaamisesta ja kääntämisestä huolimatta voi tulla väärinkäsityksiä, jotka puolestaan voivat aiheuttaa muuta epäilyä tai ongelmia parisuhteeseen.

Maria 3: No joo on hankala tietenkin aina kääntää ja välillä tulee epäymmärrys ja että hän ajattelee, että mä jotain salailen tai en tiedä, että hän on epäilevä...

Helene 3: Oli meillä oli tosi paljon ongelmia, vaikka meillä oli ihan kaikkia [kieliä] ja molemmat oli hyvin innostuneita...tosi paljon väärinkäsityksiä, se oli ihan siis mä ihmettelen, että...miten se tuli ihan semmosta, ihan käsittämättömiä...me sovimme, että mä odotan sua täällä täällä täällä ja ihan kun siis rauhallisesti ja...ymmärsin väärin ja hän hermostui...huusikin aina välillä, että ärtynyt...vielä alle viisi vuotta, kun meille tuli väärinkäsityksiä, ihan semmosia ihan pienestä, jotkut pienet asiat, tarkoitsä tota, juu...

Äitien kokemukset kieliin liittyvien haasteiden ratkaisusta vaihtelivat. Jos puoliso ei osannut suomea, hänelle käännettiin asiat joko äidinkielelle tai englanniksi ja kieliä saatettiin myös yhdistää. Yhteisen kielen puuttuessa lapset voivat kommunikoida ilman kieltäkin, muilla tavoilla.

Maija 1: Kukaan ei huomaa taas sitä kuinka erilailta lapset kommunikoivat aikuisiin verrattuna. Lapset eivät pelkää viittoa tai näyttää konkreettisesti mitä tahtovat, he kommunikoivat myös leikillä. Hassuttelu Nikolain kanssa on heidän kommunikointiaan. Joskus he haluavat kommunikoida esimerkiksi ruokapöydässä ojentavat varta vasten Nikolaille pepperoonit, joita kukaan muu ei syö. He saattavat näyttää Nikolaille auton kuvaa lehdestä, sillä tietävät Nikolain olevan ”autohullu”.

Apua saattaa saada myös Suomessa pidempään asuneilta sukulaisilta tai tuttavilta.

Hilma 4: ...miehen veli on ollut niin kauan Suomessa ja se osasi suomen niin se sitten tulkkausi...

Oma suhtautuminen kielen oppimiseen ja yleensä sen tärkeyteen vaikuttaa siihen nähdäänkö sitä ongelmana.

Maija 1: Kieliasia on toisarvoinen, kielen voi oppia nopeastikin, lapsi oppii sen puolessa vuodessa autenttisessa ympäristössä.

Hilma 4: ...ne nauraa [sukulaiset], että minulle tulee niin hyviä lauseenmuodostumia tietysti, kun en osaa niin virtaviivaisesti sitä, mutta eipä hekään osaa.

Kaksikielisyyden sisäinen ero verrattuna yksikielisyyteen on kahdella kielellä operoiminen niin arjen tilanteissa kuin perhesuhteissa. Kaksikielisen perheen toiminta verrattuna yksikielisen perheen toimintaan on kuitenkin melko samanlaista silloin kun on kyse ydinperheistä ja arjen tilanteet ovat tuttuja erikielisille vanhemmille sekä lapsille. Uusperheissä tilanne on toisenlainen, koska kielieron lisäksi perheen arki käytänteineen on uudelle aikuiselle vieras.

Kielen ja uusperheyden välinen intersektionaalisten erojen suhde voi olla risteävä tai yhteen kietoutunut. Risteävä suhde se on esimerkiksi silloin, kun kieliä käytetään tai niitä käännetään puolin ja toisin uusperheenjäsenten kesken, jotta kommunikaatio tarvittaessa onnistuu. Kielet ja uusperheys kietoutuvat yhteen esimerkiksi silloin, jos kommunikaatio ei onnistu kielen puutteen vuoksi, jolloin se häiritsee uusperheen arkea tai estää uusperhesuhteiden kehittymistä. Lastenhoito voi esimerkiksi hankaloitua, jos lapset eivät halua jäädä vieraskielisen uusvanhemman hoitoon. Lisäksi uusperheys risteää biologisen vanhemman ja lapsen kielenkäyttötilanteessa silloin, jos he joutuvat puhumaan toisilleen vierasta kieltä uusvanhemman vuoksi, jotta uusvanhempi pysyisi keskustelussa mukana. Myönteinen kokemus uusperhe-elämän ja kielen yhteen kietoutuneesta suhteesta toisiinsa on esimerkiksi, kun kielitaidon puutteen koetaan ehkäisevän riitelyä vieraskielisen puolison kanssa tai uuden kielen oppimisen myötä voidaan paremmin pitää uusiin ulkomaalaisiin sukulaisiin yhteyttä, jolloin yllirajainen toiminta helpottuu.

6.1.7 Sukulaiset ja lähipiiri: kokemuksia hyväksynnästä torjuntaan.

Myös yksikulttuurisissa ydinperheissä on eri perheissä ja suvuissa erilaista suhtautumista uusiin tulokkaisiin, toisissa otetaan avosylin vastaan ja toisissa ei. Kuitenkin perheen lähipiiri ja tuttavat saavat tutustua toisiinsa ilman kulttuurin tai uusperheyden mukanaan tuomia tekijöitä. Uusperheitä perustettaessa lähipiiriä saattaa pohdituttaa esimerkiksi uusvanhemman kunnollisuus ja lapsen ja uusvanhemman keskinäinen toimeen tuleminen uusperhekuviossa. Niin kaksikulttuurisissa kuin kaksikulttuurisissa uusperheissä kohdataan perheen, suvun ja tuttavapiirin monenlaiset reaktiot. Lähipiirin suhtautuminen erimaalaiseen tai ulkomaalaisen puolison voi olla hyvin erilaista. Kahden kulttuurin parisuhteita saatetaan ihmetellä, ihastella tai jopa tuomita. Tutkimukseni perheissä kaksikulttuurisuuden lisänä on uusperhetekijä, joka voi myös vaikuttaa suhtautumiseen.

Kun katsomme maailmaa omasta näkökulmastamme käsin, emme aina tule ajatelleeksi, että ulkomaalaiselle perheelle sukuun tuleva suomalainen jäsen on todennäköisesti yhtä eksoottinen kuin suomalaiselle perheelle ulkomailta muuttava jäsen. Suomalainen voi yhtäläillä herättää ihastusta tai vihastusta tai pelkoa kuin meillä täällä ulkomailta muuttanut. Lisäksi ulkomaalaisen puolison lapsuuden perhe ja eritoten vanhemmat joutuvat tilanteeseen, jossa yksi perheenjäsen muuttaa kotimaasta pois, jolloin samassa maassa asuvan perheen perhekokonaisuus hajoaa ja syntyy transnationaali perhe. Tämä ei ole perheelle aina helppoa ja voi aiheuttaa jopa vastustusta koko liittoa kohtaan.

Kun suomalainen valitsee puolisoonsa ulkomaalaisen, sitä pidetään usein eksoottisena ja ulkomaalaisesta ollaan kiinnostuneita. Toki kiinnostukseen ja asenteisiin vaikuttaa ulkomaalaisen lähtömaa ja on todettava, että eri lähtömaihin liittyy erilaisia asenteita. Suhtautuminen saattaa olla erilaista riippuen siitä onko ulkomaalainen puoliso vaikkapa Englannista, Marokosta vai Venäjältä. Kun ulkomaalainen miniä tai vävy tulee perheeseen, tästäkin perheestä tulee transnationaali perhe. Tämä voi olla perheelle ja suvulle myönteinen ja kiinnostava asia, mutta se voi olla myös asia, jota vastustetaan, perheenjäsenen ulkomaalainen puoliso ja uudet ulkomaalaiset sukulaiset saattavat tuntua vierailta ja jopa pelottavilta.

Ensin tarkastelen äitien ja äitipuolten kokemuksia puolison sukulaisten suhtautumisesta vastaajaan sekä hänen lapsiinsa. Toiseksi tarkastelen vastaajien omien sukulaisten ja lähipiirin suhtautumista vastaajan kaksikulttuuriseen uusperheeseen ja vierasmaalaiseen puolisoon. Samalla tarkastelen kulttuurin ja kielen ohella uusperheystekijän merkitystä sukulaisten ja muun lähipiirin suhtautumiseen. Kahden kulttuurin uusperheissä oli sekä myönteisiä että kielteisiä kokemuksia sekä suomalaisista että ulkomaalaisista uusista perheen ja suvun jäsenistä. Puolison sukulaiset osoittivat hyväksyntäänsä toivottamalla tervetulleeksi sukuun ja hyvä vastaanotto näkyi esimerkiksi kuulumisten kysymisenä ja kiinnostuksen osoittamisena.

Pirkko 1: ...kysyvät aina mitä mulle kuuluu, tykkäävät kauheasti musta...hirveen lämmin vastaanotto...

Maija 1: Itse olen saanut superihanahan vastaanoton xxx:ssa Nikolain äidin ja siskon luona. Monet ovat hyvin kiinnostuneita minusta.

Sukulaisten ja perheen hyväksynnän merkitys on eri kulttuureissa eri lailla tärkeää. Suomalaisessa kulttuurissa sitä ei välttämättä juuri korosteta, mutta joissakin muissa kulttuureissa suvun ja perheen hyväksyntä voi olla lähestulkoon edellytys parisuhteen ja perheen muodostamiselle.

Hilma 4: ...ja sitten todellakin kun suku on ottanut niin hyvin vastaan, jos siellä olisi ollut jotain tai kuka olisi näyttänyt, että sinusta ei vähääkään välitetä tai tällaista, niin sittenhän se olisi ollut tosi vaikeata ja eihän se olisi varmaan jatkunut kovin pitkälle, koska ei jaksaisi niin kun tapella, olisi niin kahden tulen välissä, siinä miehellä olisi paha olla ja kaikilla olisi paha olla, jos suku ei olisi hyväksynyt...miehen setä, joka asuu Suomessa, niin se on sanonut monta kymmentä kertaa sanonut minun miehelle, että et sinä xxx:sta oikeasti löytäisi niin hyvää vaimoa, kun si-
nalla Hilma on...olen niin kuin xxx:n akka kuulemma niin hyvin sopeutunut siihen ja näytän
niin kun, että ei ikinä uskoisi, että sinä olet suomalainen...hän ei omistakaan miniöistä ole ty-
kännyt niin paljon, kun hän tykkää minusta...minä niin kun hyväksyn heidät...minä päästän
niin lähelle ja olen hyväksynyt ne.

Voi myös käydä niin, että puolison perhe, suku tai tuttavapiiri ei suhtaudu myönteisesti suomalai-
seen puolisoon.

Reetta 2: ...korosti myös Janosin perheen mitätöivää asennetta minua kohtaan.

Seija 3: Tällä hetkellä vielä tulee vastaan sellaisia pariskuntia, jotka ovat miehen tunteneet en-
tuudestaan. Miespuolinen tuttava sanoo minulle hei, joskus yrittää puhua pari lausetta, lähtiessä
sanoo hei. Naispuolinen ei puhu minulle mitään, ei sano hei, ei katso päälle, on kuin minua ei
olisi siinä ollenkaan. Tällaiset ihmiset ovat jääneet vain tuttuasteelle. Kun he pyytävät kylään,
minä en mene...

Ulkomailta muuttaneen puolison perhe ja lähipiiri voivat vaikuttaa ydinperheen sisäisiin asioihin.
Länsimaisen perhekäsityksen näkökulmasta katsottaessa on hyvä muistaa, että eri kulttuureissa on
erilaajuisia perhekäsityksiä. Kollektiivisessa kulttuurissa perhekäsitys on laajempi ja perheeseen
luetaan kuuluvaksi useampia sukupolvia sekä lähisukua jolloin perheen niin sanotut sisäiset asiat
kuuluvat muillekin. Kollektiivisessa kulttuurissa äidin ja pojan suhde on usein voimakas ja mies
saattaa kuunnella äitiään ja toimia äidin neuvojen mukaan vaimonsa mielipiteistä piittaamatta.
(Viertola-Cavallari, 2009:36). Tämä voi aiheuttaa hämmennystä ja vaikeuksia yksilökeskeisemmän
kulttuurin perhekäsitykseen tottuneelle vaimolle.

Mervi 3: miehen äiti oli saanut tietää miehen siskolta, että olen raskaana ja sanonut miehel-
leni, että sinä et ole minun poika eikä sinulla ole mitään asiaa kotiin, jos sinä pakotat vaimosi
tekemään abortin. Ja se riitti. Ihmettelin silloin ja ihmettelen vieläkin, mikä on sitten vaimon
rooli.

Eri kulttuureissa suhtautuminen lapsiin vaihtelee. Toisissa kulttuureissa lapset ovat mukana vaikka-
pa kahvipöydässä aikuisten kanssa kun taas toisessa kulttuurissa lapset ja aikuiset ovat erillään.
Myös suhtautuminen uusperheiden lapsiin voi vaihdella niin yksikulttuurisissa kuin kaksikulttuu-
risissakin uusperheissä. Jotkut suvut ja perheet kokevat, että kaikki lapset kuuluvat tasaveroisesti
sukuun, kun taas toiset saattavat pitää tärkeämpänä biologista sukulaisuutta. Kahden kulttuurin uus-
perheissä äitien kokemuksen mukaan uudet sukulaiset ja muut tuttavat olivat ottaneet heidän lap-
sensa hyvin vastaan.

Maija 1: Muista kulttuureista tulleet tuttumme antavat ihanasti huomiota lapsille, eri lailla kuin
ujot suomalaiset... lapseni ovat saaneet juhollisen vastaanoton vieraillessamme ulkomaalaisissa
perheissä.

Toisia kulttuureita voidaan pitää lapsirakkaina. Joissakin kulttuureissa lapset ovat erityisen tärkeitä, ja heihin suhtaudutaan myönteisemmin kuin joissain toisissa kulttuureissa. Lapsi voi olla erityisen tervetullut, jos uuden suvun ja perheen lähipiirissä ei ole muita lapsia.

Susie 2: ...hyvin, hyvin joo, koska heillä ei ole koskaan lapsia, miehelläni ei ole lapsia, hänen siskolla ei ole lapsia...kun me tulimme ja sitten kun näkivät lapseni minun lapseni, totta kai he tykkäsivät.

Joissakin uusperheissä voi käydä niin, että sukulaiset huomioivat vain omia biologisia sukulaislapsiaan ja perheen toisen vanhemman lapset jäävät huomiotta. Uusperheissä keskustelua voivat synnyttää myös isovanhemmuussuhteet. Kuka on kenenkin mummo tai vaari ja kuinka uuslapsenlapsiin pitäisi suhtautua. Laajemman perhekäsityksen kulttuureissa tällaiset seikat eivät välttämättä ole ongelma ja kaikki lapset saatetaan ottaa suvun piiriin.

Hilma 4: Ne otti tosi hyvin...kun miehen veli asuu täällä kanssa niin minä sanoin, että meitä on...niin kun kolme ja ne hyväksyi niin kun heti, että ne on niin lapsirakkaita... yksi oli ainut, että sanoi, että etkö olisi voinut ottaa semmosta, joka on naimaton ja eikä ole lapsia, niin tämä oli pamauttanut nyrkin pöytään, että se ei kuulu sinulle, että mitä hän tekee, että se on hänen valintansa, mutta sen jälkeen kun se oppi tuntemaan minut ja muksut niin...sitten nuo sukulaisetkin se on niin jännä, kun ne hyväksyvät, ne ovat tulleet Suomeen, niin niillä on ollut tuliaisit mukana niillekin, että voisi ajatella, että ei mitään, mutta ihan niin kun huomioivat...heillä oli aina niin kun näillekin paketit mukana ja vaikka ei tiennyt kokoa niin kun silleen...niin aina tuli vaatteet niin kun just oikean kokoisia... Ja ne jotka eivät olleet nähneet silloin alussa näitä mukausia, niin aina oli näille paketit mukana ja aina tuli vaatteet oikean kokoisia.

Vastaajien oman lähipiirin, sukulaisten ja tuttavien suhtautuminen ulkomaalaiseen puolisoon ja uusvanhempaan vaihteli myönteisestä epäilevään. Hyväksyntää saatettiin osoittaa vaikkapa kuulumisten kysymisellä, pienillä lahjoilla tai kylään kutsumalla.

Susie 2: Hyvin hyvin, minun äiti antaa aina lahjan miehelleni, no karkkia, suklaata tai jotakin...mieheni pitää karkeista, sitten aina hän antaa karkkia

Jos perheessä on muitakin kahden kulttuurin liittoja, voi se auttaa hyväksymään ulkomaalaisen vävyn helpommin.

Hilma 4: Ihan hyvin, että tuota kun minun sisko taas on asunut xxx:ssa ja hänellä on hirveästi xxx:sia ystäviä, että ainut tuota niin niin minua jännitti hirveästi esitellä isälle ja äidille, mutta ne niin kun sanoi, että se on sinun ratkaisusi, että se on sinun elämäsi, että ei he voi sanoa juuta eikä jaata... ja ihan hirveen hyvin ne on ottaneet ja ne tykkää ihan hirveästi...meillä on niin kun tosi hyvin, että minä olen oikein ihmeteltyt, miten ne on tosi hyvin ottaneet vastaan varmaan se johtuu siitä, että minun siskolla on xxx:nen mies ja ettei ole niin kun ainut.

Alkuvaiheen hyvien suhteiden jälkeen tilanne voi myös muuttua, jos perheessä ilmenee ongelmia. Perheenjäsenille tai muille tuttaville voi olla yllätys, että ongelmia on.

Helene 3: ...mun äitikin siis hyväksyi hänet hyvin, mutta sitten jossain vaiheessa, kun äiti näki meidän ongelmat, että hän kävi meillä täällä ja hän näki kerran semmoisen riidan...Jaakko myöskin hyvin huonosti sanoi mun äidille...kyllä ne siis sopineet myöhemmin...äiti oli hyvin pettynyt kyllä...molemmat tästä huolimatta ihan lähettää terveisiä vieläkin ja sitten tota kyselee, mutta...hän ihan mukava...meidän sukulaisille ja he sanoivat, voi sinulla on niin mukava

mies...sitten huomanneet...tiesivät tästä, että hän on tiukka lapsille ja ne sanoivat...pitäisi reagoida siihen, mutta ei ne mitenkään ole tullut niin lähelle, että ne rupeaisivat vaikuttaa siihen...mutta juurikin meidän tutuille suomalaisille oli ihan...yllätys, että hän oli niin tiukka...en halunnut totta kai kertoa yksityisasiat, miten ne olisivat kauhistuneet, varmaan ne varmaan olisivat vihanneet häntä...

Maria 3: No heillä oli tosi vaikeaa tai ainakin isä otti hyvin, mutta sitten äidillä oli vaikeata ja vieläkin on vaikeaa meidän tän tilanteen takia... [kaverit] ihan hyvin ottaneet siihen just saakka kun hänen käyttäytyminen meni huonoksi, muuttui, sitten ne ovat kaikki niin kun vihaisia hänelle.

Aiempi kahden kulttuurin liitto on voinut saada lähipiirin epäilevämmäksi.

Pirkko 1: Aluksi niin kun ei ollut mitään sanomista ja tervetulleeksi toivotettiin entinen mies tosi lämpimästi. Mutta meillä oli aika paljon ongelmia mun entisen miehen kanssa ja ahdistavaakin juttua ja se on sitten ehkä vaikuttanut varsinkin mun äidin suhtautumiseen...niin hän nyt sitten jotenkin kokee että se on että mä oon niin kun ihan tyhmä että miten mä en tajua että etkö sää nyt kerrasta oppinut...se ei niin ku tykkää tästä meidän suhteesta vaikka tykkää itse ihmisestä...mutta kyllä se nyt on alkanu niin kun on ottanu mun miehen...sillä tavalla ei se niin kun suoraan silleen sano mitään mutta välillä saattaa tulla pientä piikkiä.

Sukulaisten ja perheen torjuvat asenteet voivat jossain tapauksessa estää tutustumisen ja suhteen luomisen kokonaan.

Sanna 1:...omat sukulaiset paheksuneet joko suoraan tai peitellymmin. Vanhemmilleni en ole esitellyt miestäni enkä tiedä aionko edes, koska ovat rasisteja...

Uusperheen lähipiiriin kuuluu yleensä jommankumman tai molempien entinen puoliso, joka voi olla lapsen etä- tai lähivanhempi. Uusperheen muodostuminen voi olla entiselle puolisolle myönteinen asia, hän voi suhtautua siihen neutraalisti tai toisinaan taas entinen puoliso saattaa suhtautua kielteisesti ja aiheuttaa ongelmia. Kaksikulttuurisessa uusperheessä oman lisänsä tilanteeseen tuo uusvanhemman ulkomaalaisuus. Kielteinen suhtautuminen lapsen uusvanhempaan tai uusvanhemman ulkomaalaisuuteen voi johtua myös muista asioista, esimerkiksi mustasukkaisuudesta tai ongelma muiden ongelmien joukossa.

Maija 1: Aluksi ongelmia aiheutti exäni. Häneltä olen kuullut kaikenlaista, mutta syynä tähän ei ollut yksin ulkomaalainen mies vaan käsittelemätön eroprosessi.

Ex-puoliso saattaa suhtautua hyvin kielteisesti uuteen puolisoon vaikka tämä olisi saman kulttuurin edustaja, jolloin ongelmana ei välttämättä ole uuden puolison ulkomaalaisuus vaan muut kulttuuriin liittyvät asiat.

Sanna 1: ...pelkäsin, että tämä edellinen xxxmies satuttaisi, jos saisi tietää, että minulla on uusi mies. Muutimme melko pian toiseen kaupunkiin kauemmas jossa olemme voineet elää rauhasa...kuitenkin xxx-iseille on kova juttu, jos lapsen äidillä on uusi mies.

Tutkimuksen mukaan kaksikulttuuristen parien lähipiiri suhtautui ulkomaalaiseen puolisoon myönteisemmin kuin ulkopuoliset tahot (Lainiala & Säävälä, 2012: 119–120). Sama näkyy kaksikulttuu-

risten uusperheiden kohdalla. Perheen ulkopuoliset henkilöt kuten työkaverit tai naapurit saattoivat suhtautua vastaajan ulkomaalaiseen puolisoon tai kaksikulttuuriseen uusperheeseen perhepiiriä epäilevämmiin. Perheen ulkopuolisilta henkilöiltä, tuttavilta tai työkavereilta oli tullut ihmetteleviä tai epäileviä kommentteja. Vastaajat joutuivat tilanteeseen, jossa heidän täytyi joko selittää tai puolustella kaksikulttuurista suhdettaan tai uusperhettään. Kaksikulttuurisen suhteen ja uusperheen onnistumista epäiltiin muun muassa kielen vuoksi.

Maija 1: Monet tutut, työkaverit lähinnä ovat ihmetelleet, miten voin saada kunnollisen parisuhteen aikaiseksi, kun ei ole sama äidinkieli. Eräskin kysyi, miten voimme keskustella ja miten ratkotaan riidat? Ja kuinka vaikeaa lapsilla on kehittää suhde aikuiseen, jonka kanssa ei voi omalla äidinkielellään puhua. On vaikea selittää asioita ihmisille, he eivät ymmärrä vaikkeivät sitä halukkaan näyttää.

Stereotyyppiset käsitykset muslimimiesten vaimoista voivat aiheuttaa epäilyjä suomalaisen naisen asemasta tällaisessa liitossa.

Hilma 4: se [naapuri] oli sanonut välittömästi, että no niin nyt loppui Hilman elämä, että nyt Hilma istuu neljän seinän sisällä se huivi päässä eikä se pääse enää yhtään mihinkään...

Stereotyyppiset käsitykset ulkomaalaisten ja suomalaisten lomaromansseista saattavat vaikuttaa ulkopuolisten asenteisiin.

Hilma 4: Nämä niinku sanotaanko näitten ei sukulaisten taholta oo niinku tuullu tiiäkkö mitään, mutta sitten näitten paikkakunnan ihmisten niin kun naapureitten tai työkavereitten, että miten niin kun voi mennä, että missä sää olet tavannu, että ootko sää tuonu sen sieltä tänne...ooksää käyny hakee sen tänne Suomeen sieltä xxx:sta...siellä lomareissullako rakastuit...ja sitten niin kun me ei kapakassa käydä niin, miten mää oisin sen kapakasta löytänyt tai sitte että tosiaan etelänromansi joo että se on joku etelän pano tai jotain tämmösiä mää sanonki että ihmisillä on ihan ihme käsityksiä mutta kai se jos on joskus kuullu jonkun tekevän näin ne kuvittelee että kaikki on samalla lailla se menee näinhän se Suomessa menee. Joo ja sitte mää olen aina sanonukki, että kuuluuko se sinulle, että miten se vaikuttaa sun elämään, että millä tavalla se vaikuttaa sun elämään.

Sukulaisten ja lähipiirin suhtautumisen, uusperheyden, kaksikielisyyden ja kulttuurien välisissä intersektionaalisten erojen suhteissa risteää monenlaisia asioita. Kielen ja uusperhesuhteiden välinen risteävä suhde lähipiirin asennoitumisessa näkyi, kun puolisoiden keskinäisen sekä uuslasten ja uusisän suhteen onnistumista epäiltiin kielieron vuoksi. Ulkomaalaisten sukulaisten hyväksynnän ja uusperheyden välisestä yhteenkietoutuneesta suhteesta äidin myönteinen kokemus oli, että uusperheydestä huolimatta uusisän ulkomaalaiset sukulaiset huomioivat hänenkin lapsiaan tuomalla näille lahjoja. Entisten puolisoiden ja lasten isien asennoitumiseen saattoi puolestaan vaikuttaa uusisän ulkomaalaisuuden lisäksi mustasukkaisuus uusisän ja oman biologisen lapsen välisestä uusperhesuhteesta.

6.1.8 Uusvanhemman ja uuslapsen suhde ja yhdessä toimiminen

Uusvanhemman ja uuslapsen suhde on erilainen kuin vanhemman ja lapsen suhde ydinperheessä. Lapsi kasvaa alusta asti vanhempiensa kanssa ja heille muodostuu yhteinen historia lapsen syntymästä saakka. Uusperheessä uusvanhemman ja uuslapsen kohtaaminen tapahtuu yleensä myöhemmin ja lapsella on omaa elettyä historiaa, jossa uusvanhempi ei ole ollut mukana. Lapselle voi olla joskus hyvin vaikeaa hyväksyä uutta aikuista perheeseen, etenkin jos lapsi on asunut toisen vanhempansa kanssa keskenään kauan. Myös vanhempien vasta tapahtuneen eron jälkeen voi olla hankalaa hyväksyä uusvanhempaa. Kaksikulttuurisessa uusperheessä lapsen tilanne on vielä monimutkaisempi, kun uusvanhempi on erimaalainen ja erikielinen.

Hyvin usein biologisilla vanhemmilla on uusperheen alkuvaiheessa odotuksia ja pelkoja uusvanhempaa kohtaan lähinnä lasten kohtelun suhteen. Biologinen vanhempi odottaa uudelta puolisoilta reiluutta ja lapsen oikeudenmukaista kohtelua. Monesti toivotaan arjen jakajaa ja lapselle rakkauden antajaa, mutta myös rajojen asettajaa. Koko perheen hyvinvoinnille on tärkeää, että lapsi hyväksyy ja tulee toimeen uusvanhemman kanssa. Lapsen ja uusvanhemman suhteen etenemistä auttaa se, että he viettävät aikaa yhdessä. Aina ei vaadita, että tekeminen tapahtuu kahdestaan vaan se voi olla myös sellaista, että lapsen biologinen vanhempi on mukana ja perhe tekee yhdessä asioita. Lisäksi lapsen muualla asuva etävanhempi voi omalla asenteellaan vaikuttaa lapsen ja uusvanhemman suhteeseen joko edesauttamalla tai estämällä suhteen muodostumista. Kaksikulttuurisissa uusperheissä suhteeseen voivat vaikuttaa lisäksi kulttuurierot ja kieleen liittyvät haasteet. Kahden kulttuurin uusperheissä oli toimintaa sekä perheenä yhdessä että lapsen kanssa erikseen.

Maija 1: Meillä on tapana viettää sunnuntait yhdessä. Aikaisemmin sunnuntait olivat tylsiä päiviä, nyt taas reippaita ulkoilupäiviä, käymme silloin myös monesti ravintolassa...Nikolai ennen kaikkea hassuttelee lasteni kanssa suoden heille näin huomiota...Nikolai on alusta asti antanut lapsille tilaa ja huomiota. Hän on aina hassutellut lasten kanssa...

Maria 3: ...tota ei hän ymmärrä kaikkea mitä lapsi haluaa, että se vain kattoo jotain joskus peljää ja yrittää ymmärtää mitä siinä on...kahdestaan ei, mut kolmestaan me kävimme...välillä kävimme elokuvissa kaikki kolme.

Uusvanhempi voi olla opettaja, joka tutustuttaa maahan muuttaneet lapset Suomeen tai tarjoaa tilaisuuksia aktiviteetteihin.

Susie 2:...esimerkiksi onkia talvella ja kesällä...hän tulee ja sanoo, että esimerkiksi huomenna meillä on jalkapalloa...me menemme pelaamaan lapseni kanssa ja mieheni istuu ja katsoo, kun me pelaamme...jos on mielenkiintoinen elokuva televisiossa, mieheni voi sanoa, tule tänne, täällä on mielenkiintoinen elokuva ja sitten he katsovat yhdessä.

Helene 3: ...hän opetti lapsia hiihtämään ja hän opetti lapsia myöskin laskettelemaan ...hän luki heille satuja...todella paljon näytti Suomea...

Lapsen biologinen etävanhempi saattaa vaikuttaa siihen, viettääkö uusvanhempi aikaa uuslapsen kanssa ja kuinka paljon.

Pirkko 1: ...kyllä he niin kun mutta ei niin hirveen paljoo kun mun eksä toivo että ei niin kun vielä ois niin hirveen paljoo...Eksä tarkoittaa että tavallaan niin kun hoitaa, että ois niin kun kahestaan tavallaan että mä jättäisin heitä koko päiväksi niin, että siinä se tavallaan tulee se mustasukkasuus että semmosena. Niin he viettää aikaa muuten yhdessä mutta ei niin kun kahestaan oo olleet.

Vastaajien kokemukset uusvanhempien ja uuslasten suhteesta vaihtelivat hyvästä neutraaliin ja vihamieliseen. Lapset tarvitsevat ymmärrystä ja aikaa uudessa tilanteessa, jolloin uusvanhemman ja uuslapsen suhde voi kehittyä omalla painollaan.

Maija 1: Ymmärrän, että heille minä olen rakas, ei Nikolai...Ymmärrän, että lasten ja Nikolain suhde kasvaa hitaasti vuosi vuodelta...tunnesiteiden kehittyminen vie vuosia ja ne syntyvät elämällä.

Uusvanhempi voi saavuttaa psykologisen vanhemmuuden asteen, jos suhde uuslapsiin kehittyy hyväksi.

Hilma 4: Ihan hyvä, että tuo minun mies sanoikin...kun puhuttiin, hän oli itse sanonut...veljelleen tai jollekin sukulaiselle...että kun hän pitää niin kun Elinaa [Hilman lasta] enempi omana lapsena kun Jasperia [Hilman ja miehen yhteistä lasta], että kun se on niin tärkeä hänelle. Ja sitten kun Eetu [Hilman toinen lapsi]...käy nyt harvemmin, mutta kyllä se aina niin kun ihan tosi hyvät välit...se on niin kun alusta asti ollut, että minä olen sanonut, että meitä on kolme eikä se siitä miksikään muutu, niin se meni kerralla niin kun.

Välit voivat olla myös etäiset, jolloin uusvanhempi ei ota välttämättä minkäänlaista roolia uuslapsen elämässä. Lapsi ei välttämättä uusvanhempaa tarvitse, etenkin jos hänellä on biologinen etävanhempi lähellä.

Reetta 2: Janos ei ollut paljon tekemisissä lapsen kanssa, ja lapsi viettikin paljon aikaa lähellä asuvan mummonsa sekä isänsä luona. Joten isäpuoli-lapsipuolisuhde oli koko neljävuotisen perhe-elämän ajan melko etäinen eikä Janos lapsen asioihin puuttunut.

Uusvanhemman ja uuslapsen välejä voitiin pitää neutraaleina, jolloin suhde ei ollut hyvä eikä huono. Suhteessa oli voinut tapahtua muutosta joko alkutilanteen hyvästä suhteesta huonompaan tai huonosta suhteesta parempaan.

Susie 2: Minä luulen, että se on neutraali neutraali joo...totta kai minä kärsin...pelkäsin mitä tapahtuu, miten voi suhteet miehellä ja lapsella, koska hän ei ole biologinen isä ja voi olla, minun lapsi ärsyttää häntä, mutta se oli parempi kuin odotin, no en uskonut, että tulee hyvä, luulin että tulee huono, mutta nyt vähän neutraali, oli hyvä, mutta nyt vähän kylmempi...ensin oli vaikeaa ilman isää ja ilman sukulaisia, se oli tosi vaikeaa...kun me tulimme totta kai he kommunikoivat myös, mutta nyt tosi vähän, kylmä.

Maria 3: ...sillä tavalla ei huono ei hyvä sellanen keski niin neutraali...se [lapsi] oli ensin vastaan...nyt se niin kun paljon enemmän hyväksynyt sekä mun mies että lapsi, että tota et se meni

sillä tavalla parempaan suuntaan ainakin heidän suhde...välillä hänelläkin [miehellä] ollut sellainen vaihe, että hän oli jostakin vihainen...itselleen varmasti, mutta se on heijastunut meihin kaikkiin, että niin se oli niin kun ilman paljon syytä hänellekin [lapselle] vihainen, mutta se aina pyysi anteeksi, jos oli vihainen...

Uusvanhemman ja uuslapsen suhde oli voinut muuttua alkutilanteen erittäin hyvästä, lähes psykologisesta uusvanhemmuussuhteesta hyvin vihamielisiin ja jopa lasta vahingoittaneisiin väleihin.

Helene 3: ...hän sanoi, että hän rakastaa lapsia ja lapset sanoivat hänelle isä...ne on hyväksynyt sen ja ne sanoivat niillä on kaksi isää ja ne kokivat sen noin...siis täytyy sanoa, että alussa se oli ihan hyvä, kunnes hän oli vähän enemmän tiukka erityisesti vanhemmalle lapselle ja mahdollisesti hänelle tuli tästä ongelmia...hän ainakin nyt rupeaa avautumaan ja sanomaan...vanhemmalla on vähän semmoista, hänen on nyt hyvin vaikea ymmärtää...mitä on tapahtunut...hän on hyvin väsynyt eikä jaksakaan käydä koulua ja hänellä on todettu krooninen väsymysoireyhtymä ja...on masennus, hän välillä syytti ihan tätä kasvatusisää tästä, että hän oli niin tiukka hänelle...Hän sanoi, että minä haastan hänet käräjäoikeuteen, että kun hän on tehnyt minulle semmoista...hän oli tosi katkera...sen nuoremman lapsen kanssa hänellä on ok nyt välit...vanhemman lapsen kanssa...hiljattain ilmoitti, että äiti mä en oo hänelle vihainen...samana päivänä...saimme tiedon tästä [avioerosta]...lapset sanoivat heti sen jälkeen, koska niillä on huonontunut välit meidän tota avioliiton aikana ja sen takia meille se avioero tulikin...sanoivat että...hän ei ole meille kukaan enää ja lopettivat sanoa isäksi.

Joskus ollaan tilanteessa, että uusvanhemman ja uuslapsen suhde ei kehity ollenkaan. Uuslapset voivat alusta alkaen kieltäytyä hyväksymästä uusvanhempaa eikä tilanne muutu edes ajan kuluessa.

Seija 3: Haasteellisinta on ollut se, että minut hyväksytään talossa toisena aikuisena. Vieläkin se asia takkuu. En ole koskaan yrittänyt olla lapsille äiti, koska heillä on jo sellainen...Lapset eivät kumpikaan ole minua hyväksyneet, vaikka on mennyt näin kauan aikaa [seitsemän vuotta]. He ovat sanoneet isälleen, että vihaavat minua.

Lasten ja uusvanhemman etäisiin tai huonoihin väleihin äitien ja äitipuolten kokemusten mukaan saattoivat vaikuttaa monet erilaiset syyt. Lapsen kasvaminen ja muuttuminen esimerkiksi murrosiän vaikutuksesta voi olla sellainen tilanne, johon uusvanhempi ei osaa reagoida ja biologisellakin vanhemmalla voi olla vaikeuksia lapsen kanssa. Yhdessä tekemisen vähyys ja yhteisten harrastusten puute voi etäännyttää uusvanhempaa uuslapsesta. Jos uusvanhemmalla ei ole ennestään lapsia, voi tämä vaikuttaa ymmärryksen puutteeseen.

Susie 2: ...minä luulen, että tähän on kaksi syytä, ensin se on teini-ikäinen, se on myös minulle vaikeaa kommunikoida hänen kanssa ja toinen on että ei riitä harrastuksia yhdessä, ei ole yhteistä, minä luulen, että se on ongelma, kun hänellä ei ole lapsia sitten hän ei tiedä, mitä tarvitsee lapsi, ensin minä halusin auttaa ja selittää, että tarvitsee sitä...mutta hän, miksi, ei tarvitse, minä yritän selittää, jos sinä et halua tietää, mitä voin tehdä, no niin jos et halua, et halua.

Myös uusvanhemman oma tausta ja aiempi ruumiillisen kurituksen kulttuuri Suomessa vaikuttaa siihen, kuinka uusvanhempi reagoi ja kykenee tai ei kykene selviytymään muuttuvassa kasvatustilanteessa.

Helene 3: Siis mä uskon, hän oli sen takia tiukka, se oli hänen luonne...hän on itse kasvanut semmosessa perheessä, jossa oli tiukka kasvatus ja hänellä oli semmonen malli, hän välillä tu-

kisti...hänellä välillä hermot mennyt, koska hän oli vanha...ongelmat tuli juuri silloin, kun lapset muuttuneet...söpöistä lapsista semmosiksi vähän murrosikäisiksi...vanhin lapsi...rupesi provosoimaan...se olisi normaali perheessä sama tilanne...uskon, että hän varmaan otti sen henkilökohtaisesti...mies sanoi lapsille, että te olette syyllisiä tästä, että meillä äidin kanssa ei mene hyvin...mä olen äiti enemmän kuin puoliso siis vaimo...mä sanoinkin hänelle, että lapset ollu, sä et oo nähnyt niiden syntymää, sä et ollut mukana silloin...sä et voi niitä ihan ymmärtää...mä haluan suojella heitä, mä olen äiti ja hoitaja...

Uuslapsen lisäksi perheessä voi olla myös yhteisiä biologisia lapsia. Usein uusperheissä ongelmaksi koetaan se, että vanhemmat kohtelevat biologisia lapsiaan paremmin kuin uuslapsia, joita kohtaan he ovat ankarampia. Tilanne voi olla myös päinvastainen.

Reetta 2: ... ei lapsen [Reetan lapsen] asioihin juuri puuttunut...yhteiseen lapseen liittyvät kasvatukselliset erot meillä olivat hyvin suuret, omasta lapsestaan Janos ei ollut kiinnostunut, ei huomioinut eikä antanut hellyyttä vaan oli välinpitämätön tai sitten saattoi olla ankara.

Lasten kasvatusta ja asemaa perheessä voidaan nähdä syynä siihen, että uuslapset eivät hyväksy uusvanhempaa ja käyttäytyvät huonosti. Tämä voi johtaa voimakkaiksiin yhteenottoihin perheessä.

Seija 3: Heti alussa sain huomata, että minut jätettiin kaikesta ulkopuolelle...Hankalinta on ollut se, että mies on pitänyt lapsiaan toisina aikuisina talossa. Heillä ei ole ollut mitään rajoja tai sääntöjä. He ovat aina saaneet kaiken. Kun toinen lapsi asui täällä, minulle oli täysjärkytys miten hän pompotti taloa...jos lapsi päätti mennä...nukkumaan...valot pois...puhua ei saanut...WC:tä ei saanut vetää, mikroa ei saanut käyttää keittiössä...jos joku ääni kuului lapsi tuli huutamaan miten pitää olla...monien riitojen jälkeen lapsi muutti äitinsä luo...viimeisimmän riidan jälkeen miehelle tuli sydämen rytmihäiriöitä ja minä sain paniikkikohtauksen.

Uusvanhempi voi toiminnallaan häiritä lapsen ja biologisen vanhemman yhteistä aikaa. Uusvanhemman ja uuslapsen suhteen lisäksi perheessä on tärkeää muistaa myös biologisen vanhemman ja lapsen suhde ja sen ylläpitäminen. Lapsi voi kokea ulkopuolisuuden tunnetta ja mustasukkaisuutta, kun omalla vanhemmalla on uusi puoliso ja vanhempi viettää aikaa uuden puolison kanssa. Toisaalta myös uusvanhempi voi kokea samanlaisia tunteita lapsen ja biologisen vanhemman suhteesta.

Maria 3: ..mutta se jotakin aina puuttuu meidän väleihin...jos me kaikki vaikka kotona ja sitten mä haluan lapsen kanssa istua, sitten hänelle tulee joku hätä ja sitten niin kun sitten minä en pysty keskittymään sitten lapseen niin kun sataprosenttisesti...mennä pois ja välillä kuunnella minun miestä ja hänen joku ongelmansa ja se niin kun aina ottaa huomion sitten itselleen...jotenkin minun piti aina selittää, että anna viettää lapsen kanssa aikaa tai... jos lapsi pyytää...että se on tarvinnut [läksyissä apua], tietenkin minä sitten selitän, minun pitää auttaa, minä en pysty keskittymään ja puhumaan monta asiaa samalla.

Intersektionaaliset erot uusvanhempi-uuslapsisuhteessa liittyvät kieliin, kulttuuriin ja aikaan. Uusvanhemmuus ja kulttuuri risteävät esimerkiksi tilanteessa, jossa uusisä opettaa lapsille kieltä ja maan tapoja ja huolehtii heistä. Vastakkainen tilanne on silloin kun ulkomaalainen uusisä ei ole kiinnostunut uuslapsen tekemisistä eikä puutu tämän asioihin tai elämään ollenkaan. Ajallinen aspekti vaikuttaa tilanteessa, jossa lapset kasvavat ja muuttuvat murrosikäisiksi. Uusvanhemman voi olla hankalampi sietää uuslapsen oikuttelua kuin biologisen vanhemman, jolla myös voi olla vaike-

uksia murrosikäisen lapsen kanssa. Kieliero ei välttämättä aiheuta ongelmia, mutta se voi osaltaan vaikuttaa siihen, kuinka läheiseksi tai etäiseksi uuslapsen ja uusvanhemman suhde muodostuu.

6.1.9 Lastenkasvatus: jakamaton ja jaettu kasvatusvastuu.

Myös tavallisissa ydinperheissä vanhempien lastenkasvatusvastuu voi vaihdella jaetusta jakamattomaan. Vanhemmilla voi olla toisistaan eriäviä käsityksiä ja rooleja vanhemmuudessa ja suhteessa lapseen. Uusperheissä lastenkasvatus aiheuttaa kuitenkin enemmän ongelmia kuin ydinperheissä (Säntti & Jaakkola, 2000:62). Uusperheissä joudutaan miettimään uusien aikuisten asemaa ja sitä, kuka saa kasvattaa, hoitaa ja komentaa lasta ja kuinka paljon, koska uusperheen aikuinen ei olekaan lapsen biologinen vanhempi. Uusperheen lastenkasvatukseen voi vaikuttaa lisäksi ex-puoliso etävanhemman roolissa. Kaksikulttuurisessa uusperheessä uusi aikuinen on lisäksi ulkomaalainen. Vastaajien kokemukset ja omat odotukset uusvanhemman osallistumisesta uuslapsen kasvatukseen ja kurinpitoon vaihtelivat kasvatusvastuun säilyttämisestä itsellä toiveeseen kasvatusvastuun jakamisesta. Lapsen biologinen lähivanhempi voi säilyttää kasvatusvastuun kokonaan itsellään, jolloin vain hän saa kasvattaa ja komentaa lapsia.

Maija 1: Lapset ovat minun, minä asetan heille rajat. Minä myös komennan. Nikolain ainoaksi komennustehtäväksi on jäänyt, kun pienempi on kiukuspäissään potkinut lattialla ovia enkä itse ole ehtinyt heti hätiin. Välillä on vaikeaa, kun itse päättää yksin rajoista. Silloinkin voimme ilta-palalla keskustella miten ratkaisisin tulevaisuudessa vastaavat tilanteet. Tunnen saavani apua Nikolailta...Saan eri näkökulman arjen ongelmiin, joita ratkon lasten suhteen.

Lapsen biologisen etävanhemman asenne voi vaikuttaa uusvanhemman mahdollisuuteen jakaa kasvatusvastuuta lapsen lähivanhemman kanssa. Etävanhempi voi haluta pitää kasvatusvastuun itsellään.

Pirkko 1: ...hän oli siltä sanonu tälle mun nykyselle miehelle, että hän sitten kasvattaa, että hän on sitten se isä ja hän kasvattaa niin ku kaikilla tavoilla siis perinteet ja muut...mutta aikuisena kun Adrian on tässä läsnä koko ajan niin pitäähän nyt tietynlainen rooli ottaa...kyllä hän kasvat- taakin, kuitenkin se kasvattaminenhan ei oo sitä vaan että komentaa vaan niin ku esimerkillään ja olemuksellaan ja toki myös kieltämällä... pitää lapsesta oppia, että hän on myös auktoriteetti kuin myös mummi ja vaari on auktoriteetteja...mun lasta saa komentaa muutkin...

Uusperheessä äitipuolella voi olla satelliittiäidin rajoittama identiteetti (Murtorinne-Lahtinen, 2011:84). Lapsen biologinen etävanhempi voi konkreettisesti osallistua perheessä tapahtuvaan lastenkasvatukseen, jolloin uusvanhemman kasvatusasema häviää ja etävanhempi ja lähivanhempi selvittävät lasten asiat. Myös kaksikulttuurisessa uusperheessä etä-äiti voi rajoittaa toiminnallaan uusäidin mahdollisuuksia osallistua lasten kasvatukseen.

Seija 3: ...lasten äiti kävi täällä kuin omassa talossaan...jos talossa tuli riitatilanne, niin lapset, jos eivät saaneet tahtoaan läpi, soittivat äitinsä paikalle selvittämään asiaa.

Uusvanhemman ja biologisen vanhemman kasvatuseritykset voivat poiketa toisistaan, jolloin jommallekummalle voi tulla käsitys, että puoliso ei ole tukena lasten kasvatuksessa vaan vastapuolella. Uusperheissä puhutaan tästä tilanteesta potero vaiheena. Myös kaksikulttuurisessa uusperheessä voidaan jumiutua vastapuolille.

Helene 3: ...siis hän sanoi, että minä en ole hänen puolella, hän pyysi, että minä olen hänen puolella, mutta minun mielestä se oli lapsille olisi rangaistus, jos molemmat vanhemmat jo niin kun jotenkin vaativia ja siis kun minä olen luonteelta ihan erilainen...oli vaikea olla tuota kahden välissä...hän ei jaksanut, hän oli sitä mieltä, että hän koki, että hän on yksinäinen tässä kasvatuksessa ja hän koki, että minä en tue häntä ja sitten minä yritin sanoa, hei minä haluan, että minä haluan olla hyvin jämäpti lasten kanssa, minä tarvitsen sinun tukea, minä tarviin sinun apua...hän on yrittänyt ja minä olen yrittänyt ja mutta, lapset kun lasten kanssa minulla oli myös vaikeata totta kai...kun hän on hyvin semmonen äkki pikanen...miksi hänellä semmonen käsitys, että ei uskota ja sitten ei haluta, mutta ei se todellakaan oo noin, sitten kun on ymmärtänyt, että kuitenkin minäkin haluan ja kuitenkin on käyty läpi...ei pystynyt...meillä oli semmonen, että no jaa onko meillä tää ja tää ongelma, hän vaan sano, että me voimme keskustella tästä, mutta sitten kun keskustelu alkaa, se ei koskaan onnistu siis hän ei kyennyt siihen, siis hän jotenkin, oli este, hän hermostui ja hän luovutti tästä täysin...

Erilaiset kasvatuseritykset voivat vaikuttaa siihen, kuinka jaettu kasvatuseritys toimii tai ei toimi.

Hilma 4: On saanu [komentaa] mutta kun se ei komenna, minä taas huudan suu on naama vihreänä ja sitten se huutaa minulle, että ole hiljaa, että miksi sinä aina huudat niille ja minä taas sanon, että kun sinä et osallistu millään lailla niiden kieltämiseen, että ei saa antaa kaikkea aina periksi. Siinä meillä aina tulee se. Minulla on huomattavasti tiukemmat kriteerit, mutta se varmaan johtuu siitä, että katso kun se on aina töissä, niin se ajattelee, että kun se on vapaalla keran viikossa, että hän antaa aikaansa ja sitten se kuvittelee, että kun se antaa aikaansa, niin se antaa kaiken periksi, että se on sitä oikeata. Välillä kysyy niin kun hermoja, kun sanoo ei ja toinen, että anna nyt ja minä karjun niille sitten jälkeen, että minähän sanoin että ei. Saisihan se komentaa, mutta kun ei komenna. Sehän se on.

Eri perheissä rajojen asettaminen ja lasten rankaisukeinot ovat erilaisia. Niitä voivat olla vaikkapa komentamista, huutamista, eripituisia aresteja, jostain lapsella mieluisasta luopumista sekä edelleen Suomessa, vaikka laki kieltääkin, kuritusväkivaltaa. Uusperheissä kasvatuseritys- ja konfliktitilanteeseen vaikuttaa se, että lasta kasvattaa uusvanhempi, jolla ei ole välttämättä yhtä läheinen suhde lapseen kuin biologisella vanhemmalla. Toisinaan lapsen biologisella vanhemmalla sekä lapsella itsellään voi olla vaikeuksia suhtautua siihen, että lasta komentaa muu kuin oma vanhempi. Kaksikulttuurisessa uusperheessä tilanteeseen voivat vaikuttaa lisäksi vieras kieli ja eri kulttuurien erilaiset kasvatuseritys- ja rankaisukäytännöt. Uusvanhemman ja uuslapsen konfliktitilanteessa biologinen vanhempi voi mennä väliin.

Susie 2: ...voi olla joskus riitoja, no jos mieheni kysyy häneltä auta ja lapseni ei auta...sitten hän on vähän vihainen ja menee pois ja sitten kertoo minulle...hän usein valittaa minulle, että lapseni on aina tietokoneella...hän sanoo lapselle myös, mutta lapsi ei tee mitään...hän ymmärtää, hän ei voi tehdä mitään...miestäni joskus ärsyttää, mutta ei voi huutaa tai lyödä lasta...minä sanon stop stop sinä et voi huutaa koskaan, joskus huutaa, hyvin mutta harvoin sitten, minä sanon stop stop stop ei saa, minä itse selvitän tämän, lyöminen olisi kaiken loppu...hän ymmärtää, hän ei voi tehdä mitään.

Eri maissa suhtautuminen kuritusväkivaltaan vaihtelee ja toisissa maissa se voi olla hyvinkin kovaa. Suomessa se on lailla kielletty, mutta siitä huolimatta sitä edelleenkin esiintyy. Uusvanhemman ja uuslapsen konfliktitilanteeseen voi myös liittyä kuritusväkivallan käyttöä uusvanhemman taholta. Kuritusväkivaltaa on esimerkiksi tukistaminen. Vanhempi voi yrittää estää väliintulolla tilanteen jatkumisen.

Maria 3: no siis minähän sanoin hänelle, että se ei saa niin kun rangaista sillä tavalla vakavasti kuin xxx:ssa ei missään nimessä, että minä aina puutun, jos hän halusi jotain rangaistusta tehdä...mää aina menin väliin niin se vähän niin kun just tää tukisti tai mä en tiedä mitä sillä tavalla niin kun se ei kovasti sillä tavalla vähän että tota, mutta mää sanoin jopa edes näin ei saa tehdä.

Lapsen vanhempi voi yrittää puuttua lasten tukistamiseen tai tönimiseen, mutta sitä ei välttämättä saada loppumaan. Väkivaltatilanteet ovat traumatisoivia ja niihin liittyy usein myös häpeäntunteita. Avunhakeminen viranomaisilta voi tuntua häpeälliseltä ja pelottavalta etenkin vieraassa maassa.

Helene 3: ...mutta minä olen kyllä reagoinut alusta lähtien siihen, minä halusin, että katkaistaan tämmöinen suhtautuminen...minulle oli tosi vaikeata hallita sitä tilannetta, koska minä olen myös semmonen pehmeä ja sitten semmonen, siis minä en halunnut hyväksyä, että hän esimerkiksi tukistaa tai sitten työntää... se oli tosi vaikea tilanne molemmille...minä vaan pyysin häntä ja itkin...että ole rauhallinen ja jos tilanne on niin vaikea, että pois, mutta älä nyt missään tapauksessa siis sinä et saa tukistaa lapsia...vanhempaa hän on enemmän siis tukistanut...Hän tukisti lapsia ja työnsi heitä...minä heti ymmärsin, että pitää jotain tehdä ja minä heti tehnyt sen, mutta ainoastaan en mennyt sinne sosiaaliviranomaisille kertomaan ja minulle oli häpeä ja minä ajattelen mihin minä menen johonkin suojakotiin...minä olen tehnyt minun mielestäni sen mitä minun piti tehdä, mutta tietenkin olisi voinut tehdä enemmän, mutta minulle oli tosi häpeä...minä jotenkin en uskaltanut ja kun minä tunsin olevani yksinään Suomessa...

Lastenkasvatuksessa intersektionaaliset erot liittyvät kulttuurien ja uusperheyden väliseen suhteeseen. Kulttuuri ja uusperheys risteävät esimerkiksi rankaisutilanteessa. On eri asia, jos rankaisija on biologinen vanhempi kuin uusvanhempi ja lisäksi rankaisukäytännöt ovat eri maissa ja kulttuureissa erilaisia esimerkiksi ruumiillisen kurituksen suhteen. Uusperheys ja kulttuuri kietoutuivat yhteen myös konfliktitilanteessa, jossa uusisä kohteli uuslapsia väkivaltaisesti, mutta lasten äiti ei uskaltanut hakea apua, koska eli vieraassa maassa ja kulttuurissa.

6.1.10 Arjen työnjako: yksin ja yhdessä

Arjen työnjako on yksi tavallisimmista kiistan aiheista kaikenlaisissa perheissä. Etenkin niissä perheissä, joissa molemmat ovat työelämässä, voi tulla ongelmia, jos kotityöt ovat jakautuneet epätaoisesti. Perheissä, joissa on pieniä lapsia ja äiti hoitaa heitä kotona, voi tulla hankaluuksia, jos mies tekee kodin ulkopuolella pitkää työpäivää. Tällöin molemmat voivat kokea jäävänsä levosta paitsi. Tutkimuksen mukaan kaksikulttuurisissa liitoissa sukupuolirooleihin liittyy ristiriitoja, koska miehillä ja naisilla on usein rooliodotuksia, jotka olisivat normaalisti heidän ulottumattomissaan. Län-

simainen mies odottaa länsimaiden ulkopuolelta tulevan naisen palvelevan häntä tavalla, johon länsimainen nainen ei suostuisi. Länsimaiden ulkopuolelta tuleva nainen puolestaan odottaa länsimaiselta mieheltä enemmän vapautta, itsenäisyyttä ja mahdollisuuksia toteuttaa itseään. Euroopan ulkopuolelta tuleva mies taas voi odottaa länsimaiselta naiselta sellaisia palveluja, joita ei naiselta hänen kasvuympäristössään vaadita. Länsimaiselle naiselle voi islaminuskteisessa yhteisössä olla outoa vaikkapa jako naisten ja miesten maailmaan. (Aarni ym. 2008:11; Angle, 2014:104–105; Viertola-Cavallari, 2009:177.) Uusperheissä usein oletetaan naisen, olipa hän äitinä tai uusäitinä, hoitavan perheen arjen, ruoanlaiton, pyykit ja lastenhoidon. Äitipuolilla on ollut tunne, että lasten huoltaminen arjen tasolla sallitaan, mutta heidän ei anneta osallistua kasvatustyöhön tai lapsen asioihin viranomaistasolla, vaikka he saattavat käytännössä hoitaa lasta yksin, esimerkiksi jos mies on työmatkalla. Arjen työnjakoon kahden kulttuurin perheissä voi puolestaan vaikuttaa puolison lähtömaan kulttuurin käytänteet ja asenteet miesten ja naisten töitä kohtaan.

Kaksikulttuurisissa uusperheissä arjen työnjakoon voivat vaikuttaa sekä uusperheys että kulttuuriero. Aineistossani arjen työnjaon suhteen puolison osallistuminen ja vastaajien odotukset ja kokemukset vaihtelivat yksin tekemisestä yhdessä tekemisen malliin. Uusvanhempi voi auttaa perheessä vaikkapa osallistumalla siivoukseen ja ruoanlaittoon, mutta ei hoida tai huolla uuslapsia.

Maija 1: Meillä on parisuhde, minulla lapset ja Nikolailla työ. On selvää, että minä hoidan lapseni, luen iltasadut, pesen, ruokin, lohdutan ja autan. Teen kaikki itse, mitä lapset vanhemmiltaan tarvitsevat...Nikolai puolestaan auttaa minua, siivoaa, käy kaupassa, laittaa iltapalan ja silloin tällöin, jos tarve vaatii, jää kotiin hetkeksi lasten kanssa... Nikolai tietää, että minulla on lapset ja he ovat tärkeitä minulle. Hän ymmärtää, että aika ennen lasten nukkumaan menoa on minulle kiireistä enkä ehdi antaa aikaa hänelle tai huolehtia että kotona on aina siistiä. Kun olen saanut lapseni nukkumaan, on keittiössä iltapala valmiina, keittiö ja olohuone siistejä, istumme alas syömään ja puhumme kaikesta mahdollisesta.

Seija 3: Koska miehellä on maanviljelystä olen oppinut auttamisen kautta sitä puolta ...en pese lapsen [isän ja äitipuolen luona asuvan lapsen] pyykkiä, en tee hänelle ruokaa. Hän saa syödä kaiken äitinsä luona...

Uusvanhempi voi osallistua uuslasten hoitoon vaikkapa kuljettamalla heitä päivähoitoon ja tällä tavoin auttaa lasten äitiä.

Hilma 4: ...pienestä asti se on kuskannut niitä ja vienyt niitä ja mennyt niitten kanssa...sitten kun Elina oli pieni ja Eetu oli pieni, niin minä menin töihin aikaisin aamulla, niin mies kuskasi niitä päiväkotiin ja haki päiväkodista...meillä meni tuota vielä silleen, että eksmieskin kun oli kuvioissa mukana, kun muksut oli vuoroviikonloppuisin, niin minun mies, tämä nykyinen niin se kuskasi niitä sinne ja haki niitä sieltä...

Eri kulttuureissa voi olla eroja miesten ja naisten työnjaon suhteen. Ulkomaalainen uusvanhempi voi ajatella, että kodinhoito ja lastenhoito kuuluvat kokonaan naiselle ja työssäkäynti miehelle.

Reetta 2: Hän eli työlleen ja jouduin oman vaativan työni lisäksi hoitamaan yksin kodin ja lapset...Janos odotti kotona passaamista eikä esimerkiksi osallistunut kotitöihin.

Mervi 3: Hän jaksoi aina jankuttaa ja valittaa, kuinka meillä on likaista ja tiskit on tiskaamatta...kerran hän jopa videoi kännykällään koko meidän asunnon...sanoin monta kertaa hänelle, että jos näet sotkua siivo itse, sen sijaan että kuvaat sitä videolle. Miehellä oli silloin jo ja on edelleen sama kanta. Hän siivoaa vain omat jälkensä. Olen sanonut etten ikinä katso, kun tiskaan tai pyykkään, kenen astioita tai vaatteita ne ovat. Me ollaan perhe, kaikki on yhteistä.

Biologinen etävanhempi voi myös estää uusvanhemman mahdollisuuden auttaa lähivanhempaa lastenhoidossa.

Pirkko 1: [lapsen isän toiveesta uusisä ei hoida lasta]...mää oon toistaseksi kunnioittanu sitä, että en oo lähteny jumpalle ja jättäny näitä kahestaan että kyllähän se ois ihanaa, että vois, koska ei se jumppakaan oo ku nelkytviis minuuttii tunti, että kaikki on lähellä ettei siinä paljon enempää aikaa menis...katotaan sitte vaikka syksyllä tai ens keväästä vaikka uudestaan. Onhan sekin niin ku aika kohtuutonta että niin ku että.

Arjen työnjaossa risteävät sekä kulttuurierot että uusperheyteen liittyvät intersektionaaliset erot. Uusperheys ja arjen työnjako risteävät tilanteessa, jossa äiti hoitaa yksin biologiset lapsensa, koska ”lapset ovat minun” ja uusisä huolehtii kodin muista askareista. Uusperheys ja arjen työnjako kiehtoutuvat yhteen tilanteessa, jossa etävanhempi ei halua uusvanhemman hoitavan lasta, jolloin uusvanhempi ei voi auttaa puolisoaan olemalla vaikkapa lapsenvahtina. Siivoaminen ja ruoanlaitto voivat olla osin kulttuuriin, mutta toki myös persoonaan liittyviä kysymyksiä. Vastaajien ulkomaalaisten puolisoitten lähtömaiden kulttuureissa oli sellaisia, joissa ruoanlaitto, lastenhoito ja siivous katsottiin naisten töiksi ja miesten ja naisten työt olivat eriytyneempiä kuin vaikkapa nykyisessä suomalaisessa kulttuurissa. Näissä perheissä voi arvioida kulttuurieron vaikuttavan enemmän siihen, että mies ei osallistu kotitöihin ja lastenhoitoon kuin uusperhe-eron vaikutuksen, jolloin mies voisi ajatella, että edellisen liiton lasten hoitaminen ei kuulu hänelle.

6.1.11 Raha: taloudellista turvaa ja hyväksikäyttöä

Raha voi olla kaikenlaisissa perheissä haaste, etenkin jos siitä on pulaa tai toinen puolisoista tienaa vähemmän kuin toinen. Kaksikulttuurisissa perheissä ulkomailta muuttaneelle puolisolle voi olla haaste löytää työpaikka, jolloin hän joutuu elämään puolisonsa kustannuksella ja pyytämään rahaa. Tämä voi olla etenkin miespuoliselle henkilölle vaikea tilanne ja siihen voi liittyä vallankäyttöä puolisoitten välillä. (Angle, 2014:114–116) Uusperheissä puolestaan voidaan joutua miettimään sitä, kuka kustantaa lapsesta koituvat menot ja onko uusvanhemmalla velvollisuutta ja halua osallistua uuslapsen menoihin. Uusvanhempi voi hankkia tai auttaa hankkimaan uuslapselle asiat, joita tämä tarvitsee tai hän voi kieltäytyä käyttämästä rahaa uuslapsen tarpeisiin. Tutkimuksen mukaan suomalaisissa uusperheissä uuslasten menoihin osallistuvat molemmat puoliset jonkin verran, mutta usein vaimo tai mies maksaa omien lastensa menot. Lapsipuolen kustannuksiin osallistuminen on

yhteydessä pariskunnan ja uusperheen sitoutuneisuuteen ja avioliitto sekä yhteinen lapsi lisäävät sitä. (Jaakkola & Sääntti, 2000:52–55,67). Kaksikulttuurisissa uusperheissä oli ollut sekä työttömyyttä että rahavaikeuksia. Vastaajien kokemuksissa rahankäytöstä perheen ja uuslapsen hyväksi oli vaihtelua. Uusvanhempi saattoi osallistua uuslapsen kustannuksiin esimerkiksi lääkkeisiin, vaatteisiin tai matkoihin, mutta vaati perusteluja, miksi lapselle tarvitsi jotakin hankkia. Rahasta saatettiin kuitenkin huomauttaa jälkikäteen tai muistuttaa kenen rahoja on käytetty.

Helene 3: minä olen onnekas sen suhteen eli että minun puoliso osallistunut, auttanut minua tosi paljon ja siis hän on auttanut myös lapsia...rahan suhteen...hän ei koskaan ollut niin pihi, että hän on aina, mutta sitten myöhemmin hän voi sanoa...että tuota teillä menee hänenkin rahaa...mutta aika ihmeellisesti sanoi mitä minä en halunnut hyväksyä, hän ei tarkoittanut sitä, mutta hän sanoi niille, se ei ole teidän koti, se on äiti, joka omistaa, siis minä, että mitä, että se on lasten koti...hän tarkoitti...että minun ja hänen omistuksessa, kun meillä oli viiskyt prosenttia, mutta se oli tosi väärä ilmaisu...

Raha aiheutti lisästressiä, jos perheessä oli työttömyyttä tai työnsaanti oli haasteellista.

Kaarina 2: ...sitten mieheni päätyi olemaan vähän aikaa ilman töitä ja minulla tietysti häästressiä niin odotettavissa oli yhteyden ottoja...pari kertaa peruin jo vihkimisajan maistraatista kun tapelimme mutta sain varattua uudestaan...noh mieheni pääsi onneksi töihin sitten, niin ei tarvinnut niin stressata rahaa.

On myös mahdollista, että uusvanhempi ei anna rahaa ollenkaan uuslapsen eikä yleensääkään perheen menoihin vaan päinvastoin elää puolisonsa tuloilla ja vaatii rahaa omiin menoihinsa. Kovin erilaiset näkemykset raha-asioista aiheuttivat riitoja.

Reetta 2: Janosille oli myös kova paikka, että tienasin paremmin ja hän sanoikin, että mene siivoojaksi, ettei sinulla olisi niin hyvä palkka. Ristiriitaista oli se, että kuitenkin minun palkalla melkein elettiin. Rahaan liittyen ongelmana oli myös Janosin tuhlailu ja kulutustavaroiden mielletön ostaminen, vaikka ei ollut rahaa, esimerkiksi toinen auto Janosille, mihin Janosin palkka ei olisi edes yksistään riittänyt...ehkäpä xxx:n aikainen meininki on nyt ohi ja näistä maista Suomeen muuttaneet saavat kaiken jo ostettua omista maistaankin, tarkoitan tällä entisen miehen kulutushysteriaa.

Maria 3: ...just niin kun oli tämä rahan käyttö oli erilainen, koska minun mielestä...miehen pitää antaa naiselle rahaa...sitten se on vähän hankalaa sitten miten nainen se selviää ilman rahaa koko perhe pitää elättää. Hän käyttää omat rahat kaikki ja ennen ainakin hän kuunteli minua, että mutta nyt syyttää vaan, että minä muka vain rakastan rahaa...hän ei halunnut käyttää [perheeseen] se tavallaan se ei voi onnistua, koska minulla on tosi paljon laskuja...ja se ei riitä yksinkertaisesti. Niin että se on, oli niin kun suurin ongelma tajusin nyt, koska kun minä ennen minulla oli rahaa, joskus minä sain välillä sitä palkkaa, minä aina maksoin vuokrat, vaikka hänkin oli töissä...ja kuitenkin minä nyt tajusin, että miten minä olen ollut, niin kun voinut olla niin tyhmä, että tuota minä olen elättänyt häntä kokonaisesti ja nyt minulla ei ole enää rahaa ja hän...ei enää halua...hän vaan haluaa juosta pois hän aina puhuu mä menen toiseen maahan tai johonkin...hän haluaa vain ongelmista pois ja ei halua enää niin kun huolehtia, vaikka hän lupasi alussa, mutta meni taas lupauksena...nyt on epäilevämpi ja ei halua niin kun jakaa omat rahat...nyt pitää sanoa, että minä maksan tämän ja tämän, minulle ei jäänyt tämän laskun maksamiseen, voisitko maksaa, että hän sitten varmasti seuraavat kuukaudet muistaa, että minähän maksoin tämän laskun...se aina muistuttaa joka asiasta niin mutta hän ei huomioi sitä mitä mä oon tehnyt.

Intersektionaalinen ero voi olla risteävä kulttuurin ja rahan kohdatessa. Jos lähtömaan kulttuuri on hyvin patriarkaalinen, saattaa suomalaisen naisen parempi palkka aiheuttaa ärtymystä ja riitoja. Ero on risteävä myös siinä tapauksessa, kun vaimon lähtömaan kulttuurissa on tapana, että mies antaa palkan vaimolle ja vaimo huolehtii talousasiat ja jos näin ei uudessa kotimaassa tapahdu, se aiheuttaa lisästressiä pariskunnan välille. Kulttuurin ja rahan yhteenkietoutuva ero näkyy niin, että kun lähtömaassa on ollut puutetta kulutustavaroista, se purkautuu uudessa kotimaassa osteluna ja tuhlaailuna, johon elättäjän asemassa olevan suomalaisen vaimon rahat eivät riitä.

6.2 Kaksikulttuurinen uusperhe-elämä ja intersektionaalisuus elinkaaren vaiheissa

Elinkaaren vaiheen huomioon ottaminen intersektionaalisten erojen ja perheen elämän tarkastelussa on relevanttia, sillä odotukset, kokemukset ja mielipiteet muuttuvat ajan kuluessa. Kaksikulttuurisen uusperheen elämässä risteävien erojen sisäiset ja väliset suhteet muuttuvat ajan myötä. Tarkastelen äitien ja äitipuolten kertomuksia kaksikulttuurisesta uusperhe-elämästä perheen elinkaaren eri vaiheissa, ja sitä millaista puhetta, millaisia tekoja ja tapahtumia eri vaiheisiin liittyy. Tarkastelen analyysissa lisäksi itse vaihemallia. Aineiston sijoittaminen vaihemalliin auttaa arvioimaan, sopiiko neljän vaiheen malli näiden perheiden elämän tarkasteluun ja toimiiko se siinä. Kehitin kaksikulttuurisen uusperheen elinkaaren vaihemallin yhdistämällä osia sekä kaksikulttuurisen perheen vaihemallista että uusperheen kehitysvaiheista tai kehityssykleistä. Kaksikulttuurisen uusperheen elinkaaren vaiheet ovat alkuvaihe 1, keskivaihe 2, keskivaihe 3 ja myöhäisvaihe 4. Tutkimuksen perheistä alkuvaiheen perheitä oli neljä, keskivaiheen 2 perheitä oli neljä, keskivaiheen 3 perheitä oli neljä ja myöhäisvaiheen perheitä oli yksi.

6.2.1 Innostus ja ristiriidat: elinkaaren alkuvaihe 1

Alkuvaihe on fantasian, ihastelun ja hämmennyksen kautta. Toisen erilaisuus ihastuttaa ja uusperheessä kaikkien uskotaan tulevan onnelliseksi. Alkuihastusta seuraa hämmennys, kun kaikki ei olekaan hyvin ja siitä seuraa pelko uudesta epäonnistumisesta. Alkuvaiheessa ollaan innostuneita ja yritteliäitä, mutta joudutaan myös kohtaamaan ristiriitoja. Perheen elinkaaren alkuvaiheessa elämään liittyy nykyhetken lisäksi tulevaisuuden suunnittelua. Aineistossa alkuvaiheen innostus ilmeni vastaajien optimistisuutena ja tulevaisuuteen kohdistuvana puheena, uskona siitä, että perhe-elämä onnistuu.

Mervi 3: Olin erittäin positiivinen ja optimistinen kaikkia asioita ajatellen. Ajattelin että tarvitaan vain aikaa.

Maija 1: Omat tulevaisuuden suunnitelmat uusperheemme suhteen on olleet aina selvät. En unelmoikaan mistään sellaisesta yhteen kiintyneestä paketista kuin ehjä ydinperhe on. Rakennan elämäni parisuhteen varaan, jossa saan turvallisesti kasvattaa lapseni... Ehkä joskus vanhana lapseni kiittävät Nikolaita, että hän on ollut äidin tukena ja turvana niin kuin minä olen lapsilleni. Se on unelma, jonka puolesta olen valmis tekemään työtä. Vaikka perheemme on nuori, vasta reilun vuoden ikäinen, uskon siihen vakaasti.

Alkuvaiheen tekoja ja tapahtumia olivat puolison lasten tapaaminen, yhteiseen kotiin muutto ja avoituminen. Aineistossa kerrottiin suhteen luomisesta puolison lapsiin. Se ei välttämättä käynyt hetkessä eikä se aina ollut helppoa. Suhdetta voitiin edistää eri tavoin. Lisäksi lapsen biologinen etävanhempi saattoi vaikuttaa suhteen luomiseen vaikeuttamalla tai edesauttamalla sitä.

Seija 3: Kun tulin tänne totta kai yritin. Ostin lapsille joululahjoja, syntymäpäivälahjoja, tein kakkuja yms. Pian huomasin, että lahjoista ei edes kiitetty. Ei ollut mitään väliä mitä tein. Tyttö veti taloon äitinsä leipomia kakkuja ja piirakoita.

Parisuhteen edellytys oli lasten hyväksyminen ja uusvanhempi loi hyvän suhteen lapsiin tulemalla heti mukaan osaksi perheen arkea ja ottamalla osaa lastenhoitoon.

Hilma 4: ...me niinku tavattiin en eka kerralla, mutta toka kerralla muistan ikuisesti kun mää sanoin että mun perheeseen kuuluu sitte kaks lasta että ne kulkee mun matkassa että hyväksyt ne tai oo hyväksy ja jos et hyväksy nii se on sillä selevä että ne kuuluu mun elämään että mä en oo yksin että meitä on kolome...Lapset ei pelänny. Naureskeli sitten silleen niin kun Elinakin [Hilman tyttö] oli niin pieni, että meni aina mun selän taakse alussa, mutta sittenhän se niin kun tottu siihen sitte. Mutta siinäki oli sitten, kun se oli niin pieni ja mies kuskasi sitä ja se vei ja haiki noita eessuntaasees, niin se meni niin nopeesti niin kun.

Alkuvaiheen tapahtuma oli myös perheen asuinmaan vaihtuminen. Aineistossani oli kolme perhettä, joista yksi perhe oli ulkomailla asutun alkuvaiheen jälkeen muuttanut yhdessä Suomeen, toinen perhe, joka alkuvaiheessa oli muuttamassa uusisän kotimaahan ja kolmas perhe, jossa yksinhuoltajaäiti muutti lapsensa kanssa Suomeen. Kaikissa tapauksissa lapsille tuli ulkomaalainen uusisä perheeseen, lasten asuinmaa vaihtui ja heidän täytyi oppia uusi kieli.

Maija 1: Olemme päättäneet muuttaa yhdessä xxx:iin...Ongelmia on siis tulossa, paitsi alkusopeutumisessa, mutta myös lasten suomalaisen isän kanssa...Valmistelen lapsiani...muuttoon...Valmistaudumme maailmaan, jossa on eri kulttuureja ja tapoja...Tulevaisuuteen katson valoisin mielin. Olen varma, että lasteni on hyvä olla luonani.

Alkuvaiheen perheissä ristiriitojen ilmeneminen näkyi muun muassa rahaan, lasten kasvatukseen, parisuhteeseen tai lapsiperheen arjen työnjakoon liittyvissä asioissa.

Kaarina 2: Aluksi meni ihan ok, mutta sitten hävisi tosiaan ruusuiset unelmakuvat...rupesin pistämään isännälle vähän sääntöjä ja opettamaan perhe-elämää ja miten ollaan pienten lasten kanssa...

Mervi 3: Olimme olleet ehkä kaksi kuukautta naimisissa ja alkoi ilmetä kaikennäköisiä ongelmia. Mustasukkaisuutta, kaikkeen pieneen asiaan liittyvää. Sänkyasiat ovat myös tärkeitä. Yksi päivä en jaksanut tehdä mitään, enkä kuvitellut, että siihen sen ihmeempiä syitä tarvitaan. Seuraavana päivänä oli valmistujaisjuhlan ja olin todella iloinen...mieheni toivoi minulle lahjaksi, että joudun helvettiin, koska edellisenä iltana en jaksanut rakastella hänen kanssaan.

Alkuvaiheessa ristiriitoja ratkottiin puhumalla, ongelmia ennakoimalla sekä ymmärtämällä tilanteita eri osapuolten kannalta. Ajan antaminen koettiin tärkeäksi.

Maija 1: Emme edes yritä olla kuin ydinperhe...Minä päätän kaikesta lasten suhteen, minä myös komennan...Ymmärrän, että lasten ja Nikolain suhde kasvaa hitaasti vuosi vuodelta. Tunnesiteiden kehittyminen vie vuosia ja ne syntyvät elämällä.

Yhdessä tapauksessa monista eroavaisuuksista johtuvien ristiriitojen ainoa ratkaisu oli ero.

Neela 1: Suurimmat haasteet johtuivat eroistamme...hän tuli erilaisesta perhetaustasta...meillä oli erilaiset arvot, joita halusimme noudattaa ja unelmat, joita halusimme toteuttaa...lisäksi haasteet, jotka aiheutuivat lapsesta, joka ei asunut pysyvästi hänen kanssaan vaan matkusti ulkomailta säännöllisesti tapaamaan häntä.... ja ehkä jotkin ratkaisemattomat ongelmat ex-vaimon kanssa... Me emme löytäneet ratkaisua ja siitä syystä erosimme.

Alkuvaiheessa intersektionaaliset erot kulttuureissa, kielissä ja uusperheydessä eivät ilmene rasitteena vaan pikemminkin myönteisenä erilaisuutena. Uusperheys alkaa vasta muotoutua, jolloin sen suhteen ollaan odottavalla kannalla ja uusvanhempi yleensä panostaa suhteen luomiseen uuslapsen kanssa. Tässä vaiheessa intersektionaalisille eroille annetaan aikaa eivätkä ne vaikeuta tai niillä ei koeta juurikaan olevan negatiivista merkitystä perheen elämässä. Vaikeuksia voi luonnollisesti olla millä tahansa elämän alueella vaikkapa rahahuolina, uuslasten torjuntana tai etävanhemman aiheuttamina ongelmina, mutta ne eivät tässä vaiheessa uhkaa perheen selviytymistä. Toisaalta kuitenkin, jos eroon päädytään, saatetaan eron syytä selittää kulttuurierojen ja uusperheyden ongelmilla.

6.2.2 Muutos, vaikeudet, selviytyminen ja ero: elinkaaren keskivaiheet 2 ja 3

Keskivaihe 2 on aktiivisen sopeutumisen ja täysräihinän kausi. Arkielämän asiat ja puoliso alkavat ärsyttää, mistä seuraa pettymys ja turhautuminen. Valtasuhteet, rooliodotukset, kasvatuskysymykset, kodinhoitoon ja perheen ajankäyttöön liittyvät asiat nousevat esiin. Unelmat kariutuvat ja kielteiset tunteet nousevat pintaan ja ongelmia yritetään ratkaista. Keskivaiheessa 3 on poterovaihe ja aviosuhteen sekä tähänastisen elämän uudelleenarvioinnin aika. Biologiset osapuolet saattavat liitoutua, jolloin uusvanhempi jää tukea vaille ja saattaa tuntea itsensä ulkopuoliseksi. Poterovaiheessa erotaan usein. Perhe-elämän jatkuessa siirrytään vakausvaiheeseen, jossa aletaan työstää ratkaisuja. Keskivaiheille 2 ja 3 kuvaavaa on jokin muutos perheen elämässä. Muutos voi olla myönteinen tai kielteinen. Odotukset ja toiveet ovat voineet täyttyä tai sitten on petytty johonkin.

6.2.2.1 Muutos ja vaikeudet keskivaiheessa

Aineistossa muutoksia ilmeni muun muassa puolison käytöksessä, uusvanhempi-uuslapsisuhteessa ja sukulaissuhteissa. Puolison muutoksessa ei kuitenkaan välttämättä aina ole kyse muutoksesta

vaan muutos voi itse asiassa olla paluuta takaisin omaan todelliseen persoonaan ja tapoihin. Kuheruskuukausivaiheessa näytetään itsensä useimmiten parhaimmillaan ja joskus myös puolison toiveesta ei esimerkiksi alleviivata omaa uskonnollisuutta tai muuta seikkaa, jonka saatetaan kuvitella ärsyttävän uutta kumppania.

Reetta 2: Elämä alkoi kuitenkin muuttua huonompaan suuntaan Janosin työn myötä. Saatuaan enemmän mainetta taiteilijan työssään Janos alkoi kohdella minua huonosti... olin itsekkin hyvin kiinnostunut tietyn aikaa Janosin taiteen tekemisestä ja autoin Janosia todella paljon tämän työssä... mitä pitemmälle katselin... sitä vähemmän tykkäsin koko touhusta... lopetin mieheni taiteen tekemiseen liittyvät kirjoitustyöt, passaamisen ja kääntämisen... Janos alkoi tapailla yhtä naista... siis pitihän löytää uusi passaaja... Janos yritti alistaa minua, mutta tähän en suostunut todellakaan eli alistaminen ei vaikuttanut pätkääkään vaan ärsytti Janosia kun sai kovan kovaa vastaan... pienistä ja turhista asioista Janos sai aikaan mahtavia riitoja ja oli minun mielestä tarkoituksellisesti skandaalihuimainen...

Helene 3: ...siis kun hän rupesi mustasukkaiseksi jossain vaiheessa...

Alkoholin käyttö on yksi suurimmista ristiriitojen aiheuttajista yleensäkin perheissä. Muutos puolison alkoholin käytössä aiheutti ongelmia tilanteessa, jossa toinen puoliso oli olettanut käytön olevan vähäistä tai ettei sitä ole ollenkaan.

Maria 3: ...minä tykkäsin kun hän ei polta eikä sanoi ainakin että ei juonut... Hän alussa käytti [alkoholia], mutta ei niin paljon se niin kun nyt, kun hänellä tuli enemmän kavereita, sitten aina tuntuu että aina joku löytyy syy miksi juoda.

Muutosta tapahtui sekä oman että puolison lähipiirin asenteissa ja kanssakäymisessä.

Maria 3: [miehen sukulaiset]... No ensin oli kaikki hyvin, nyt se on vähän niin kun minä en tiedä miksi onko heillä joku ongelma tai jotain en tiedä jotakin silloin ensimmäiset kaksi vuotta oli hienot ja nyt viimeinen vuosi meni niin kun ihan tosi huonosti sen kanssa et minä en tiä mikä on taas mättää siinä... Sillä tavalla minä yritin sekin [puolison sisko] jostain syystä niin kun ei soita eikä käy ja lähetti vähän ikäviäkin jotain minä en tiedä mikä hänellä on ongelma, mutta se niin kun jotenkin muuttunut tämä viime vuosi...

Uskonnon vaihtaminen saattaa lähentää puolisoita ja parantaa näin parisuhdetta. Myös perheenlisäys muuttaa perheen tilannetta. Toinen puolisoista saattaa tulla ensimmäistä kertaa vanhemmaksi ja tämä voi herättää monenlaisia tunteita puolisoa sekä perheen muita lapsia kohtaan. Vaikka tutkimusten mukaan yhteinen biologinen lapsi usein lujittaa uusperhettä (Sutinen, 2005:67), saattoi uskonnon vaihtaminen ja odottamaton perheenlisäys laukaista perheessä kriisin.

Mervi 3: Toukokuussa lausuin shahadan ja kesäkuussa olin raskaana, tästä ajasta alkoi meidän perheen alamäki... kun olin tehnyt testin näytin sen miehelleni ja mies katsoi vain ja sanoi ”Onneksi olkoon, sait mitä halusit”... Siitä sitten miehelleni vastasin että ei tämä ollut mitä halusin mutta jos nyt olen raskaana niin eikö se ole ihana asia. Olen muslimi, meidän perhe on muslimiperhe, lapsi ei synny mihinkään sekasotku uskontoon. Mutta ei. Mies sanoi välittömästi samana iltana että haluaa abortin, se on pakko tehdä. Minä en halua lasta, ja minä en rakasta sinua jos sinä saat tämän lapsen...

Uusvanhemman ja uuslapsen suhde on yksi tärkeimmistä uusperheen suhteista. Sen toimivuus tai toimimattomuus tulee esille joskus jo alkuvaiheessa, mutta usein vasta keskivaiheessa. Uusvanhemman ja uuslapsen suhteissa muutosta tapahtui alun huonosta hyvään sekä päinvastoin hyvästä huonoon silloin kun lapset kasvoivat pienistä lapsista murrosikäisiksi. Myös uusperhetutkimuksen mukaan isäpuolet usein kokevat murrosiän yhdeksi ongelmien aiheuttajaksi suhteessa lähilapsiin (Sutinen, 2005:76).

Susie 2: ...oli hyvä, mutta nyt vähän kylmempi [uusisän ja uuslapsen suhde]...ajan kuluessa on tullut kylmempi...minä luulen, että...se on teini-ikäinen...ei riitä harrastuksia yhdessä...

Helene 3: ..minä uskon, että tuota ensimmäiset ongelmat meillä varmaan oli silloin, kun vanhin poika oli jotain kakstoistavuotias...viisi vuotta oli [hyvää aikaa]...mutta saman verran varmaan oli kriisi. ...koko aika on mennyt huonommaksi, mutta välillä taas hyvä...ongelmat tuli juuri silloin, kun pojat muuttuivat sellaisista söpöistä pojista semmoisiksi vähän murrosikäisiksi...alussa oli ihan hyvä, kunnes hän oli enemmän ja enemmän tiukka...

Keskivaiheessa uusvanhempi-uuslapsi –suhteen ongelmat tai muutos huonompaan alkoivat rasittaa biologisen vanhemman ja uusvanhemman keskinäisiä välejä.

Seija 3: Mitä vähemmän nuoriso on täällä sen paremmin parisuhde voi.

Helene 3: ...meillä oli parisuhde ihan hyvä ja sitten rupesi olemaan ongelmia...meille tuli semmoista pikkuhiljaa pikkuhiljaa yhdentoista vuoden aikana meidän suhde vahingoittui...me olemme molemmat väsyneet ja kaikki me olemme huonosti voineet...sitä hyvää mitä oli tähän asti paljon sitä rupesi vähentymään ja siis enemmän tuli huonoa ja sitten se on semmonen valloittanut sen ja sitten koko ajan meillä oli huono energia...

Keskivaiheessa raha ja talousmenojen tasapuolinen jakaminen olivat ongelma, jos toinen puolisoista ei enää halunnut osallistua yhteisiin talousmenoihin.

Maria 3: ...ennen oli paljon parempi hänen kanssaan puhua näistä asioista vaikka rahaa ei ollut hänelläkään paljon eikä minulla, mutta se oli jotenkin paljon parempi, nyt se on epäilevämpi ja ei halua niin kun jakaa omat rahat...

Muutosten ja ristiriitojen lisäksi tai niiden seurauksena keskivaiheessa ilmeni joko lapsen tai aikuisen tai molempiin kohdistuvaa väkivaltaa. Väkivalta oli henkistä tai fyysistä kaltoin kohtelua. Lapsiin kohdistuva väkivalta saattoi olla fyysistä, esimerkiksi tönimistä, tukistamista tai henkistä väkivaltaa, vaikkapa tahallista ärsyttämistä, turhasta rankaisemista tai syytelyä.

Helene 3: ...Hän tukisti lapsia ja työnsi heitä...mies sanoi lapsille, että se on teidän syy että meillä menee äidin kanssa huonosti.

Ärsyttäminen ja julkinen nolaaminen oli myös mahdollista. Aikuinen, joka ei muutenkaan tule toimeen lapsen kanssa, voi provosoida tilanteita tahallaan. Joskus provosointi voi olla hienovaraista tai se voidaan pukea kasvatukseksi, jolloin syy lankeaa lapsen päälle ja lapsi on se, joka on hankala. Äiteihin kohdistui niin ikään fyysistä ja henkistä väkivaltaa. Fyysinen väkivalta oli esimerkiksi lyömistä.

Maria 3: Hän löi minua monta kertaa, minä aina hyväksyin sen... se oli vielä kun minä olin sairaana viimeksi, minä halusin, että hän lähtee pois, koska se tapahtui hänen ystäviensä edessä ja minulla oli tosi paha olla...hän joi paljon alkoholia ja sitten hän nukahti ja sitten oli ihan toinen henkilö taas, että minä antanut anteeksi aina.

Helene 3: Hän on kaksi kertaa minua lyönyt ja minulla oli kasvoissa mustelmia ...minulla oli sairauslomaa ihan tästä...ne olivat hyvin traumaattisia kokemuksia...

Fyysinen väkivalta ilmeni myös päälle sylkemisenä ja uhkaavana käytöksenä.

Mervi 3: Muutaman kerran tuon syksyn aikana tuli aikoja, jolloin miehestä näki pieniä väkivallan merkkejä. Tai ei niin pieniäkään. Kerran hän tönäisi minut sängylle ja meinasi heittää tietokonehuoneeseen päälleni. Tyttäreni oli vieressäni ja olin raskaana. Yksi kerta hän yritti potkaista minua ja useasti sylki päälleni. Tuntuu hirveältä ja se olikin silloin.

Henkinen väkivalta oli painostamista, alentuvaa suhtautumista ja esimerkiksi viittaamista kiittolisuuden velkaan, koska maahan muuttanut puoliso oli tuotu parempiin oloihin tai pelastettu jostain.

Helene 3: ...hän jossain vaiheessa muistutti, että mitä hän teki hyvää ja että me olemme kiittämättömiä ja minä olen tuonut teidät suomeen...

6.2.2.2 Ongelmien ratkaisuyrityksiä keskivaiheessa

Keskivaiheessa 2 ja 3 perhe-elämän haasteita aletaan työstää ja ratkaista. Tämä ilmeni aineistossa monin tavoin, esimerkiksi omalla asenteella, lähipiirin avulla ja tietoa hankkimalla etsittiin apua.

Helene 3: ...minä yritin olla positiivinen, minä en tiedä onkse tyhmä positiivinen, minä yritin jotenkin uudestaan ja me kävimme... Raisa Cacciatoren luennolla ja...Jari Sinkkosen kirjoja, hän on lukenut, hän on tutkinut, hän on käynyt kaikilla kurssilla, mitä on mahdollista...hän on virallinen tukihenkilö maahanmuuttajille...hän on käynyt semmosella kurssilla...uusiperheen jotain haasteet...ne [ystävät] on huomanneet ja ne kysyneet minulta, että tuota sitten ne keskustelivat hänen kanssaan...yksi pariskunta...ja siis ne olivat ihan hyvin tiukkoja hänelle tuota siis, mutta se tilanne oli vaan se useita tekijöitä...

Laajennetun perhemallin maasta kotoisin olevan miehen äiti ratkaisi ongelmia, vaikka toiselta puolelta maapalloa.

Mervi 3: ...mieheni puhui äitinsä kanssa Skypen välityksellä...Puhelun lopettaessa mies sanoi minulle ”Rakas älä tee aborttia, pidetään lapsi” Taas olin suu auki... Miehen äiti oli saanut tietää xxx:aan asti että olen raskaana...ja sanonut miehelleni että sinä et ole minun poika eikä sinulla ole mitään asiaa kotiin jos pakotat vaimosi tekemään abortin. Ja se riitti. Koska äiti sanoi.

Uusperheessä pakokeinona voidaan käyttää vetäytymistä kodin tilasta (Murtorinne-Lahtinen, s. 91.)

Myös kaksikulttuurisessa uusperheessä oli koettu, että haasteellisessa tilanteessa poislähteminen oli hetkellisesti helpottavaa, vaikka sillä ei varsinaisesti ongelmaa ratkaistukaan.

Seija 3: Minulla on edelleen vuokra-asuntoni. Välillä käymme minun asunnossa ”lomalla”, kun stressi käy ylivoimaiseksi.

Haasteiden ratkaisuyritys oli myös turvautuminen viranomais- tai asiantuntija-apuun.

Seija 3: Yritin puhua miehelle uudelleen ja uudelleen. Olemme käyneet pariterapiassa, perheneuvolassa käymme edelleenkin, mies on käynyt pojan kanssa nuorisoterapeutilla. Välistä tuntuu, että minä olen todella saanut taistella paikasta miehen rinnalla tasavertaisena aikuisena.

Mervi 3: Eräs tuttavapariskunta tuli käymään ja soitimme naisen kanssa kriisipäivystykseen...jonne annoin suostumuksen tehdä lapsensuojeluilmoituksen. Kävin siellä ensin yksin. Sitten mies kävi. Ja oli totta kai raivoissaan. Likapyykki pestään kotona ja sitä rataa.

Uusperheessä äitipuolilla on erilaisia toimintamalleja, kuinka he ottavat paikkansa uusperheen toisena aikuisena. Haastavissa uuperhetilanteissa toimintamallina voi olla esimerkiksi alistuminen, oman toiminta-alueen rajaaminen tai ei-perhe, jossa äitipuoli toimii vetäytymismallin mukaan. (Suttinen, 2005:125, Murtorinne-Lahtinen, 2011:61). Myös kaksikulttuurisessa uusperheessä äitipuoli toimi tämän mallin mukaan.

Seija 3: Koska koen olevani hänen lapsilleen näkymätön, olen jättänyt tekemättä kaiken ylimääräisen...en pese pojan pyykkiä, en tee hänelle ruokaa. Hän saa syödä kaiken äitinsä luona. En huomioi heitä kumpaakaan jouluna tai syntymäpäivinä.

Keskivaiheessa ongelma ratkesi perheenjäsenen poismuutolla ja lasten poissaolo helpotti äitipuolta haasteellisessa tilanteessa, mutta ei ollut helppoa biologiselle vanhemmalle.

Seija 3: ...monien riitojen jälkeen tyttö muutti äitinsä luo...sen viimeisimmän riidan jälkeen miehelle tuli sydämen rytmihäiriöitä ja minä sain paniikkikohtauksen...[joulut ja syntymäpäivät] nyt olemme ne juhlat viettäneet kahdestaan. Tiedän, että mieheen se sattuu, mutta on parempi olla ilman sydän oireita. Rauhasa.

Ongelmien työstämisestä huolimatta haasteita ei saatu aina ratkaistua. Tilanteesta riippuen perhe-elämä jatkui edelleen tai puoliset päätyivät eroon.

Mervi 3: ...Sitten menimme yhdessä lastensuojeluviranomaisten vastaanotolle. Se oli pelkkää jankkaamista. Tiskit, pyykki. Mies oli niin lapsellinen, se on kai ensimmäinen sana mikä tulee mieleen. Sanoin vain kerta toisensa jälkeen että onko nuo järkeviä syitä käyttää väkivaltaa. Mies oli hiljaa. Ongelma ei ratkennut siellä, mutta päätettiin, että he tulevat seuraavan kerran käymään, kun lapsi on syntynyt.

Helene 3: ...siis me olemme käyneet terapiassa...kävimme siis yhdessä muutaman kerran, mutta sitten tämä minun mielestä tämä psykoterapeutti oli väärässä, koska hänen mielestä, että meidän ongelmat, meidän parisuhde piti hoitaa...meidän parisuhdeongelmat...vaikutti...meillä koko perheen, se ei ollut noin, että ne olivat juuri ne tuota kaikki kulttuuri ja kieli ja kaikki muuten lapseen liittyvä, minun mielestäni, että hänen, minun eksän ja vanhemman lapsen suhde se väli, ei ollut hyvä ja sen takia kaikki oli meillä oli näin ihan täysin.

6.2.2.3 Avioero keskivaiheessa

Keskivaiheessa muun muassa rooliodotukset, kasvatuskysymykset, kodinhoitoon ja perheen ajankäyttöön liittyvät asiat nousevat esiin. Kaksikulttuurisissa perheissä erot sattuvat usein keskivaiheeseen, kuten myös uusperheissä. Näin oli myös kaksikulttuurisissa uusperheissä. Tutkimuksen kahdeksasta keskivaiheen perheestä kolmessa oli tullut ero ja lisäksi yhdessä perheessä oli avioeropro-

sessi kesken. Vastaajien kokemukset erosta vaihtelivat helpotuksesta toivoon eron peruuntumisesta.

Keskivaiheessa kodinhoitoon liittyvät asiat ilmenivät aineistossa ongelmina.

Leena 2: Lastenhoito jäi minulle, samoin kaikki kotityöt...Raskauden aikana en saanut apua enää synnytyksen jälkeen vaan jäin omilleni, kun mies teki 12-tuntisia päiviä...Ymmärrys mitä on todellisuus jäädä yksin pienten lasten kanssa kotiin ei selvinnyt miehelle, kuinka rankkaa se todella oli ja ettei todellisuudessa voinut olla sellainen äiti, joka jaksaa kaiken kodin ollessa tip top, itse väsyin täysin, kun en saanut apua.

Keskivaiheen rooli odotukset voivat aiheuttaa vaikeuksia ja vaikka parisuhde kaatui kolmannen osapuolen vuoksi, vaikeuksia voitiin osin selittää puolison kulttuuritaustasta johtuvaksi tavasta toimia perheessä ja puolisoa kohtaan.

Reetta 2: Janos yritti alistaa...pienistä ja turhista asioista Janos sai aikaan mahtavia riitoja...Oliko tällaiseen käytökseen syynä miehen kulttuuritausta, johon liittyy naista alistava kohtelu ja naisen mitätöinti vai oliko syynä miehen luova työ, joka osaltaan ruokki miehen itsekästä ja narsistista käyttäytymistä. Vai oliko tässä kyse molempien yhdistelmästä...kun Janosilla alkoi olla sivusuhteita, sain tarpeekseni ja ...otin eron...olen tyytyväinen siitä, että ero tuli ja ennen kaikkea ettei poika saanut kuin 4-vuotiaaksi katsella tällaista kulttuuria, siis syyllistämistä ja skandaalihakuisuutta, toistuvaa riitelemistä mitättömän pienistä asioista...poika olisi toisenlainen luonteeltaan nyt, jos avioliitto olisi jatkunut...ero oli paras ratkaisu siinä tilanteessa, mistä olen edelleenkin onnellinen...kokemukseni perusteella en voi suositella tällaista avioliittoa kenellekään...on niitä mukavia suomalaisiakin miehiä.

Ero voi tulla myös uusperheongelmien vuoksi, jos uusvanhemman ja uuslapsen suhde ei toimi sekä lisäksi vaikuttavat muut eroavaisuudet ja ongelmat ja lopulta kolmas osapuoli.

Helene 3: ...minä ymmärsin, että meillä on niin paljon ongelmia, siis me emme voi enää jatkaa yhdessä ja minä halusin hänelle myös tilaa enemmän...me muutimme sitten erilleen siis sen takia minä halusin antaa tilaa...tilanne on että meidän pitää olla erillään...niillä huonontunut välit meidän tuota avioliiton aikana ja sen takia meille se avioero tulikin...minä en tiedä...oliko se mahdotonta alusta lähtien, että mutta kuitenkin yritetty se perhe, uusi perhe...me muutimme erilleen ensin, kun me olemme eronneet...me olemme avioliitossa, mutta minä ymmärsin...semmoinen riski oli että tuota kun meillä etäisyys, että mihin se vie...minä olin tuota tietämätön tästä, että me olimme naimisissa, meillä oli vaan hyvin kylmät välit ja sitten tuota minä olin puolitoista kuukautta tietämätön, että hänellä oli uusi suhde...meillä oli niin paljon kaikenlaisia eroja...ero se oli todella haasteellista ja tuota oli tosi vaikeaa, mutta onneksi olemme selviytyneet ja olemme yrittäneet hankin ja on paljon yrittänyt ja siis täytyy sanoa me olemme kiittäneet toinen toista, että olemme olleet siis jossain vaiheessa toinen toiselle niin läheisiä...

Perheen heikko taloudellinen tilanne voi lisätä haastavan perhetilanteen ongelmia keskivaiheessa. Usein ulkomailta muuttanut puoliso on taloudellisesti riippuvainen puolisoaan ja joissakin tapauksissa parempituloisen puolison taloudellinen tuki on voinut olla ylipäänsä syy olla suhteessa.

Maria 3: Nyt kun minulla ei enää ole rahaa, hän vain haluaa ongelmia pakoon...nyt minä tajuan, että olen ollut tyhmä, kun olen häntä elättänyt...en haluaisi erota, mutta se varmaan tulee, kun päiviä kuluu eikä hän peruuta sitä.

6.2.2.4 Intersektionaaliset erot keskivaiheissa 2 ja 3

Keskivaiheessa intersektionaaliset erot aiheuttivat myös ongelmia. Kahteen kulttuuriin sopeutuminen onnistui ilman suurempia vaikeuksia tai sitten jotkin asiat alkoivat tuntua hankalilta. Keskivaiheessa, jos perheessä muuten asiat sujuivat hyvin, eivät kulttuurin aiheuttamat ongelmat kuitenkaan olleet merkittäviä perheen selviytymisen kannalta eivätkä ne itsessään aiheuttaneet esimerkiksi avioeroa. Kulttuurieroista selvittiin tai sitten hyväksyttiin, että eroavaisuuksia on. Jos taas perheessä oli ongelmia joko parisuhteessa tai uusperhesuhteissa, myös kulttuurierot lisäsivät haasteita, ne mainittiin osana ongelmia tai niillä voitiin selittää ongelmia. Aiemmasta kulttuurisesta rikkaudesta saattoi tulla rasite.

Kielten kohdalla yhtäältä alun kielivaikeuksien jälkeen keskivaiheessa oli alkanut helpottaa, kun oli opittu toistensa kieliä ja kommunikoinnista oli tullut sujuvampaa, jolloin muutkin asiat sujuivat. Toisaalta alun innostuksen jälkeen kahdella tai useammalla kielellä operoiminen tai kääntäminen alkoi tuntua rasittavalta. Kieliin liittyvät ongelmat itsessään eivät kuitenkaan uhanneet perheen selviytymistä. Kielen ja uusperheyden intersektionaalisten erojen järjestyminen ilmeni risteävänä. Kun perheessä oli muita ongelmia, kielierot sekä niihin liittyvät väärinymmärrykset aiheuttivat lisärasitetta jo valmiiksi haastavaan tilanteeseen.

Uusperheyteen liittyvät ongelmat alkoivat tulla ilmi keskivaiheessa 2 ja 3 ja ne liittyivät parisuhteeseen, uusvanhempi-uuslapsisuhteeseen sekä lasten kasvamiseen. Parisuhteen ja uusvanhempi-uuslapsisuhteen ongelmat ristesivät ja vaikuttivat toisiinsa. Jos uusvanhempi ei tullut toimeen uuslapsen kanssa, se heijastui parisuhteeseen. Uusvanhemman ja uuslapsen suhteeseen puolestaan vaikutti muun muassa aika ja siihen liittyen, esimerkiksi lapsen kasvaminen pienestä lapsesta murrosikäiseksi. Ydinperheessäkkin lasten ja vanhempien välillä on ristiriitoja, mutta uusperheessä tilannetta voi rasittaa biologisen siteen puuttuminen, jolloin uusvanhempi ei välttämättä jaksa murrosikäistä tai murrosikäinen ei kestä uusvanhempaa. Keskivaiheessa avioero saattoi seurata muun muassa puolison uupumuksen, puolisoitten keskinäisen ymmärryksen puutteen tai kolmannen osapuolen vuoksi. Lisäksi ongelmia aiheuttivat puolisoitten erilaiset käsitykset miesten ja naisten töistä ja rooleista.

Kaksikulttuurisessa uusvanhemman ja uuslapsen suhteessa näyttäisi olevan enemmän merkitystä uusperheydellä kuin kulttuuri- tai kielierolla, jotka toki voivat vaikuttaa suhteeseen. Kaksikulttuurisen uusperheen parisuhteeseen näyttäisivät vaikuttavan sekä uusperhe- että kulttuurierot ja jonkin verran kielierot, mutta on tietysti hankala erottaa etenkin konfliktitilanteissa persoonallisia ja kult-

tuurisia eroja toisistaan. Samaa asiaa olivat myös vastaajat pohtineet. Haasteellisessa tilanteessa kaksikulttuurisessa uusperheessä syntyi ikään kuin negatiivinen intersektionaalisten erojen kierre, jossa yhden osa-alueen ratkaisematon ongelma alkoi vaikuttaa muihinkin osa-alueisiin. Uusperheongelmilla ja niiden ohella kulttuurin tuomilla haasteilla oli vaikutusta perheen selviytymiselle keskivaiheessa, jossa perheistä kolme oli eroperheitä ja yhdessä ero oli vireillä.

6.2.3 Helpotus ja sitoutuminen: elinkaaren myöhäisvaihe 4

Myöhäisvaihe 4 on meidän lauman, sitoutumisen ja objektiivisen sopeutumisen vaihe. Perhe alkaa vahvistua ja alkaa ”meidän lauman” aika. Parisuhde on vankalla pohjalla, etniset identiteetit ovat vakiintuneet ja ilmapiiri on hyväksyvä. Myöhäisvaiheessa voidaan jo huokaista helpotuksesta. Pahimmat ristiriidat ovat takanapäin, lapset ovat jo kasvaneet ja jos ongelmia on ollut, niihin on löytynyt ainakin jonkinlainen ratkaisu. Kieli tai kieliä on opittu niin paljon, että perheenjäsenet voivat kommunikoida keskenään sekä molempien kulttuurien lähipiirin ja tuttavien kanssa. Kääntäminen on vähentynyt tai sitä ei tarvita ollenkaan. Aineistoni ainoassa myöhäisvaiheen perheessä kielihaaste oli ylitetty opettelemalla puolison kieli.

Hilma 4: määki on oppinu xxx:n kieltä sen takia kun mä kirjotan xxx:ksi näille sukulaisille...mä oon siis oppinu sen nii että miehen veljen vaimon kansa istuttiin nenät vastakkain toinen toisella puolen pöytää ja toinen toisella puolella ja hän sano xxx:ksi sanan ja mä suomeks ja sitte opeteltiin niinku kumpikin toisemme kieli...ne sanoo että eihän se enää mitään tulukkaa tarvi...juu ei tarvi ei

Myöhäisvaiheen uusperhesuhteiden vakaa pohja ja uusvanhemman ja uuslapsen suhteen toimivuus ilmeni uusvanhemman ja lasten hyvinä väleinä.

Hilma 4: ...hän oli ite sanonu...veljelleen tai jollekki sukulaiselle...että kun hän pitää niinku Elinaa [Hilman tyttö] enempi omana lapsena ku Jesperiä [yhteinen poika] että ku omaa lastaan että ku se on niin tärkeä hänelle. Eetu [Hilman poika] käy nyt harvemmin, mutta kyllä se aina niinku ihan tosi hyvät välit.

Etnisten identiteettien vakiintuminen ja molempien kulttuurien arvostaminen tulivat esille myönteisenä suhtautumisena kulttuuriin ja ulkomaalaisiin sukulaisiin.

Hilma 4: ...tää on ollu kyllä rikkaus sillee, että oppinu kielen ja kulttuurin...mä valmistan hänen kulttuurissa olevia ruokia...miehen setä, joka asuu Suomessa nii se on sanonu...että oon niinku xxx:n akka kuulemma niin hyvin sopeutunu siihen ja näytän niinku että ei ikinä uskois että sää oot suomalainen.

Hilma 4:...ja sitte todellakin ku suku on ottanu niin hyvin vastaan...miehen setä oli sanonu miehelle, että sää et mistään xxxstä sais nii hyvää vaimoa ku sulla Hilma on, että hän tykkää siitä enemmän ku omista miniöistään...mä päästän niin lähelle ja oon hyväksyny ne...et ne sanoo että mä oon aina niinku [valmiina auttamaan] ja kaikki paperiasiat ihan sama kuka soittaa nii mä aina niinku autan mä en koskaan sanonu ei.

Myöhäisvaiheen helpotus ilmenee äidin kokemuksena siitä, kuinka mennyt perhe-elämä on vastannut hänen toiveitaan ja odotuksiaan.

Hilma 4: [toiveet] Minä, että tulee niin kun normaali arkea pyörittää, että ihan tätä normaali arkea, että...osaa niin kun suhtautua niihin niin kun että ei syrji niitä, ottaa huomioon ja kyllä se on ottanutkin, että ei siinä sen puolesta mitään...Ei oikeastaan minun mielestä se on mennyt ihan niin kun kitkattomasti, kun ei ole ollut mitään, kun sitten [miehen] suvussakin niin velikin on xxx:sen kanssa naimisissa ja nekin on uusperhe, että tuota se on mennyt niin kun sanotaanko hirveen niin kun kitkattomasti...Ei että aika hyvin me on niin kun selvitty ...

Myöhäisvaiheessa risteävät elementit eivät häirinneet perheen elämää. Kulttuurieroihin ja kieliin oli sopeuduttu eikä niistä ollut haittaa tai hankaluutta uusperhesuhteiden toimivuudelle. Päinvastoin intersektionaaliset erot olivat kahden kulttuurin uusperhe-elämää tukevia, kun kaikki osa-alueet toimivat. Vieraan kulttuurin ja tapojen molemminpuolinen hyväksyminen, kielten oppiminen ja kaikkien uusperheen jäsenten väliset toimivat suhteet vaikuttivat perhettä vahvistavasti eikä yksikään osa-alue murentanut muita. Tällaisessa tapauksessa kaksikulttuurisessa uusperheessä on syntynyt eri elementtien välillä positiivinen intersektionaalisten erojen kierre.

7. TULOSTEN YHTEENVETO JA POHDINTA

7.1 Deskriptiivisen analyysin ja vaihemallin tulokset

Kaksikulttuurisen uusperhe-elämän kuvailevassa analyysissä tarkasteltiin vastaajien käytänteitä ja kokemuksia teemoista, jotka liittyivät kaksikulttuurisuuteen, kieliin ja uusperheyteen. Teemat olivat kaksi kulttuuria mukana arjessa, juhlat, ruoka, uskonto, yllirajainen toiminta, kielet, sukulaiset ja lähipiiri, uusvanhemman ja uuslapsen suhde ja yhdessä toimiminen, lastenkasvatus, arjen työnjako ja raha.

Kaksikulttuurisuuteen liittyvissä käytänteissä perheissä oli otettu elementtejä molempien puolisoitten kulttuureista nimien, ruokien, juhlien ja yllirajaisen toiminnan muodossa eli sopeutumismallin mukaan perheissä oli käytössä sekoitettu sopeutumismalli (Suomenaro, 2000:77–78). Vastaajien kokemukset vaihtelivat myönteisistä kielteisiiin eri teemoissa. Kaksikulttuurisuus koettiin enimmäkseen positiivisena ja rikastuttavana asiana ja kielteisiä kokemuksia oli lähinnä joihinkin yksittäisiin teemoihin, kuten ruokaan tai uskontoon liittyen.

Perheiden kielivalintakäytännöt poikkesivat jonkin verran kaksikielisten ydinperheiden tyypillisimmästä kielivalinnasta. Kaksikielisessä perheessä tavallisin valinta on, että äiti puhuu lapselle omaa äidinkieltään ja isä omaa äidinkieltään. Vanhemmat puhuvat keskenään joko ympäristön kieltä tai toisen vanhemman äidinkieltä. Kaksikulttuurisissa uusperheissä käytettiin etenkin alussa usein apuna englantia tai maahan muuttaneen äidinkieltä. Uusvanhempi ja uuslapsi kommunikoivat englanniksi tai suomeksi ja yleensä maahan muuttanut, oli aikuinen tai lapsi, opetteli suomen kielen. Näin perheessä joku joutui joka tapauksessa operoimaan itselleen vieraalla kielellä. Kaksi- tai monikielisyttä pidettiin enimmäkseen hyvänä asiana, mutta se vaati kääntämistä ja saattoi aiheuttaa myös ongelmia ja väärinymmärryksiä.

Perheen ja lähipiirin asenteissa sekä suomalaisten että ulkomaalaisten puolisoitten lähipiirien asenteet vastaajien perhettä kohtaan vaihtelivat. Suhtautuminen saattoi olla hyväksyvää, epäilevää tai kielteistä ja jopa esti tutustumisen kokonaan. Uusvanhemman ja uuslapsen suhteet vaihtelivat hyvästä, lähes psykologisesta vanhemmuussuhteesta vihamieliseen suhteeseen. Uusvanhemmat osallistuivat uuslapsen arkeen ja auttoivat esimerkiksi kuljettamalla lapsia päiväkotiin tai kouluun. Uusisät osallistuivat jonkin verran uuslapsen menoihin. Rahasta tuli riitaa, jos äiti joutui elättämään uusisää eikä uusisä osallistunut yhteisiin menoihin. Joissakin perheissä ongelmia aiheuttivat koti-työt, jos ne kaatuivat äidin harteille. Uusperhe-elämäkokemukset vaihtelivat myönteisistä hyvin

kielteisiin. Uusi aikuinen auttoi arjen jakamisessa ja kodin ja lastenhoidossa tai päinvastoin hänestä ei ollut minkäänlaista apua. Haastava uuslapsi-uusvanhempi -suhde vahingoitti parisuhdetta.

Vaihemallissa tarkasteltuna alkuvaiheen perheiden ja pitempään yhdessä olleiden perheiden kokemukset kaksikulttuurisesta uusperhe-elämästä erosivat. Alkuvaihe ilmeni kertomuksissa optimistisena tulevaisuuspuheena ja innostuksena. Kaksikulttuurisuus koettiin alussa pääosin myönteisenä ja kiinnostavana. Alkuvaiheessa kielen ei koettu tuottavan kääntämisestä huolimatta ongelmia, päinvastoin se saatettiin nähdä positiivisena hidasteena ja riidan estäjänä. Uusvanhemman ja uuslapsen suhteelle ja tutustumiselle haluttiin antaa aikaa.

Keskivaiheen muutokset ja haasteet kielissä ilmenivät muun muassa, niin, että eri kieliä käytettäessä jatkuva kääntäminen oli koettu rasittavana tai kielestä johtuvia väärinymmärryksiä oli ollut ja ne olivat aiheuttaneet erimielisyyttä. Puoliso, jonka äidinkielellä kommunikointiin ei aina jaksanut auttaa kielen kanssa ja häntä saattoi ärsyttää, kun joutuu toistamaan tai selittämään monta kertaa. Haasteita ilmeni myös uusvanhemman ja uuslapsen suhteessa, parisuhteessa ja sukulaisten suhtautumisessa. Pahimmillaan haasteet purkautuivat väkivaltana. Keskivaiheessa erottiin. Eroperheitä oli keskivaiheiden kahdeksasta perheestä kolme ja lisäksi yhdessä perheessä oli eroprosessi kesken. Eron syitä olivat vastaajien kokemuksen mukaan olleet puolison ymmärtämättömyys, uusisän väkivaltainen suhtautuminen ja ankaruus lapsipuoliaan kohtaan, puolison skandaalinhakuinen käytös, sivusuhteet, erilainen yhteiskunnallinen tausta sekä selvittämättömät asiat ex-puolison kanssa. Yhdessä perheessä äidin kokemuksen mukaan mies ei halunnut jatkaa elämää yhdessä, koska äidillä ei ollut enää rahaa.

Myöhäisvaiheessa oli aineiston perheistä vain yksi perhe. Tässä perheessä myöhäisvaiheen helpotus ja sitoutuminen ilmenivät molempien kulttuurien hyväksymisenä, molempien kielten osaamisena ja siinä, että vastaajan mukaan uusvanhemman ja uuslasten suhteet olivat erittäin hyvät.

7.2 Intersektionaalisten erojen järjestyminen teemoissa ja vaihemallissa

Kaksikulttuurinen uusperhe on intersektionaalinen ilmiö. Kaksikulttuurisessa uusperheessä yhdistyvät ja risteävät kaksikulttuurisuus, kaksikielisyys ja uusperheys. Yksikulttuurisissa uusperheissä huolta aiheuttavat usein uusvanhemman ja uuslapsen välinen suhde. Kaksikulttuuristen ydinperheiden haasteet liittyvät usein kieli- ja kulttuurikysymyksiin sekä puolison kotoutumisen haasteisiin. Kaksikulttuuristen uusperheiden arjen ja ihmissuhteiden elämään kuuluvat nämä molemmat elementit ja aina ei voi selvästi erottaa, onko esimerkiksi haasteissa kyse uusperheydestä vaiko kahdes-

ta kulttuurista tai kielistä johtuvista seikoista. Aineistoa tarkasteltiin tästä johtuen intersektionaalisuuden näkökulmasta. Intersektionaalisina eroina tutkimuksessa otettiin huomioon uusperheyteen, kaksikulttuurisuuteen ja kaksikielisyyteen liittyviä teemoja sekä perheen elinkaaren vaihe.

Intersektionaalisten erojen suhde kaksikulttuurisen uusperheen elämässä eri teemoissa vaihteli rinnakkaisesta risteävään ja yhteenkietoutuneeseen. Kulttuurien näkyvien piirteiden, ruoan, juhlien ja yllirajaisen toiminnan intersektionaalisten erojen suhde kieliin ja uusperheyteen oli enimmäkseen rinnakkainen tai risteävä. Sukulaisten ja lähipiirin asenteiden, uusvanhempi-uuslapsisuhteen, lastenkasvatuksen, kotitöiden ja rahan intersektionaalisten erojen suhde kieliin ja kulttuuriin oli risteävä ja yhteenkietoutuva. Kielen avulla oli esimerkiksi helpompi ylläpitää yllirajaisia sukulaissuhteita. Uusperheyden ja kulttuurin risteävä suhde näkyi esimerkiksi siinä, että juhlia ei välttämättä vietetty yhdessä tai kaikki perheenjäsenet eivät osallistuneet yllirajaiseen toimintaan.

Aineistossa ilmeni intersektionaalisten erojen järjestymisessä positiivinen tai negatiivinen kierre. Negatiivinen kierre näkyi vaikkapa äitipuolen kielteisestä uusperhekokemuksesta, joka oli vähentänyt motivaatiota opetella puolison kieltä, mikä puolestaan vaikutti yllirajaisen suhteiden toimivuuteen, sillä äitipuoli jäi kielitaidon puutteen vuoksi ulkopuolelle yllirajaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Intersektionaalisten erojen positiivinen kierre puolestaan ilmeni esimerkiksi kielen oppimisessa, joka puolestaan helpotti yllirajaisen sukulaissuhteiden ylläpitoa ja sen myötä vahvisti suhteita.

Intersektionaaliset erot kaksikulttuurisuudessa, kaksikielisyydessä ja uusperheydessä olivat laadultaan erilaisia eri elinkaaren vaiheissa. Tutkimuksen aineiston perusteella intersektionaalisten erojen merkitys ei ole kovin suurta perheen elinkaaren alkuvaiheessa ja eroja joko ei nähdä tai niitä minimoidaan. Alkuvaiheen intersektionaalisten erojen järjestymisen oli laadultaan melko neutraalia eivätkä kahden kulttuurin uusperhe-elämän osa-alueet vaikuttaneet vielä kovinkaan vahvasti toisiinsa. Keskivaiheessa intersektionaalisten erojen merkitys kasvoi, kun perheet kohtasivat ongelmia arjessa ja ihmissuhteissa. Intersektionaalisten erojen järjestymisen oli usein laadultaan negatiivista, jolloin muutos huonompaan jollakin kahden kulttuurin uusperhe-elämän osa-alueella vaikutti negatiivisesti myös toisiin osa-alueisiin. Myöhäisvaiheessa intersektionaalisten erojen kanssa oli opittu elämään ja saatu aikaan kaikkia tyydyttäviä ratkaisuja. Myöhäisvaiheen intersektionaalisten erojen järjestymisen oli aineiston yhden perheen perusteella positiivista, jolloin kahden kulttuurin uusperhe-elämän osa-alueiden hyvät kokemukset vaikuttivat myönteisesti toisiinsa.

Intersektionaalisuus ja intersektionaalisten erojen merkitys tuli näkyville selvimmin ongelma- ja konfliktitilanteissa. Näistä kolmesta risteävästä elementistä uusperheydellä oli tässä aineistossa eniten merkitystä perheen selviytymisen kannalta. Kulttuurierot ja kielierot eivät itsessään tuntuisi aiheuttavan merkittäviä ongelmia tai olevan uhka perheen selviytymiselle, mutta jos perheessä on uusperhesuhteisiin liittyviä ongelmia joko parisuhteessa tai uusvanhempi-uuslapsisuhteessa, kulttuurierot ja kielierot lisäävät tilanteiden haasteellisuutta. Parisuhteen ongelmia saatettiin selittää osittain kulttuurieroilla ja parisuhdetta saattoivat rasittaa myös kieleen liittyvät haasteet. Uusvanhemman ja uuslapsen suhteen toimimattomuus rasitti parisuhdetta. Uusvanhempi-uuslapsisuhteen haasteina olivat jommankumman osapuolen tai molempien torjunta, välinpitämättömyys tai vihamielisyys. Tämän lisäksi suhteeseen saattoivat vaikuttaa kulttuurierot sekä yhteisen kielen puute tai sen heikko hallinta. Kaksikulttuurista uusperhe-elämää tukivat molempien kulttuurien huomioiminen, uusvanhemman ja uuslapsen molemminpuolinen hyväksyntä, uusvanhemman osallistuminen lastenhoitoon, perheen arkeen ja kotitöihin ajallisesti sekä rahallisesti ja yhteisen kielen käyttö joko opettelemalla kieli tai kääntämisen avulla. Parhaimmillaan, jos kaikki osa-alueet toimivat, intersektionaaliset erot olivat perhe-elämää tukevia.

7.3 Tutkimuksen arviointia

Suomessa on tutkittu jo jonkin verran uusperheitä, kaksikielisiä perheitä ja kaksikulttuurisia perheitä. Kaksikulttuurisen uusperheen tutkimusta ei ole juuri tehty ja siinä on tämän tutkimuksen merkitys. Pyrin tutkimuksellani tuomaan lisätietoa uusperheistä, kaksikielisistä ja kaksikulttuurisista perheistä uuden kohderyhmän näkökulmasta ja kuvaamaan äitien ja äitipuolten kokemusten kautta kaksikulttuurisen uusperheen arkea ja ihmissuhteita kaksikulttuurisuuden, kaksikielisuuden ja uusperheyden yhdistelmässä.

Intersektionaalinen näkökulma ja intersektionaalisten erojen suhteiden tarkastelu toimi hyvin kaksikulttuurisen uusperhe-elämän tutkimisessa. Erojen suhteet ja niiden merkitys sisäisesti ja välillisesti sekä ajallisesti sopivat kaksikulttuurisuuden, kaksikielisuuden ja uusperheyden yhdistelmään. Analyysin heikkoutena tulee kuitenkin huomata stereotypisoinnin ongelma, joka voi tulla ilmi niin kulttuurierojen kuin uusperhe-erojen tulkinnoissa eri teemoissa. Onko esimerkiksi kuritusväkivallan käyttö kulttuurisidonnaista vai henkilön omasta henkilöhistoriasta johtuvaa, onko kotitöihin osallistumattomuus kulttuurisidonnaista vai henkilön persoonasta johtuvaa, onko uusvanhemman saitus uusvanhemmuudesta tai kulttuurista vai jostain muusta johtuvaa ja niin edelleen? Eri maiden kult-

tuurien lisäksi tutkimuksessa tulee esille suomalaisuuden ja suomalaisen kulttuurin stereotypisointia sekä vastaajien kertomuksissa että tämän kirjoittajan tekstissä.

Kaksikulttuurisen uusperhe-elämän lisäksi tarkastelin kehittämäni vaihemallin toimivuutta analyysissä. Alkuvaiheen innostus, keskivaiheen haasteet ja myöhäisvaiheen helpotus ilmenivät kaksikulttuurisen uusperhe-elämän vaihemallissa puheena, tekoina ja tapahtumina. Nelivaiheinen malli sopi hyvin kaksikulttuurisen uusperhe-elämän tarkasteluun, kun halusin ottaa huomioon perheiden yhdessäoloajan pituuden. Vaihemallissa näkyi selkeästi, kuinka ja mihin suuntaan kaksikulttuurisuus, kaksikielisyys ja uusperheys muuttuivat perheissä ajan kuluessa.

Aiemman tutkimustiedon ja aineiston lisäksi omat kokemukseni kaksikulttuurisen ja kaksikielisen uusperheen elämästä ovat voineet vaikuttaa tutkimuksen kulkuun. Onko oma kokemukseni hyvä vai huono asia? Toisaalta voi olla, että olen niin tottunut ja sisällä tällaisen perheen elämässä, että minulta on voinut jäädä huomaamatta joitakin asioita, jotka joku muu, ei-uusperheellinen tai yksikulttuurisessa perheessä elävä olisi huomannut ja osannut ihmetellä. Toisaalta juuri johtuen tästä sisäpiiriläisyydestäni tunsin ymmärtäväni vastaajien kokemukset hyvin ja eritoten haastattelutilanteissa tiesin tarkkaan, mistä vastaajat puhuivat, koska olin itse kokenut samoja asioita. Jotta kokemuksillani ei olisi ollut vaikutusta tutkimukseen tai analyysiin, pyrin minimoimaan kokemusteni vaikutusta koko ajan tietoisesti ja olemaan mahdollisimman objektiivinen tutkimuskohteeni suhteen.

Aineiston keruu oli haasteellista, sillä tutkimuksen kohderyhmään kuuluvia henkilöitä oli vaikea tavoittaa. Keräsin aineiston kirjoituksina ja haastatteluina. Vastaajien motivaationa tutkimukseen osallistumiselle oli muun muassa halu auttaa tutkimuksen teossa, halu olla mukana tutkimuksessa sekä tarve kertoa ongelmista. Tutkimuksen eettisyydestä huolehdin niin, että kerroin sekä kirjoituspyynnössä että haastattelupyynnössä ja haastatteluiden alussa aineistonkeruun ja tutkimuksen tarkoituksesta sekä siitä, että aineistosta tullaan käyttämään aineisto-otteita tutkimusraportissa. Käsitelin ja säilytin saamiani tietoja luottamuksellisesti ja huolehdin, että haastateltavien anonymiteetti säilyi tutkimusraportissa, esimerkiksi muuttamalla nimet ja jättämällä kertomatta kansallisuudet, etniset ryhmät ja äidinkielet. Tein myös vastaajille selväksi, että he voivat ottaa yhteyttä jälkikäteen ja tarkentaa sanottavaansa tai perua osallistumisensa, jos niin haluavat. (Ruusuvuori & Tiittula, 2005:17.)

Tutkimukseni arvioitavuudesta totean, että analyysi on toteutettu niin, että lukija kykenee seuraamaan päättelyäni ja hänelle on annettu edellytykset hyväksyä tai riitauttaa tulkinnat. Arvioidessani

tutkimukseni toistettavuutta ymmärrän, että aiemmin mainitulla stereotypisoinneilla ja omilla kokemuksillani saattaa olla vaikutusta tulkintoihin niin, että joku toinen tutkija saattaisi saada, jos ei erilaisia, mutta ehkä toisin tavoin painotettuja tuloksia. (Mäkelä, 1990:53.)

Aineistoni, eli kolmentoista kirjoituksen ja viiden haastattelun, riittävyys ja kattavuus kvalitatiivisen tutkimuksen aineistona riippuu siitä kumpaa analyysin tasoa arvioin (Mäkelä, 1990:52, Eskola, 2007:40). Kun arvioin tutkimuskohteeni kaksikulttuurisen uusperheen deskriptiivistä eli kuvailevaa analyysia, olisi aineistoa voinut olla enemmänkin. Kaksikulttuuriset uusperheet olivat hyvin heterogeenisiä ja vastaajatkin jakautuivat kahteen eri ryhmään, uusperheessä äitinä tai äitipuolena oleviin naisiin, joiden puoliso oli muuttanut ulkomailta ja uusperheessä äitinä tai äitipuolena oleviin naisiin, jotka olivat itse muuttaneet ulkomailta. Vaikka jotkin aiheet myös alkoivat toistua, kuten vaikkapa kieleen liittyvät valinnat, ei voi puhua aineiston kylläntymisestä. Uudet tapaukset olisivat saattaneet tuoda esiin uusia piirteitä. (Mäkelä, 1990:52.) Intersektionaalisen analyysin näkökulmasta puolestaan olisi yksikin haastattelu riittänyt. Tutkittaessa eri elementtien risteämistä ja kietoutumista toisiinsa ei tarkoituksena olekaan saada aikaan kattavaa kuvausta koko kohteesta vaan yhdestä siihen liittyvästä ilmiöstä, tässä tapauksessa kaksikulttuurisen uusperhe-elämän intersektionaalisuudesta. Tapaukset yhdestä perheestä olisi sopinut hyvin intersektionaalisten erojen tutkimukseen, jolloin tutkimukseen olisi voinut ottaa mukaan useampia intersektionaalisia tasoja, kuten vaikkapa maahanmuuttaneen kulttuuritaustan, akkulturaatioprosessin vaiheen tai hänen valitsemansa akkulturaatiostrategiat, jotka vaikuttavat oleellisesti maahan muuttaneen toimintaan perheessä.

Tutkimus on laajahko pro gradu-tutkielmaksi, mutta perustelen tätä tutkimuskohteella. Kaksikulttuurinen uusperhe pitää sisällään kolme ominaisuutta, kaksikulttuurisuuden, kaksikielisyyden ja uusperheyden. Halusin kuvata monipuolisesti sitä, mikä on kaksikulttuurinen uusperhe ja millaisten asioiden kanssa kaksikulttuuriset uusperheet elävät ja miten kulttuurit, kielet ja uusperheys näkyvät perheen arjessa ja ihmissuhteisissa. Motiivina tähän oli se, että kaksikulttuurisista uusperheistä ei ole juurikaan tehty omaa tutkimusta ja siitä syystä oli tärkeää tuoda tietoa ylipäätään tästä perhemuodosta. Taustoitin tutkimuskohteeni eri ominaisuuksia tukeutumalla aiempaan kaksikulttuuristen ja kaksikielisten perheiden sekä uusperheiden tutkimukseen, jotta lukijalle välittyisi kuva, mistä kaikesta tässä yhdistelmässä on kyse. Tutkimuksen aineistoon suhtauduin todistuksina, jolloin pidin vastaajan kertomusta rehellisenä kuvauksena hänen todellisuudestaan ymmärtäen kyllä samalla todistuksiin liittyvät heikkoudet, kuten vaikkapa ”onnellisuusmuurin” (Alasuutari, 2007:95,98). Sitä taustalla käyttäen perustelen sillä, että halusin lukijan saavan mahdollisimman laajan, todellisen ja elävän käsityksen kaksikulttuurisesta uusperhe-elämästä.

7.4 Jatkotutkimusmahdollisuuksia

Jatkossa kaksikulttuuristen uusperheiden tutkimusta voisi laajentaa suuremmalla otoksella. Haastatteleamalla kaksikulttuuristen uusperheiden lapsia, lapsipuolia, isiä sekä isäpuolia olisi mahdollista saada tarkempia tuloksia. Uuslasten kokemusten tutkiminen olisi tärkeää sillä uuslapsi-uusvanhempi -suhde voi olla jo itsessään haasteita aiheuttava, mutta kun siihen lisätään kieli- ja kulttuurierot, on haaste moninkertainen. Miltä tuntuu vaikkapa suomalaisesta lapsesta, kun perheeseen muuttaa uusi aikuinen, joka on erimaalainen ja erikielinen tai maahanmuuttaneesta lapsesta, jolla perherakenteen lisäksi muuttuu maa, kieli ja kulttuuri? Etenkin Suomeen muuttaneiden maahanmuuttajataustaisten uuslasten kokemusten tutkimista pidän tärkeänä. Jotta pystyy integroitumaan uuteen maahan ja omaksumaan kielen ja kulttuurin, se vaatii lapselta ponnistelua ja siinä hyvä uuslapsi-uusvanhempi -suhde on ensiarvoisen tärkeä. Tai päinvastoin, huono suhde voi estää tai hidastaa integroitumista ja jopa vahingoittaa lasta.

Isäpuolten kokemuksia olisi hyvä tutkia ja kartoittaa sitä, kuinka ulkomailta muuttaneet ovat kokeneet maahanmuuton ja suomalaiset uuslapset sekä suomalaisten uusisien kohdalla maahan muuttaneen uuslapsen ja hänestä vastuun ottamisen. Millaista apua he kenties tarvitsisivat uusvanhemmuuteensa? Kuinka esimerkiksi uusisä selviytyy uusvanhemmuuden haasteista, kun uuslapsi on erimaalainen ja erikielinen tai miltä tuntuu uusvanhemmuus ulkomaalaisesta uusisästä, jolla on lisäksi edessään kotoutumisen haasteet. Perheiden jaksamisen ja jatkuvuuden kannalta olisi hyvä selvittää, kuinka maahan muuttanut puoliso kokee suomalaisen puolison kotoutumisensa tukijana tai suomalainen puoliso maahan muuttaneen puolison kotouttamisen tukemisen ja millaista apua tässä saataisiin tarvita.

LÄHTEET

- Aarni, Armi, Isaksson, Paavo, Khan, Anna-Maija & Räisänen, Tarja. (2008). Lapsikaappausuhka elämän varjona. Äitien kokemuksia suomalais-islamilaisestä perheestä. Kaapatut lapset ry. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Alasuutari, Pertti.(2007). Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Osuuskunta Vastapaino. Tampere. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Angle, Jaana. (2014). Maahanmuuttajan puolisona Suomessa. Narratiivinen tutkimus kestävästä monikulttuurisista avioliitoista. Acta Universitatis Lapponiensis 272. University of Lapland. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Arnberg, Lenore. (1989). Tavoitteena kaksikielisyys. Suomentanut Outi Peck. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Englanninkielinen alkuteos ”Raising Children Bilingually”: The Pre-school Year’s. Multilingual Matters Ltd. Clevedon. Philadelphia, 1987.
- Aukia, Pekka & Manninen, Kirsti. (1999). Uusi suurperhe – katiska vai turvaverkko? Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Baptiste, David A. Jr. (1984). Marital and Family Therapy with Racially/Culturally Intermarried Stepfamilies: Issues and Guidelines. Family Relations, Vol. 33, No. 3, Remarriage and Stepparenting (Jul., 1984), pp. 373-380. National Council on Family Relations. URL: <http://www.jstor.org/stable/584708>. 01.10.2015 19:59 UTC. Luettu 1.10.2015.
- Broberg, Mari. (2010). Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 52/2010. Väestöliitto. Helsinki: Hakapaino Oy. www.doria.fi/bitstream/handle/10024/63343/diss2010broberg.pdf.
- Castren, Anna-Maija. (2009). Onko perhettä eron jälkeen? Eroperhe, etäperhe, uusperhe. Gaudeamus. Helsinki University Press. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Cunningham, Una. (2011). Growing Up with Two Languages. A practical guide for the bilingual family. Third Edition. Routledge. Taylor & Francis Group. London and New York. Printed and bound in Great Britain by TJ International Ltd, Padstow, Cornwall.
- Eskola, Jari. (2007). (Teema)haastattelututkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa Leena, Viinamäki & Erkki, Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 32–45.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana. (2010). Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Juhani, Aaltola & Raine, Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 26–44.
- Hassinen, Sirje. (2002). Simultaaninen kaksikielisyys. Läheiset sukukielet viro ja suomi rinnakkain. Acta universitatis ouluensis B Humaniora 43. Oulu: Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos, Oulun yliopisto.
- Hayman, Suzie. (1999). Sinun, minun, meidän, opas uusperheille. Miten elän sovussa uuden ja vanhan perheeni aikuisten, lasten ja sukulaisten kanssa. Suomentanut Kirsi Tanner. Elämä muuttuu.

Gummerus, Jyväskylä, Helsinki. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Englanninkielinen alkuteos: The Relate Guide to Second Families. Published by agreement with Leonhardt & Hoier Literary Agency aps, Copenhagen, 1997.

Heikkilä, Elli.(2005). Monikulttuuriset avioliitot tilastoissa ja arjen elämässä. Teoksessa Anne, Ali-tolppa-Niitamo, Ismo, Söderling & Stina, Fågel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu. Helsinki. Vammalan Kirjapaino Oy, 24–36.

Huttunen, Jouko. (2001). Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä. PS-kustannus. Juva: WS Bookwell Oy.

Hynninen, Anna. Toisto ja variaatio omaelämäkerrallisessa kerronnassa. Elore 2/2004, 11. vuosikerta. Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry., Joensuu ISSN 1456-3010, URL: http://cc.joensuu.fi/~loristi/2_04/hyn204.html E-mail: loristi@cc.joensuu.fi / Luettu 5.10.2011.

Innanen, Mikko. (2001). Isyys ja äitiys nuorten kertomana – lukiolaisten tyttöjen ja poikien kirjoituksia. LIKES Research Reports on Sport and Health 130. LIKES Research Center for Sport and Health Sciences. Jyväskylä: Kopi-Jyvä Oy. ER-paino

Iskanius, Sanna. (2002). Kahden kielen ja kulttuurin labyrintissa – venäjänkielisten maahanmuuttajanuorten kieli-identiteetti. Teoksessa Sirkka, Laihiala-Kankainen, Sari, Pietikäinen & Hannele, Dufva (toim.) Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopistopaino, 200–218.

Jaakkola, Magdalena. (1994). Puolalaiset Suomessa. Teoksessa Karmela, Liebkind (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Gaudeamus. Helsinki: Hakapaino Oy, 128–161.

Jaakkola, Risto & Sääntti, Ritva. (2000). Uusperheitten lapset ja vanhemmat Perheitten rakenne, toiminta ja talous. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 174. Helsinki: Hakapaino Oy.

Jallinoja, Riitta. (1984). Perhekäsityksistä perhettä koskeviin ratkaisuihin. Teoksessa Elina, Haavio-Mannila, Riitta, Jallinoja & Harriet, Strandell (toim.) Perhe, työ ja tunteet. Ristiriitoja ja ratkaisuja. Werner Söderström Osakeyhtiö. Porvoo. Helsinki. Juva. Juva: WSOY:n graafiset laitokset, 37–110.

Jallinoja, Riitta. (1985). Johdatus perhesosiologiaan. Sairaanhoidajien koulutussäätiön julkaisu. Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset.

Jallinoja, Riitta. (2000). Perheen aika. Kustannusosakeyhtiö Otava. Helsinki. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Järvinen-Tassopoulos, Johanna. (2004). Kreikkalais-suomalainen avioliitto: neuvottelua kahden kulttuurin leikkauspisteissä. Seminaariraportissa Elli, Heikkilä (toim.) Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Web Reports No.2. Siirtolaisuusinstituutti. Ulkosuomalaisparlamentti. www.migrationinstitute.fi/fi/webreport-2/monikulttuuriset-avioliitot-sillanrakentajina - Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina I Siirtolaisuusinstituutti. (pdf), 28–34.

Kahden kulttuurin parit ja perheet Suomessa – Tilastokatsaus 2009. Duo Kaksikulttuuristen parien ja perheiden Duo-projekti. www.familiacub.fi/duo

Kahden kulttuurin parit ja perheet Suomessa – tilastokatsaus 2013.
www.duoduo.fi/uploads/1/6/8/8/166885322/kahden_kulttuurin_parit_ja_perheet_suomessa_-_tilastokatsaus_2013.pdf) Luettu 29.9.2015.

Kangasniemi, Eeva. (2003). Rakkaudella yli rajojen? Lumeavioliitot. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2003:6. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504226867>. (pdf).

Karhuvaara, Marjatta, Kaitue, Sanna & Ruuhilahti, Susanna. (2013). Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Kinnunen, Saara. (2007). Kahden kauppa. Kestävää parisuhdetta rakentamassa. Saara Kinnunen ja Kotimaa-Yhtiöt Oy / Kirjapaja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kuronen, Marjo. (2003). Eronnut perhe? Teoksessa Hannele, Forsberg & Ritva, Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Yliopistopaino, 103–120.

Kyllönen-Saarnio, Eija ja Nurmi, Reet. (2005). Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 205:15. Sosiaali- ja terveysministeriö. Työministeriö. Monika-Naiset Liitto ry. Helsinki: Yliopistopaino.

Lahti, Reetta. (2014). Lapset uusperhe-erossa.
www.uusperheneuvoja.fi/wp-content/uploads/2014/11/Lahti-Reetta_Lapset-uusperhe-erossa.pdf

Laihiala-Kankainen, Sirkka. (2002). Venäjänkieliset Suomessa – piiloon jäänyt kulttuurivähemmistö. Teoksessa Sirkka, Laihiala-Kankainen, Sari, Pietikäinen & Hannele, Dufva (toim.) Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopistopaino, 133–153.

Lainiala, Lassi & Säävälä, Minna. (2012). Rakkautta, rikkautta ja ristiriitoja. Suomalaisten solmit mat kaksikulttuuriset avioliitot. Perhebarometri 2012. Väestöntutkimuslaitos – Katsauksia E 46/2012. Väestöliitto. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy.

Latomaa, Sirkku, Pöyhönen, Sari, Suni, Minna & Tarnanen, Mirja. (2013). Kielikysymykset muuttoliiikkeessä. Teoksessa Tuomas, Martikainen, Pasi, Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliiike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus. Painopaikka: Tallinna raamatutrukikoda, 163–183.

Liebkind, Karmela. (1994). Vietnamilaisena pakolaisena Suomessa. Teoksessa Karmela, Liebkind (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Gaudeamus. Helsinki: Hakapaino Oy, 162–191.

Liebkind, Karmela (toim.). (2001). Monikulttuurinen Suomi: etniset suhteet tutkimuksen valossa. 2.painos. Tampere: Tammer-paino Oy.

Liebkind, Karmela, Mannila, Simo, Jasinskaja-Lahti, Inga, Jaakkola, Magdalena & Kyntäjä, Eve (toim.). (2004). Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Gaudeamus. Helsinki. Tampere: Tammer-Paino.

Linna, Leena. (1999). Vuorovaikutus uusperheissä – toiveet ja todellisuus. Teoksessa Irmeli, Kinnunen, Ulla, Kyrönseppä & Sanna, Koskinen (toim.) Muuttuvat perhesuhteet – miten lapsi selviytyy uusperheessä? Terveydenhuollon psykologit ry. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 39–44.

Ludvig, Alice. (2006). Differences Between Women? Intersecting Voices in a Female Narrative. *European Journal of Women's Studies* 2006 13: 245. <http://ejw.sagepub.com/content/13/3/245>. Luettu 19.9.2011.

Lumio, Milla. (2011). Hymyn takana – Thaimaalaiset maahanmuuttajat, viranomaiset ja kotoutuminen. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 93. Poliisiammattikorkeakoulu. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Lähteenmäki, Minna. (2004). Seminaariraportissa Elli, Heikkilä (toim.), Ritva Viertola-Cavallari, Päivi, Oksi-Walter & Jonna, Roos Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Web Reports No. 2. Siirtolaisuusinstituutti. Ulkosuomalaisparlamentti. www.migrationinstitute.fi/fi/webreport-2/monikulttuuriset-avioliitot-sillanrakentajina - Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina I Siirtolaisuusinstituutti. (pdf), 67–70.

Malinen, Vuokko ja Larkela, Pekka. (2011). Parisuhde – uusperheen ydin. Väestöliitto. VL-Markkinointi Oy. Helsinki. Vaasa: Oy Fram Ab.

Marks, Beulah. (2011). Psychotherapy with an adolescent girl in a mixed-race stepfamily in post-apartheid South Africa. MRKBEU001. Supervised by Dr Catherine L. Ward. A minor dissertation submitted in partial fulfilment of the requirements for the degree of Master of Arts in Clinical Psychology. Faculty of Humanities. University of Cape Town. uctscholar.uct.ac.za/PDF/88510_Marks_B.pdf.

Martikainen, Tuomas, Sintonen, Teppo & Pitkänen, Pirkko. (2006). Ylirajainen liikkuvuus ja etniset vähemmistöt. Teoksessa Tuomas, Martikainen (toim.) Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Tietolipas 212. SKS. Helsinki: Hakapaino Oy, 9–41.

Martikainen, Tuomas. (2007). Maahanmuuttajaväestön sukupuolittuneisuus, perheellistymisen ja sukupolvisuus. Teoksessa Tuomas, Martikainen & Marja, Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Väestöliitto. 2. muuttamaton painos. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy.

Martikainen, Tuomas, Saukkonen, Pasi ja Säävälä, Minna (toim.). (2013). Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus. Painopaikka: Tallinna raamatutrukikoda.

Matyska, Anna. (2014). Transnational families in the making: the Polish experience of living between Poland and Finland during and after the Cold War. Academic Dissertation. University of Tampere, School of Social Sciences and Humanities. Acta Universitatis Tamperensis; 1891. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Tampub.uta.fi/handle/10024/66396/browse?value=Matyska%2C+Anna&type=author-Vaitoskirjat. (pdf).

Miettinen, Anneli. (2008). Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo. Palkattoman työn jakamiseen liittyvät käytännöt ja asenteet Suomessa. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E32/2008. Helsinki: Yliopistopaino.

- Murtorinne-Lahtinen, Minna. (2011). Äitipuolen identiteetin rakentaminen uusperheessä. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 427. Publishing Unit, University Library of Jyväskylä. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4528-2>. (pdf).
- Murtorinne-Lahtinen, Minna. (2013). Hyvä paha äitipuoli uusperheen arjessa. Helsinki: Kirjapaja.
- Mäkelä, Klaus. (toim.). (1990). Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Gaudeamus. Helsinki: Painokaari Oy.
- Männistö, Yrjö Lazareva, Ella.(2004). Suomalais-venäläiset avioliitot: odotukset ja pettymykset. Seminaariraportissa Elli, Heikkilä (toim.), Ritva Viertola-Cavallari, Päivi, Oksi-Walter & Jonna, Roos Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Web Reports No.2. Siirtolaisuusinstituutti. Ulko-suomalaisparlamentti.
www.migrationinstitute.fi/fi/webreport-2/monikulttuuriset-avioliitot-sillanrakentajina - Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina I Siirtolaisuusinstituutti. (pdf), 46–48.
- Nätkin, Ritva. (2003). Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Hannele, Forsberg & Ritva, Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Yliopistopaino, 16–38.
- Oinonen, Eriikka. (2015). Aikuistumisia. Teoksessa Matti, Hyvärinen, Eriikka, Oinonen & Tiina, Saari (toim.) Hajoava perhe. Romaani monitieteisen tutkimuksen välineenä. Vastapaino. Tampere. Vantaa: Hansaprint Oy, 53–75.
- Oksi-Walter,Päivi.(2004). Monikulttuuristen parisuhteiden ja perheiden dynamiikka käytännön näkökulmasta tarkasteltuna. Seminaariraportissa Elli, Heikkilä (toim.), Ritva, Viertola-Cavallar, Päivi, Oksi-Walter & Jonna, Roos Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Web Reports No. 2. Siirtolaisuusinstituutti. Ulkосуomalaisparlamentti.
www.migrationinstitute.fi/fi/webreport-2/monikulttuuriset-avioliitot-sillanrakentajina - Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina I Siirtolaisuusinstituutti. (pdf), 22–27.
- Paalanen, Pirjo. (1996). Sijoittuminen työelämään. Teoksessa Maarit, Huhtaniemi (toim.) Kauniit ja rohkeat filippiinat. Filippiiniläisnaiset meillä ja muualla. Filippiinit-seura ry. Helsinki: Yliopistopaino, 88–93.
- Paananen, Sinikka. (1991). Perhe kuin joukkuepeli. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.
- Paavilainen, Eija ja Pösö, Tarja. (2003). Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Werner Söderström Osakeyhtiö. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Parviainen, Heikki. (2003). Kansainvälinen adoptiotoiminta Suomessa vuosina 1970-2000. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja E 15/2003. Väestötutkimuslaitos. Väestöliitto. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Phoenix, Ann & Pattynama, Pamela. (2006). Intersectionality. European Journal of Women's Studies 2006 13: 187. <http://ejw.sagepub.com/content/13/3/187>. Luettu 19.9.2011.

- Prins, Baukje. (2006). Narrative Accounts of Origins : A Blind Spot in the Intersectional Approach? *European Journal of Women's Studies* 2006 13: 277. <http://ejw.sagepub.com/content/13/3/277>. Luettu 19.9.2011.
- Raittila, Kaisa ja Sutinen, Päivi. (2008). *Huonetta vai sukua – elämää uusperheessä*. Kirjapaja. Helsinki. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Rauha, Maija. (2003). *Äitipuolen käsikirja. Nauti elämästä uusperheessä*. Werner Söderström Osakeyhtiö. Juva: WS Bookwell Oy.
- Repo, Katja. (2003). Perheen sisäisen rahatalouden jännitteitä. Teoksessa Hannele, Forsberg & Ritva, Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Yliopistopaino, 64–85.
- Reuter, Anni & Kyntäjä, Eve. (2006). Kansainvälinen avioliitto ja stigma. Teoksessa Tuomas, Martikainen (toim.) *Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla*. Tietolipas 212. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Etnisten suhteiden ja kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimuksen seura ry:n julkaisuja. Helsinki: Hakapaino Oy, 104–125.
- Ritala-Koskinen, Aino. (2001) Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestötutkimuslaitos. Väestöliitto. D 38 2001.
- Ritala-Koskinen, Aino. (2003). (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa Hannele, Forsberg & Ritva, Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Yliopistopaino, 121–139.
- Rojola, Lea. (1996). Ero. Teoksessa Anu, Koivunen & Marianne, Liljeström (toim.) *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Vastapaino. Tampere. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 159–178.
- Romaine, Suzanne. (1995). *Bilingualism. Second Edition. Language in society* 13. Merton College, University of Oxford: Blackwell Publishing.
- Rotkirch, Anna. (2013). Perheet maailmassa. Teoksessa Osku, Haapasaari & Elina, Korhonen (toim.) *Mikä perhe? Perhe eri kulttuureissa*. Väestötietosarja 26. Väestöliitto. Helsinki. www.vaestoliitto.fi/kansainvalisyys (pdf), 6–11.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.). (2005). *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.
- Ruutu, Teresita. (1996). Rakkautta yli rajojen – kahden kulttuurin liitot. Teoksessa Maarit, Huhtaniemi (toim.) *Kauniit ja rohkeat filippiinat. Filippiiniläisnaiset meillä ja muualla*. Filippiinit-seura ry. Helsinki: Yliopistopaino, 111–113.
- Rynkänen, Tatjana. (2002). Venäläisen maahanmuuttajan kokemuksia. Teoksessa Sirkka, Laihiala-Kankainen, Sari, Pietikäinen & Hannele, Dufva (toim.) *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti*. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopistopaino, 169–172.

Saarinen, Aino. (2009). Kolmoishaaste. Maahanmuuttajat ja poliittinen kansalaisuus. Naistutkimus 1/2009. <http://elektra.helsinki.fi/se/n/0784-3844/22/1/kolmoish.pdf>.

Salmi, Venla. (2008). Väkivallan kasautuminen. Teoksessa Noora, Ellonen, Juha, Kääriäinen, Venla, Salmi & Heikki, Sariola (toim.) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere, 2008. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki, 2008. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy - Juvens Print, 136–148.

Salokangas, Tuulikki. (1999). Millaista tukea lapsi tarvitsee muuttuvissa perhesuhteissa. Teoksessa Irmeli, Kinnunen, Ulla, Kyrönseppä & Sanna, Koskinen (toim.) Muuttuvat perhesuhteet – miten lapsi selviytyy uusperheessä? Terveydenhuollon psykologit ry. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 45–52.

Saukkonen, Pasi. (2013). Maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka. Teoksessa Tuomas, Martikainen, Pasi, Saukkonen & Minna, Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus. Painopaikka: Tallinna raamatutrukikoda, 81–97.

Shinyella, Tuuli. (2012). Kaksikulttuurista arkea suomalais-thaimaalaisissa lapsiperheissä. Selvitys suomalais-thaimaalaisien lapsiperheiden tilanteesta sekä erityispiirteistä, -tarpeista ja –haasteista. Monikulttuurisuusyhdistys Familia Club ry. Helsinki 2012. www.familiacub.fi/duo_suomi-thai_selvitys.pdf. Luettu 29.9.2015.

Siim, Pihla. (2007). Äidit ja heidän lapsensa. Teoksessa Tuomas, Martikainen & Marja, Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Väestöliitto. 2. muuttamaton painos. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy, 218–244.

Sirkkilä, Hannu. (2005). Elättäjyyttä vai erotiikkaa. Miten suomalaiset miehet legitimoivat parisuhhteensa thaimaalaisen naisen kanssa? Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 268. Jyväskylän yliopisto. Department of Social Sciences and Philosophy/philosophy, University of Jyväskylä. Publishing Unit, University Library of Jyväskylä. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/.../9513921808.pdf>.

Sirkkilä, Hannu. (2006). Suomalaismiesten käsityksiä thaimaalaisista vaimoistaan. Teoksessa: Martikainen, Tuomas, (toim.). Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Tietolipas 212. SKS. Helsinki: Hakapaino Oy.

Sjöblom-Immala, Heli. (2015). Puolisona maahanmuuttaja – Monikulttuuristen perheiden viihtyminen Suomessa ja muuttosuunnitelmat. KAKS – Kunnallisalan kehittämissäätiö. Kunnallisalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 85. Pole-Kuntatieto Oy, Heli Sjöblom-Immala ja Siirtolaisuusinstituutti. Vammalan kirjapaino Oy, Sastamala 2015.

Smidt, Sandra. (2008). Supporting Multilingual Learners in the Early Years. Many languages – many children. The Nursery World Series. The Nursery World/Routledge Essential Guides for Early Years Practitioners. First published 2008 by Routledge. Taylor & Francis Group. London and New York. Printed and bound in Great Britain by TJ International Ltd, Padstow, Cornwall.

Sormunen, Helena. (1987). Viikonloppuäiti. 18 kertomusta avioerosta. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki: Painokaari Oy.

Sutela, Hanna & Larja, Liisa. (2015). Yli puolet Suomen ulkomaalaistaustaisista muuttanut maahan perhesyistä. Tilastokeskus. www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-10-15_001.html-Yli puolet Suomen ulkomaalaistaustaisista muuttanut maahan perhesyistä I Tilastokeskus. Luettu 25.11.2015.

Sutinen, Päivi. (2005). Vanhempana ja aikuisena uusperheessä. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 203. Helsinki: Yliopistopaino.

Säävälä, Minna. (2007). Sukupuoli etnisen itseymmärryksen keskiössä. Teoksessa Tuomas, Martikainen & Marja, Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Väestöliitto. 2. muuttamaton painos. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy, 68–87.

Säävälä, Minna. (2011). Perheet muuttoliikkeessä. Perustietoa maahanmuuttaneiden kohtaamiseen. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E41/2011. Väestöliitto. Helsinki: Hakapaino Oy.

Säävälä, Minna. (2013). Maahanmuutto perheilmiönä. Teoksessa Tuomas, Martikainen, Pasi, Saukkonen & Minna, Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus. Painopaikka: Tallinna raamatutrukikoda, 101–122.

Therborn, Göran. (2012). Maailma. Aloittelijan opas. Suomentanut Natasha Vilokkinen. Osuuskunta Vastapaino. Tampere. Jyväskylä: Bookwell Oy. Englanninkielinen alkuteos: The World – A Beginner's Guide. This edition is published by arrangement with Polity Press Ltd., Cambridge, 2011.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki. Latvia: Livonia Print.

Viertola-Cavallari, Ritva. (2009). Italiasta tuli kohtaloni. Teoksessa Päivi, Oksi-Walter, Jonna, Roos & Ritva, Viertola-Cavallari (toim.) Monikulttuurinen perhe. Kustannus Oy Arkki. Helsinki. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 13–66.

Viertola-Cavallari, Ritva. (2009). Opas: Naimisiin ulkomaalaisen kanssa. Teoksessa Päivi, Oksi-Walter, Jonna, Roos & Ritva, Viertola-Cavallari (toim.) Monikulttuurinen perhe. Kustannus Oy Arkki. Helsinki. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 157–193.

Viertola-Cavallari, Ritva. (2004). Seka-avioliitot yhteiskunnallisena katalysaattorina. Seminaariraportissa Elli, Heikkilä (toim.), Ritva, Viertola-Cavallari, Päivi, Oksi-Walter & Jonna, Roos Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Web Reports No.2. Siirtolaisuusinstituutti. Ulkосуomalaisparlamentti. www.migrationinstitute.fi/fi/webreport-2/monikulttuuriset-avioliitot-sillanrakentajina - Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina I Siirtolaisuusinstituutti. (pdf), 8–21.

Väestöliitto, 2015a, www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-jalinkkeja/tilastotietoa/perheet/uusperheet_suomessa/) Luettu 28.9.2015.

Väestöliitto, 2015b, www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/Tilastoja_ja_linkkeja/ tilastotietoa / perheet /uusperheet_suomessa/.) Luettu 28.9.2015.

Vänttinen, Päivi. (1996). Vaimoja ja siirtolaisketjuja. Teoksessa Maarit, Huhtaniemi (toim.) Kauniit ja rohkeat filippiinat. Filippiiniläisnaiset meillä ja muualla. Filippiinit-seura ry. Helsinki: Yliopistopaino, 84–87.

Yesilova, Katja. (2009). Ydinperheen politiikka. Gaudeamus. Helsinki University Press. Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä. Helsinki: Hakapaino.

Yuval-Davis, Nira. (2006). Intersectionality and Feminist Politics. *European Journal of Women's Studies* 2006 13: 193. <http://ejw.sagepub.com/content/13/3/193>. Luettu 19.9.2011.

Zechner, Minna. (2006). Hoivan paikat transnationaalisissa perheissä. Teoksessa Tuomas, Martikainen (toim.) Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Tietolipas 212. SKS. Helsinki: Hakapaino Oy, 83–103.

Painamattomat lähteet

Aalto, Laura. (2004). Lasten kokemuksia perhesuhteista ja elämästä uusperheessä. Pro gradu -tutkielma. Psykologian laitos. Joensuun yliopisto.

Kajoniemi, Anne. (2007). Isäpuolesta isäksi. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylän yliopisto.

Karvonen, Elena. (2004). Venäläis-suomalaisen uusperheen haasteet – Suomessa asuvien venäläisten äitien kokemana. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Diakonia – ammattikorkeakoulu. Helsingin yksikkö.

Nikander, Pirjo. (2011). Intersektionaalisuus ja elämänkulku: metodologisten lähestymistapojen hahmottelua. Työryhmät. Yllätysten sosiologia. Sosiologipäivät Tampereella 24.-25.3.2011. westernmarck.fi/sosiologipaivat/wp-content/uploads/tyoryhmat_2011.pdf.

Nissi, Kaisa. (2011). Sukupuolen, kansallisuuden, etnisyyden ja henkilöhistorian risteämät kahden kulttuurin pariskuntien arjessa. Työryhmät. Yllätysten sosiologia. Sosiologipäivät Tampereella 24.-25.3.2011. westernmarck.fi/sosiologipaivat/wp-content/uploads/tyoryhmat_2011.pdf.

Rimpiläinen, Sirkku. (2007). Koodien yhdistyminen ja dominanssi simultaanisessa kaksikielisydessä. Sivuinlaudatur. Kieli- ja käännöstieteiden laitos. Suomen kieli. Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-16850>. (pdf).

Suomenaro, Eeva Ilma Johanna. (2000). Suomalais-turkkilaisten seka-avioliittojen viestintäproblematiikka. Pro gradu -tutkielma. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. ICIR-maisteriohjelma. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2000853169>. (pdf).

Viljakainen, Minna. (2010). ”Koirat haukkuu ja karavaani kulkee”. Ongelmista selviytyminen uusperheen vanhempien tarinoissa. Pro gradu -tutkielma. Psykologian laitos. Joensuun yliopisto.

LIITTEET

LIITE 1: Suomenkielinen kirjoituspyyntö

ELÄMÄÄ KAKSIKULTTUURISESSA UUSPERHEESSÄ

KIRJOITUSPYYNTÖ

Haluatko kertoa kokemuksistasi elämästä ja ihmissuhteista kaksikulttuurisessa uusperheessä?

Onko nykyinen perhemuotosi kaksikulttuurinen uusperhe? Oletko joko vanhempänä kaksikulttuurisessa uusperheessä tai oletko lapsena elänyt tällaisessa perheessä? Vai oletko eronnut, jolloin sinulla on jo elettyä kokemusta kaksikulttuurisesta uusperheestä. Voit olla suomalainen tai ulkomailta Suomeen muuttanut.

Olen sosiologian opiskelija Tampereen yliopistossa ja teen pro gradu -tutkielmaa kaksikulttuurisista uusperheistä. Olisin hyvin kiitollinen, jos voisit kirjoittaa minulle omista kokemuksistasi elämästä ja ihmissuhteista teidän kaksikulttuurisessa uusperheessänne. Tällaisia perheitä ei ole juuri tutkittu, joten vastauksesi antavat arvokasta uutta tietoa kaksikulttuurisuudesta ja uusperheydestä samassa perheessä.

Voit kirjoittaa vapaamuotoisesti vaikkapa seuraavista aiheista:

1. **Kerro teidän kaksikulttuurisen uusperheenne tarina.**
2. **Mitkä asiat olette kokeneet teidän perheenne elämää ja ihmissuhteita rikastuttavina?**
3. **Mitkä asiat olette kokeneet haasteellisina ja kuinka olette haasteista selviytyneet?**
4. **Miten kielet ovat vaikuttaneet teidän perheenne elämän ja ihmissuhteiden toimivuuteen?**

Taustatiedoiksi tarvitsen ikäsi, sukupuolesi sekä äidinkielesi ja lähtömaasi, jos olet ulkomailta Suomeen muuttanut.

Voit kirjoittaa nimettömänä, mutta halutessasi voit kuitenkin jättää yhteystietosi mahdollista haastattelua varten. Kirjoitukset käsitellään luottamuksellisesti ja tutkimuksessa huolehditaan siitä, että yksittäisen kirjoittajan henkilöllisyyttä ja kansallisuutta ei voi tunnistaa. Voit kirjoittaa joko suomen, englannin tai venäjän kielellä.

Toivon kovasti kirjoituksia sekä suomalaisilta että Suomeen muuttaneilta kaksikulttuurisen uusperheen entisiltä tai nykyisiltä vanhemmilta ja lapsena tällaisissa perheissä asuneilta henkilöiltä.

Parhaista kertomuksista voidaan julkaista toimitettu kokoelmateos. Mikäli haluaisit kirjoituksesi mukaan julkaisuun, ilmoita suostumuksesi kirjoituksesi lopussa. Kirjoituksista ei käy ilmi kirjoittajan henkilöllisyys.

Kerään kirjoituksia xxxkuun loppuun, joten ehdit hyvin mukaan. Kirjoitusten **viimeinen jättöpäivä on siis xx.xx.201x**. Kirjoituksen voit lähettää sähköpostilla osoitteeseen: email. Jos haluat toimittaa kirjoituksesi muulla tavoin, ota minuun yhteyttä sähköpostitse.

Sirkku Rimpiläinen, opiskelija, Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tutkimustani ohjaa professori Matti Hyvärinen (puh. 03-3551 5076).

Vastaa mielelläni tutkimusta koskeviin kysymyksiin!

Sirkku Rimpiläinen

LIITE 2: Englanninkielinen kirjoituspyyntö

LIFE IN A TWO CULTURE STEP-FAMILY

Invitation to participate

Would you like to tell about your experiences of living, and relationships in a two-culture step-family (kaksikulttuurinen uusperhe)? Is your present family a two-culture step-family? Are you a parent, or a child in a two-culture step-family? Maybe, you are divorced and you have experienced in your past living in a two culture step-family. Whether you are Finnish or a person of any other nationality as long as you are living in Finland and are part of a two-culture step family you can participate in my study.

I am student of sociology at the University of Tampere and I am writing my master's thesis about two-culture step-families. I would be very grateful if You would write about your experiences of living, and relationships in your two-culture step-family. These kinds of families have rarely been studied and for this reason your story would contribute valuable information.

You can write quite freely for example about following themes:

- 1) **Tell the story of your two-culture step-family.**
- 2) **What are the things that you have found enriching your life and relationships most ?**
- 3) **What are the things you have found most challenging and how have you coped with these challenges?**
- 4) **What influences and effects have languages had in your everyday life, and relationships in your family? For example, have all the people in your family always spoken the same languages?**

The background information I need to know is your age, sex, mother language and home country.

You can write anonymous, but in case you would like to take part in a possible interview, please leave your contact information. All the stories will be handled with anonymity and within the study it will be taken care that the identity and nationality of an individual writer will not be identified. You can write in Finnish, English or Russian.

I do hope to receive stories from Finns and from persons who have moved to Finland, who live or have lived in a two culture step-family as a parent, as a stepparent or as a child.

It is possible that some stories will be published as a collection of stories. If you wish that your story would be published, please declare your acceptance at the end of your story. The identity of the writers will not be identified in a publication.

I will collect stories until the end February so you will have plenty of time to take part in my study. The last date to send your story will be xxth of February. You can send your story by e-mail to address: email. If you wish to send your story another way, please contact me by e-mail.

Sirkku Rimpiläinen, student, University of Tampere, School of Social Sciences and Humanities. The adviser of my study is Professor Matti Hyvärinen (tel. 03-35515076).

I am happy to answer any questions you may have, please feel free to contact me.

Yours sincerely
Sirkku Rimpiläinen

Жизнь в многокультурной новой семье

Просьба о содействии

Дорогие друзья!

Не желаете ли Вы рассказать о своем жизненном опыте и человеческих отношениях в новой многокультурной семье (kaksikulttuurinen uusperhe)? Проживаете ли Вы сейчас в многокультурной новой семье как родитель или, возможно, Вы в детстве жили в такой семье?

Быть может, Вы разведены, и у Вас уже есть опыт проживания в данной ситуации? Вы можете быть финном или иностранцем, переехавшим в Финляндию.

Я студентка факультета социологии Тамперского университета и пишу диплом о многоязычных новых семьях. Я буду очень благодарна, если Вы мне напишете. Такие семьи ранее не изучались, и Ваши письма будут являться ценным материалом для исследования.

Можете написать в свободной форме на данные темы

1.Расскажите историю Вашей многокультурной новой семьи.

2. Что именно обогатило Вашу жизнь и взаимоотношения в многокультурной новой семье?

3.В чем заключались трудности в Вашей семье и какими способами Вы их преодолели?

4 .Какова была роль языков в жизни Вашей многокультурной новой семьи?

Сообщите Ваш пол, возраст, родной язык, из какой страны Вы приехали.

Можете написать анонимно или оставить ваши данные для интервью. Ваши данные будут конфиденциальны, и личность написавшего будет неузнаваема. Вы можете написать Ваши письма на английском, финском или русском языках.

Очень надеюсь на письма от финнов и иммигрантов, которые являются родителями или детьми в подобных семьях.

Ваши письма при Вашем желании могут войти в сборник. Сообщите о Вашем желании в конце письма. Ваша личность останется в тайне для читателя. Присылайте Ваши письма до **xx.xx. 201x**, мой электронный адрес email. Если Вы хотите прислать мне Ваши письма каким-то другим способом, сообщите мне об этом по электронной почте.

Сиркку Римпилайнен, студентка университета г. Тампере, кафедра культуры и общественных наук. Мой научный руководитель профессор Матти Хювяринен (тел 03-35515076)

С удовольствием отвечу на все Ваши вопросы, заранее благодарю!

Сиркку Римпилайнен

LIITE 4: Haastattelupyyntö suomenkieliselle ja venäjänkieliselle kohderyhmälle

TULE MUKAAN HAASTATTELUUN!

Hei kaikki kaksikulttuuristen uusperheiden äidit!

Onko sinun perheesi kahden kulttuurin perhe, esim. suomalais-venäläinen?

JÄ

Onko perheessäsä lapsia sinun aiemmasta avioliitostasi tai onko puolisollasi lapsia aiemmasta avioliitostaan?

Tai oletko joskus aiemmin asunut kahden kulttuurin ja uusperheen yhdistelmässä, mutta eronnut?

Olet kovasti tervetullut mukaan tutkimukseeni kahden kulttuurin uusperheistä!

Olen sosiologian opiskelija Tampereen yliopistossa ja teen pro gradu –tutkielmaa kaksikulttuuristen uusperheiden elämästä, arjesta ja ihmissuhteista.

Olen itsekin kaksikulttuurisen suomalais-venäläisen uusperheen äiti ja se on yksi syy, miksi juuri valitsin tämän aiheen. Tällaisia perheitä ei ole myöskään juuri tutkittu, joten siitäkin syystä aihe on mielenkiintoinen.

Vaikka tämä kutsu on suomeksi, voin haastatella Teitä myös venäjän kielellä.

Haastattelut tulen tekemään pääosin kesä-heinäkuun aikana. Haastattelut nauhoitetaan, mutta tutkimuksessa huolehditaan siitä, että kenenkään henkilöllisyyttä ei voi tunnistaa tutkielman aineistosta. Nimiä, paikkakuntia tms. ei mainita tutkielmassa.

Minuun voi ottaa yhteyttä sähköpostitse: xxx

Sähköpostin kautta voidaan sitten sopia tarkemmin haastattelun ajankohta ja paikka.

Toivottavasti innostutte tulemaan tutkimukseen mukaan!

Ystävällisin terveisin

Sirkku Rimpiläinen

LIITE 5: Haastattelusopimus

Haastattelusopimus

HAASTATTELUSOPIMUS OPINNÄYTETYÖN AINEISTON KERÄÄMISTÄ VARTEN

Teen Tampereen yliopistossa, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikössä sosiologian opinnäytetyötä. Tutkimukseni kohteena on kaksikulttuurinen uusperhe ja tarkoitukseni on selvittää miten kaksikulttuurisen uusperheen arki ja ihmissuhteet toimivat. Työn ohjaajana toimii professori Matti Hyvärinen, email

Haastatteluaineistoa voidaan käyttää vain tieteellisessä tutkimuksessa ja siten, että kaikki haastateltavien henkilöllisyyteen viittaavat piirteet (nimet, työpaikat, paikkakunnat) on muutettu niin, etteivät henkilöt ole tunnistettavissa. Aineistoa ei säilytetä niin, että tunnistetiedot ja aineisto olisivat yhdessä. Haastattelut nauhoitetaan ja tiedot hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Tutkimuksen teossa noudatetaan muutoinkin yhteiskuntatutkimuksen yleisiä eettisiä periaatteita. Haastateltavalla on oikeus lopettaa haastattelu missä vaiheessa tahansa haastattelun kuluessa.

pvm. ___ / ___ / _____

Haastattelija
Sirkku Rimpiläinen

p. _____ - _____
[email](#)

Haastateltava

LIITE 6: Haastattelukysymykset

Haastateltavan tiedot: nimi, ikä, äidinkieli.

Perheen tausta:

1. Ketä perheeseen kuuluu?
2. Millainen on teidän kaksikulttuurisen uusperheen historia? Kuinka teistä tuli perhe?

Kaksikulttuurisuus:

3. Näkyykö kaksikulttuurisuus perheenne arjessa? Esim. nimet, tv-ohjelmat, musiikki, vaatetus, ruoka tms.
4. Vietetäänkö teillä molempien kulttuurien mukaan juhlia tai noudatetaanko muita perinteitä?
5. Onko perheessänne eri uskontoon kuuluvia vai onko kaikilla sama uskonto tai onko joku perheenjäsen vaihtanut uskontoa?
6. Käyttekö puolisonne kotimaassa vierailuilla?
7. Käyvätkö puolisosi sukulaiset ja tuttavat hänen kotimaastaan vierailuilla teillä?
8. Miten puolisonne sukulaiset ja tuttavat ovat ottaneet sinut ja lapset vastaan?
9. Miten sinun sukulaisesi ja tuttavasi ovat ottaneet puolisosi vastaan?
10. Ovatko jotkut asiat tulleet teille yllätyksenä kaksikulttuurisuuteen liittyen?

Kieli:

11. Mitä kieliä perheessänne käytetään perheenjäsenten kesken?
12. Ymmärtävätkö kaikki perheenjäsenet perheessä käytettyjä kieliä ja jos eivät, niin kuinka tällaisessa tilanteessa toimitaan?
13. Kuinka kielet vaikuttavat perheenjäsenten suhteiden toimivuuteen?
14. Kuinka kielet vaikuttavat arjen toimivuuteen?
15. Ovatko jotkin asiat tulleet teille yllätyksenä kieleen liittyen?

Uusperheys:

16. Millainen suhde perheessänne uusvanhemmalla ja lapsella/lapsilla on?
17. Vaikuttaako suhteeseen uusvanhemmuuden lisäksi kieli tai kulttuuri?
18. Kuinka lapsi/lapset ovat ottaneet vastaan erimaalaisen uusvanhemman?
19. Kuinka puolisosi suhtautuu lapsiisi?
20. Viettävätkö uusvanhempi ja lapsi/lapset aikaa yhdessä?
21. Millaisia oikeuksia ja velvollisuuksia uusvanhemmalla on lastenkasvatuksen suhteen? Esim. saako hän komentaa tai rangaista lasta? Osallistuuko hän lapsen menoihin omista tuloistaan? Viekö hän lasta vaikkapa harrastuksiin/lääkäriin/kouluun/päiväkotiin jne.?
22. Millaisia odotuksia teillä on ollut puolisonne uusvanhemmuuden suhteen?
23. Ovatko jotkut asiat tulleet teille yllätyksenä uusperheyteen liittyen?

Haasteet ja selviytymiskeinot:

- 24-25. Mitä haasteita kaksikulttuurinen uusperheenne on kohdannut ja kuinka olette haasteista selvinneet?

